

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

6885

ԿՐԹԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

ԲՍՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՐԱՅՑ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԱԼ ԴԱՍՈՒՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԱՅ

Յօրինւոյ

Տ. ԽՈՐԷՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱՐ ՊԷՅ

Առաջաւորեալք եւ Վաւերացմալք

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅՆ.

Ի Քրիստոս Յիսուս ամենայն
զանէք իմաստութեան եւ
գիտութեան ծածկեալ կա՛մ
(ԿՈՂՈՍ. Բ. Զ.)

Կ. ՊՈԼԻՏ

ՊԱՂԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

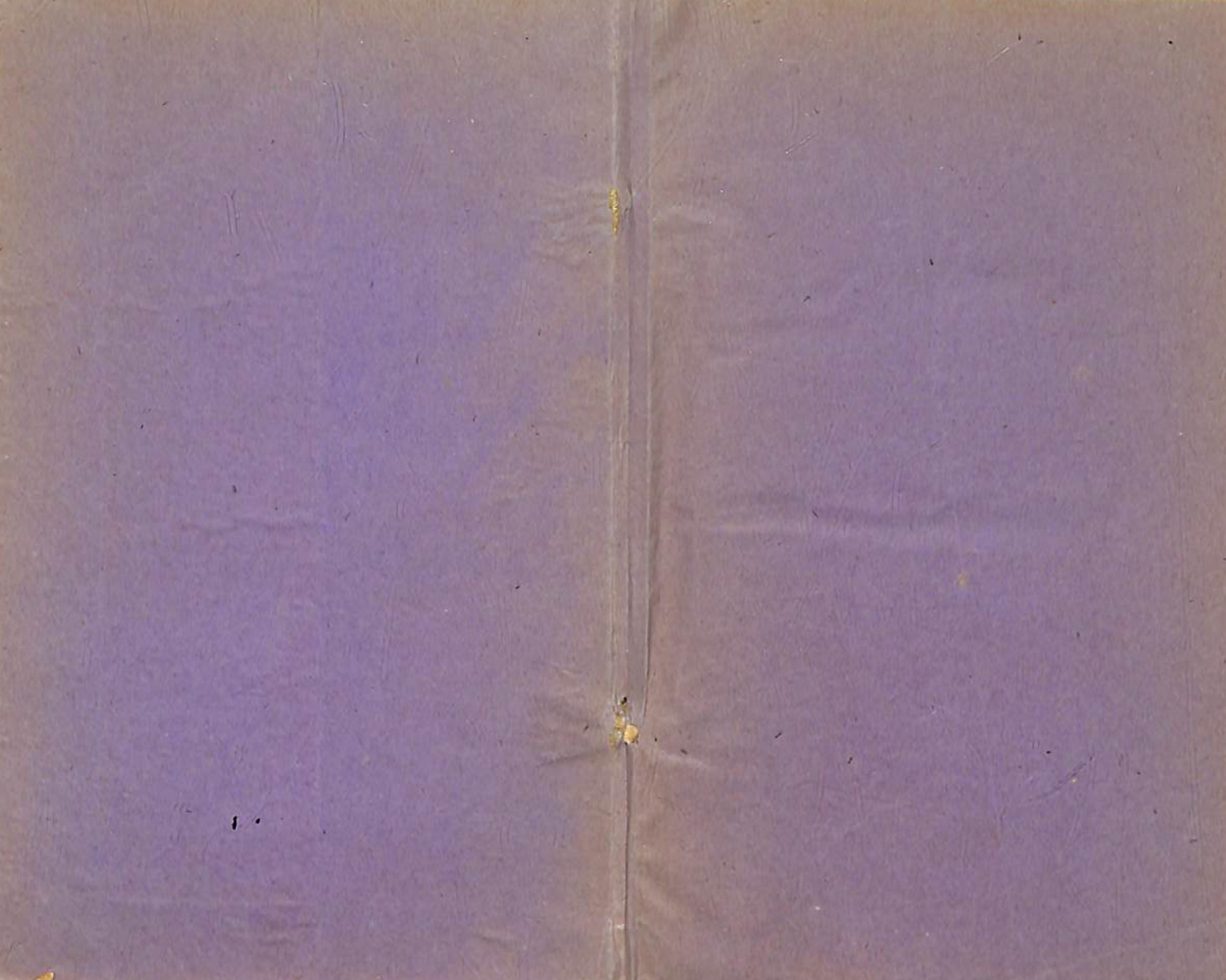
1877

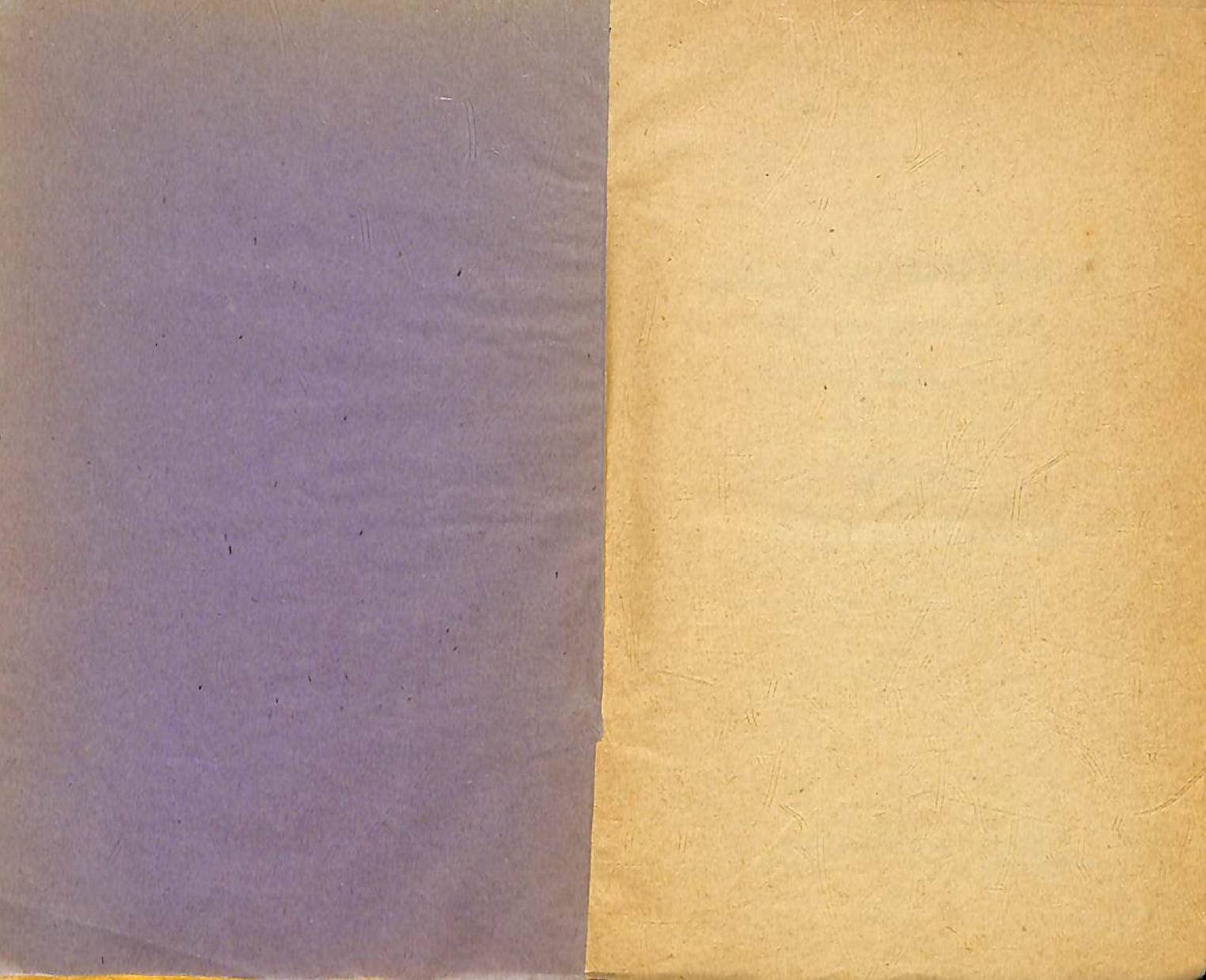

280
2512-ՆԱ

28 (075)

C-42

28(025)
Ն. 42

[2 NOV 2009

ԱՄ

ԸՆԹԱՅԻ ԿՐՕՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

Դործոյս երկրորդ տպագրութեան իրաւունքը Մ. Ճ. Աւան-
եանին կալուածանի: ԽՈՐԷՆ ԱՐԲԵՂԻՍԿՈՊՈՍ

Ի ՀԱՅԲԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ԳԵՈՐԳԱՅ Գ.

ՍՐԲԱԶՆԱԿԱՏԱՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ Ս. ԵՐՈՒՍԱԿԵՐԻ

Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ Ս. ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՈԼՍՈՑ

Տ. ՆԵՐՍԻՍԻ Ս. ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԱՐԱՄԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Չագմազներյար եօզուռու, Յակոբեան խան, Թիւ 43.

ԱՌ ՍԻՐԱՍՈՒՆ ԵՒ ԴԵՌԱՓԹԹ

ՍԱՆՍ ԻՄ

ՊԵՏՐՈՍԻԿ, ՄԻՀՐԱՆ ԵՒ ՌՈՒԲԷՆ

ՀԱՂԱՃԵԱՆ

ՆՈՒԻՐԵՄ

ԶԿՐԹԱԿԱՆՍ ԶԱՅՍ ԳՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ

ՅԱՌԱՋՆՈՐԳ

ՆՈՐԱԶԱՐԹ ՄՏԱՅՆ ԵՒ ՍՐՏԻՑ

Ի ՍԿՋԻՐՈՒՆՍ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԿՐԾՆԻՑ

ԵՒ

Ի ՀՐԱՀԱՆԳՍ ԱՍՏՈՒԱՄՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

Խ. ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԿՐԹԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ

ԸՍՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

280

2512-ՆԱ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՅԵԱԼ ԴԱՍՈՒՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅ

Յօրինւոց

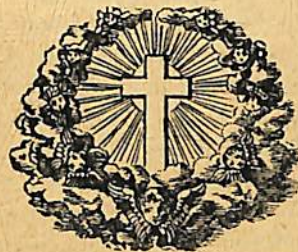
Տ. ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱՐ ՊԷՅ

Առաջարկութեամբ եւ վաւերացմամբ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅՆ.

Տպագրեալ Հրամանաւ.

Տ. ՆԵՐՍԻՍԻ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԻԻ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ

1005
20594

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆ

Մարդոյս ամենէն մեծ շահը՝ ճշմարիտ Կրօնը ճանաչելն է, եւ ամենէն մեծ պարսրը՝ զայն ուսանիլն է: (Ա. Տիմ. 2.6):

Ճշմարիտ Կրօնը՝ կպարգեւէ առ մարդն իմաստութեան եւ արդարութեան մեծ կանոնները, եւ զարարածն՝ իւր Արարչին մերձեցունելով՝ աստուածային շնորհաց անսպառ զան-ծերը կբանայ նորա առջեւ:

Առանց Կրօնի՝ ոչ Հաւատ կայ եւ ոչ Բարոյական: Հետեւաբար՝ Կրօն, Հաւատ եւ Բարոյական՝ ա՛յնպէս իրարու հետ շաղկապուած են՝ որ իրարմէ ոչ կրնան բաժանուիլ, եւ ոչ առանց իրարու կենալ: Այս երեքին վերայ խորսխեալ են մարդոյս խաղաղութիւնը, երջանկութիւնը եւ հանդերձելոյն ակնկալութիւնը:

Այն մարդը՝ որ Կրօն չունի՝ խաղաղիկ է իւր կրից ձեռքը. վնասակար թէ՛ իւր անձին եւ թէ՛ իւր նմանեացը: Նա աշխարհի վշտաց ու ծախսորդութեանցը մէջ՝ չգտանելով Կրօնի ոչ խրախոյսը, ոչ յոյսը եւ ոչ նեցուկը՝ կխորհաւորուի յանդուժս յուսահատութեան: «Թէ՛ արքայական ոսկեծեղուն պարսին մէջ՝ եւ թէ՛ յաղբասին խրճիթ՝ մարդս պէ՛տ ունի Կրօնի. նա աշխարհին թշուառագոյն արարածը կլինի՝ եթէ մոռանայ իւր Արարիչը» կգրէ իմաստուն Փէյթալօցցի:

Կրօնն է որ սանձ կդնէ չար յօժարութեանցն բնութեան մարդոյ, կպահպանէ զնա ի խորխորատէ մոլութեանց, եւ կզգուշացունէ անոնց հետեւանք եղող հիւանդութեանց տառապանքներէն: Իսկ եւ նորա սիրտը Կրօնն ամրապնդելով ակնկալութեամբք հանդերձելոյն, վշտաց փոճորիկներուն մէջ՝ նորա յուսովից աչերը կզարձունէ այն մշտն-

ջենական խաղաղութեան փառաց վերայ՝ ուր յաւիտենականն Արդարութիւն կսպասէ առ ի վարձատրել զնա անկորուստ եւ անզրաւ երջանկութեամբ :

Ուրեմն Կրօնի գիտութիւնը՝ ամենէն կարեւոր ուսումն է մարդոյս. քանզի նովաւ պիտի իմանայ ոչ միայն թէ ի՞նչ նպատակաւ աշխարհ եկած է, եւ ի՞նչ հաստատուն հիման վերայ խառնիտեալ են իւր ապագայ յոյսերը, այլ նաեւ՝ Կրօնէն պիտի հասկանայ իւր իրաւանց եւ պարտեաց սահմանը, եւ անկէ պիտի ուսանի՝ սրտի խաղաղութեան եւ երջանկութեան գաղտնիքը : «Ամենէն վսեմ ճշմարտութիւնները՝ միայն կրօնական ճշմարտութեանց լուսավոր կրնան պարզուիլ» : (Էմիլ Մարթէն) :

Կրօնի ուսումը թէ եւ ամեն ասէն հարկաւոր զոյ ծանաչուած է յօրէնսդրաց եւ յուղղագրաց փիլիսոփայից առհասարակ, բայց այս վսեմ եւ բարոյացուցիչ ուսման հարկը՝ ե՛ւս առաւել զգալի եղած է ներկայ ժամանակիս մէջ, որովհետեւ մոլորութեան հրապոյրները շատցած են այսօր, թերահաւատութիւնն ու անհաւատութիւնը՝ հետզհետէ կաճին, իմաստակութիւնը՝ կզայթակղեցունէ պարզամիտները, եւ չար օրինակը՝ կազդէ զկատուրապէս պատանեաց վերայ, քանի որ Կրօնի եւ Բարոյականի վսեմ սկզբունքներն գրեթէ անծանօթ մնացած են նոցա :

Մեր Ազգային վարժարանաց մէջ՝ թէեւ միշտ աւանդուած է Քրիստոնէական Կրօնի ուսումը, ըստ հնաւանդ նուիրական սովորութեան Ազգիս, եւ Սահմանադրութիւնը՝ պարտաւորիչ օրէնք ըրած է զայն, բայց Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական ժողովը նկատելով որ Կրօնից ուսումը միօրինակ դասագրովք չաւանդուիլ, ուստի առաջարկեց մեզ որ Կրօնի գիտութեան ընթացք մի պատասեմբ ի պէտս Ազգային Վարժարանաց :

Ապաստանեալ ի շնորհս Հոգւոյն Աստուծոյ՝ բոլուն հարար խմբագրել մեզ առաջարկեալ Կրօնագիտութեան ընթացքը, զոր եւ երեք Շրջանի տրոհել պատշաճ դասեցինք, Ա. Մանկանց, Բ. Զարգացելոց, Գ. Բարձրագոյն դասուց :

Առաջին Շրջանը ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ է, որ երեսուն եւ հինգ մանր դասերու մէջ կամփոփէ Քրիստոնէական Կրօնին եւ Բարոյականին հիմնական սկզբունքները, ըստ կարելոյն տղայոց յարմար դիւրութեամբ ոգով, եւ կարճ քաջատուեմամբ :

Իսկ առաջիկայս, որ ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ է, վաթսուն եւ երեք դասերով կաւանդէ պատանեաց Քրիստոնէական Կրօնին եւ Բարոյագիտութեան կարեւոր սկզբունքները, ուշ նպատակի ունիլով որ ուսուցիչը սոյն Դասագրով կարենայ ուսանողաց միտքն ու սիրքը կրթել, ու սպաւորել ի նուաւ աստուածսիրութեան, առաքինութեան, աշխատասիրութեան եւ եղբայրսիրութեան օգուտները, ինչպէս նաեւ անկրօնութեան, մոլութեան, ծուլութեան, եղբայրատեցութեան, եւայլն՝ վնասները :

Մեր փափաքն այն եղաւ որ մեր պատանիք ուսանին զայն ամենայն՝ ու ինչ անհրաժեշտ է ի գիտել, առ ի լուսաւորիլ մտքը, եւ առ ի կրթիլ սրտիւ :

Այս պատճառաւ անուանեցինք զներկայս Դասագիրք ԿՐԹԱԿԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ :

Յուսով եմք որ եւ չափահաս ժողովրդականք՝ արք եւ կանայք՝ — որոց կրօնական եւ բարոյական ուսումը պէտս ունի կրթութեան, — կարենան օգուտ քաղել այս պարզախօս Դասագրէն, եւ հաստատուիլ իրենց ուղղափառ Կրօնին մէջ, ու միանգամայն Բարոյականի վեհ սկզբունքներովք սրտերնին զօրացունել՝ զիրենք շրջապատող թերահաւատութեան, կրօնատեցութեան եւ անբարոյականութեան ալիքներուն եւ փորձութեանցը դէմ :

Իսկ որոնք որ Կրօնից եւ Բարոյից դալարագաղ մարգագետիններուն մէջ բաւական սնունդ առած են, եւ Հոգւոյն

Սրոյ հանգսեան ջուրերով ծարանին յագեցուցած (Աղ. Ե. Բ. 3), այնուհետեւ կարող են հասնաւ քայլերով վերելակի ի բարձունս Կրօնից, ուր ընդունին՝ ըստ զարգացման մասց իւրեանց՝ Հաւատոյ եւ Բարոյից առաւել բարձր դասերը:

Այս է նպատակ եՐՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆԻՆ, որոյ ուսումնադիրքը կոչեցինք ԴԱՍԱԿԱՆ ԿՐԾՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ:

Եթէ մեր սոյն երկասիրութիւնը ազգիս ազնիւ պատանեաց եւ ժողովրդայնոց սրտին մէջ Կրօնի սէրն արժարծելոյ, եւ Բարոյականի սկզբունքները սերմանելոյ փոքր ի շատէ օգնութիւն մի յաջողին գործել, մեր աշխատութիւնը պատակուած պիտի համարիմք ի շնորհացն Աստուծոյ:

Բայց եւ մեր վարժարանաց դասխարակներէն եւ ուսուցիչներէն կիսնորեմք որ մեր մանկատնայն սրտին մէջ ջանան ներշնչել այն եռանդուն եւ անդրդուելի հասարք՝ որ մեր պանծալի նախնեաց սրտին ազդեց երկնավառ աստուածսիրութիւն, անվկանդ քաջութիւն, եւ կեանքերն ին զոհելոյ չափ՝ հիանալի հայրենասիրութիւն: Միայն Բրիտանացոնէական Կրօնն է որ մտալոյս ճշմարտութեամբքն եւ սրտասանձ ու սիրախրատ Բարոյականաւը կրնայ ազգ մի կանգնեցունել, զարգացունել, զօրացունել եւ վերկել:

Դարուս լայնահանճար աշխարհական եւ օրէնսդիր, Մեծն Նախովէոն կրէր. «Ո՛ր եւ է ազգ չէ կարող յոտին կալ՝ առանց Բարոյականի. եւ ուր Կրօն չկայ՝ հոն Բարոյական եւս չկայ: Միայն Կրօնն է կարող ազգ մի բարձրացունել եւ թալ իրեն ննցուկ ու հասնասութիւն: Անկրօն ազգը՝ է միշտ շարժուն, ծփեալ ի մերկաց մոլեգին կրից. եւ այնպէս՝ նա աներկբայապէս սոս կրիւնի կատաղութեանց առնին կռիւներու եւ երկպառակութեանց, որ կխաղաւանեն զնա ի խորս չարեաց, եւ վաղ կամ աւագան՝ այն ազգը պիտի մասնուի անորոշեշտաբար ի կորուստ »:

Եւ էմէ Մարթէն՝ դարուս անուանի իմաստասէրներէն մին՝ զպրոցաց մէջ առանց Կրօնի ուսման աւանդեալ կրթութիւնը դասապատրասելով, կեզրակացունէ. «Այն ամենայն՝ որ զսիրտն կհանգչեցունէ, այն ամենայն՝ որ կմեծացուցանէ զմարդկութիւն, ի վերուստ կուգայ առ մեզ: Բարեբասութիւն կուզէր, կարողութիւն կփնտէր, զատոնք ալ Աստուած հոն՝ ի վեր դրած է: Ամենէն աւելի ուսեալ ժողովուրդը՝ եթէ ամենէն աւելի կրօնասէր ժողովուրդը չէ՝ նա երբէք չկրնար թագաւոր—ժողովուրդը լինել »:

Արդ Օրհնելով հայրաբար զուսանողս եւ զընթերցողս առհասարակ, կյանձնեմք ի խնամս Հոգւոյն Սրոյ, որպէսզի Նա ինքն՝ մեր թերին լցուցանելով, լուսաւորէ նոցա միտքը ի ծանօթութիւն Աստուծոյ եւ օրինացն Նորա սրոց. բորբոքէ նոցա սիրտը ի սէր Արարչին, եւ զօրացունէ նոցա կամքը՝ որպէսզի ջանան զործադրել որ ինչ բարին է, որ ինչ հաճոյն, եւ որ ինչ կատարեալն. (Հառմ. Ժ. Բ. 2):

ԻՌԻՆՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱՐ ԳԵՅ

Ի Պէշխիթաշ, Կոստանդնուպոլսոյ
2 Փետրվար 1877.

Առ Գերապաշիւ Տէր

Տ. ԽՈՐԷՆ Ս. ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱՐ ՊԷՅ

Գերապաշիւ Սրբազան Եղբայր,

Ձաշխատասիրեալսն առ ի Ձէնջ ընծերցեալ
զՆԱԽՆԱԿԱՆ և զԿՐԹԱԿԱՆ ԲՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆսդ, որպէս և
զընդարձակդ ԴԱՍԱԿԱՆ ԿՐԾԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ, աւելորդ
վարկանիմ ներբողս յերիւրել աստանօր. քանզի
քաջայայտ իսկ է Թէ երեքին ևս արժանի
ծնունդք են երկանց քաջուսունն Հեղինակին,
և տպագրութիւն նոցա՝ օգտակար յոյժ ի փառս
Հայաստան Եկեղեցեաց, և յուսունն ուխտի
մանկանց Վարժարանաց Ազգիս :

Մնամ Գերապատիւ և Սրբազան
Եղբայրութեանդ

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Աղօթակից

Պ. Կ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Յ փետր. 1877

Կ Ր Օ Ն Ա Կ Ա Ն Ժ Ո Ղ Ո Վ Ո Յ Ն

Հստ առաջարկութեան Ամենապատիւ Պատ-
րիարքի Կ. Պօսոյ, Տեառն Ներսիսի Սրբա-
զան Արքեպիսկոպոսի Վարժապետեան, բըն-
նեալ զայս ԿՐԹԱԿԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ՝ զյօ-
րինեալն ի Գերապատիւ Տ. ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԷ
ՆԱՐ ՊԷՅ, առաջարկութեամբ և հաստատութեամբ
նախորդ Կրօնական Ժողովոյ Ազգային Կեդրո-
նական Վարչութեան 1875-1876 ամսաց, զտաք
ամենեւեմբ համաձայն վարդապետութեան և
աւանդից Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ:

Վասն որոյ և առաջարկեմք տպագրութեամբ
ի լոյս տալ զսա, իբրև օգտակար յոյժ յուսումն
Վարժարանաց Ազգիս ի պէտս զարգացելոց:

Ի Կ. Պոլիս. 14 հոկ. 1876

ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊԻՍԿ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

Քարոզիչ Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ
Նոր—Յաղի յիւսկիւտար

ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿ. ԱՇՏՔԵԱՆ

Հայր Վանացն Արմաշու

ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ Վ. ՌՈՒԲԵՆԵԱՆ

Քարոզիչ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն
Ղալաթիոյ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Քարոզիչ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ
Սէլամիյէի յիւսկիւտար

ՊՕՂՈՍ Վ. ԽՕԼՏԱՄԵՆՅՈՅ

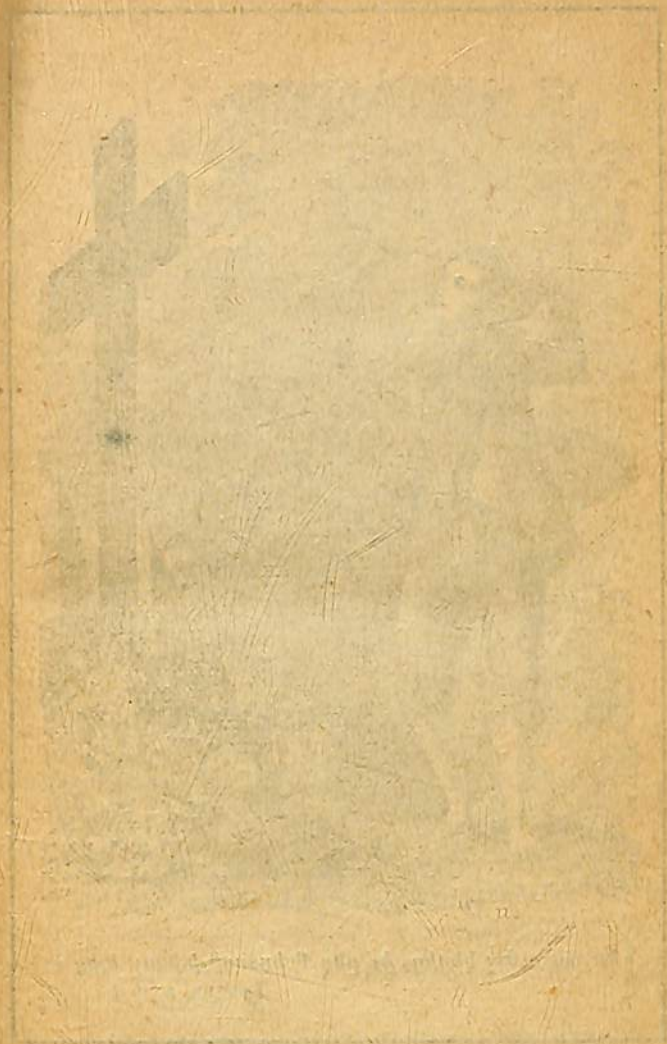
Քարոզիչ Ս. Ստեփ. Եկեղ. ի Խազիւզ

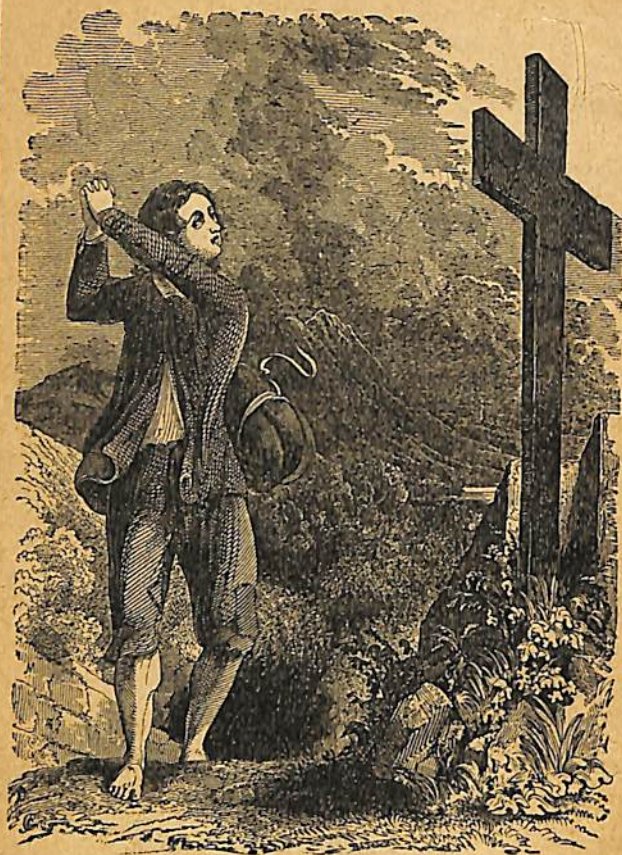
Տ. ՍԱՀԱԿ ՔԶ. Տ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ս. Աստուածածին Եկեղ. ի Միշազիւզ

Տ. ՅՈՎՀ. ՔԱՀԱՆՅՈՅ ՀԻՒՆՔԵԱՐՊԷՆՏԵԱՆ

ՅՈՎՀ. ՊՐ. Տ. Կ. ՏԵՐՈՅԷՆՅՈՅ

« Ես Աստուծոյ կեցից, եւ ընդ Քրիստոսի ի խաչ ելից » :
(ԳԱՂԱՅ. Բ. 19.)

ԿՐԹԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

ՄԱՍՆ Ա.

ՀԱՒԱՏԱԼԻՔ

ԴԱՍ Ա.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ. — ՎԱՆՃԱՆ ՄԱՐԳՈՅ.

1. Մարդկանց ընդհանուր փափաքը մըն է.
— Երջանիկ լինել :
2. Կհասնին իրենց այս փափաքին.
— Ընդհակառակն մեծ մասամբ տոգուհ են ի-
րենց վիճակէն եւ ինքզինքնին թշուառ կհամարին :
3. Ինչմը մարդիկ երջանիկ չեն.
— Վասնզի դժբաղդաբար երջանկութիւնը կը
վնասեն հոն՝ ուր չկայ եւ չկրնար գտնուիլ :
4. Ո՛ր կվնասեն.
— Աշխարհային բարեաց ու վայելքներու մէջ :

5. Աշխարհային բարիք երջանիկ չեն առներ.

— Ոչ, գլխաւոր չորս պատճառաւ. — Նախ, վասնզի մարդս ապահով չէ թէ այն բարիքները կրնայ ձեռք բերել, թէեւ սաստիկ աշխատի:

6. Ո՞րն է երկրորդ պատճառը.

— 2) Վասնզի այն բարիքները թէեւ ձեռք ալ ձգեմք, բայց որովհետեւ հաստատուն չեն, կրնամք միշտ կորուսանել, դողցունելով, հըրդեհով, նաւաբեկութեամբ, սնանկութեամբ. եւն:

7. Ո՞րն է երրորդ պատճառը.

— 3) Ենթադրելով եւս՝ որ մարդս այդ բարիքները ձեռք բերէ ու չկորուսանէ, բայց առողջութիւնը պահելուն վերայ երբէք ապահովութիւն մի չունի. — Առանց առողջութեան ալ՝ այդ բարիքները բնաւ մարդուս օգուտ չունին:

8. Ամէն մարդ ենթակայ է հիւանդութեանց.

— Այո՛, ոչ միայն աղքատը այլ եւ մեծատունը եւ թագաւորը ամեն օր տեսակ տեսակ հիւանդութեամբ կ'չարչարուին:

9. Ո՞րն է չորրորդ պատճառը.

— Չորրորդ. Աշխարհային բարիքները՝ թէ եւ տան մեզ զնիւթական հանգստութիւն, բայց երբէք չեն կրնար ազատել զմեզ մահուան ձեռքէն: Ամենէն հեշտալից կեանքը՝ որ վայրկեանի մէջ կըրնայ վերջանալ, արժանի չէ երջանիկ կոչուելու:

10. Կրնայ մարդս մեծագոյն ու տեւական երջանկութիւն գտնել.

— Այո՛, միայն ճշմարիտ Կրօնի ձեռքով կրնայ մարդս մեծագոյն եւ անկորուստ երջանկութիւն գտնել, մասա՞նք է-է+ աստ, իսկ ի հանդերձելումն՝ կարարելապէս:

ԴԱՍ Բ.

ԿՐՕՆ. — ՕԳՈՒՏԻ ԿՐՕՆ.

1. Ի՞նչ է Կրօնը.

— Կրօնն է այն վսեմ յարաբերութիւնը՝ որ մեր Ստեղծողին հետ ներքնապէս կգոդէ զմեզ:

2. Ի՞նչ կոտորեցունէ մեզ Կրօնը.

— Ճանաչել զԱստուած, սիրել զՆա, պաշտել զինքը, եւ արժանի լինել սիրոյ Նորա:

3. Ի՞նչպէս կարժանանամք սիրոյն Աստուծոյ.

— Նմանելով ըստ կարի բարութեան եւ սըրբութեան Նորա, եւ կատարելով իւր Աստուածային պատուէրները: Մարդոց ալ սիրելի լինելը համար արդէն այս ընթացքը կրունմք:

4. Կրօնը կրնայ զմեզ կատարելապէս երջանիկ առնել յաշխարհի.

— Ոչ. վասն զի չկրնար զմեզ պահպանել չարերու անիրաւութիւններէ, մարմնոյ հիւանդութիւններէ, ձախորդութիւններէ եւ ի մահուանէ: Սակայն Կրօնը՝ մեր տառապանաց թիւը կնուա-

զեցունէ եւ անախտ հաճոյից թիւը կաւելցունէ:

5. Ի՞նչ կերպով կրօնը մեր տառապանաց թիւը կրնայ պակսեցունել.

— Նախ, զմեզ աշխատասէր առնելով՝ մենէ կը հեռացունէ ձանձրութիւնն ու թշուառութիւնը:
2) Զմեզ ժուժկալ առնելով, կազատէ այն աղէտներէ՝ որ անժուժկալութեան հետեւանքներն են:
3) Լաւագոյն կեանք մի խոստանալով ի հանդերձեւումն, զմեզ կը քաջացունէ մահուանէ չվախելու:

6. Ի՞նչպէս կրնայ կրօնը այս աշխարհիս վերայ աւելցունել մեր մաքուր հաճոյից թիւը.

— Կրօնը զմեզ արդար, գթած, ողորմած եւ ընկերասէր առնելովը, նախ՝ մեր խղճին մէջ քաղցր անդորրութիւն մի կծաւալէ: 2) Բարի մարդոց զմեզ սիրելի կընծայէ, ու չարերուն առջեւ զմեզ պատկառելի կանէ: 3) Մեր սրտին մէջ կսփռէ մի անուշ յոյս թէ այս կենաց կարճատեւ վրէժներէն ետքը՝ յաւիտենական կենաց երջանկութիւնը պիտի վայելեմք:

7. Կրօնի մատակարարած երջանկութիւնը ինչո՞վ աշխարհի երջանկութենէն դերագոյն է.

— Գլխաւորապէս չորս պատճառով:

8. Առաջինը որն է.

— Մինչդեռ աշխարհային բարիքներն ստանալոյ համար մեր ըրած աշխատութիւնքը մեծաւ մասամբ անօգուտ են, ընդհակառակն՝ հանդերձեալ կենաց երջանկութիւնը ձեռք բերելոյ

համար մեր ըրածն ու կրածը՝ ապահովապէս գիտեմք թէ լիուլի հատուցումն պիտի ընդունին:

9. Ի՞նչ բանի վերայ է մեր ապահովութիւնը.

— Աստուծոյ խոստմանը վերայ: Զի Աստուած խոստացածը պէտք է որ կատարէ անտարակոյս:

10. Ապագայ երջանկութեան աշխարհային բարեաց վերայ ունեցած երկրորդ առաւելութիւնը որն է.

— Աշխարհիս բարիքները մարդս կրնայ կերպ կերպ կորուսանել, բայց Աստուծոյ պարգեւները երբէք չեն կորսուիր եւ ոչ ալ կգողցուին կամ կյալիչտակուին մեր ձեռքէն:

11. Երրորդ առաւելութիւնը որն է.

— Հանդերձեալ կենաց մէջ պիտի ազատ լինեմք այն ամեն հիւանդութիւններէ ու տառապանքներէ՝ որ հոս մեր հաճոյքները ստէպ ստէպ կթունաւորեն:

12. Ո՞րն է չորրորդ առաւելութիւնն.

— Այս աշխարհիս վերայ ոչ մի օր, եւ ոչ մի ժամ ապահով եմք ասրելնուս վերայ, վասն զի կրնամք յանկարծ մեռնիլ: Բայց անդիի աշխարհը՝ միշտ պիտի ապրիմք, ու հոն վայելած հաճոյքնիս պիտի անհամեմատ քաղցր լինին մեզ, գիտելով որ երբէք չպիտի սրտկալին եւ ոչ կորսուին:

Գ Ա Ս Գ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿՐՕՆԻ. — ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՀԱՆԱՏՈՑ

1. Ճմարիտ կրօնից ուսումը ուր կգտնուի.
— Յիսուսի Բրիստոսի վարդապետութեանը մէջ, զոր Եկեղեցին մեզ կսովորեցունէ, ըստ աւանդելոյ Առաքելոցն:

2. Բրիստոսի վարդապետութիւնը քանի բան կալարունակէ.

— Բրիստոսի վարդապետութիւնը երեք բան կալարունակէ: 1) Հաւատալի ճմարտութիւնք: 2) Պարտիք: 3) Միջոցք:

3. Ի՞նչ են այն Հաւատալիք.

— Կրօնական ճմարտութիւններ, որոց պարտիքը Հաւատալ՝ որպէսզի հասնիմք փրկութեան, այսինքն երջանկութեան:

4. Ի՞նչ են այն Պարտիք.

— Այն Պարտիքը կսովորեցունեն մեզ թէ ի՞նչ պէտք է գործեմք, որպէսզի փրկութեան՝ այսինքն երջանկութեան կարենամք հասնիլ:

5. Ի՞նչ են այն Միջոցք.

— Այն Միջոցները՝ զորս Բրիստոս Տէրն մեր դրաւ որ սրբութեան ու Աստուածային շնորհաց արժանանալով, հասնիմք յերջանկութիւն:

6. Ո՞ւր պիտի ուսանիմք այդ երեքը.

— Այս Բրիստոնէականիս մէջ պիտի սովորիմք.

1) Մեր Հաւատալիք. 2) Մեր Պարտիք. 3) Մեր սրբացման Միջոցներ:

7. Մեր Հաւատալիք ճմարտութեանց համառօտութիւնը ուր կգտնուի.

— Ի Հանգանակի Հաւատոյ, այսինքն Հաւատալի մէջ, զոր ամեն Բրիստոնէայ պարտի գիտել:

8. Ի՞նչ է Հանգանակն հաւատոյ.

— Դաւանութիւն հաւատոյ, զոր ի Բրիստոսէ ուսեալ՝ ուսուցին Առաքեալք, եւ զոր Նիկիոյ եւ Կոստանդնուպոլսոյ տիեզերական ժողովները հրատարակեցին, անխորիս մնալոյ հրամանաւ:

9. Քանի յօդուածէ կթաղկանայ Հանգանակը.

— Հանգանակը կթաղկանայ տասուերկու յօդուածներէ, եւ մէկ յաւելուածէ:

10. Ո՞րն է Հանգանակն հաւատոյ մերոյ.

— Ա. «Հաւատամք ի մի Աստուած, ի Հայրն ամենակալ, յարարին երկնի եւ երկրի, երեւելեաց եւ աներեւութից:

Բ. Եւ ի մի Տէր Յիսուս Բրիստոս, յորդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ միածին, այսինքն յէութենէ Հօր. Աստուած յԱստուծոյ, ըստ ի լուսոյ, Աստուած ճմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ, ծնունդ եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինս եւ ի վերայ երկրի, երեւելիք եւ աներեւոյթք:

Գ. Որ յաղագս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից, մարմնացաւ, մար-

դացաւ, ծնաւ կատարեալալէս ի Մարիամոյ Սրբոյ Կուսէն՝ Հոգւովն Սրբով: Որով էաւ մարմին, հոգի եւ միտք եւ զամենայն որ ինչ է ի մարդ, ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք:

Դ. Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ:

Ե. Յերրորդ աւուր յարուցեալ:

Զ. Ելեալ ի յերկինս նովին մարմնով, նստաւ ընդ աջմէ Հօր:

Է. Գալոց է նովին մարմնովն եւ փառօք Հօր, ի դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս, որոյ թաղաւորութեանն ոչ դոյ վախճան:

Ը. Հաւատամք եւ ի Սուրբ Հոգին, յանդէն եւ ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յՕրէնս եւ ի Մարգարէս եւ յԱւետարանս: Որ էջն ի Յորդանան, քարոզեաց զԱռաքեալն եւ բնակեցաւ ի սուրբան:

Թ. Հաւատամք եւ ի Մի միայն, Կաթողիկէ եւ Առաքելական Եկեղեցի:

Ժ. Ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց:

ԺԱ. Ի յարութիւն մեռելոց:

ԺԲ. Ի դատաստանն յաւիտենից Հոգւոց եւ մարմնոց, յարքայութիւն երկնից, եւ ի կեանսն յաւիտենականս):

11. Ո՞րն է յաւելուածը:

— «Իսկ սրբ ասենն էր երբեմն, յորժամ ոչ էր Որդի. կամ էր երբեմն, յորժամ ոչ էր Սուրբ Հոգի, կամ թէ՛ յուէնց եղև, կամ յայլէ ետեմն ասեն

լինել զՈրդին Աստուծոյ եւ կամ զՍուրբ Հոգին. եւ թէ՛ քիչեւեւ եւ կամ ալաւելեւ, զայնսկիսն նշովէ Կաթողիկէ եւ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի»:

12. Ս. Լուսաւորիչ Հայրն մեր քնչալէս համառօտեց զՀանգանակ Ս. Ժողովոյն Նիկիոյ:

— Նիկիական Հանգանակը Ս. Լուսաւորիչ հետեւեալ կերպով զեղեցիկ համառօտագրեց.

«Իսկ մեք փառաւորեացուք՝ որ յառաջ քան զյաւիտեանս, երկիրպագանելով Սրբոյ Երրորդութեանն՝ եւ միոյ Աստուածութեանն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն»:

ԴԱՍ Դ.

ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

1. Հանգանակին Ա. յօդուածը մըն է:

— «Հաւատամք է մի Աստուծոյ, է Հայրն անհայտ, յարբեմն երբեք եւ երբեք, երեւելաց եւ աներեւոյց»:

2. Ինչո՞ւ այս յօդուածը առաջին է:

— Վստնդի մեր սուրբ կրօնը այս սկզբունքէն կախեալ է թէ՛ Աստուծոյ մի էայ, որոյ վերայ կը դնեմք մեր բոլոր հաւատն, յոյսն ու սէրը:

3. Աստուած հիլ է.

— Ոգի անհուն եւ ամենակատարեալ :

4. Ի՞նչ է Ոգին :

— Ոգին է էակ աննիւթ, այսինքն անմարմին, խոհուն եւ բանական. ինչպէս է, օրինակի համար՝ մեր հոգին :

5. Ի՞նչ է անհուն ոգի :

— Էակ մի որոյ խոհունութիւնն ու իմացականութիւնը չափ ու սահման չունի. այսինքն՝ որ ամեն բանի վերայ կխորհի, ամեն բան կը թափանցէ միանգամայն, առանց դոյզն ճգան :

6. Ամենակատարեալ ոգի ինչ ասել է.

— Էակ մի՝ որ յինքն կսարունակէ վեհագոյն օտորձանաւ այն ամէն դերագոյն յատկութիւններն որ Կաթօլիկութիւնէ կամ Սորթօքսէ կասուին :

7. Որո՞նք են այն կատարելութիւնքը :

— Աստուած է Յաւիտենական, — Ամենակարող, — Մի, — Անմահ, — Ամենուրեք, — Ամենադէտ, — Ամենաբարի, — Ամենիմաստուն, — Ամենասուրբ, — Ամենարգար :

8. Ասոնցմէ դուրս կատարելութիւններ չունի Աստուած :

— Աստուծոյ կատարելութիւնքը անբաւ են եւ անթիւ, բայց ամենն ալ վերոյիշեալներուն մէջ կրնան բովանդակիլ :

9. Ինչքն գիտեմք թէ Աստուած ամենակատարեալ է :

— Ինչպէս որ գործէն՝ գործաւորը կհասկացուի, այսպէս եւս տիեզերքը՝ Ստեղծողին կատարելութեանց վկայ է մշտաբարբառ, որպէս Առաքեալն կիմաստասիրէ. (Հռոմ. Ա. 20) :

10. Ի՞նչ ասել է Եւթիմիոս :

— Ասել է թէ Աստուած միշտ կար ու միշտ պիտի լինի, ոչ սկիզբ ունեցած է, եւ ոչ ալ վախճան պիտի ունենայ :

11. Ինչքն գիտես թէ Աստուած մշտագոյն է.

— Եթէ կար ժամանակ մի՝ յորում չկայր եւ ոչ մի ինչ, այսօր եւս եւ ոչ մի ինչ պիտի գոյացած լինէր, վասն զի ոչինչը՝ չկրնար ինչ մի գոյացունել Սրբ. որովհետեւ խիստ շատ արարածներ կտեսնեմք մեր առջեւ, որ թէեւ ժամանակ մի չկային՝ բայց այժմ կան, ինչպէս են տունիք, կենդանիք, մարդ, աստղներ, եւայլն. ասել է թէ կայ մշտագոյն էակ մի՝ որ զայս ամենայն օտեղծեր է յոչընչէ, առանց ինքը օտեղծուած լինելու : Այս դերագոյն էակն է Աստուած :

12. Բայց աշխարհ եւ մարդ մշտագոյն չեն :

— Ոչ, եթէ աշխարհ եւ մարդ մշտագոյն լինէին՝ գիտութիւնք եւ արուեստք այսօր անհամեմատ աւելի յառաջ գնացած պիտի լինէին, եւ մարդկային պատմութիւնը՝ բազմաթիւր միլիոն տարիներու պատմութիւն պէտք էր լինէր :

13. Երկրաբանութիւնն ու պատմութիւնը ինչ կցուցանեն այս մասին :

— Երկրաբանութիւնը եւ պատմութիւնը կը
ցուցանեն յայտնապէս՝ թէ աշխարհս եւ մարդ-
կային սեռը թէպէտ եւ բազմադարեան հնու-
թիւն ունին, բայց այս հնութիւնն եւս համեմա-
տաբար չափաւոր է։ Ուրեմն աշխարհս ժամա-
նակաւոր է եւ ոչ յաւիտենական։

14. Չէր կրնար աշխարհս գոյանալ առանց
Արարչի, լոկ դիպուածի զօրութեամբ։

— Դիպումը բառ մի է, եւ ոչ եթէ զօրու-
թիւն։ Ուրեմն անգոյ դիպուածը երբէք չկրնար
ի գոյ ածել եւ ոչ մի ինչ։ Եթէ անտեղի կլինէր ա-
սելը՝ թէ ժամացոյց մի կամ տուն մի կրնան շին-
ուած լինիլ ինքիրեննին, կամ դիպուածով, եւս ա-
ռաւել մեծագոյն անտեղութիւն է ասելը՝ թէ այս
հիանալի տիեզերքը դիպուածով ի գոյ եկած է։

15. Ինչո՞ւ համար։

— Վասն զի եթէ մի փոքր բան դիպուածով
կամ ինքիրեն չկրնար գոյութիւն առնուլ, որ-
չարի եւս առաւել այսպիսի ընդարձակածաւալ
տիեզերքը, ուր ամեն բան լի է ներդաշնակու-
թեամբ, եւ ուր ամենայն ինչ ապացոյց է ամե-
նիմաստ մտաց Արարչին։

16. Արարչին զօրութիւնը կտեսնուի յարարածս։

— Այո, երկինք, երկիր, մարդս լի են անժըլ-
տելի նշաններով թէ մի ամենակարող, ամենի-
մաստուն եւ ամենարդար էակի գեղեցկաչն
ձեռագործներն են։

17. Ինչո՞ւ կան մարդիկ որ կժխտեն զայդ։

— Վասն զի չեն ուզեր տեսնել, չեն ուզեր
խորհիլ եւ իմանալ։ Ամենէն ընտիր գիրքը օգուտ
մի չունի անոր որ չուզեր կամ չգիտեր ընթե-
նուլ։ Միթէ անով այն գիրքը մի իմաստուն մտքի
ծնունդը չէ հասկացողին համար։

ԴԱՍ Ե.

ԱՊԱՅՈՅՑԻ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

1. Երկինք ինչպէս Աստուծոյ զօրութիւնը
կարտայայտէ։

— « Երկինք պարսկէն զիստս Աստուծոյ » կասէ
Մարգարէն. (Սաղմ. ԺԸ. 2.)։ Եւ արդարեւ, եթէ
երկնից մէջ թաւալող անհամար աստեղք՝ ամե-
նակարող եւ ամենաբարի Արարչի մի ձեռագործը
չլինէին, ըստ բաղդիշտատանելով՝ իրարու կղար-
նուէին, զիրար կըտախտախէին, ու տիեզերաց մէջ
կտիրէր խաւարն ու չիղթութիւնը։

2. Ասոր հակառակ ինչ կտեսնեմք։

— Կտեսնեմք որ Արարիչը ամեն մէկ աստղի
տեղը եւ պաշտօնը նշանակեր է, նորա մեծու-
թեանն ու զօրութեանը համեմատ. որով կանո-
նաւոր ընթացիւքն նոցա՝ ընդհանուր հիանալի

մի ներդաշնակութիւն կ'իայլի տիեզերաց մէջ :

3. Արեգական վերայ քնչպէս կերեւի Աստուծոյ իմաստութիւնը .

— Աստուած՝ մեր մոլորակային դրութեան կեդրոնն ու հոգին արած է արեգակը, եւ անոր ամեն մէկ մոլորակէ ունեցած հեռաւորութիւնը՝ այնքան ձգելու չափած է, որ անկէ աւելի հեռու կամ մօտ եթէ գտնուէր՝ զնասակար կլինէր :

4. Օրինակով մի բացատրէ .

— Օրինակ, եթէ արեւը մեր երկրագնտին քիչ մ'աւելի մօտ եղած լինէր՝ տաքութենէն կայրուէր ամեն տունկ, ջուրը կ'ոլողանար ու մարդս չէր կարող ապրիլ իսկ եթէ նա քչիկ մի աւելի հեռու լինէր՝ ջուրը կ'սառէր, տնկերը չէին աճեր ու մարդս ցրտէն չէր կարող ապրիլ : Ապա ուրեմն ամենիմաստ մտք մի է արեգական ու երկրի իրարմէ հարկ եղած հեռաւորութեան ճիշդ կէտը գտնողն ու հաստատողը, որով ոչ կ'սառիմք եւ ոչ ալ կ'այրիմք :

5. Երկրիս վերայ եւս Աստուծոյ իմաստութիւնը կրնանք ապացուցանել .

— Երկրիս վերայ եւս առաւել աչքերնուս կը դարնէ եւ ըմբռնելի կլինի Աստուծոյ իմաստութիւնը : Բիւրաւոր ապացոյցներէն յիշեմ, Նախ՝ կենդանեաց բազմատեսակութիւնը, որոց մէկ մասը՝ զմեզ կկերակրէ, մէկ մասը կհազուեցունէ, ուրիշ շատեր ալ մեզ կծառայեն ու կօգնեն :

6. Ուրիշ օրինակ .

— Երկրիս վերայ այնչափ տեսակ ծառեր, ծաղիկներ ու կանաչեղէններ կտեսնեմք, որոց մեծագոյն մասը կամ մեր սնունդին համար են, կամ մեզի դեղ կլինին, եւ կամ զմեզ կզուարճացունեն իրենց տեսքովն ու հոտովը :

7. Ուրիշ օրինակ .

— Մեր դաշտերուն վերայ սիւսուած կանաչութիւնն ալ, նոյնպէս նաեւ մթնոլորտին եւ ծովուն դոյնը՝ Աստուծոյ մասնաւոր հեռատեսութեամբն է. զի եթէ ուրիշ դոյն ունենային՝ մեր աչքը պիտի յոգնեցունէին ու խայթէին :

8. Ուրիշ օրինակ տուր .

— Ամեն կլիմայի համեմատ՝ մարդուս պէտքերն ալ փոփոխուելուն պատճառաւ, Աստուած տաք երկիրներու համար զատ՝ ցուրտ երկիրներու համար ալ զատ կերպով մեր պէտքերը հոգացած է, տեսակ տեսակ կենդանիներով, բոյսերով ու ստուղներով : Զոր օրինակ՝ բամպակը, չերամը՝ տաք երկիրներ ստեղծելով, ուր թեթեւ հազուստ պէտք է մարդուս . իսկ ցուրտ կլիմաներուն՝ տալով մեզ ի հագուստ՝ կենդանեաց բուրդն ու մորթը :

9. Մարդուս վերայ ալ կ'ապացուցանեն Աստուծոյ կատարելութիւնքը .

— Մարդս կոյր լինելոյ է որ Աստուծոյ կատարելութիւնքը չտեսնէ իւր վերայ, բազմազան

ապացոյցներով, մասնաւորապէս տեսողական, խօսողական, լսողական կարողութեանցը, ու խղճին վերայ :

10. Տեսողական կարողութիւննիս ինչպէս կցուցանէ Աստուծոյ կատարելութիւնը :

— Մարդուս աչերը՝ երկու հաւատարիմ հայելիներ են, յորս կնկարուին բոլոր տիեզերք, եւ արտաքին երեւոյթները մեզ տեսանելի առնելով, աչքը՝ աղբիւր է մեզ բիւր օգտից եւ զուարճութեան: Աչերնիս՝ իրրեւ տէր յաշտարակի՝ գլուխնուս մէջ ուղեղին մօտ զետեղեր է Աստուած. եթէ մարմնոյն ուրիշ մէկ կողմը դուրս է լինէին, չէինք կրնար նոյն օգուտները քաղել անոնցմէ: Միայն աչերնուս հրաշալի եւ բազմախնամ կազմուածքը՝ բաւական ապացոյց մի է Աստուծոյ հիանալի իմաստութեանն ու մարդասիրութեանը :

11. Մեր լսելեաց վերայ ինչ գիտողութիւն կրնաս առնել այս մասին.

— Մեր ականջին գոգաւոր ձեւն ու մէջի պտոյտները՝ դրսի ձայները կհաւաքեն, եւ լսողական ջիւերու ձեռքով որոշակի մեր հոգւոյն կհաղորդեն զարմանալի կերպով :

12. Ուրիշ ինչ գիտողութիւն կայ այս մասին.

— Դիտելու արժանի բան մ'ալ աչաց եւ աշխարհաց (ինչպէս նաեւ ձեռաց եւ ոտից) զոյգ լինելն է, որ ամենակարեւոր գործարաններ լինեալով,

լով, եթէ իրենց փափկութեան համար մին տկարանայ՝ միւսն անոր տեղը լցունէ: Այս ու ասոր նման բժշկական գիտողութիւնը՝ կապացուցանեն թէ այս գործարանը ամենագէտ ու ամենահարձրարժի մի ձեռագործքն են :

13. Մեր լեզուն եւս կրնայ ապացոյց համարուիլ Աստուծոյ կատարելութեանը :

— Մարդկային լեզուն գեղեցիկ գործ մի է Այն խնամոցն ու կարողութեանը: Անով ոչ միայն մեր սննդեանը կարեւոր եղած կերակրոյն համը կառնուով ու ակործ կիմանամբ, այլ եւ վնասակար ուտելիքներէ եւ ըմպելիքներէ կգանխմբ ու կզգուշանամք :

14. Մեր լեզունէն ինչ ուրիշ օգուտ կքաղեմք.

— Ասկէ դատ, լեզուն այս կերպ կամ այն կերպ չարժեքով եւ օգը բաղխելով, այլեւայլ ձայներ կհանեն մարդիկ, որով իրենց կամքն, իղձերն ու գաղափարները իրարու կհաղորդեն: Գաղափարաց հաղորդութենէն ալ՝ մարդկային ընկերութիւնը կքաղցրանայ ու կյառաջադիմէ :

15. Մեր խօսողական յօրինուածութիւնը կարելի է դիպուածի արդիւնք համարել:

— Շատ անմիտ լինելու է մէկը որ կարենայ կարծել թէ՛ մեր լեզուն, ահուաները, շրթուները, կոկորդը, թոքերը, դիպուածով անպէս իրարու յարմարեր են, որով կարենայ մարդս խօսակցութիւնն արտադրել, որ իւր բնութեանը ամենէն մեծ պէտքերէն մէկն է:

16. Մարմնայն կազմուածքը ինչ կցուցանէ.

— Դարձեալ, մեր ջլային դրութիւնը, ուղեղը, սիրտը, ստամոքսն, աղիքները, ձեռներն, ոտները եւ բոլոր անդամները, Աստուծոյ թէ՛ մարդասիրութեան եւ թէ՛ հրաշալի իմաստութեանը զարմանադործ արդասիններն են, ամեն խորհուրդաց առջեւ, բաւական է որ խղճի դէմ չխօսին:

17. Խիղճն ինչ է.

— Խիղճը՝ այն ներքին զգացումն է որ զմեզ կուրախացունէ իւր գոհունակութեամբը, երբ զբարին գործեմք, եւ ընդհակառակն՝ զմեզ կդատապարտէ իւր խայթերովը, երբ զչարն գործեմք:

18. Խղճի գոյութենէն ինչպէս կապացուցուի թէ Աստուած մի կայ.

— Դիպուածը՝ որ իմացականութիւն չունի՝ չէր կրնար շնորհել մեզ այս կենդանի ու փափուկ զգացումը, որ մեր բարի կամ չար գործոց ներքին վկայ ու դատաւոր հանդիսանայ՝ Հարկ է որ ամենաբարի, ամենասուրբ եւ ամենաբարեւոր

էակ մի լինի այս շնորհն մեզ պարգեւողը, որպէսզի մի այսպիսի ջօրաւոր միջոցով՝ Հարէն զգուշանամք ու լարին գործելու խախտուածութիւնը:

19. Խիղճը կվկայէ՞ դոյութեանն Աստուծոյ.

— Մեր խիղճը յայտնապէս կվկայէ թէ Աստուած մի կայ, որ զմեզ պիտի վարձատրէ՝ եթէ բարի գործեմք, ու պատժէ՝ եթէ չար գործեմք:

20. Աստուծոյ գոյութեան ապացոյցները մարդիկ միշտ տեսնած ու ըմբռնած են.

— Աշխարհիս սկիզբէն ի վեր չէ եղած եւ ոչ մի ազգ որ Աստուած մի ճանաչած ու զայն պաշտած չլինի թէ՛ ռամիկն եւ թէ՛ իմաստունք միաբան են այս մասին: Միայն «Ասաց անգլիացիք ի Երբէ Երբ»-ի «Է Է» Աստուած» (Սաղմ. ԺԳ. 1.)

ԴԱՍ 2.

ՍՅՈՐՈՒՆԻՔ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

1. Ի՞նչու Աստուած ամենաբարեւոր կասուի.

— Ամենակարող կասուի Աստուած, վստայի ինչ որ ուզէ՝ կարող է կատարել առանց ամենադոյզն դժուարութեան: Նա՝ միայն կամեւորէն է որ կգործէ զամենայն հրաշալիս:

2. Այ՛ ամենակարողութիւնն ինչէն կյայտնուի.

— Աստուծոյ ամենակարողութիւնը կյայտնուի գլխաւորապէս տիեզերաց մէջի արարածոց յանձունա շատութենէն, նոցա ահադին մեծութենէն, ու նոյն իսկ ամենափոքր քանակէն, եւ նոցա իրենց սեւին մէջ ունեցած կատարելութենէն:

3. Պարզաբանէ զայդ:

— Աստուծոյ ամենակարողութիւնը ոչ միայն տիեզերաց գրեթէ անսահման տարածութեանը վերայ կոտանուի, այլ եւ երկրի վերայ, որ տիեզերաց անհունութեանն առջեւ համեմատաբար աւալի փոփոխէն փոքր է:— Աստուծոյ կարողութիւնը՝ ոչ միայն փոփոխէ պէս վիթխարի կենդանւոյ մի վերայ զարմանալի է, այլ եւ մանրադէտով տեսնուած ամենափոքր ճճիւն վերայ:

4. Ինչո՞ւ:

— Վասնզի այն որդիկն եւս, որ առանց մանրադէտի անտեսանելի է, իրեն ամեն պէտք եղած գործարաններն ունի ապրելոյ, սնանելոյ եւ բաղմանալոյ համար: Այս ամենափոքրիկ եւ ամենաճարտար կազմուածքն յօրինող էակը՝ պէտք է անհասանելի կարողութիւն մի լինի:

5. Աստուծոյ Գործը ինչքէն գիտեմք:

— Եթէ ամենակարող Աստուած մի ստեղծեց զարարածս, անկարելի է որ ուրիշ ամենակարող էակ մ'ալ գտնուի Անոր հաւասարազօր:

6. Ինչո՞ւ անկարելի է երկու ամենակարող էակներ ենթադրել:

— Վասնզի այս երկու էակները կամ իրարու անհաւասար պիտի լինէին, եւ կամ իրարու հաւասար, եթէ անհաւասար են՝ ապա զօրաւորագոյնը միայն է ամենակարող եւ գերագոյն էակը: **7.** Իսկ եթէ հաւասար լինէին:

— Իսկ եթէ հաւասար ենթադրեմք, երկուքն ալ մի եւ նոյն կարողութիւնն ունենալով՝ պիտի որոշեցանել չեն կրնար, ուրեմն երկուսն եւս անկարող պիտի լինէին, հետեւաբար՝ եւ ոչ մէկը ամենակարող, եւ ոչ մէկը Աստուած:

8. Աստուած ահա է ասելով ինչ կիմացուի:

— Աստուած անմահ է ասելով կհասկանամք թէ՛ Նա որ սկիզբ ունեցած չէ՝ եւ ոչ վերջ կրնայ ունենալ: Նա էր միշտ, եւ է, եւ եղջի յաւիտեանըս յաւիտենից (Ա. Տիմ. 2. 16.):

9. Ի՞նչ ասել է Աստուած «Գործե՛ք է»:

— Ամենուրեք ասելով կհասկանամք թէ Աստուած տիեզերաց անբաւ տարածութեանը մէջ ամեն տեղ մի եւ նոյն Ժամանակ ներկայ է, ամեն բան կոտանէ, իրեն համար բնաւ գաղտնիք մի չկայ, եւ ամեն տեղ՝ ի մի եւ ի նոյն վայրկենի կրնայ հրաշալիքներ գործել:

10. Սուրբ Գիրք ինչ կասեն Աստուծոյ ամենուրեքութեան վերայ:

— Երեմիա մարգարէին ձեռքով կասէ Աստուած. «Մէկ չէիք» եւ չէիք ես ո՞ւր լինեցեմ» (Երեմ. 1. 24): Առաքեալն եւս կասէ. «Նա եւ

«չ հեռի իսկ է յեւրատանիւր հասեալ է մէջը. զի նոյնա-
կեանս, շարքիմս և էմս» (Գործ. Ի. 28):

11. Աստուծոյ ամենուրեքութիւնը ինչ պէտք է ազդէ մեր վերայ.

— Աստուծոյ ամենուրեքութեան դաղափարը պէտք է մեր հոգւոյն վերայ ազդէ մի փրկա-
րար պատկառանք մեր Արարչէն. այնպէս որ՝
որ եւ գտնուիմք պարտիմք յիշել թէ Աստուած
հոն է, եւ մարդիկ թէ եւ չտեսնեն՝ այլ նա կը
տեսնէ մեր ծածուկ դործերը, ուստի եւ զգու-
շանամք ի մեզաց. (Սաղմ. ձկ. 1—16):

12. Ինչ ասել է թէ Աստուած *աֆրաֆէ* է:

— Ասել է թէ 1) Աստուած ունի անսահման
եւ գերակատար գիտութիւն. (Հռոմ. ԺԱ. 51):
2) Թէ՛ Աստուած իւր արարածոց ամենն ալ գիտէ,
նախ քան զլինելն նոցա (Իս. ԺԳ. 45) միան-
գամայն գիտէ նոցա գոյութեան եղանակը, յատ-
կութիւնքը, ամենագաղտնի մտածութիւնքն ու
գործերը, եւ անոնցմէ յառաջ գալիք իրերը՝ բոլոր
յաւիտենից մէջ. (Ա. Կոր. Բ. 11 — Եբր. Գ. 13.):

13. Այն ամենագիտութեան ապացոյց մի տուր.

— Եթէ կար բան մի զոր Աստուած չգիտէր
ի յաւիտենից, ապա կարելի պիտի լինէր յԱստ-
ուած յաւելուլ գիտութիւն ինչ. ուրեմն յԱստ-
ուած փոփոխութիւն պիտի լինէր, ապա ուրեմն
նա ամենակատարեալ եւ անսահման չպիտի լի-
նէր, — որ է անկարելի. վասնզի այն որ ամե-

նակատարեալ, անսահման եւ ամենագէտ չէ՝
չկրնար Աստուած լինել:

14. Այն ամենագիտութեան օրինակ մի տուր.

— Եթէ գործաւորը իւր գործածները կճանաչէ,
որչափ եւս առաւել Աստուած, որ իւր ստեղծ-
ուածոց ոչ միայն ձեւը տուած է (ինչպէս որ
մարդս կանէ) այլ եւ նոցա նիւթը ինքն է յո-
ջընչութենէ իւրոյ բերողը, զոր մարդ չկրնար
բնաւ երբէք:

ԴԱՍ Է.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽՈՐԴ ԴԱՍՈՒՆ

1. Ինչո՞ւ Աստուած *աֆրաֆէ* կասուի.

— Վասնզի Աստուած իւր բոլոր արարածոցը
անհուն կերպով բարին կկամենայ միշտ:

2. Այն ամենաբարութեանը ապացոյց տուր.

— Աստուծոյ ամենաբարի լինելոյն ապացոյց
են՝ մարդուս նկատմամբ՝ մեզի շնորհած գոյու-
թիւնը, մեր վայելած բարիքն ու հաճոյքը, մեր
մեղաց փոխարէն՝ իւր ցուցած անհուն համբ-
րութիւնը, ու հանդերձեալ կենաց մէջ՝ մեր ա-
ռաքինութեանց ի վարձ խոստացած ու պատ-
րաստած յաւիտենական երջանկութիւնը:

3. Բայց եթէ Աստուած ամենաբարի է եւ ամենակարող, ինչո՞ւ մարդիկ ենթակայ են այնչափ հիւանդութեանց, աղետից, սովու, եւն.

— Այդ ամենայն՝ Աստուծոյ ամենաբարութեանն, ամենակարողութեանը եւ ամենարդարութեանը դէմ ապացոյցներ չեն ամենեւին :

4. Ինչո՞ւ.

— Վասնզի 1) եթէ մարդիկ աշխատասէր, ժուժկալ եւ զգուշաւոր լինէին՝ իրենց քաշած հիւանդութեանց մեծ մասէն սղատ պիտի լինէին:

5. Երկրորդ.

— Վասնզի 2) Աստուած իւր անհուն բարութեամբը երբեմն երբեմն զմեզ կպատժէ աշխարհիս վերայ, որպէսզի մեր հպարտութիւնը կտորէ, ու մեր մոլութիւններէն զմեզ ետ կեցունէ: Այս պէս կվարուի եւ հայր մի իւր զաւակաց հետ:

6. Երրորդ պատճառը.

— Վասնզի 3) Մարդս յաջողութեան մէջ ընդհանրապէս կմոռանայ զԱստուած. ուստի ձախորդութիւնն հարկաւոր է որ զԱստուած չմոռանամք ու իրեն դիմեմք, միանգամայն այս աշխարհէ զգուշելով, յաւիտենական կենաց փափաքիմք:

7. Ա՞նչ օգուտս է ասելն ինչ կնշանակէ.

— Կնշանակէ թէ «Իմաստութեան Նոր ոչ գոյք» (Սաղմ. ձեզ. 5): Մարդկային բանը՝ Աստուծոյ անհուն իմաստութեանը բազմապատկառ, Ուրիշանոսի առջեւ՝ կաթիլ մի ջրոյ կնմանի: Մեք

կտեսնեմք Աստուծոյ իմաստութեան գործերը, ինչպէս ելեքտրականութիւն, մագնիսական, ձգագողական զօրութիւնք, եւն, բայց չեմք կրնար անոնց իսկը իմանալ: Նա միայն գիտէ զայն՝ որ անբաւ իմաստութեամբն արտադրեց :

8. Տիեզերաց շէնքը ինչ կապացուցանէ.

— Տիեզերաց սքանչելահրաշ յօրինուածութիւնը՝ հզօր ապացոյց է Աստուծոյ անհասանելի իմաստութեանը: Որչափ առաւել խոր զննեմք Աստուծոյ ձեռագործները՝ այնքան առաւել հիացմամբ կապշիմք, ամենէն մանր սլարագայից մէջ անգամ Նորա ամենիմաստ զօրութեան կնիքը տեսնելով յայտնապէս :

9. Աստուած ինչո՞ւ ամենաբարեւոր կասուի.

— Վասնզի Նա կատէ զմեզս եւ զմոլութիւն, եւ անհուն կերպով կսիրէ զառաքինութիւն :

10. Ինչէն գիտես թէ Աստուած ամենասուրբ է.

— Վասնզի այն ամենայն սլատճառք որ զմեզ կհրապուրեն ի մեզս, Աստուծոյ վերայ դոյզն աղդեցութիւն մի անգամ չեն կրնար ունենալ:

11. Մեր մեղաց պատճառները որո՞նք են.

— Մեք երբեմն կմեղանչեմք սխալմամբ, զչարն բարի կարծելով: Բայց խիստ շատ անգամ կը մեղանչեմք գիտութեամբ ու կասա՝ :

12. Ինչո՞ւ գիտութեամբ կմեղանչեմք.

— Վասնզի երբ բարի եւ օրինաւոր միջոցներով չեմք կրնար փափաքնուս հասնիլ, առ

այն կղբմամբ մոլութեան եւ ոճիրի ձեռքով :

13. Աստուած Բաբելոնի է ասելն ինչ է .

— Ասել է թէ 1) Աստուած է գերադոյն կերպով արդար, ուստի ինչ որ կանէ՝ արդար դատաստանաւ է : 2) Աստուած մենէ ինչ որ կպահանջէ՝ ամենն ալ խիստ իրաւացի են, ու մեր կարողութեանը համեմատ Նրբէք Աստուած մենէ չպահանջեր մի անիրաւ բան, եւ ոչ իսկ մեր կարողութենէն վեր հրաման մի կուտայ, ստիպելով զմեզ կատարել զայն բռնութեամբ :

14. Ինչքն գիտեմք զայդ .

— Վասնզի 1) Ինքն է որ զմեզ ստեղծած է, ուստի եւ բնաւ չսխալիր մեր կարողութեանը չափին վերայ, զոր մենէ աւելի լաւ գիտէ :

15. Երկրորդ .

— 2) Վասնզի Աստուծոյ պատուիրանն է «Սէբէլ շինէ և Բեր ընկեր» . այս ալ ոչ միայն անկարելի չէ, այլ եւ ամեն մարդ կիսատովանի որ խիստ քաղցր եւ օգտակար պատուիրան մի է :

ԴԱՍ Ը .

ՆԱԽԱԽԵՆԱՄՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

1. Արարածք իրենք զիրենք կրնան պահպանել :

— Ոչ, այլ կպահէ զանոնք Աստուծոյ հայրական տեսչութիւնը, որ կկոչուի Նախախնամութիւն :

2. Ի՞նչպէս .

— Այն գերադոյն էակը որ զաշխարհ յոյժնչէ ստեղծեց՝ վայրկեան մի զայն անխնամ չթողուր, այլ միշտ կհսկէ նորա վերայ, այնպէս որ՝ աշխարհիս վերայ երբեք բան մի չպատահիր առանց Աստուծոյ կամացն կամ թողտուութեանը :

3. Ի՞նչ ապացոյցք կան Նախախնամութեան .

— Երեք գլխաւոր ապացոյցներ կրնան տրուիլ : 1) Եթէ մարդիկ անդամ իրենց զաւակներն ու ձեռագործները երեսի վերայ չեն ձգեր, որչափ եւս առաւել Աստուած : Անկարելի բան է որ մարդիկ Աստուծմէ աւելի բարի լինին. եւ առաւել եւս անկարելի՝ որ Նա՝ որ մեզ զգալու սիրտ մի տուաւ, ինքն անզգայ կարենայ լինել :

4. Դժուար է Աստուծոյ մեր պէտքը հոգալ .

— Հայր մի իւր որդւոցը պէտքերն հոգալու համար՝ կկարօտի աշխատանաց եւ բաղմադիմի անձկութեանց, մինչդեռ Աստուած՝ մեր պէտքերը մատակարարելու համար՝ բնաւ եւ ոչ դոյզն դժուարութիւն մի ունի. նորա ամենակարող կամքը բաւական է առ ամենայն :

5. Նախախնամութեան Բ^Ի ապացոյցը որն է .

— 2) Մեր փորձառութիւնը. վասնզի ամեն օրուան մեր տեսածները՝ բաւական են ի համոզել զմեզ առ այդ, անժխտելի եղանակաւ :

6. Բացատրեալ զայդ՝ փաստ .

— Արեւուն, երկրիս եւ աստեղաց կանոնա-

ւոր ընթացքը, եղանակաց մոտիմունքը, ցորեկուան ու գիշերուան իրարու յաջորդութիւնը, մարդոց ու կենդանեաց անընդհատ ու կանոնաւորեալ աճումը, ամեն տարի հնձոց ու պտղոց վերադարձը, ըստ իւրաքանչիւր կլիմայից չորութեան ու անձրեւներու զուգախառնութիւնը, եւ տաքութեան ու ցրտութեան բարեխառնումը, եւն, յայտնի կերպով կվկայեն որ Աճ անընդհատ կհսկէ յերջանկութի մեր եւ ամենայն արարածոց:

Յ. Նախախնամութեան ԳԴ ապացոյցը սրն է.

— 5) Կենդանեաց եւ այլ ստեղծուածոց չընորհած բնագոգումը, եւ պահպանութեան միջոցները, — ու մարդուս չնորհած բանականութիւնն ու յայտնութիւնները, որպէսզի անոնցմով ապրի, աճի, բարգաւաճի եւ երջանիկ լինի:

Տ. Եթէ առանց կամացն Աստուծոյ բան մի չլինիր, ինչո՞ւ թոյլ կուտայ որ մարդս մեղք գործէ.

— Վասնզի Աստուած զմարդն աշխատեցած է, այսինքն՝ կարող զառաքինութիւնը մուծութենէ վեր դասելոյ, եւ զճշմարտութիւնը ստութենէն առաւել սիրելոյ:

Թ. Եթէ ազատութիւնն է մեր մեղացը պատճառ՝ ապա լաւ եւս էր որ Աստուած զմեզ ազատ ստեղծած չլինէր:

— Ո՛չ երբէք, վասնզի եթէ ազատ չլինէինք՝ չալտի կարենայինք վարձատրուիլ յԱստուծոյ ըստ արժանաւորութեան գործոց մերոց:

10. Ի՞նչ պատճառաւ.

— Վասնզի կարելի չէ վարձատրել զոք այն բանին համար՝ զոր ուղէ չուղէ ակտի գործէ, եւ կամ այն բանէն ետ կեցած լինելուն համար, զոր ազատ չլինելով՝ անկարելի էր որ գործէր:

11. Բացատրէ՛ զայդ օրինակով.

— Եթէ մի մարդու ոտներն ու ձեռները կապուած լինին, չեմք գովեր զինքը որ մարդասպանութիւն չգործեց. վասնզի հարկաւ այդ վիճակին միջ չէր կրնար սպանանել: Բայց երբ ձեռներն ու ոտները ազատ լինին, ու նա՝ իսէր Աստուծոյ եւ ընկերին՝ ոչ միայն չսպանանէ զոք, այլ եւ վնաս մի անգամ անոր չտայ, ու մանաւանդ թէ՛ ձեռքէն եկած աղէկութիւնն ընկերոջն անէ, այն մարդը՝ առաքինի կհամարուի, եւ արժանի վարձուց:

12. Ասկէ ի՞նչ կհետեւի.

— Այս թէ 1) Մարդուս ճշմարիտ ազնուականութիւնը՝ իւր աշխարհիւնն է: 2) Գանդատիլ թէ ինչո՞ւ Աստուած զմարդս ազատ ստեղծեր է, գանդատիլ է թէ ինչո՞ւ Աստուած զմարդ արձան մի կամ մեքենայ մի չէ ստեղծած:

13. Երբ մարդիկ այս ազատութիւնը ի չարն գործածեն, իրաւունք ունին Այ դէմ խօսելոյ:

— Ո՛չ բնաւ. վասնզի Աստուած չնորհած լինելով մարդուս բանական միտք՝ ի ճանաչումն բարւոյ եւ չարի, նորա ձեռքն է ընտրել զբարին եւ չգործել զչարն, անսալով ձայնի խղճին,

որով արժանանայ այն երջանկութեան զոր խոստացած է Աստուած: Եթէ մարդս իւր ազատութիւնը ի չարն դորձած է՝ յանցանքը իւրն է, ուստի եւ իրաւունք չունի Աստուծոյ դէմ խօսելոյ:

14. Օրինակով մի բացատրէ ասածդ.

— Եթէ թագաւորը սուր մի տայ ինձ որ անով փառք ստանամ, բայց ես՝ ինքզինքս սպանանեմ այն սրով, միթէ իրաւունք կունենամ յանցանքը թագաւորին վերայ ձգել, ու նորա դէմ գանգատիլ. — Յայտնի է թէ ոչ:

ԿԱՍ Թ.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽՈՐԴ ԿԱՍՈՒՆ

1. Եթէ Նախախնամութիւն մի կայ, ինչէն է որ չարերը չատ անգամ երջանիկ են յաշխարհի, եւ բարի մարդիկ՝ դժբաղդ:

— Թէ մեր վերայ Հսկող Նախախնամութիւն մի կայ՝ ոչ միայն կցուցանէ մեզ մարդկային բանը, այլ եւ չեմք կրնար տարակուսիլ, քանի որ Ս. Գիրքը կլարդատետէ մեզ զայդ, (Իմաս. 9. 8. Ը. 1), եւ ինքն իսկ Քրիստոս Տէրն մեր բացայայտ զնոյն քարոզեց առ ի մխիթարել եւ ի քաջալերել զմարդկութիւն. (Մատթ. 23. 25—54), Յիրաւի մեր տկար խելքովը չեմք կրնար աշ-

խարհի վերայ տեսնուած ամեն անհաւատարութեանց մեկնութիւնը գտնել, «Զի ո՞րքոյ շէր» Տէառն» կասէ Առաքեալը (Հռոմ. ԺԱ. 54), Բայց քանի մի դիւաւոր փաստեր կան, որով կարող եմք խելամուտ լինել Աստուծոյ տնօրինութեանց արդարութեանը:

2. Ո՞րն է առաջին ապացոյցը.

— 1) Աստուած երբեմն կթողուր որ չարիք եւ

ճախորդութիւնք պատահին, որպէսզի մեծագոյն բարիքներ հանէ անոնցմէ: Սյուսէս, Թողուց որ վաճառուի Յովսէփի, եւ յետոյ առանց յանցանքի բանտը դրուի, որպէսզի բանալին միջէն սկսի անմեղին ապագայ փառաւորութիւնը: Առաքեալը եւ Սուրբ չարչարեցեցան եւ մեռան, ոյլ մահ նոցա անմահացոյց զնոսա:

3. Երկրորդ ապացոյց.

— 2) Աստուած չատ անգամ կթողու որ չարերը յաջողին, բայց այդ յաջողութիւնը՝ Ժաժա՜նակա՜ն է. վասնզի ապօրինաւոր միջոցներով նոքա ձեռք ձգած լինելով զայն՝ հարկաւ օր մի պիտի կորուսանեն զայն. փորձն ու պատմութիւնը կցուցանեն թէ՛ դրեթէ ոչ ոք ի բռնաւորաց յաջող վախճան ունեցաւ, վասնզի «Անէ՛ք Տեսա՜ն ի պահս ա՛մբարշտաց . . . ոչ յաջողեցի ծարդոյ յանդա՜նսնէ» կասէ իմաստունը (Առակ. Գ. 35):

4. Երրորդ ապացոյց.

— 3) Թէ եւ երբեմն չարերը յաջողութեան մէջ տեսնելով՝ երջանիկ կհամարինք, բայց պէտք չէ խաբուիլ արտաքին երեւութէն. նոցա սիրտը կկեղեքեն շահասիրութիւն, փառասիրութիւն, երկիւղ, նախանձ, եւ մանաւանդ խղճի չարատանջ խայթեր, որով ներքին հանգստութիւն չունին. Մինչդեռ առաքինին՝ աղատ է այդ խայթերէն եւ կրից տաղնապներէն:

5. Չորրորդ.

— 4) Եթէ անաչառ կերպով քննեմք, մեր ձախորդութեանց մեծագոյն մասը՝ հետեւանք են մեր ծուլութեան, փոքրոգութեան, աննախատեսութեան, ընչաքաղցութեան եւ մոլութեանցը. Ուրեմն բնաւ իրաւունք չունիմք գանգատելոյ Աստուծոյ դէմ, երբ մեք եմք պատճառ մեր ձախորդութեանցը. Աստուած պարտական չէ

օգնել անոնց որ չեն աշխատիր, կամ մոլի են:

6. Հինգերորդ.

— 5) Արդարեւ երբեմն մեր կամքէն անկախ վտանգներ, կորուստք, վիշտք, հիւանդութիւնք ու մահուան ցաւեր ալ կուգան մեզի. Բայց ասոնք մեր բնութեան հանգամանաց հետեւանքներն են, որոց ենթակայ են թէ՛ բարի եւ թէ՛ չար մարդիկ. Արարիչը պարտական չէ արարածոյն իւր անհասանելի տնօրինութեանց համարը տալ:

7. Վեցերորդ.

— 6) Աշխարհի վերայ տեսնուած անհաւասարութիւնք հարկաւոր են եւ նախախնամական՝ ընդհանուր բարեկարգութեան համար, զոր կը դիտէ նախախնամութիւնն Աստուծոյ. նաեւ օգտակար են մեզ, վասնզի խթան կլինին մեզ յաշխատութիւն, ի խոնարհութիւն եւ ի համակերպութիւն ընդ կամս Աստուծոյ:

8. Եօթներորդ.

— 7) Չարերն ալ լինելով որդիք Աստուծոյ, նա երբեմն կընորհէ նոցա զյաջողութիւն՝ որ պէտքի դառնան, եւ երբեմն ալ այն յաջողութիւնը կուտայ ի վարձատրել յաշխարհի՝ նոցա գործած մէկ բարի գործը, որ գուցէ մեզ անծանօթ է, բայց ոչ եւ Աստուծոյ:

9. Ութերորդ.

— 8) Եթէ աշխարհի վայելքները միշտ բարի մարդոց շնորհէր Աստուած ի փոխարէն, մարդիկ

զառաքինութիւն պիտի գործէին ոչ վասն որոյն Աստուծոյ, այլ որպէսզի ձեռք բերեն երկրաւոր վայելքները :

10. Իններորդ.

— 9) Եթէ մարդս միշտ յաջողութեան մէջ ապրի՝ կմոռանայ զԱստուած. ուրեմն յաջողութիւնք եւ վիշտ մեզ շահաւոր են, որովհետեւ զգուցիւ կանեն զաշխարհ, եւ զմեզ առ Աստուած կմերձեցուցանեն :

11. Տասներորդ.

— 10) Անյաջողութիւնք շատ անգամ ի պատիժ են մեր մեղաց, կրնար Աստուած՝ մեր մէկ մեղքին ի պատիժ՝ զրկել զմեզ ի կենաց. այլ Նա հայրաբար կգրկէ միայն ի բարեաց աշխարհի: «Խրադել խրադեաց զէն Տէր Է ի մահ ու մահեաց» կվկայէր Սաղմոսերգուն :

12. Մետասաներորդ.

— 11) Մեր անյաջողութիւնք՝ շատ անգամ նշանք են սիրոյն Աստուծոյ, որ վշտաց ձեռքով կմաքրէ մեր սիրտը, կազնուացունէ մեր հոգին եւ երկրաքարչ կրքերէ կրարձրացունէ. «Զէ զբռնէր Տէր խրադէ, ասնջէ զմեռայն որդի զբռնէր» կասէ Առաքեալը. (Եբր. ԺԲ. 6.) :

13. Երկոտասաներորդ.

— 12) Այս աշխարհի կեանքը՝ մարդուս համար փորձի ժամանակ մի է, պէտք է նախ յաղթել՝ յետոյ պսակուիլ. ինչպէս որ նախ պէտք

է մարդ սերմանէ՝ որ յետոյ կարենայ հնձել :

14. Երեքտասաներորդ.

— 13) Մարդուս կեանքը կարճ լինելովը, սակաւ ժամանակի քաջած նեղութիւնը՝ պէտք է որ աչքին մեծ բան մի չերեւի, երբ միտքը բերէ՝ թէ այդ տարած վշտաց փոխարէն ինչ անվերջանալի վարձատրութիւն եւ երջանկութիւն կըսպասէ իրեն, հանդերձեալ կենաց մէջ :

15. Նախախնամութեան վերայ ունեցած ապահովութիւննիս ինչ կրնայ մեզ ազդել :

— Այս ապահովութիւնը կխրախուսէ զմեզ Նախ, շնորհակալ լինել Այսպէս ամենբարեաց համար զոր Իրմէ ընդունած եմք եւ կվայելեմք :

16. Երկրորդ.

— 2) Զմեզ կսրտապնդէ որ համբերեմք մեր վշտաց, ու արժանի լինիմք ընդունիլ զպաշտպանութիւնն Այ, ջանալով միշտ ապրիլ այնու համուճմամբ՝ թէ Նորա ամենատես աչքը միշտ մեր վերայ կհսկէ, ու կտեսնէ մեր քաջածներն ի սէր Նորա, ուստի եւ զմեզ պիտի վարձատրէ :

Դ Ա Ս Ժ .

ԱՄԵՆԱՍՏՈՒՐ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

1. Աստուած ինչ յայտնած է մեզ իւր անքնին էութեանը վերայ.

— Աստուած մեզ յայտնած է թէ ինքը Բէ, բայց երբեք անձինք ունի, որ իրարմէ կապարեցապէս զանազանեալ էն :

2. Ինչ ասել է երեք անձինք կատարեալապէս զանազանեալք .

— Ասել է թէ երեք Անձինքն իրարմէ անպէս տարբեր են, որ մին միւսը չէ :

3. Այդ երեք Անձինքը ո՞րք են .

— Հայր Աձ, Որդին Աձ, Հոգին Սուրբ Աձ :

4. Ուրեմն երեք Աստուած կայ.

— Քան լիցի այլ երեք Անձինքն եւս մի եւ նոյն անբաժանելի էութիւնն ունենալով, մի եւ նոյն անբաժան Աստուածութիւնն ունին :

5. Այս անճառ խորհրդոյն խելունքն կհասնի.

— Ոչ կատարեալապէս, թէ եւ մեր վերայ եւս այս անհասանելի խորհրդոյն մէկ նշոյլը կտեսնեմք: Զի ունիմք կա՞ր կամ կարողութիւն, բա՞ն կամ միտք, եւ կա՞նք, որ այլեւայլ զօրութիւնք են մեր միակ եւ անբաժանելի հոգւոյն :

6. Բնութեան մէջ եւս օրինակներ կան .

— Այո, բնութեան մէջ եւս կտեսնեմք օրինակներ միութեան յերեքութիւն, որ ընդ աղօտ ըմբռնելի կանեն մեզ զանճառելի խորհրդէ աւանասուրբ Երրորդութեան: — Ս. Հայրն մեր Գր. Լուսաւորիչ կասէ. «Զի որպէս աբէ և լոյս և ջէր՝ Բոյ աբէ՜ական աբէ և ո՛չ ալոյց, և որպէս աղբէ՜ր և ջուր և բէր՝ Ի Բոյ Է բնութենէ լինի, աշխարհ և Բոյ և բան և հոգի Իմանի Ի Տարրոս: Նոյնպէս և ասո Բոյ բնութեան և Աստուածութեան Է Իմանալ Հօր և Որդոյ և Հոգւոյն Սբէոյ»: (Յանախ. Ա.):

7. Քանի որ խելունքն կատարեալապէս չհասնիր այս խորհրդոյն, պարտիմք հաւատալ.

— Այո, պարտիմք հաւատալ՝ քանի որ Ինքն իսկ Աստուած յայտնած է մեզ զայս անթափանցելի ճշմարտութիւն: — Մեք տգէտ ու տկար արարածներ եմք, որ Ինչպէս ասանք, այսինքն՝ մեր հոգւոյն ու մարմնոյն ինչպէս միաւորած լինելոյն չեմք կարող խելք հասցունել. միթէ կրնամք ըմբռնել կատարեալապէս գէութիւնն Աստուծոյ:

8. Կարելի էր ըմբռնել գէութիւնն Աստուծոյ.

— Ոչ. վասնզի Աստուծոյ անհուն էութիւնն ըմբռնելոյ համար պէտք էր որ արարածը իւր Սրարչին, այսինքն Աստուծոյ անհուն կատարեալութիւնն ու գիտութիւնն ունենար, որ է անկարելի: Նա իւր բնութեամբն եւ փառօք բարձրացեալ է գեր ի վերոյ քան զգիտութիւն բոլոր

արարածոց իւրոց: Եւ այս անյապէս պէտք էր լինել, վասնզի ինքն է նոցա Աստուածը:

9. Ինչո՞ւ Հայր Աստուած է առաջին Անձն.

— Վասնզի Հայր է անձին, ոչ յուսմբէ ելանէ, իսկ Որդին եւ Հոգին՝ ի Հօրէ ելանեն:

10. Ինչո՞ւ Նա Հայր կ'իշուի.

— Վասնզի Նա ծնաւ զՈրդին Այլ ի յաւիտենից:

11. Ո՞վ է երկրորդ Անձը.

— Բանն Ա՞ն, որ ի յաւիտենից անճառաբար ծնած լինելով ի Հօրէ, կ'իշուի Որդի Աստուծոյ:

12. Որդին Այլ ինչո՞ւ կ'իշուի եւ Որդի Բարդոյ.

— Վասնզի «Յաղագս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան իջեալ ի յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս ի Մարիամայ Սրբոյ Կուսէն՝ Հոգւովն Սրբով. որով էառ մարմին, Հոգի եւ միտք եւ զամենայն որ ինչ է ի մարդ, ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք.» (Հանգ.)

13. Որդին Աստուծոյ մարմնանալովը Աստուածութեանը վերայ փոփոխութիւն կրնց.

— Ո՛չ երբէք. Նա առանց փոփոխելոյ, առանց դադարելոյ յԱստուածութենէ՝ մարդ եղաւ, եւ կոչեցաւ Քրիստոս:

14. Ի՞նչ ասել է Բարդ եղաւ, կամ Բարդացաւ.

— Ասել է թէ Որդին Աստուծոյ որ ի յաւիտենից ունէր զԱստուծայն Բնութիւն, ի ժամանակի առաւ զմեր Բարդայն Բնութիւն վասն մերոյ փրկութեան: Ուստի Յիսուս Քրիստոս թէ

Հապրեալ Աստուածութիւն ունի եւ թէ Հապրեալ Բարդայնութիւն, լինելով Աստուած եւ Բարդ Հապրեալ

15. Աստուածութիւն եւ մարդկութիւն ինչպէս միացեալ են ի Քրիստոս.

— Անշիոթ, անայլայելի եւ անբաժանելի կերպով միաւորեալ են ի միում անձնաւորութեան, այսինքն՝ ի միում անձին Որդւոյն Այլ:

16. Յիսուս Քրիստոս մէկ անձնաւորութիւն միայն ունի.

— Այո, մի միայն, վասնզի նոյն ինքն Որդին Աստուծոյ է եւ Որդի Կուսին Մարիամու, անմայր ի Հօրէ՝ իբրեւ Աստուած, եւ անհայր ի մօրէ՝ իբրեւ մարդ:

17. Ո՞վ է երրորդ Անձն Ս. Երրորդութեան.

— Հոգին Սուրբ Աստուած, որ ի Հօրէ ելանէ,

եւ յՈրդւոյ առնու յաւիտենականաբար (*) :

18. Երեք Անձանց մէջ կատարելագոյնը սրն է.

— Երեք Անձինքն եւս մի եւ նոյն կատարելութիւնն ու մեծութիւնն ունին. վասնզի նոյն են էութեամբ, ու հաւասար են յաւիտենականութեամբ, զօրութեամբ եւ փառօք : Եւ այս երեքը՝ Դէ Աստուած են :

19. Ի՞նչ պարտիմք մտածել Ս. Երրորդութեան վերայ.

— Պարտիմք մտածել որ յերկինս ամենակալ Հայր մի ունիմք որ զմեզ ստեղծեր է, եւ խնամք ու զութ ունի մեր վերայ. — Ամենակարող Փրկիչ մի ունիմք, որ մեր սիրոյն համար հաճեցաւ ոչ միայն մեզ նման մարդ լինել, այլ եւ չարչարուիլ եւ մեռանիլ, որպէսզի զմեզ յաւիտենից երջանկութեան հասցունէ : — Կենդանաբար Ս. Հոգի մի ունիմք, որ զմեզ կմաքրէ ի մեղաց, կլեցունէ շնորհօք, ու կենաց տագնապնէրուն մէջ կզօրացունէ, կմխիթարէ, ու երկնային փառքին զմեզ կպատրաստէ :

(*) «Հայր յանձնէ, Որդի ի Հօրէ, Հոգին Սուրբ ի նոցանց, ի նոսին» :

(Սուրբ Լուսաւորիչ)

«Հոգին Սուրբ բխի ի Հօրէ, և առնու յՈրդւոյ անձաբար» :

(Շնորհալին)

«Ի Հօրէ բխումն Հոգւոյդ ոչ քննեցաւ, Հոռման Որդւոյ առումն ոչ պատմեցաւ» :

(Շնորհալին)

20. Ի՞նչպէս օրհնելու եմք զՍ. Երրորդութիւն.

— Մեր Ս. Եկեղեցւոյն հետ պարտիմք ամեն օր այս համառօտ օրհնաբանութիւնն վերառաքել. «Օրհնէ՛ւ հաճո՞ց, և Բաժնա՛ն անձա՛նէլ Ս. Երրորդութիւնն, Հայր և Որդի և Հոգին Սուրբ, աշխ. և Դիշ. և յաւիտենա յաւիտենից. ամէն» :

ԴԱՍ ԺԱ.

ՍՏԵՂԵՐՈՒՄՆ ԱՇԽԱՐՀԻ. — ՀՐԵՇՏԱԿԻ ԵՒ ՄՐՈՒԴԻԿ

1. Ո՞վ սկզբնաւորեց զաշխարհ.

— Անսկիզբն եւ անժամանակն Աճ, ստեղծելով զերկին եւ զերկիր, Ուստի Հանգանակին մէջ կասեմք. «Հաւատամք ի մի Աստուած ի Հայրն ամենակալ, յԱստուծոյ երեւելու եւ երեւի» :

2. Երկնքի մէջ Աստուած ի՞նչ ստեղծեց.

— Բաց ի նիւթական արարածոց՝ որ են աստեղք, ստեղծեց նաեւ Հրեշտակները, որ հոգեղէն էակներ են անթիւ բազմութեամբ :

3. Ի՞նչ պաշտօն ունին Հրեշտակք.

— Պաշտել ու փառաբանել զԱստուած, եւ Նորա սուրբ կամքն ու հրամանները կատարել. մարդոց համար բարեխօսել, ու բարեպաշտից ա-

ղօթները Աստուծոյ առջեւ մատուցանել (*):

4. Հրեշտակը մարմին ունին.

— Ոչ. նոքա սարգ հոգիք են, մարմին չունին: Բայց երբ Աստուած իւր սիրելեացը զայնս կուղարկէ, մարմնաւոր կերպարան կընծայէ նոցա, որ տեսանելի եւ զգալի լինին:

5. Ո՞ր հրեշտակը առաքեցան սաղտօնով առ մարդիկ.

— Շատ հրեշտակներ երբեմն երբեմն առաքեց Աստուած այլ եւ այլ սաղտօնով առ մարդիկ: Սոցա մէջ գլխաւորապէս գիտեմք, 1) Գաբրէիլ հրեշտակապետը, զոր առաքեց Հայրն ամենա-կալ առ Կոյսն Մարիամ, որ աւետիս զընտրիլն

(*) «Սոքա բարեխօսը, հանդերձիւք, այլ եւ խնամակալք, որ դեգերին հանապազ առ մեզ՝ ընդ մերում կրից կարեկցելով, բարեմանութեանն մեր սպասեն, և յաւիտենական կենդա-նութեամբ փրկութեանն մեր արժեն՝ զայս բան տեսելով. «Զգործս յեւայ քոց զի անբեռ առնէր»։ (Նաւեկ. 2Ա. Բ.)»:

նորա ի լինել Մայր Միածին Որդւոյն Աստուծոյ. 2) Միշայէլ հրեշտակապետը, զոր սաղտօնով կարգեց Աստուած հաւատացեալ ժողովրդեան, ինչպէս կիմանամք ի Ս. Գրոց:

6. Հրեշտակներէն ամենքը պահեցին իրենց հոգւոյն սրբութիւնը.

— Ոչ. շատ հրեշտակներ Սաղայէլի առաջ-նորդութեամբը ճշարտաւեան մէջ չկենալով մեղանշեցին (Յովն. Ը. 44), ու կոչեցան ռե, սա-րաւայ, եւնէ Աստուած ալ զանոնք երկնքէն մեր-ժեց, որ դժոխքի կամ հոգւոց բանտին մէջ յա-ւիտեանս չարչարուին:

7. Քանի՞ օրուան մէջ Ա՞ծ ստեղծեց զտիեզերս.

— Վեց օրուան (կամ ժամանակամիջոցի) մէջ. եւ եօթներորդ օրը հանգեաւ:

8. Չէ՞ր կրնար Ա՞ծ մէկ վայրկենի մէջ ստեղծել.

— Այո՛ անտարակոյս, բայց Աստուած ուզեց ցուցանել մեզ թէ ինչպէս մեր գործոց մէջ պէտք է կարգով կանոնով շարժիմք, եւ վեց օր աշխատիմք, ու եօթներորդ օրը գործելէ հանգ-չելով՝ իրեն ծառայութեանը նուիրեմք:

9. Ի՞նչպէս ստեղծեց Ա՞ծ զերկին եւ զերկիր.

— Մէկ խօսքով, այսինքն իւր ամենազօր կամ-բին մէկ ներգործութեամբը, «Ասաց և եղև, հրա-մայեաց և հասարարեցան»։ (Սաղմ. ԼԳ. 9.):

10. Ե՞րբ ստեղծեց զմարդ.

— Վեցերորդ օրը, նախ ստեղծելով զԱդամ

ի հողոյ երկրի, յետոյ Ադամայ կողէն ստեղծեց զԵԼԱ, մեր նախամայրը. (ԾՆՆՈՂ. Բ. 7. 21. 22):

11. Ադամ ու ԵԼԱ ինչո՞վ կզանազանուէին կենդանիներէն.

— Իրենց մարմնոյն կատարելութեամբը, բայց զլիսաւորապէս գերազանցութեամբն իրենց հոգիք, զոր Աստուած Խոր Նմանութեամբն ստեղծեց. (ԾՆՆՈՂ. Բ. 7. = Ժող. ԺԲ.) :

12. Ինչո՞վ մարդուս հոգին կնմանի Աստուծոյ.

— 1) Ազնուութեամբն, վասնզի բանական է.

2) Ազատութեամբն, յընտրութի՛ն բարւոյ եւ չարի.

3) Անմահութեամբն, որ երբէք չկրնար մեռնիլ.

4) Տիրական ու կարողութեամբն, որով կիշխէ կենդանեաց տնկոց ու տարերաց վերայ :

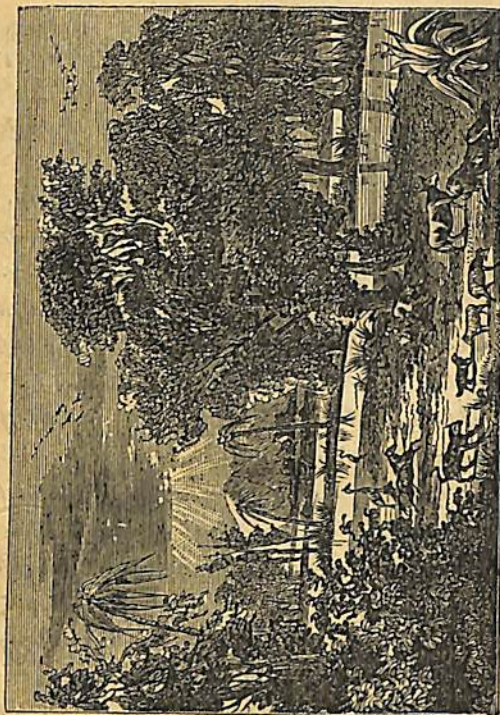
13. Մարդս կենդանեաց վերայ իշխելովն իրաւունք ունի՞ վանոնք չարչարելոյ.

— Ոչ. վասնզի այն ատեն չէ թէ նոցա թագաւորն եղած կլինի, այլ բռնաւորը, Մինչդեռ Աստուած ուրիշ բանի համար մեր իշխանութեանը տակ չդրաւ զկենդանիս՝ բայց եթէ անոնցմէ օգուտ ու ծառայութիւն ընդունելոյ, եւ ի փոխարէն՝ զանոնք խնամելոյ համար :

14. Աստուած ո՞ր դրաւ զԱդամ եւ զԵԼԱ.

— Եղեմայ դրախտին մէջ, որ սքանչելի գեղեցկութեամբ լի պարտէզ մի էր, քաղցրահարկաջ ջրերով ոռոգեալ, եւ տեսակ տեսակ ծաղկամբք եւ պտղատու ծառերով զարդարեալ :

15. Ի՞նչ էին այն մասնաւոր երկու ծառերը զոր դրախտին մէջ դրած էր Աստուած.

— Առաջինը կոչեց ծառ կենաց, ու երկրորդը՝ ծառ գիտութեան բարոյ և շարի :

16. Ի՞նչ հրաման տուաւ Աստուած.

— Աստուած հրամայեց որ կենաց ծառին պտղէն ուտեն, վասնզի օգտակար էր: Բայց արգիլեց որ չուտեն միւս ծառէն, ասելով. «Եթէ այն պտղէն ուտէք՝ պիտի մեռանիք» :

17. Ի՞նչ էր դիտաւորութիւնն Աստուծոյ.

— Այս պատուէրով ուղեց վարժեցունել զանոնք ի հնազանդութիւն, յորոյ փոխարէն պիտի երջանիկ լինէին :

ԴԱՍ ԺԲ.

ԱՆԿՈՒԾՆ ՄԱՐԴՈՅ

1. Ադամ ու Եւա Աստուծոյ հրամանին հաւատարիմ մնացին.

— Ոչ. վասնզի սատանայն մի օձի կերպարանով խարեց զԵւա: Ադամ ալ կնոջը խօսքին անսալով՝ արգիլեալ ծառոյն պտղէն կերան: (ԾՆՆՊ. 1-6, = ՅՈՎՆ. Ը. 44) :

2. Սատանայն ինչով խարեց զԵւա.

— Հրապուրեց եւայի Հպարտութիւնը, խոստանալով՝ որ եթէ այն պողէն ուտէ՝ պիտի Աստուծոյ նմանի :

3. Աստուած ինչ պատիժ տուաւ Ադամայ անհնազանդութեանը .

— Զինքը կնոջը հետ դրախտէն դուրս հանեց, եւ այս վճիռն արձակեց. «Բրաբէ՛ր երեւոյ՛ տոյ կերէցեա՛ զնայ՛ քո, փնէ՛ր դարձցի՛ն յերկիր ուսոյ՛ մար. զի հող էիր և ի հող դարձցի՛ն» . (ԾՆՆՈ. Գ. 19) :

4. Ադամ մեղանչեւէն ետքը ինչ եղաւ .

— Աստուծոյ դէմ անհնազանդելուն համար՝ հոգեկան արդարութիւնն ու անմեղութիւնը կորսնցուց՝ թէ ինք եւ թէ իւր կիներ՝ Սրտերներն՝ որ ուղիղ էր՝ մեղաց հակամիտեցաւ, ու Աստուծոյ առջեւ մեղաւոր եղան :

5. Այս յանցանքով միայն Ադամ թշուառացաւ .

— Ոչ, այլ նաեւ իրեն որդիքն, ու հետեւաբար բոլոր մարդկութիւնը թշուառ ու մեղաւոր եղաւ, ինչպէս որ Պօղոս Առաքեալը կհաստատէ . (ՀՈ. Ե. 12. = Ա. ԿՈՐ. ԺԵ. 22.) :

6. Ինչո՞ւ մեր հոգին Ադամայ սկզբնական անմեղութիւնը չունի մեր ծննդեան ժամանակը .

— Վասնզի Ադամ մեղանչեւէն ետքն էր որ զաւակ ունեցաւ «Իւր նմանութեամբ» (ԾՆՆՈ. Ե. 5.) այսինքն՝ մեղաւոր հոգեով ու ցաւագին մարմնով, ինչպէս էր այն ժամանակ ինքն Ադամ :

7. Ինչո՞ւ մեր սիրտը չարութեան հակամէտ է .

— Ադամայ այս մեղքն է պատճառ որ ամենքս ալ ծնած ատեննէս չարութեան հակամէտ սիրտ մի կունենամք ու խանդարեալ բնութիւն, որուն հետեւելով՝ Աստուծոյ բարկութիւնը վրանիս կհրաւիրեմք, ու հիւանդութեանց, ախտից, ցաւոց ու մահուան ենթակայ կլինիմք. (ՀՈ. Գ. 12-19) :

8. Մեր վերայ անցած այս մեղքն ինչ կասուի .

— Արամայէն կամ Սկզբնաւ մեղք՝ Այս մեղքը կործանեց մարդկային սերունդը, որ նախաստեղծին տրուած սկզբնական շնորհքէն զրկուելով, անկարող եղաւ Աստուծոյ կամացը համաձայն կեանք վարելոյ, առանց աստուածային շնորհաց եւ օգնութեան : Ուստի եւ ամեն օր մարդս տեսակ տեսակ մեղքեր կգործէ, անսաւով իւր չար յօժարութեանց :

9. Եթէ Ադամ չմեղանչէր՝ իւր սերունդը ինչ պիտի լինէր .

— Բոլոր մարդկային ցեղը սուրբ եւ երջանիկ պիտի լինէր, եւ երկիրս՝ օրհնութեան եւ կենաց դրախտ մի պիտի հանդիսանայր : Մինչդեռ այժմ՝ ընդհակառակն, մարդկութիւնը մեղաւոր է եւ թշուառ, եւ երկիր՝ անիծեալ է ու խաւարով եւ մահուամբ ծածկուած :

10. Մարդս իւր մեղաւոր լինելը կզգայ .

— Այո, մարդուս խիղճը կզգայ թէ մեղաւորաբար է Աստուծոյ արդարութեան առջեւ : Սուրբ

Դիրքն ալ զգոյն կվկայէ, ասելով. «Ամենէսէն խորհրդան և անդիարանայան, ոչ ոք է որ ասնէ զտաղց-բոսիւն, և չէ ոչ՝ փնշ և փ» (Սաղմ. ԺԳ. 4) :

11. Մեղքի վերայ ինչ մտածելու եմք.

— Ասկէ կիմանամք թէ որչափ պարտիմք վախճալ մեղք գործելէ, որքան եւ փոքր ու թեթեւ երեւի այն մեր աչքին. վասնզի այն մեղքին հետեւանքները կրնան շատ ծանր լինել մեզի համար: Մէկ մեղքը ուրիշ մեղքի կառաջնորդէ, ու զմեզ կորստեան ճանապարհը կտանի:

12. Ապականեալ բնութիւնը ինչով կ'իտխուի.

— Աստուծոյ շնորհքովը, որ վերստին ծննդեամբ Աւազանին Մկրտութեան՝ աղամային մեղքը ջնջելով մեր հոգւոյն վերայէն, անոր հետեւանքներուն դէմ զմեզ կ'զօրացունէ, եւ որդիութեան իշխանիմք որդիութեան Աստուծոյ:

13. Նախածնողաց մեղանչելէն յետոյ զինչ արար Աստուած.

— Մեր նախածնողաց մեղանչելէն ետքը Ած չթողուց որ նոցա որդիքը յաւիտեան կորսուին իրենց մեղքերովը, վասնզի ինքն իսկ Աստուած ասաց թէ «Ոչ կ'սիմ զմահ փրկաւորին, այլ զդաւանաւորսն ի շուրջ ճանապարհին, և չիւն» (Եզեկ. ԺԸ. 23-25):

14. Առաքեալն ինչ կ'զրէ այս մասին.

— Առաքեալն ալ կ'ասէ թէ «Աստուծոյ կ'սիմ զի ասնայն փրկելի կեցցեն և ի գիտութեան ճշմարտութեան էկեցեն» (Ա. Տիմ. Բ. 4) :

15. Ինչպէս Աստուած եցոյց Աղամայ Իւր զթութիւնն ու ողորմութիւնը.

— Աղամայ անհնազանդութիւնը պատժելուն ժամանակ՝ հայրաբար մխիթարեց զնա Աստուած, նորա զաւակներէն խոստանալով մի Փրկիչ, որ զմարդկութիւնը փրկէ օձին, այսինքն սատանային կամ խաւարին իշխանութենէն. (Ծննդ. Գ. 15) :

16. Ո՞վ էր այս Փրկիչը.

— Հօր Աստուծոյ Միածին Որդին ՅԵՍՈՒՍ ԲՐԻՍՏՈՍ. «Այնպէս սիրեաց Աստուած զաշխարհ՝ փնշ ընդդէմ իւր Մեծին եւ, զի ասնայն որ հաւատայ ի Նա՝ թէ կ'ընցէ, այլ բնական զիւնան յաւիտեական», վըկայեց ինքն իսկ Որդին Այ. (Յովն. Գ. 16) :

17. Մեր սրտերը ինչպէս կ'նորոգէ Աստուած.

— Իւր Ս. Հոգին կ'աղարկէ՝ որ մեր սրտերը նորոգէ, ու առաջնորդէ մեզ առ Քն Փրկիչ մեր, եւ պատրաստէ զմեզ յերկնային արքայութիւն:

18. Աստուած պարտաւոր էր մեզ այս շնորհքներն առնելոյ.

— Ոչ, Աստուած պարտական չէր իւր Որդին տալոյ որ զմեզ փրկէ, եւ Ս. Հոգին առաքելոյ՝ որ մեր սրտերը փոխէ ու երկնքի համար զմեզ պատրաստէ: Մեր փրկութիւնը Աստուծոյ ձրի շնորհն է:

19. Ուրեմն ինչ պարտիմք զգալ առ Ած.

— Պարտիմք անբաւ շնորհակալութիւն մատուցանել Աստուծոյ, եւ օրհնել զնա մեր բոլոր

կենացը մէջ, որ մեր թշուառ վիճակին վերայ ուղորմեցաւ, ու չուզեց յաւիտեան կորուսանել դեւերուն պէս :

ԴԱՍ ԺԳ.

ՄՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԴՈՅ. — ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ. — Ս.ԳԻՐԳ

1. Աղամայ պատիժն իւր որդւոց խրատ եղանւ. — Ոչ, այլ նոյն իսկ Աղամայ անդրանիկ որդին Կային՝ նախանձով իւր Սբէլ եղբայրն ըսպաննեց, եւ իւր սերունդն ալ հետզհետէ այլ եւ այլ մոլութեանց մէջ թաւալեցան :

2. Ի՞նչ արար Աստուած .

— Աստուած տեսանելով՝ որ մարդիկ մեծագոյն մասամբ մարմնոյ եւ աշխարհի ետեւէ գընալով, մուացան իրենց Ստեղծողը, ջրհեղեղով զանոնք կորոյս, ազատելով միայն զարդարն Նոյ, եւ զերիս որդիս նորա, որ են Սեմ, Բամ ու Յարէթ, եւ նոցա կանայքը : (Յամի աշխարհի 1656, Բրիտոսէ 2482 տարի առաջ) :

3. Ո՞ւր սկսան մարդիկ բազմանալ .

— Նոյի տապանը Սրարատ կամ Մասիս լեռանը վերայ կենալով, Նոյ իջաւ որդւովքն, որք Հայաստանի մէջ բազմանալով, հետզհետէ տարածուեցան ընդ բոլոր աշխարհ :

4. Ջրհեղեղէն ետքը մարդիկ մնացին հաւատարիմ Աստուծոյ

— Ոչ, սրտմութիւնը կսովրեցունէ թէ մարդիկ մեծագոյն մասամբ մոլորեցան ի կապալատութիւն, ինչպէս ցոյսօր եւս կտեսնեմք :

5. Ի՞նչ է կապալատութիւնը .

— Կապալատութիւնն է մի Աստուծոյ տեղ բազում աստուածներ դաւանիլ, եւ նոցա արձանները՝ որ կոչուի կասութիւն, պաշտել իբրեւ Ած .

6. Ի՞նչպէս սկսաւ բազմաստուածութիւնը .

— Մարդիկ մոլորելով՝ սկսան նախ պաշտել զարեգակն, ապա զլուսին, զաստեղս եւ զկրակ, կարծելով թէ նոքա աստուածային զօրութիւնն են : Այսպէս էին մեր ազգին հեթանոս նախնիք :

7. Ի՞նչպէս սկսան պաշտել զկուռս .

— Բռնաւորներէ վախնալով՝ սկսան զանոնք ալ պաշտել, եւ նոցա մահուանէն յետոյ՝ նոցա արձաններն եւս պաշտել : Մարդիկ այն աստիճան յիմարեցան, որ կենդանեաց, ծառոց ու բուսոց ալ աստուածային պաշտօն կընծայէին :

8. Ած թողնուց զմարդ յայս անարդ վիճակ .

— Ոչ, այլ որպէսցի առ նախամարդն տուած Փրկչին խոստումը չկրտուի մարդոց մէջ, Աեմայցեղէն ընտրեց զԱբրահամ, որ լինի հայր հաւատացելոց : (Քրիստոսէ 2055 տարի առաջ) :

9. Աբրահամու հաւատն ինչպէս փորձուեցաւ .

— Աբրահամ այն աստիճան մեծ հաւատ ու

հնազանդութիւն ունեցաւ Աստուծոյ հրամանաց, մինչեւ սիրով յանձն առնուլ իւր սիրելի որդին իսահակը զոչ մատուցանել Աստուծոյ, Այլ Ած չթողուց, որովհետեւ իսահակ օրինակ էր Յիսուսի Քրիստոսի Որդւոյն Աստուծոյ, որ պիտի լինէր ճշմարիտ զոհն փրկութեան :

10. Ի՞նչ նպատակաւ ընտրեց Ած զԱրարհամ:

— Աստուած ընտրեց զԱրարհամ եւ նորա սերունդն, որ Քոյն Աստուծոյ հաւաքը եւ հանդէսն Փրկչին աւերիչ յորդուոց որդի աւանդեն :

11. Ած ուրիշ ի՞նչ միջոց գործածեց առ այս :

— Որպէսզի վերոյիշեալ երկու ճշմարտութիւնքն անկորուստ մնան այնուհետեւ մարդկութեան մէջ, ուղեց զրով զայնա աւանդել իւր

ընտրեալ ժողովրդեան, որ էին Իսրայէլացիք կամ Հրէայք, Արարհամու որդիքը :

12. Աստուած սոյն յայտնութիւնը որո՞յ ձեռքով գրել տուաւ :

— Մովսէս մարգարէին, զոր նախապէս կըրթել տուած էր յեգիպտոս, եւ որոյ ձեռքով իւր ընտրեալ ժողովուրդն ազատեց ի գերութենէն

եգիպտոսի, հրաշալի կերպով անցունելով զայն ընդ ծով կարմիր (Քրիստոսէ 1625 տարի առաջ) :

13. Ո՞ւր կգտնուին Մովսիսի ձեռքով հաղորդուած աստուածային յայտնութիւնք :

— Մովսիսի ձեռքով հաղորդուած յայտնութիւնք եւ օրէնք կստանանակուին Նախամար-

գարէին դրած հնգամատենին մէջ, որ Աստուածաշունչի առաջին հինգ գրքերը կ'կազմեն :

14. Աստուածաշունչն ինչ է .

— Աստուածաշունչ կոչուի այն սքանչելի մատենը , որ ի ձեռն այլեւայլ մարգարէից եւ առաքելոց՝ Հոգւոյն Սրբոյ ներշնչութեամբը հետզհետէ գրուեցաւ, եւ ամբողջը մէկէն կասուի նաեւ Սուրբ Գիրք ու Բան Աստուծոյ :

15. Ինչո՞ւ Սուրբ Գիրք կ'իշխուի .

— Վասնզի 1) Կարողնակէ գայտնութիւնս

եւ զօրէնս Աստուծոյ, որ է Սրբութիւն սրբութեանց. 2) Վասնզի ամեն մարդկային գրքերէն համեմատ կերպով սրբագոյն է եւ վեհագոյն :

16. Աստուծոյ յայտնութիւնքը Ս. Գրքին մէջ միայն կարողնակին .

— Գրաւոր յայտնութիւնքն Ս. Գրքին մէջ կը սկարունակին, իսկ անգիր յայտնութիւնք՝ առաքելական աւանդութեան մէջ :

17. Ի՞նչ է աւանդութիւնքը .

— Աստուծոյ խօսքն է, որ յԱռաքելոց բերանացի հաղորդուած է իւրեանց աշակերտացը, եւ անոնցմէ հասած է առ մեզ անփոփոխ :

18. Աստուածաշունչը քանի մաս կ'բաժնուի .

— Երկու. 1) Հին Կրօնական , որ Քրիստոսի աշխարհ գալէն առաջ գրուած է, եւ 2) Նոր Կրօնական, որ Քրիստոսէ ետքը գրուած է :

19. Քանի գիրք կայ Հին Կտակարանին մէջ .

— Քառասուն եւ ութ, զոր քառասունէն աւելի սրբակրօն արանց ձեռօք երբայեցերէն լեզուաւ գրել տուաւ Հոգին Սուրբ :

20. Քանի գիրք կայ Նոր Կտակարանին մէջ .

— Քսան եւ եօթն, զոր ութ Առաքելոց ձեռօք յունարէն գրել տուաւ Հոգին Սուրբ :

21. Հին Կտակին բաժանման կարգն ինչ է .

— Երեքի բաժնուած է. 1) Պատմական գրքեր, որ 23 են. 2) Բարոյական կամ խրատական գրքեր, որ 7 են. 3) Մարգարէականք, որ 18 կտոր են :

25. Ի՞նչպէս կարգաւոր եմք Ս. Գիրքը.

— Ս. Գիրքը պարտիմք կարգաւ խորին պատկառանք, վասնզի Աստուծոյ Բանն, այսինքն Խօսքն է այն Ս. Հոգին անով մեր սրտին կթեւադրէ իւր հոգեւորոգ խրատներն ու շնորհները. Ուստի պարտիմք խոնարհութեամբ լսել Նորա հրամանները, եւ գործադրել զայնս սրտի մտօք:

26. Ուրիշ ի՞նչ միջոց սահմանած է Աստուած որ մարդիկ սովորին Յ. Գրոց վարդապետութիւնը.

— Ս. Գրոց վարդապետութիւններն եւ վերջիկութեան ճանապարհը մարդոց ուսուցանելոյ համար Աստուած ուրիշ միջոց մ'ալ սահմանած է, այսինքն Աւետարանին քարոզութիւնը, զոր Ս. Հոգին կյանձնէ մասնաւոր մարդոց, կոչելով զնոսա առ այդ սրբազան սաշտոն :

ԴԱՍ ԺԴ.

ԵՐԿՐՈՐԻ ՅՈԴՈՒԱՅ ՀԱՆԳԱՆԱԻՆ

ԲԵՐԻՍՏՈՍ ԱՍՏՈՒԱՅ. — ՄԵՍԻԱԿԱՆ ՄԱՐԳԱՐԷՌԻԹԻՒՆԵՐ

1. Հաւատամքին երկրորդ յօդուածը մըն է.

— Հաւատամք եւ ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ Միածին, այսինքն յիշութենէ Հօր, Աստուած

յԱստուծոյ, Լոյս՝ ի Լուսոյ, Աճ՝ ճշմարտա՝ յԱՅ ճշմարտէ, ծնունդ եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինս եւ ի վերայ երկրի, երեւելիք եւ աներեւոյթք :

2. Այս յօդուածին միտքն ի՞նչ է.

— 1) Թէ՛ Յիսուս Քրիստոս է գերբնականապէս Միածին Որդի Այ, եւ Աճ՝ կատարեալ. 2) Հետեւաբար՝ Թէ՛ առ ի ստանալ գերկնայինն երջանկութի՛ւն պէտք է հաւատալ Նորա սովորեցուցածներուն, եւ գործադրել Նորա հրամանները:

3. Ս. Գիրքն զՔրիստոս Աստուծոյ կոչէ.

— Այո, Սուրբ Գիրքը ԱՍՏՈՒԱՅ կոչէ զՔրիստոս Պօղոս Առաքեալը կասէ. «Քրիստոս է վերայ ասինայնի Աստուծոյ, օրհնեալ յաթիւնս» . (Հռ. Թ. 5): Եւ Ս. Յովհաննէս կոչէ զՔրիստոս Բանն Աստուծոյ (Յովհ. Ա. 1):

4. Քրիստոս յաթիւնսկան է իբր Աստուած.

— Այո, Դաւիթ կասէ Քսի վերայ. «Դո՛ւնոյն ինքն ես, այսինքն անփոփոխելի ես, և ասք + ոչ անցանէն» . (Սաղմ. ձԱ. 27 = եբր. Ա. 12): Եւ ինքն իսկ ասաց. «Յառաջ + ան զինէն Աբրահամն եմ ես» . (Յովհ. Ը. 58): Եւ Յովհաննէս կասէ. «Ի չիղանէ եր Բանն. և Բանն էր առ Աստուծոյ» . (Յովհ. Ա. 1):

5. Քրիստոս ասինորէ՞ է իբր Աստուած.

— Այո, ինքն իսկ ասաց. «Ուր երկուս կամ երեք խորհեալ լինին յանուն իմ, անոր եմ ես ի զիջնոցս» . Դարձեալ. «Ես ընդ յեւ եմ զասինայն աստուծոյ մինչև

է կարարած աշխարհի» (Մատթ. ԺԹ. 20 = ԻԼ. 18-20)։

6. Քրիստոս աֆեսիւն է իբր Աստուած.

— Այս, ինչպէս որ Պետրոս առաքեալ կխոստովանէր. «Տէր, Դու զաֆեսայն գիտես, և զաֆեսայն ճանաչես և երէ պիտի զփեշ» (Յովն. ԻԱ. 17 = ԺԶ. 50)։

7. Քրիստոս արարիչ է իբր Աստուած.

— Այս, ինչպէս Ս. Յովհաննէս կգրէ. «Աֆեսայն ինչ Նովան եղև, և առանց Նորա եղև և ոչ ինչ որ ինչ եղև... աշխարհ Նովան եղև» (Յովն. Ա. 3. 10. Տես եւ Կով. Ա. 13-17)։

8. Քրիստոս կրնայ պարտաւոր իրեն Աստուած.

— Այս, զի ինքն իսկ ասաց, թէ՛ «Աֆեսիւն պարտաւորեալ ըմբի, որպէս պարտաւոր զայս» (Յովն. Ե. 25)։ Եւ Առաքեալը. «Յանաւ Յիսուսի Քրիստոսի իրենացի աֆեսայն ծնուի յերկրայաբնիկ երկնաւորաց, երկրաւորաց և անդարարաբնականաց» (Փլալ. Բ. 1)։

9. Այս ցուցումներէ գ ինչ կհետեւի.

— Կհետեւի թէ 1) Քրիստոս ճշմարիտ և կարարեալ Աստուած է, եւ թէ 2) Միայն Նովա եւ Նորա անունով կրնամք փրկութիւն գտանել եւ երջանկութեան հասանել։

10. Ով որ չհաւատար Քրիստոսի՝ կփրկուի.

— Որոնք որ լսեցին Քրիստոսի վարդապետութիւնը ու չհաւատացին՝ չպիտի փրկուին։ — Սակայն որոց որ քարոզուած չէ Ս. Աւետարանը՝ նոցա հետ գթութեամբ պիտի վարուի Աստուած, եթէ երկրաւոր Սատուածոց եւ արդարութեան օրի-

նաց համեմատ կենցաղավարին. (Գործ. Ժ. 55)։

11. Աստուած պիտի պատժէ զայնս որ կմերժեն Քրիստոս։

— Ա՜յ պիտի պատժէ զանոնք որ կմերժեն զԻն անտարբերութեամբ, ու ճշմարտութիւնը չսիրելով։ 2) Զանոնք որ կմերժեն զվարդապետութիւնն Քրիստոսի, որպէսզի ազատութեամբ իւրեանց չար կրիցն ետեւէ երթան. 3) Զանոնք որ զԻն կուրանան, այսինքն ճշմարտութիւնը կփոխանակեն ստութեան հետ։

12. Ի՞նչ ապացոյց կայ թէ Ին Որդի է Այ.

— Ինն գլխաւոր ապացոյցք կան թէ Քրիստոս է Որդին Աստուծոյ եւ Աստուած կատարեալ։

13. Որոնք են առաջին երեք ապացոյցները.

— 1) Կատարումն մարգարէութեանց յանձին Քրիստոսի. 2) Սրբութիւն կենաց Նորա. 3) Գերազանցութիւն վարդապետութեան Նորա։

14. Որոնք են միւս ապացոյցները.

— 4) Հրաշագործութիւնք Քրիստոսի. 5) Մարգարէութիւնք Նորա. 6) Մահ Նորա. 7) Յարութիւն Նորա եւ Համբարձումն. 8) Հաստատութիւն եւ տարածումն Կրօնի Նորա ի վերայ երկրի. 9) Կործանումն Երուսաղէմի եւ ցրումն Հրէից ընդ աշխարհ։

15. Ի՞նչ կհասկանաս ասելով «Կատարումն մարգարէութեանց յանձին Քրիստոսի».

— Զայս կհասկանամ թէ Քրիստոսի վերայ

կատարուեցան այն ամենայն գուշակութիւնք զորս մարգարէք բազում դարերով առաջ գրած էին Հոգւով Սրբով, կոչելով զնա Մեսիա :

16. Ի՞նչ կնշանակեն Սէփա, Քրիստոս բռները.

— Մէփա եբրայեցերէն, եւ Քրիստոս յունարէն կնշանակեն Օգնւ : Այս անունը տուին մարգարէք այն երկնային Օրէնադրին զոր խոստացեր էր Աստուած առաքել յաշխարհ, ի փրկութիւն անկեալ մարդկութեան :

17. Մեսիային վերայ ինչ կանխաձայնած էին մարգարէք :

— Ոչ միայն գուշակած էին Մեսիային կամ Քրիստոսի հրաշալի փրկագործութիւնը, այլ նաեւ ճշդիւ մարգարէացած էին նորա ծննդեան

տարին, տեղն ու եղանակը, ինչպէս նաեւ որ ցեղէ եւ ինչպիսի մօրէ ծնանիլը :

18. Ո՞ր մարգարէն մասնաւորապէս Մեսիային ծննդեան ժամանակը յայտնած էր.

— Դանիէլ մարգարէն, որ յայտնութեամբն Աստուծոյ ծանուցած էր Հրէից թէ Մեսիայն պիտի գար եօթանասուն եօթներորդ ամաց վերջերը, որ կընէ 490 տարի : Ծիշդ նոյնչափ ժամանակէն յետոյ ծնաւ Քրիստոս : (Դան. Թ. 24-27).

19. Հրէայք հասկացած էին այս հաշիւը.

— Այո, Հրէից մէջ եօթը տարին կկոչուէր եօթներորդ կամ շաբաթ րաբի : Ուստի Դանիէլի հաշիւը ճիշդ ըմբռնած էին Հրէայք :

20. Ինչքն յայտնի է.

— Վասնզի Քրիստոսի աշխարհ եկած ժամանակը բոլոր Հրէայք կսպասէին մարգարէութեանց կատարմանը : Այս համոզումը այնքան սաստիկ էր որ քանի մի խաբեբայք՝ անկէ օգուտ քաղելով, յաջողեցան հաւատացողներէ պարզամտաց թէ իրենք են ակնկալեալ Մեսիայն :

ԴԱՍ Ժ Ե.

ԵՐՐՈՐԴ ԶՕԴՈՒԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՆ

ՄՆՈՒՆԴ ԳՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

1. Ինչքն գիտեմք թէ Բանն Ած մարդ եղաւ.
— Ի յայտնութենէն Աստուծոյ, վասնզի Ս.
Աւետարանը կասէ. « Բանն մարմն եղև, և բնակե-
ցաւ ի մեզ » (Յովհ. Ա. 14): Ասով կիմացունէ մեզ
թէ Աստուծոյ Որդին երկնքէն իջաւ, Աստուածա-
յին բնութիւնը մարդկային բնութեան հետ միա-
ւորեց, այնպէս որ ինք թէ՛ Աստուած է կատար-
եալ եւ թէ՛ մարդ կատարեալ: (Տես Դաս Ժ.):

2. Ո՛րք ծնաւ Քրիստոս.

— Ի Բէթլէհէմ Հրէաստանի, ինչպէս որ յայտ-
նապէս գուշակած էր Միքիէ մարգարէն, Քրիս-
տոսէ ինն դար առաջ: (Միք. Ե. 2):

3. Ո՞վ եղաւ Մայրն Քրիստոսի.

— Սուրբ Կոյսն Մարիամ, — որ նշանուած էր
Յովսէփ անուն արդար հիւսան (սէպիւր) մի հետ:

4. Ո՞վ գուշակած էր զայդ.

— Մեսիային ի Կոյս մօրէ գերագոյն հրաշիւք
ծնանիլը յայտնած էր Աստուած ի ձեռն Եսայ-

եայ մարգարէի, Քրիստոսէ եօթն հարիւր տարի
առաջ. (Ես. Է. 14):

5. Ի՞նչ ցեղէ եւ որ ընտանիքէ էին Մարիամ
եւ Յովսէփ.

— Յակոբ նահապետին որդւոցմէ Յուդայի
ցեղէն, ու Դաւիթ թագաւորին տունէն կամ

սերնդէն: Զայս եւս մարգարէացած էր Եսայի
(Ես. ԺԲ. 1. 2.):

6. Քրիստոսի ծնունդը ինչպէս յայտնեց Ած.

— Երեք երեւելի բաներով յայտնեց Աստուած
առ մարդիկ զծնունդ Միածին Որդւոյ իւրոյ:

7. Ո՞րն է առաջինը.

— Հրեշտակ մի երեւեցաւ ի գիշերի առ հո-
վիւսն Բէթլէհէմի, որ իրենց հօտը, այսինքն ոչ-
խարները կապահապանէին. ու ասաց. « Մի՛ երբնէս, չէ

ահաւասիկ աւերարարանէմ յեղ ուրախութիւնն զեծ որ եղեցի
ափեայն խողովրդեանն. զի քնամ յեղ այսօր Փրկիչ որ է
Օծեալ Տէր, է Բաղատի Դաւիթ» : (Ղուկ. Բ. 8—14) :

8. Հրեշտակք ինչ կերգէին.

— Հովիւք լսեցին որ բազմութիւն Հրեշտա-
կաց կերգէին. «Փառք է քաջութան Աստուծոյ, է յերկն
խաղաղութիւն, է մարդիկ հաճութիւն» (Ղուկ. Բ. 13) :

9. Հովիւք զինչ արարին.

— Հրեշտակին տուած նշանին համեմատ գը-
նացին, ու մի մօտաւոր այրի (մաղարա) մէջ գտին
զմանուկն Յիսուս ի մօտը, ու երկրպագելով
դարձան պատմեցին ամենուն :

10. Բրիստոսի ծննդեանը ժամանակ տեղի
ունեցած երկրորդ մեծ դիպուածը ձրն է.

— Արեւելքի կողմերէն, — հաւանականաբար
Հայաստանի Մոկաց գաւառէն, — իշխան մոգեր,
զարմանալի մի աստղի առաջնորդութեամբն եկան
երկրպագին մանուկ Աստուածորդւոյն, ու նուի-
րեցին ոսկի, կնդրուկ եւ զմուռա : (Մատթ. Բ. 1—12) :

11. Այս նուէրներով ինչ կ'ստացովանէին.

— Զմանուկն Յիսուս կընդունէին իրենց թա-
ղաւոր եւ Աստուած. վասնզի այն երեք ընծա-
ներն այն ժամանակները թաղաւորաց ու աս-
տուածոց միայն կնուիրուէին :

12. Ո՞րն է երրորդ նշանաւոր դիպուածը.

— Երբ մանուկն Յիսուս քառասուն օրուան
եղաւ, Նորա Մայրը ըստ օրինաց առաւ ու տա-

րաւ ի տաճարն Տեառն յընծայումն. Հոն ծերու-
նին Սիմէոն գիրկն առաւ զնա եւ գոչեց. «Արդ
արջակեմ՝ զծառայս Բ, Տէր, է խաղաղութիւն, զի դեմին
աչ է Բ զքրիստոսութիւն Բ, լոյս է յայտնութիւն հեղանոսաց,
եւ Բաղատ խողովրդեան Բաժնի Բարայէլէ» (Ղուկ. Բ. 25—32) :

13. Ինչո՞ւ այսպէս կ'գոչէր Սիմէոն.

— Վասնզի ինքը թէեւ շատ ծեր ու մահուան
դուռը հասած էր, բայց յԱստուծոյ խնդրած
էր եւ հրաման առած՝ որ աչերը չփակէ մինչեւ
որ չտեսնէ զՕծեալն, այսինքն զՄեսիա. Այս
չնորհն ընդունելն յետոյ՝ ուրախութեամբ կու-
գէր մեռանել երանելին Սիմէոն :

14. Ի՞նչ գուշակեց ծերունին Սիմէոն.

— Գուշակեց թէ Բրիստոս պիտի լինի ի գը-
լորումն եւ ի կանգնումն բաղմաց ի մէջ Իսրա-
յելի եւ առ կոյսն Մարիամ դառնալով ասաց.

«Եւ ընդ 40 իսկ անոն անցցէ 40-ը»։ այս խօսքովն իմացունելով այն դառնադէտ ցաւը զոր Տիրամայրը սլտի կրէր, իւր Միածնին սոսկալի չարչարանաց ու մահուանն ախանաւես լինելովը ։

15. Ո՞րն է չորրորդ նշանաւոր դիպումը.

— Աննա անունով մարդարէ կին մի կար, որ տաճարին մէջ գիշեր ցորեկ պահօք եւ աղօթիւք կանցունէր. նա եւս Աստուծոյ փառք տալով կը գոչէր, եւ ամենուն հետ կխօսէր թէ Աստուծոյ ժողովրդեան փրկութեան օրերն հասած են ի ձեռն Քրիստոսի ։

16. Քրիստոսի մանկութենէն ինչ գիտեմք.

— Այսչափ միայն՝ որ իւր ծնողացը հնազանդէր, ու կաճէր ընորհօքն Այ. (Ղուկ. Բ. 41—52).

17. Ի՞նչ ուղեց տղու ցուցանել Քրիստոս.

— Կամեցաւ ինքզինքը մանկանց օրինակ ցու-

ցանել, որպէսզի Աստուծոյ ընորհացը մէջ աճին, հնազանդութիւն ընծայելով իրենց ծնողաց, ու պատուելով զանոնք ամեն բանի մէջ ։

18. Քաի պատանեկութեան վերայ ինչ գիտեմք.

— Քրիստոս, տասուերկու տարեկան եղած ժամանակ, զատկի տօնին ծնողացը հետ Երուսաղէմ տաճարը գնաց։ Հոն նա օրինաց վարդապետացն հետ նստած կխօսէր, ու զամենքը կզարմացունէր իւր Աստուածային իմաստու-

թեանը վերայ: Եւ երբ Կոյս Մայրը փնտռելով զտաւ զնա, եւ որդեգորով սրտին անձկութիւնը իրեն կյայտնէր, պատասխանեց Յիսուս. «Ի որո՞ւն Լոբ ինչ պարտ է ինչ լինել»։ (Ղուկ. Բ. 49) :

19. Այս խօսքը ինչ խրատ է տղայոց .

— Քրիստոսի այս խօսքը տղայոց համար դեղեցիկ դաս մի է աստուածսիրութեան եւ աղօթասիրութեան, որ միշտ փափաքին Աստուծոյ

տանը մէջ գտնուիլ, որ է եկեղեցին, որ օրէնք ու գիտութիւն ուսուցանող վարդապետաց քով միշտ երթան, ունոցա խրատները լսեն ու սովորին :

20. Քանի տարի ինքզինք ծածկեց Քրիստոս .

— Իւր մօրն ու Սրբոյն Յովսեփայ հետ ապրեցաւ խոնարհ կեանքի մէջ, ձեռագործով աշխատելով, մինչեւ որ երեսուն տարեկան եղաւ :

21. Աստուած նոր մարգարէ մի չհանեց զՄեսիայն ծանուցանելու .

— Այո՛, այս մարգարէն էր Յովհաննէս Մկրտաւիչ, կամ Կարապետ, որ մօրը կողմէն ազգական էր Քնի, եւ վեց ամիս առաջ ծնած էր ըստ կանխաձայնութեան հրեշտակին (Ղուկ. Ա. 5-24 . 57-80.)

22. Ինչպէս մկրտուեցաւ Քրիստոս .

— Ապաշխարող մեղաւորք կերթային ու կմկրտուէին ի Յովհաննէս Մկրտչէ : Քրիստոս ալ խոնարհարար եկաւ մկրտուելու, Յովհաննէս չհամարձակելով, դռչեց. «Ինչ պէտք է առ իմն Վարդէ, և դու առ ի՞նչ քառ» : Բայց Յիսուս ստիպեց զնա պատասխանելով. «Պարտ է ինչ լինու զաշխարհ առ» :

դարձան»։ — Տէրն մեր ուզեց մեղաւորաց նման մկրտուի, վասնզի բոլոր մարդոց մեղքը իւր վերայ բարձեր էր, որպէսզի զանոնք քաւէ ։

23. Քրիստոսի մկրտութեան ժամանակ ինչ յայտնեց Աստուած .

— Հոգին Սուրբ աղանակերայ իջաւ Քրիստոսի վերայ, ուր Հայրն Աստուած երկնքէն վկայեց թէ այն խոնարհ մկրտուողը՝ Մեսիայն էր, իւր սիրելի Որդին. «Դա է Որդի էմ Երեւելէ, Ընդ որ էս հաճեցայ» . (Մատթ. Գ. 15—17.) ։

ԴԱՍ ԺԶ.

ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1. Քրիստոսի Աստուածային պաշտօնին երկ-րորդ ապացոյցը մըն է .

— Նորա անհամեմատ սրբութիւնը ։

2. Ինչպէս .

— Քրիստոս իւր երկրաւոր կենացը մէջ այնպիսի վսեմ ու աննման առաքինութիւններ գործեց որ մարդ մի երբեք ցուցած չէ, եւ չէ կարող բնաւ ցուցանել յանձին ։

3. Ասկէ ինչ կհետեւի .

— Ուրեմն այդ գերմարդկային սրբութիւնն

իւր վերայ փայլեցունողը՝ ոչ եթէ խաբերայ մէկն էր, այլ հշարտէ՝ Մեռեալն էր, ինչպէս որ Մկրտիչն Յովհաննէս, եւ ինքն իսկ Քրիստոս կհաստատէր ։

4. Քրիստոսի կենացը մէջ փայլած գլխաւոր առաքինութիւնքն այդ են .

— Դիւատարներն են 1) Մեծ եռանդ ու նախանձ վասն փառացն Աստուծոյ . 2) Անօրինակ

մարդասիրութիւն, հեղութիւն ու խոնարհութիւն, եւ 5) Կատարեալ արհամարհութիւն աշխարհի եւ բարեաց նորա եւ վայելից ։

5. Քրիստոս ինչպէս եցոյց Աստուծոյ փառաց համար ունեցած նախանձը .

— Յերեկները Աստուծոյ վերայ անխոնջ կը քարոզէր, գիշերները՝ անապատները, լեռները քաջուած կաղօթէր, տաճարէն՝ զայն պղծողները կվռնտէր, ու բնաւ կերակրի հոգ չտանելով կասէր թէ «Իմ կերպիւսն այն է զի որպէս զիսմ» Անդրէէ

Միայն Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս է որ ինչ որ վարդապետեց՝ բոլորն ալ ձմարտութիւն է, եւ բնական օրինաց համաձայն :

16. Քրիստոսի սովրեցուցած կրօնը Մովսիսականէն գերազանց է :

— Այո, խիստ գերազանց է, գլխաւորապէս երկու բանով : Նախ, Մովսիսի կրօնը՝ միայն Հրէից ժողովրդեան կյարմարէր, եւ առժամանակեայ էր. իսկ Քրիստոսինը՝ բոլոր մարդկութեան համար, ամեն տեղւոյ եւ ամեն ժամանակի համար :

17. Ո՞րն է երկրորդ գերազանցութիւնը :

— Մովսիսի կրօնը՝ երկրաւոր վարձեր կխոստանայ. իսկ Քրիստոսինը՝ երկնաւոր եւ աստուածաշնորհ վարձեր : Տէրն մեր կեանքն ու անմահութիւնը լուսաւոր արար : (Բ. Տիմ. Ա. 10) :

ԴԱՍ ԺԷ.

ՀՐԱՇԱԴՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳՐԻՍՏՈՍԻ

1. Ո՞րն է Դ¹ ապացոյց Սատուածութեանն Քնի.

— Նորա գործած հիանալի հրաշքները :

2. Ի՞նչ հրաշքներ գործեց Քրիստոս Տէրն մեր.

— Ամեն կերպ հիւանդութիւններ բժշկեց, մրդիկներ հանդարտեցոյց, ծովու վերայ քայլեց,

զնուրն ի գինի փոխարկեց, հացերն օրհնելով՝ չառցուց, եւ մինչեւ անդամեռեալներ կենդանացոյց :

3. Քրիստոսի մէկ քանի հրաշքները սլաւմէ :

— Փարիսեցիք, որ նախանձով եւ ատելութեամբ վառուած էին Քնի դէմ, սլաւծառ կվիւնտըռէին Նորա վերայ չարախօսելոյ : Անգամ մի անգամաւոյժ մի բերին մահճովը, որ տեսանեն ինչ

պիտի ասէ Քն : Նա գլխեւորով որ այն թշուառին հիւանդութիւնը գործած մեղացն արգասիքն է, աւաց. « Ա՛րդեակ, ի՞նչեւլ լէցին +եղ-ժեղ+ » : Փարիսեցիք իբրեւ թէ գայթակղելով, կքրթմնջէին թէ ով է աւ որ թողու զմեղս : Պատասխանեց նոցա Քն. Ո՞րը աւելի դիւրին է, քո մեղքերդ թողուած են ասել, թէ՛ ոտք ելիր ու շրջէ : Բայց որպէսզի խմանաք որ ես իշխանութիւն սնիմ՝ մեղաց թողութիւն տալ ահա կասեմ. « Ե՛լ, մահիճդ ան, ու

գնահատուող»։ Այս հրամանաւ անդամալոյծը իսկոյն բժշկուեցաւ հոգւով եւ մարմնով։

Ա. Հինգ հացն ինչպէս շատցուց Քրիստոս.

— Քրիստոսի քարոզութիւնը այնքան քաղցր էր՝ որ ունկնդիրը չէին կշտանար։ Անդամ մի երբ

Նա կվարդապետէր բազմախուռն ժողովրդեան ստջեւ, երեկոյն վերայ հասաւ, տեղը անապատ էր, նոքա ուտելոյ բան չունէին։ Հինգ հաց միայն կար եւ երկու ձուկ. Քն օրհնեց եւ հրամայեց որ բաժանեն այն 5000 մարդոց։ Կերան ամենքը ու կշտացան, եւ դեռ հացէն 12 սակաւի (տէֆէ) հաց աւելացաւ։ Ժողովուրդը հիանալով

կգոչէր. «Սա է ճշմարիտ Մարգարէն, Մեսիայն»։

Ծ. Տեճատես կինն ինչպէս բժշկուեցաւ.

— Քնի հրաշագործ զօրութեանն ու աստուածութեանը վերայ ժողովրդեան հաւատը այնքան մեծ էր, որ տեճատես կին մի՝ որ անյոյս ի բժշկաց շատ տարիէ ի վեր կչարչարուէր, մօտեցաւ Քնի զգեստու ծայրին, եւ իսկոյն բժշկեցաւ։ Տէրն մեր դորովելով ասաց. «Բաւաւրեաց, դուստր, հաւատ + կեցոցն լիւր, երբ է խաղաղութիւն»։

Թ. Ինչ մեռեալներ յարոյց Տէրն մեր.

— Քրիստոսի յարուցած մեռեալներուն մէջ գլխաւորքն են Յայրոս իշխանին աղջիկը, Նա-յինցի այրի կնկան միամօր որդին, եւ մանաւանդ Ղազարոս, Տեճոն մերոյ բարեկամը, որ չորս օրէ ի վեր թաղուած էր եւ արդէն մարմինն սկսած էր նեխիլ, երբ նորա տունն եկաւ Քն։ Ղազարոս քոյրն Մարթա կանգնէր որ իւր եղբայրը կենդանացունէ՝ Նա պատասխանեց. «Նա ե՞րբ յարութիւն և կենսւ, որ հաւատայ յէն՝ իշխոյն ժողովրդէն կեցցէ. հաւատաւս այսինքն»։ Այն ատեն գոչեց Մարթա. «Այո, Տէր, ես հաւատացի թէ դու ես՝ Քրիստոս որ յաշխարհ բաւեց էիր»։ Այսպէս ամեն անգամ հաւատք կալահանէր Քրիստոս որպէսդ ի բժշկութիւն շնորհէ։

Պ. Ինչպէս յարոյց Քրիստոս զՂազարոս.

— Բազմութեան հետ գերեզմանին քով եկաւ Քրիստոս, հրամայեց որ քարը վերցունեն ուր մեռեալը դրուած էր ձեռներն ու ոտները կապ-

կպուած ու երեսը լաթով պատած : Յիսուս ազօթեց առ Հայր, յետոյ գոչեց բարձր ձայնիւ . «Աս'ղաբէ, ե'կ արթաք» : Այս աստուածային ձայնը կենդանացոյց զմեռեալն, եւ սքանչացոյց այն բազմաթիւ Հրէաները՝ որ ներկայ էին, եւ հաւատացին ի Նա : Իսկ Փարիսեցիք այս մեծ հրաշքին

համբաւը լսելով անքան շփոթեցան եւ կատաղեցան՝ որ խորհուրդ արարին մեռուցանել զՅիսուս եւ զՂազար :

Տ. Բնի պայծառակերպութիւնն ինչպէս եղաւ.

— Բրիստոսի ամենէն մեծ հրաշքներէն մին ալ Թափոր լերան վերայ կատարուեցաւ : Հոն Տէրն մեր իւր աստուածային փառաց եւ լուսոյն մի նշոյն եցոյց Պետրոս, Յակոբոս եւ Յովհաննէս Առաքելոցը, որք սքանչացան տեսա-

նելով իրենց երկնաւոր Վարդապետին յանկարծ աստուածահրաշ փառաւորութիւնը, եւ Նորա ոտից ներքեւ զՄովսէս եւ զԵղիա մեծ մարգարէնե-

րը : Զայն մ'ալ լսեցին ի յերկնից. «Դս ե րբէ ե'ս արեմք, Դս արեմք» :

Չ. Ինչքն յայտ է թէ Բրիստոս յերաւի հըրաշք գործեց .

— Քնի հրաշքներն անտարակուսելի են. 1) Ս. Հոգևոյն, եւ 2) Առաքելոց վկայութեամբը :

10. Առաքելոց վկայութիւնը արժանահաւատ է.

— Այո, վասնզի Առաքեալք այն երկու որովչէյաւորութիւնքն ունէին որովք ականատես վկայ մի արժանահաւատ կհամարուի յիմաստասիրաց :

11. Ինչպէս.

— 1) Առաքեալք չէին կրնար խաբուիլ այն մեծամեծ հրաշից վերայ զորս իրենք կպատմեն.

2) Չէին կրնար ուզել որ զմեզ խաբեն :

12. Առաքեալք ինչո՞ւ չէին կրնար խաբուիլ.

— Վասնզի 1) իրենց աչքովք տեսած էին այն հրաշքները. 2) Ոչ եթէ մի անգամ, կամ մէկ հրաշք մի միայն տեսած էին՝ այլ բազմաթիւ հրաշքներ, որով անկարելի խի էր որ խաբուէին. 3) Մէջքերէն ամենն ալ վկայ էին այն հրաշից մեծադոյն մատին, որով եթէ մէկը խաբուէր՝ միւսերն ալ չէին կրնար խաբուիլ Անմոռութիւն է ենթադրելն որ 12 առաքեալք, եւ 72 աշակերտք միանգամայն խաբուած լինին Քրիստոսի հրաշիցը վերայ. (Բ. Պետ. Ա. 6. = Ա. Յովն. Ա. 1) :

13. Ինչո՞ւ Առաքեալք չտխտի կարենային ուզել որ շինծու հրաշքներ պատմելով խաբեն.

— Վասնզի իրենց ժամանակակից մարդիկնեւորուն էր որ կպատմէին, կյիշեցունէին ու կըբարոյէին Քրիստոսի հրաշքները : Անկարելի է կարծել որ Հրէայք, թշնամիքն Քրիստոսի, չխայ-

տառակէին զԱռաքեալս, եթէ սուտ էին Քրիստոսի հրաշքները :

14. Հրէայք ինչ կասէին Քնի հրաշից համար.

— Այնքան անտարակուսելի էր Քրիստոսի հրաշից ճշմարտութիւնը, որ Հրէայք մանր քննութեամբ վերահասու լինելնէն յետոյ, (Ինչպէս ի ծնէ կուրին բժշկութեան մէջ, Յովն. Թ. 1-55) չկարելով եղելութիւնը ուրանալ, կըարուէին թէ «Իշխանան դէպք հանէ դա դրեա» : (Մատթ. Թ. 54).

15. Առաքելոց անկեղծութեան ասպացոյց կայ.

— Առաքելոց վկայութիւնը աւելի ծանրակշիւ կլինի իրենց անկեղծութենէն, որ կփայլի բոլոր իրենց պատմութեանը մէջ, Որովհետեւ նոքա ամենեւին չեն ծածկեր իրենց պակասութիւնները, անուս եւ թերահաւատ լինելին, մէջքերին ուրացող եւ մատնիչ դանուիլը, եւն. (Տես Մատթ. ԺԴ. 28. 50. ԺԶ. 8. 9. 21-25. ԺԷ. 14-17. Ի. 20-24. ԻԶ. 47-56. 69-75. եւն.) :

16. Առաքելոց խաբել չուզելուն ուրիշ ինչ ասպացոյց կայ.

— Մարդիկ եթէ խաբել կուզեն՝ անկէ իրենց չահ մի հանելու համար է : Առաքեալները՝ Քնի թշնամեաց դէմ իրենց երկնաւոր Վարդապետին հրաշքները քարոզելովը՝ ոչ եթէ չահ մի ունէին, այլ ընդհակառակն Հրէից թշնամութիւնը կգորդուէին իրենց դէմ :

17. Առաքեալք իրենց վկայութեանը ինչ փո-

խարէն ընդունեցան ի Հրէից եւ ի Հեթանոսաց.

— Չարչարուեցան, ու շատերը մահուամբ վաճարեցին իրենց կեանքը: Ինչ աւելի արժանահաւատ ու անկեղծ վկայ քան զսյնոսիկ որ իրենց պատմածին ու գրածին ճշմարտութիւնը իրենց արեամբը կնքեցին քաջութեամբ:

18. Ուրիշ ինչ ապացոյց կայ Քրիստոսի հըրաշից ստուգութեանը.

— Աւետարանիչք այն հրաշքները պատմած ատեննին՝ լոկ «հրաշքներ գործեց» ասելով չեն բաւականանար, այլ տեղն ի տեղ կգրեն նաեւ ժամանակը, տեղը, պարագաները, եւ, որով ոչ միայն ներքին հաւաստիքներ կեննեն պատմութեանը ստուգութեանը, այլ եւ՝ թէ սուա լինէին, Հըրէսյք կարող էին զիրենք նշաւակել լիով:

19. Հրէայք հիմա ինչ կասեն Քրիստոսի հըրաշից մեկնութիւն տալը համար.

— Իրենց նախնեացը պէս կպնդեն թէ Քրիստոս կախարդութեամբ, այսինքն սատանայի զօրութեամբը կգործէր այն հրաշքները:

20. Ինչ կպատասխանեմք առ այս:

— Կպատասխանեմք առ այս գլխաւորապէս, թէ 1) Հրաշքը բնութեան օրինաց դէմ գործ մի լինելով, նա միայն կարող է ըստ կամաց փոփոխել՝ այն հաստատուն օրէնքները որ զանոնք իմաստութեամբ դրաւ. ուրեմն սատանայն ինք իւր զօրութեամբը հրաշք չկրնար գործել:

21. Երկրորդ.

— 2) Եթէ սատանայն կարենար ալ հրաշք գործել՝ ոչ երբէք պիտի յանձն առնոյր գործել ի հաստատութիւն աստուածութեան Մեսիային, որ եկած էր նորա իշխանութիւնը քակտելու, եւ դատաւարտելու զստութիւնն ու մեղքը, որ սատանային գլխաւոր որոգայթքն են:

ԴԱՍ ԺԸ.

ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԻՒՆՔ, ԶԱՐԶԱՐԱՆՔ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՆԻ ՄԱՀ

1. Ո՞րն է Քրիստոսի Աստուածութեան հինգերորդ ապացոյցը.

— Նորա մարգարէութիւնները, որոց մեջ գլխաւորքն են Հրէից գերութիւնը, Երուսաղեմի եւ Տաճարին կործանումը, Յուդայի մատնութիւնը, իւր չարչարանաց, մահուան եւ երրորդ օրը յարութիւն առնուլը, ի հաստատութիւն կանխաձայնութեանց մարգարէից, որ զայս ամենայն դարերով առաջ Մեսիային վերայ գրած էին, եւ ամենն ալ ճշդիւ կատարեցան:

2. Հրէայք հաւատացին Մեսիային, Քրիստոսի.

— Թէ եւ այնքան հրաշից եւ սքանչելի գործոց եւ վարդապետութեան առջեւ՝ պէտք էր Հրէայք հիացեալ հաւատային եւ ընդունէին ազ-

գովիր՝ թէ Նա է Մեսիայն, գուշակեալն ի մարգարէից իւրեանց, սաւայն բաց ի սակաւուց, Հրէից խիստ մեծագոյն մասը մերժեց զՆա, մանաւանդ քահանայք, վարիսեցիք, եւ դավրք:

3. Ինչո՞ւ.

— Վասնզի Քրիստոսի վարդապետութիւնը իրենց մոլութեանց դատաւարութիւնն էր: Երբ մարդուս գործքերը չար են՝ լոյսը չսիրեր այլ զխաւարը, ինչպէս վճռեց Տէրն մեր. (Յովհ. Գ. 19):

4. Ուրիշ պատճառ ալ կար.

— Այո, Հրէայք կհամարէին թէ Մեսիայն պիտի գար որ զիրենք Հռոմայեցւոյ գերութենէն ազատէ, ու աշխարհային թագաւորութիւննին նորոգելով՝ զիրենք ամենէն հզօր ազգն անէ: Երբ տեսան որ Քրիստոս ոչ թէ երկրաւոր՝ այլ երկնաւոր թագաւորութիւն կուղէ հաստատել, ատեցին զինքը, շատերն ալ թերեհաւատեցան:

5. Ի՞նչ կասէր նոցա Քրիստոս այս մասին:

— Նոցա կպատասխանէր. «Ի՞նչ արդարե՞ւ ղե յայտ աշխարհէ» (Յովհ. ԺԷ. 36): Եւ դարձեալ զանոնք կյորդորէր ի հնազանդութիւն երկրաւոր թագաւորին ասելով. «Տո՛ւ զկայսերն՝ կայսեր, եւ զԱսորո՞քոյն՝ Ասորո՞քոյ» (Ղուկ. Ի. 22-25):

6. Հրէայք Քրիստոսի դէմ ունեցած նախանձն ու ատելութիւնը մինչեւ մեր հասուցին.

— Այն աստիճանի հասուցին որ զՔրիստոս մատնեցին առ Պիլատոս կուսակալ Հռոմայեցի,

այս ամենատու ամբաստանութեամբ թէ «Գրա՛ւ ղե ինքե՛ր (կմոլորեցունէր) զազո՞ւ մեր, եւ արքեւայր է որո՞ւյ հարկս կայսեր» (Ղուկ. ԻԳ. 2):

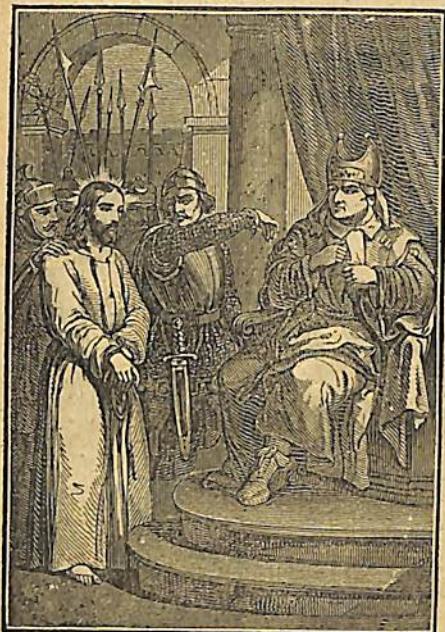
7. Պիլատոս հաւատաց այս չարախօսութեան.

— Ոչ, նա յետ քննութեան ըմբռնելով չարախօսաց ստութիւնը՝ պատասխանեց քահանայապետացն թէ «Ահա՛սանի առաջի յեր դատեցայ, եւ զնա ինչ ոչ գորի յառնա՝ յայտնի չարոց դո՛ւտ չարութեւիդ զդմանէ, այլ եւ ոչ Հերովդէս» (Ղուկ.

ԻԳ. 14.) «Քառեալ է՞մ էս յարենէ Արդարոյդ» (Մատթ. ԻԷ. 24) : Զայս ասելով ձեռները լուաց :

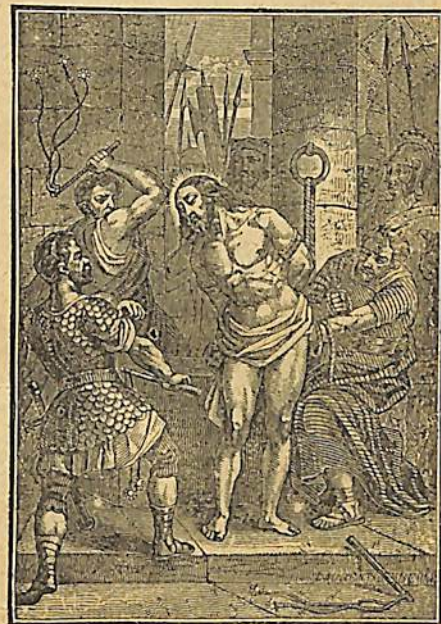
Տ. Հրէայք ինչ պատասխանեցին Պիղատոսի.
— Սկսան դռնէլ թէ «Արեւ» դուրս է վերայ ձեր

և է վերայ որդոց ձերոց» (Մատթ. ԻԷ. 25) : Եւ զՊիղատոս վախցուցին աղաղակելով կեղծ տիրապետութեամբ, «Եթէ դրա աքլակէս՝ չէս Բարեկամ կայսեր».

Չ. Պիղատոս եւ Հերովդէս ինչ արին Յիսուսի.
— Զինուորաց ձեռքով ծեծել տուին, ու ծաղ-

րելոյ համար թագաւորական ծիրանի հազցունել տալով, դլուխն ալ փշեղէն պսակ մի դնել տուին : Հրէայք կհայհոյէին ու սարսափելի յանդգնութեամբ Քնի ամենասուրբ երեսը կթքնէին,

ու ապտակ կղարնէին, ինչպէս նաեւ յառաջագոյն յատենի Քահանայապետին ապտակեց զնա ըստ սասանոր մի, որ կկարծուի թէ ի Քնէ բժշկուած ապերախտ անդամաւոյծն էր : Բայց Տէրն մեր, անմուռնչ կհամբերէր ամենայն նախատանաց,

ըստ մարգարէութեանն Եսայեայ. (Եսայ. ԾԳ. 7):

10. Պիղատոս ինչպէս կատարեց Հրէից կամբը.

— Վերջապէս Պիղատոս շատ տատամեղէն յետոյ՝ քաջութիւն չունեցաւ աղատել զՔրիստոս,

որոյ անմեղութիւնը, ինչպէս նաեւ Հրէից ամբաստանութեանց ստութիւնը՝ յայտնապէս կը տեսանէր. զիջաւ նոցա բողոքալից կատաղութեանն առջեւ, եւ յանձնեց զՅիսուս ի ձեռս նոցա որ զինուորներով տանին զՆա ի խաչ

հանել, երկու մահապարտ աւաղակաց հետ՝

11. Քրիստոսի Սատուածութեան վեցերորդ ապացոյցն զին է.

— Նորա աստուածահրաշ մահը, յորում այնպիսի հոգւոյ մեծութիւն մի փայլեցոյց՝ զոր միայն Սատուծոյ Որդին կարող էր ցուցանել, եւ ոչ բնաւ մի մարդ, թող թէ մի սուտ մարգարէ:

12. Իւր աստուածութեանը վկայեց Քրիստոս.

— Տէրն մեր մահուան դիմաց ոչ միայն անյողդողդ մնաց իւր վարդապետութեանը մէջ, այլ եւ քահանայապետին եւ ծերակուտին առջեւ յայտնապէս ասաց թէ ինքն է Քրիստոսն, որ օր մի Հօր Սատուծոյ աջ կողմը բազմած պիտի դայ ամպոց վերայ ի դատել: (Մատթ. ԻԶ. 65.):

13. Իւր թագաւորութեանը համար ինչ ասաց.

— Պիղատոսին նա ասաց թէ՝ ինքը թագաւոր է, եւ թէ՝ եկած է յաշխարհ ճշմարտութիւն ուսուցանելոյ համար, եւ թէ՝ ով որ ըզճշմարտութիւն կսիրէ՝ իւր ձայնին կլսէ. (Յովն. ԺԸ. 57.):

14. Ուրիշ ինչ նշանաւոր բաներ գործեց.

— Իւր վերայ արտասուող կանայքը մխիթարեց, եւ առանց դանդատելոյ համբերեց չարչարանաց խաչի: Ինքն որ կարող էր մէկ բոպէի մէջ իւր թշնամիքն ի դժոխս իջեցունել, ներեց մանաւանդ թէ՝ նոցա համար աղօթեց եւս. «Հայր, Ընդորոշ, զի ոչ բնութիւն զին է բոբէն» (Ղուկ. ԻԳ. 27-43):

15. Բնի չարչարանքներէն ինչ կտորիմք.

— Տէրն մեր չարչարեցաւ անօրէն մարդոց ձեռք, մեր սիրոյն համար ընդունելով նախատինք, թուք, ծեծ ու սոսկալի մահ: Մեք եւս իւր սիրոյն համար պարտիմք չորանջել մեր քաջած տառապանաց ու վշտացը մէջ: Պարտիմք հաւատալ որ երբ համբերեմք՝ Աստուած մեր սրտին մէջ կախուէ անդորրութիւն եւ զօրութիւն: Իսկ եթէ չհամբերեմք՝ մեր կեանքը աւելի դառն ու անտանելի կընեմք:

16. Ինքզինքն ազատել չէր կրնար Քրիստոս.

— Այո, անտարակոյս. բայց նա չկամեցաւ, վաճառել գիտելով որ իւր աշակերտքը յաճախ պիտի չարչարուին վասն ճշմարտութեան, ուղեց որ նոցա օրինակ լինի, իւր աստուածային կրօնին առաջին մարտիրոսն հանդիսանալով:

17. Ո՞րն է երկրորդ պատճառը.

— Աստուծոյ արդարութիւնը մարդոց բիւրաւոր մեղքերէն թշնամանեալ, քաւութիւն կապահանջէր. Քրիստոս կամեցաւ որ ինքն լինի մաքուր եւ անարտա զոհը, որ բոլոր մարդկութեան մեղաց պատիժը իւր վերայ բառնայ:

18. Մարդիկ չէին կրնար քաւել զմեզս.

— Ոչ, վաճառելի ամենքն եւս մեղաւոր լինելով, եւ ոչ մի ոք ի նոցանէ կարող էր իւր մահուամբն աստուածային արդարութիւնը գոհացունել ի քաւութիւն մեղաց պլոց: Քրիստոսի

տրիւնէն զատ ուրիշ արիւն մի չէր կարող մարդկութեան մեղքերը սրբել:

19. Ո՞րն է երրորդ պատճառը.

— Քրիստոս չուզեց ինքզինքն ազատել ի մահ-

ւանէ նաեւ այն պատճառաւ՝ որ գիտէր թէ յարութիւն պիտի առնու, որով եւ փառաւոր տապալցոյց մի եւս պիտի տայ թէ ինքն է Որդին Աստուծոյ, խոստացեալ Փրկիչն մարդկութեան:

20. Քրիստոսի մահուանը ժամանակ ինչ հրաշքներ պատահեցան.

— Երբ Տէրն մեր Հօր Աստուծոյ ձեռքն աւանդեց իւր հոգին՝ արեգակն խաւարեցաւ, երկիր շարժեցաւ, Տաճարին վարագոյրը վերուստ ի վայր պատառեցաւ, ու բազում մեռեալք գերեզմաններէն յարեան, ու շատերուն երեւեցան:

21. Ինչ արդիւնք ունեցան այս հրաշքները.

— Բազումք ի տեսողաց սարսափեցան, կուրծքերնին ծեծելով ետ դարձան, ու Հռոմայեցի պաշտպանաց հարկերաստան Լուկիանոս գոչեց հիացմամբ. «Աբդուլա յայս յայ՝ Որդի Աստուծոյ էր»:
(Մատթ. Ի. 54 = Ղուկ. Ի. 48.):

22. Մեղքի վերայ ինչ պէտք է մտածեմք.

— Պարտիմք մտածել թէ մեղքը ճշտապէս ատելի է Աստուծոյ, որ բուն իւր սիրելի եւ անմեղ Որդւոյն չխնայեց, տեսանելով զնա որ մեր մեղքերը կրաւնայ, զանոնք քաւելոյ համար. — Ուստի պէտք է եւ մեք ատեմք զմեզս, զըջամք մեր անօրինութեանց վերայ ու ապաշխարեմք, բոլոր ջանքով փախչելով մեղքէն, իրրեւ ամենէն սոսկալի բանէն, վասնզի *«Դեռ՝ Աստուծոյ «Երբ» դէմ խիստ ծանր ապեքախարութիւն է»*:

23. Քրիստոսի մահը ինչ բանի ասպցոյց է.

— Քրիստոսի մահը՝ ամենամեծ ասպցոյց է անբաւ սիրոյն Աստուծոյ առ մարդիկ: Մեր Փրկիչը պարտաւոր չէր մեզի համար մեռանել,

այլ իւր անձառելի սիրոյն համար յանձնառու եղաւ: Եւ Հայրն երկնաւոր այնքան սիրեց զմեզ՝ որ զՈրդին Միածին թողուց որ այսպիսի դառն մահուամբ մեռանի ի քաւութիւն մեղաց մերոց:

24. Այս այս սէրը ինչ պէտք է մեզ ազդէ.

— Հօր Աստուծոյ եւ Որդւոյն Նորա Միածնի, մեր ամենողորմ Փրկչին այս անհուն սէրը՝ պէտք է մեր քարացեալ սրտերը շարժէ ի սէր, ու զմեզ բռնադատէ որ զամենայն ինչ նոսիւրեմք Աստուծոյ, ու միայն Նորա համար ապրեմք:

Գ Ա Ս Ժ Թ.

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐԻՍՏՈՍԻ ԵՒ ՀԱՄԱՐԱԶՈՒՄՆ

1. Գրիստոս իւր յարութիւնը ծանուցած էր.

— Այո՛, թէ՛ իւր չարչարանքն ու մահը, եւ թէ՛ աստուածապէս յարութիւն առնուլը՝ յառաջմէ ծանուցած էր աշակերտաց իւրոց, որպէսզի չյուսահատին, այլ միաթարուին:

3. Հրէից մեծերը գիտէին զայդ.

— Այո՛, ուստի որպէսզի սուտ հանեն Գրիստոսի մարդարեութիւնը, Նորա գերեզմանը կընքեցին, ու Պիղատոսէն հրաման առնելով՝ խուճի մի Հռոմայեցի զինուորներ դրին որ սպառնան:

3. Ի՞նչպէս յարեաւ Գրիստոս.

— Քնի մահուան երրորդ օրը միաշարաթին ծագելոյ ժամանակ՝ երկիր շարժեցաւ, երկնքէն հրեշտակ մի իջաւ, գերեզմանին կախարիչը թաւալեց, զինուորները սարսափմամբ փախան, ու Տէրն մեր յարեաւ փառօք: (Մատթ. ԻԳ. 1-8):

4. Պէտք էր որ Քն յարութիւն առնոյր.

— Անտարակոյս, ապա թէ ոչ՝ պիտի կարծուէր թէ՛ 1) Հրէայք իրաւունք ունէին զնա մեղքներու իրեւ ինքզինք ստութեամբ Սէփ- եւ Որբէ Աստուծոյ անուանող: 2) Վասնզի Նորա աստուածախառն մարմինը չէր կրնար տեսանել զապականութիւն. (Գործ. Բ. 27, 51):

5. Ինչէն գիտեմք թէ՛ Գրիստոս յարեաւ.

— Ի վկայութենէ Առաքելոց Նորա, որ յարութենէն յետոյ շատ անգամ գինքը տեսան, հետը խօսեցան, ճաշեցին, ու ձեռքովին շօշափեցին Նորա վէրքերը, որով բնաւ տարակոյս չունենալով՝ Գրիստոսի յարութեան ստուգութեանը վերայ, ամեն տեղ քարոզեցին զայն ճշմարտութիւն:

6. Ի՞նչ օգուտ չահեցան այս վկայութենէն.

— Հրէից ու հեթանոսաց թշնամուկը դրդուեցին իրենց դէմ, բայց նոքա մահուան առջեւ եւս բարձրաբարձաւ, աներկիւղ եւ միաձայն վկայեցին զդոյն անտարակուսելի ճշմարտութիւն.

7. Պահապան զինուորքն ինչ վկայեցին.

— Նոքա Քնի յարութիւնը փութացան պատմել ճշդութեամբ քահանայապետիցն ու իշխանաց. բայց կաշառուելով ի նոցանէ՝ սկսան սուտ համբաւ հանել, իբր թէ՛ իրենց քնացած ատեն աշակերտքն Քնի եկան ու մարմինը գողացան ի գերեզմանէ:

8. Խելքի մօտ է այս վկայութիւնը.

— Բնաւ ումնեւին. վասնզի Նախ, քնացող մարդը ինչպէս կրնայ գիտել թէ՛ ինչ է պատահեր իւր ննջած ժամանակը: Ուրեմն սուտ է նոցա ասելը թէ՛ աշակերտքն եկան ու մարմինը գողացան:

9. Ո՞րն է երկրորդ պատճառը.

— Այն աշակերտք որ իրենց վարդապետին դեռ կենդանութեանը ժամանակ թողին զնա եւ փախեան առ երկիւղի Հրէից, ու մինչեւ ան-

գամ մէջերնէն ամենէն եռանդոտ համարուածը՝ Պետրոս՝ զնա ուրացաւ աղախնէ մի վախճալով, ինչպէս կարելի է հաւատալ որ Նորա մահուանէն յետոյ՝ այն աստիճան քաջացած լինին՝ որ Հռոմայեցւոց զինուորաց ձեռքէն Քրիստոսի մարմինը գողանալ մտաբերեն :

10. Ո՞րն է երրորդ պատճառը.

— Անկարելի է որ Հռոմայեցի կարգապահ զօրաց ամբողջ ջոկատ մի, որում յանձնուած էր խնամով պահպանել այն դերեզմանը, բոլորն ալ քնացած լինին, եւ յայնքան խոր քուն ընկզմին՝ որ մէջերնէն եւ ոչ մէկն արթնայ Առաքելոց ոտնաձայնէն, ու մանաւանդ՝ դերեզմանին ծանր կախարիչը թաւալելոյ դժուարութիւնն :

11. Հաւանակման է որ Առաքեալը մտաբերած լինին Քնի մարմինը գողանալ ի դերեզմանէ.

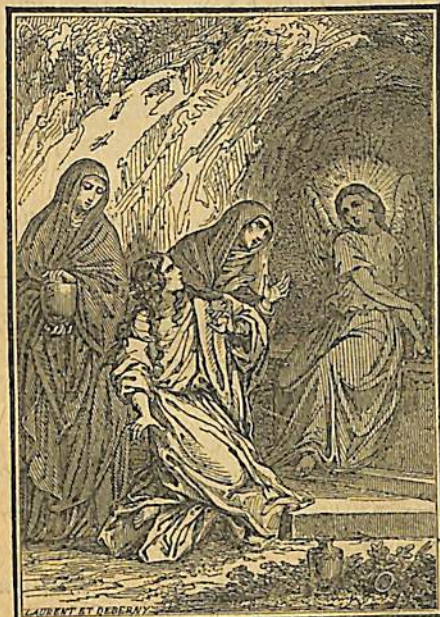
— Անկարելի բան է կարծել զայդ : Վասնզի Առաջին, եթէ Առաքեալը կհաւատային որ Քրիստոս Անուած է, ուրեմն ապահով էին՝ որ ըստ գուշակութեան իւրոյ եւ Մարգարէից՝ Նա արիւտի յառնէր ի մեռելոց : Ինչ հարկ էր ուրեմն որ երթային մարմինը գողանալոյ, զոր ամբարշտութիւն մի արիւտի համարէին նոքա :

12. Ո՞րն է երկրորդ պատճառը.

— Իսկ եթէ Քրիստոսի եւ Մարգարէից այս մասին արած գուշակութեանցը վերայ կթերահաւատէին, կարելի բան էր որ մեռելոյ մի հա-

մար անձերնին անօգուտ տեղ յայնքան վտանգաց՝ մանաւանդ թէ՛ մահուան ենթարկէին :

13. Քրիստոս յետ յարութեան միայն իւր Առաքելոց երեւեցաւ .

— Ոչ, այլ բողոմաց այլոց բարեպաշտից : Սուրբն Պօղոս կվկայէ թէ միայն մէկ անգամուն՝ երեւեցաւ 500է աւելի անձանց, (Ա. Կոր. ԺԵ. 6) : Սակայն ամենէն առաջ Քն Տէրն մեր երեւեցաւ Մարիամու Մագդաղենացւոյն, երբ նա դերեզ-

մանին քով կուլայր Զերմ սիրով, իւր երկնաւոր Վարդապետը հոն չգտնելոյն համար :

14. Քրիստոսի հրաշափառ յարութիւնը ինչ արդիւնքներ ունեցաւ .

— Նախ, յաղթական կերպով հաստատեց թէ Նա է Որդին Աստուծոյ, վասնզի Աստուած՝ որ ճշմարտութեան եւ մարդկութեան է սիրող, չէր կրնար խաբեբայի միոյ յարութիւն տալ, ի հաստատութիւն խաբէութեանց նորա :

15. Երկրորդ .

— Երկրորդ, Քրիստոսի յարութիւնը մեր սըրտերը լցոյց վստահութեամբ թէ Նա Աստուծոյ սահմանած օրը պիտի շնորհէ եւ մեր մեռեալ մարմնոց յարութիւն, որոց երաշխաւորութիւնն է իւր աստուածափառ յարութիւնը, ինչպէս Առաքեալը կուսուցանէ : (Ա. Կոր. Ժ. 20-22) :

16. Երբ համբարձաւ Քրիստոս .

— Տէրն մեր յետ յարութեան քառասուն օր կեցաւ երկրիս վերայ, որպէսզի զԱռաքեալսն կատարեւորէս հրահանգէ իւր եկեղեցւոյն կազմակերպութեանը վերայ : Յետոյ բերաւ զանոնք ի լեառն Զիթենեայ, մօտ յերուսաղէմ, եւ իւր վերջին խրատները խօսելէն յետոյ, մինչ կօրհնէր զնոսա, ամպ մի ծածկեց զԲն, որ համբարձաւ փառօք յերկինս եւ նստաւ ընդ աջմէ Հօր :

17. Ի՞նչ տեսլ է «Նորա» ընդ «Բնէ Հօր» .

— Ս. Գրոյց այս ու ասոր նման բացատրուի՞ր

հասկացողութեանն համեմատ գրուած են : Ընդ «Բնէ Հօր ասելով» պէտք է խմանամք թէ Բն ընկալաւ յԱստուծոյ Հօրէ զամենագերագոյն աստիճան փառաց եւ սիրոյ, եւ լիակատար իշխանու-

թիւն ի վերայ ամենայն ոտեղծութեանց : Այսպէս ուսոյց ինքն իսկ Բն ասելով . « Տո՛ւ ինչ «Բնայն իշխանութիւն յերկինս եւ յերէրէ » . (Մատթ. ԻԲ. 18) :

18. Ի՞նչ կգրէ այս մասին Պօղոս Առաքեալ .

— Առաքեալն Պօղոս կգրէ . « Աստուծոյ զՆա

(գրքիստոս) առաւել քարշրայոյց, և շորհեաց Նահանգն որ ի վեր է Ժան զաթնայն անուն: Զի յանուն Յեռուի Բրեխարոն ամենայն ծուռեր կրնէսցի, երկնաորաց և երկրաորաց և անդարաթարհանաց, և ամենայն լեզու խոսարժան լինի, իւր Տէր է Յեռուս Բրեխարոն ի Գառն Ասորոնայ Հօր:» (Փիլիպ. Բ. 9-11):

19. Զիւնչ պարտիմք մտածել Փրկչին վերայ.
— Յիսուս Բրիստոս բարձրացեալ Տէր եւ Փրկիչ է, որ կարող է փրկել զայն ամենը որ իրմով կուգան առ Աստուած: Նա միշտ երկինք կրնակի ի ծոց Հօր Իւրոյ, թագաւորելով, տիրելով, յազդեելով Իւր թշնամեացը, եւ հովուելով եւ պահպանելով միշտ՝ իւր արեամբ գնեալ եկեղեցին: (Մատթ. ԲՂ. 20. = Նիկեա. Ա. 18—25), երջանիկ են նոքա որ Իւր պատուական արեանը քաւութենէն բաժին ունին:

Գ Ա Ս Ի.

ՈՒԹԵՐՈՐԻ ՅՕԴՈՒԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՆ

ԳԱԼՈՒՍՏ ՀՈԳԻՈՅՆ ՍՐԲՈՅ

1. Քն զով առաքել խոստացաւ առ Առաքեալս.
— Խոստացաւ առաքել նոցա զՀոգին Սուրբ որպէսզի միտիթարէ, զօրացունէ, եւ նոցա հետ

ինչպէս նաեւ բոլոր քրիստոնէից հետ բնակի յաւիտեան: (Յովն. ԺԳ. 16, 17):

2. Ով է Հոգին Սուրբ.

— Հոգին Սուրբ է երրորդ Անճն ամենասուրբ երրորդութեան, Համազոյակից Հօր եւ Որդւոյ, ճշմարիտ Աստուած: (Տես Դաս Ժ.):

3. Ինչո՞ւ Հոգին Ս. կկոչուի «անէղ և հաղորհալ».

— Հաւատամքին մէջ Հոգին Սուրբ կկոչուի անէղ եւ կատարեալ, վասն զի իբրեւ զՀօյր եւ զՈրդի՝ Նա անսկիզբն է եւ անժամանակ, ստեղծուած չէ, այլ ինքնազոյ Աստուած է:

4. Ինչ է հաւատալն ի Հոգին Սուրբ.

— Է հաւատալ թէ Հոգին Սուրբ Աստուած է, որ մեզ պիտի շնորհէ այն նպաստները՝ որ հարկաւոր են ի փրկութիւն մեր. բաւական է որ խնդրեմք զայն աներկբայ հաւատով:

5. Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքները քանի՞ տեսակ են.

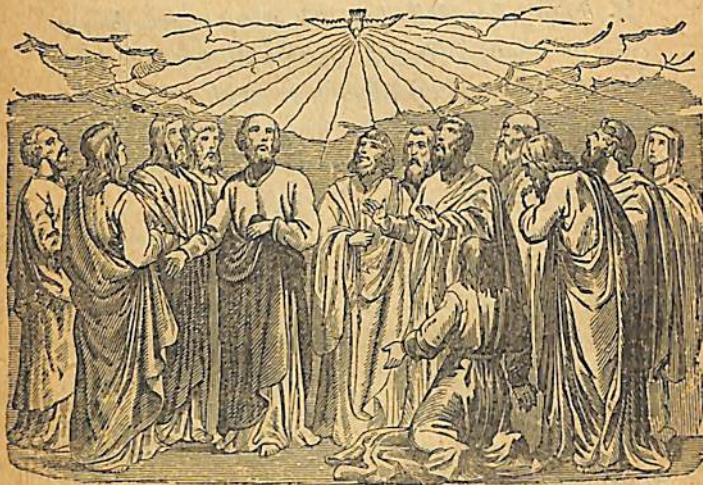
— Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքները կամ պարգեւները երկու տեսակ են 1) Սովորական շնորհք, եւ 2) Արտաքոյ կարգի շնորհք:

6. Սովորական շնորհքները շէք են.

— Հոգւոյն Սրբոյ սովորական՝ բայց փրկարար շնորհքներն, զորս Աստուած կպարգեւէ հաւատացելոց՝ գլխաւորապէս այսօրիկ են. Հաւատք, Յոյս, Սէր, Համբերութիւն, Զօրութիւն, Իմաստութիւն եւ Աստուածալոյտական եռանդ:

7. Արտաքոյ կարգի շնորհքներն շէք են.

— Արտաքոյ կարգի շնորհներն են մարդարէութիւնն եւ հրաշագործութիւնն, զոր Հին Ուխտին ժամանակ շնորհեց Մարգարէից, իսկ Նոր Ուխտին մէջ՝ շնորհեց Առաքելոց եւ հոգեկիր Սրբոց ոմանց :

8. Առաքելքը երբ ընդունեցին այս շնորհները.
— Քրիստոսի համբարձմանէն տասն օր ետքը. Հրէից Պենտեկոստէ կոչուած տօնին օրը, յետո՛ւսաղէմ, վերնատան մի մէջ, ուր Աստուածածնայ Սրբոյ Կուսին հետ ժողովեալ կաղօթէին :

9. Ինչ եղանակաւ իջաւ Հոգին Սուրբ :

— Յանկարծ սաստիկ հնչում մի եղաւ, որոտման գոռալուն նման, ու բոցեղէն լեզուներ իջան Առաքելոց գլխոցը վերայ, որք անմիջապէս լցան Հոգւով Սրբով, եւ ի հիացումն չարժեցին բոլոր տեսողները :

10. Հոգին Սուրբ ինչ շնորհներ հաղորդեց Առաքելոց .

— Հոգին Սուրբ շնորհեց Առաքելոց կարողութիւն օտար լեզուներ խօսելոյ, եւ հրաշքներ գործելոյ : Միանգամայն նոցա ուսոյց զամենայն կրօնական ճշմարտութիւն, եւ լցոյց նոցա սիրտը անընկճելի արիութեամբ ի քարոզել՝ թէ մի է Աստուած, եւ թէ՛ Որդին նորա Միածին՝ Փրկիչ է ամենայն մարդկան :

11. Ինչքն գիտեմք թէ Հոգին Սուրբ Աճ է .

— Վասնզի Ս. Գիրքը զնա Աստուած կկոչէ (Գործ. Ե. 3, 4 = Բ. Տիմ. Գ. 16) , եւ ըստ այնմ իրեն կընծայէ զամենայն աստուածային կատարելութիւնս, զորօրինակ Ամենագիտութիւն, (Ա. Կոր. Բ. 10) Ամենաբերքութիւն (Սաղմ. ձԼԸ. 7-10) Ամենակարողութիւն. (Ա. Կոր. ԺԲ. 8-14) եւ :

12. Ինչ է Հոգւոյն Սրբոյ գործը .

— Ս. Հոգւոյն գործն է մարդոց սրտերը փոխել ու սրբել : Մեր սրտերու փոփոխութեան գործը չեմք կարող ի գլուխ հանել առանց շնորհաց Հոգւոյն Սրբոյ . վասնզի մեր սիրտը միշտ տկար է ի բնէ, եւ ի չարն հակամէտ :

13. Ի՛նչ պարտիմք աղօթել առ Ս. Հոգին.

— Զգալով մեր սրտին տկարութիւնն ու չարութիւնը, պարտիմք դիմել առ Հոգին Սուրբ աղօթելով միշտ. «Սէրդ սուբէ հասարէս՝ յէս, Ա՛սդոսաճ, և հոգի սուբէ շորոգէս ի քորէ Եսոս»։ (Սաղմ. Ծ. 42)։

14. Ի՛նչ կերպով կարժանանամք շնորհաց.

— Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքն ընդունել կարեւորայ համար պէտք է փախչիմք ի մեղաց, ու սանձեմք սրտին ախտաւոր յօժարութիւնները, որպէսզի գայ եւ հոն բնակի Նա՝ որ է Դերադոյն Սրբութիւնն. — Պարտիմք սիրել եւ պաշտել զՀոգին Աստուծոյ, բայց միանգամայն՝ դողալ Նորա ամենակարող զօրութենէն։

15. Ս. Հոգւոյն կամքը ո՞ր յայտնուած է մեզ.

— Հոգւոյն Սրբոյ կամքը կիմանամք ի Ս. Գրոց, որ Նորա ներշնչութիւնն է. ուստի եւ պարտիմք խոնարհ պատկառանք եւ ջերմ փափաքանք Աստուածաշունչը կարդալ ստէպ ստէպ, հաւատալ անոր մէջի ճշմարտութեանցը, ու կատարել ինչ որ կհրամայէ ի փրկութիւն մեր։

16. Ս. Գիրքն ինչո՞ւ ճշմարիտ է.

— Աստուածաշունչը ծայրէ ի ծայր ճշմարիտ է եւ սուրբ. վասնզի անոր հեղինակը ոչ եթէ մարդիկ են, այլ Հոգին Սուրբ։ Ուստի եւ չկայ գիրք մի որ կարենայ բաղդատուիլ Աստուածաշունչին գեղեցկութեան, պարզութեան, քաղցրութեան, վսեմութեան եւ սրբութեանն հետ։

17. Հոգին Սուրբ կներէ մեր յանցանաց.

— Հոգին Ս. բարեգութ է եւ երկայնամիտ, ուստի եւ մեզ ժամանակ կշնորհէ որ զգաստանամք ու դառնամք առ Նա, որպէսզի աղբերացունէ մեր սրտին մէջ Իւր շնորհաց հոսանքը։

18. Եթէ Նա խստիւ վարուէր, ի՛նչ կլինէինք.

— Եթէ Հոգին Սուրբ խստութեամբ վարուէր մեր հետ, եւ ոչ վայրկեան մի անգամ պէտք էր ողջ թողուր զմեզ, մեր ծանր ծանր ապերախտութեանց փոխարէն։ Որչա՛ր ուրեմն երախտագէտ սէր պարտիմք մատուցանել առ Ս. Հոգին՝ մեզի պարգեւած այնքան շնորհաց ու բարեգութ երկայնամտութեանն համար։

19. Անգեղջ մեղաւորքն եւս կընդունին զողորմութիւն Հոգւոյն Սրբոյ.

— Անգեղջ մեղաւորք բնաւ իրաւունք չունին Հոգւոյն Սրբոյ ողորմութեանը։ Նոքա ամեն որ մեղքերու մէջ թաւալելով՝ կարհամարհեն զՆա, եւ սրտերնին կփակեն սրբարար շնորհաց Նորա։ Ուստի եւ պիտի չունենան մասն եւ բաժին այն մեծ փրկութենէն՝ զոր ապաշխարող հաւատացեալ Նախապատրաստած է Աստուած։

ԴԱՍ ԻԱ.

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵՍՏՈՒԹԵԱՆՆ.

ՎԵՐՋԻՆ ԱՊԱՅՈՅՑ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1. Ինչքն յայտ է թէ Առաքեալք լցան շնորհօք Հոգւոյն Սրբոյ.

— Քաջայայտ է այդ ի հաստատութենէ եւ ի տարածմանէ Քրիստոնէութեան ընդ աշխարհ:

2. Մուր կրօն մի եւս չի կարող տարածուիլ.

— Այ՛ս, մուր կրօն մի եւս կրնայ տարածուիլ, երբ նա գգուէ մարդուս վատթար կրքերը. եւ թէ բռնութիւնն ու սուրը գործածէ իւր վարդապետութիւնն ընդունել տալոյ համար:

3. Կան այսպիսի մուր կրօններ.

— Այ՛ս, դժբաղդաբար պակաս չեն ոյսպիսի մուր կրօններ որ մարդուս սրտին հեշտութիւններու յարմար գալով, ու սրով եւ բռնութեամբ ու մարդկային միջոցներով տարածուած են. բայց տեւական չեն կրնար լինել, վասնզի զուտ ճշմարտութեան վերայ հիմնեալ չեն:

4. Քրիստոնէութիւնն ալ մարդկային միջոցներով տարածուած է.

— Քրիստոնէութիւնը ոչ միայն մարդկային միջոցներով տարածուած չէ, այլ ընդհակառակն՝ ամեն տեսակ արգելներ ունեցաւ, որ իրեն դէմ

պատերազմեցան, բայց նա յաղթեց ամենուն դուրսեմանն Աստուծոյ:

5. Այս արգելներուն գլխաւորներն ռոյք էին.

— Քրիստոնէութեան դէմ պատերազմող արգելներուն գլխաւորքն էին 1) Մանկութեան ժամանակ մտքերու մէջ տողորուած նախապաշարմունք. 2) Մարդկութեան ընդհանուր ապականութիւնը. 3) Քրմերու շահասիրութիւնը. 4) Կայսերաց եւ թագաւորաց դուռնութիւնը:

6. Մանկութեան ատեն մտքերու մէջ տողորեալ նախապաշարումն ինչ արգելք կհանէր.

— Այն ժամանակները ժողովուրդն ի մանկութենէ սովորած լինելով կուռքերը պաշտել իրեւ աստուածս, շատ դժուարին էր նոցա հաւատացունել թէ ճշմարիտ Աստուածը մէկ է, եւ թէ՛ կոոց պաշտօն մատուցանելը ամբարշտութիւն է:

7. Բոլոր մարդիկ կռապաշտ էին.

— Թէ եւ այն ժամանակները կային շատ մարդիկ՝ որ սկսած էին կռապաշտութեան հաւատ չընծայել, բայց սղքա եւս անաստուածութեան եւ ամբարշտութեան մէջ գլորած էին:

8. Փիլիսոփայ եւ ուսեալ անձինք ինչ կրնէին.

— Փիլիսոփայ եւ ուսեալ անձինք ալ կային, որ թէ եւ հասկացած էին թէ կուռք պաշտելը սրջափ դէմ էր ուղիղ բանին, բայց նոքա եւս հասարակաց կարծիքէն վախնալով, ժողովրդեան սնապաշտութեանը կհետեւէին:

9. Հասարակաց ապականութիւնն ինչ արդեւք կհանէր քրիստոնէութեան դէմ.

— Մարդիկ քրիստոնէութենէ առաջ այն աստիճան մոլորութեանց եւ զգուելի ապականութեան մէջ թաւալած էին, որ Քրիստոսի սուրբ եւ կատարեալ բարոյականը՝ զանոնք կկորսեցունէր, ու աւելի լաւ կհամարէին իրենց՝ ակտիցը ծառայել՝ քան թէ Փրկչին աշխարհատեսաց վարդապետութեանը հետեւիլ:

10. Բնտանիքը ինչ վիճակի մէջ էր.

— Բնտանեաց մէջ այն աստիճան դարչութիւն ու անբարոյականութիւն տիրած էր, որ ամեն տեսակ զգուելի մեղքեր կգործուէին առանց բնաւ դայթակղութիւն ազդելոյ:

11. Հեթանոսական կրօնը չէր կրնար այն մեղքերը սանձել.

— Բնաւ ամենեւին, վասնզի ժողովուրդը՝ այն սոսկալի ոճիրներու օրինակը՝ պաշտած աստուածներուն վերայ կտեսանէր, ու առանց խղճի նոցա կհետեւէր, իբրեւ օրինաւոր օրինակներու:

12. Քուրմերն ինչո՞ւ Աւետարանի դէմ էին.

— Վասնզի կռապաշտութեան կործանումը՝ իրենց չահուն դռները կիսկէր, ու ժողովրդեան առջեւ իրենց ունեցած վարկն ու իշխանութիւնը կոչնչացունէր:

13. Կայսերը ու թագաւորը ինչո՞ւ Քրիստոնէութեան դէմ էին.

— Վասնզի կեղծաւորութիւնն ու ցածութիւնը այն աստիճան հասած էին՝ որ մարդիկ զկայսերս եւ զթագաւորս կալաւէին իբրեւ աստուածս: Քրիստոնեայք թէ եւ ըստ հրամանի Փրկչին կպատուէին զօրինաւոր իշխանս՝ բայց չէին պաշտեր, ուստի եւ ատելի լինելով՝ կհալածուէին ի նոցանէ:

14. Առաքեալը մարդկօրէն կարօղ էին այսչափ արգելներու յաղթել.

— Մարդկօրէն անկարելի էր յաղթել. վասնզի Առաքեալը՝ հասարակ ժողովուրդէ, աղքատ եւ անուս մարդիկ լինելով, ոչ միայն չէին կրնար բռնադատել զոք որ իրենց վարդապետութիւնն ընդունին, այլ մանաւանդ՝ թէ իրենք եւ թէ աշակերտք նոցա՝ ամեն տեսակ զրկանք եւ հալածանք կընդունէին ի Հրէից եւ ի հեթանոսաց:

15. Հալածանքը կրցա՞ւ յաղթել Աւետարանի.

— Ոչ, այլ ընդհակառակն աւելի օգնեց որ Քրիստոնէութիւնը տարածուի ընդ բոլոր աշխարհ, հիւանալի արագութեամբ: — Քրիստոնէից երեք հարիւր տարուան մէջ թափած արիւնը՝ ուռուղեց զաստուածատունի ծառն Քրիստոնէութեան, եւ նորա քաղցր հովանին տարածեց ընդհանուր մարդկութեան վերայ:

16. Ինչո՞ւ էր դադարեցան հալածանքները.

— Քրիստոնէութիւնը՝ իւր սրբութեամբն, հրաշխւքն ու հեղութեամբը վերջապէս յաղթեց

նաեւ մեր Տրդատ թագաւորին, եւ Հռոմայեցւոց Կոստանդիանոս կայսեր, եւ նոցա պաշտպանութեամբը գտաւ իւր կատարեալ խաղաղութիւնը:

17. Քրիստոնէութիւնը ինչ օգուտներ բերաւ.

— Քրիստոսի երկնաբեր կրօնը՝ ամենէն մեծ բարիքն է շնորհեալ յԱստուծոյ՝ առ մարդկութիւնս Վասնզի անով սուրբ բարոյական մի տիրեց մարդկային ընկերութեան մէջ, առաքլնութիւնը ծաւալեցաւ, ընտանիքը սրբուեցաւ, կիներ գերութենէ ազատեցաւ, մարդոց մէջ հաւասարութիւն, եղբայրութիւն ու սէր տիրեցին, սարկուիք ջնջուեցաւ, սնապաշտութիւնն ու նախապաշարմունք հալածուեցան, բարբարոս ժողովուրդք կրթուեցան, եւ Քրիստոնէութիւնը լուսաւորեալ ազգաց կրօնն եղաւ եւ պիտի լինի միշտ:

18. Քրիստոսի Աստուածութեան վերջին ապացոյցը ո՞րն է.

— Քրիստոսի աստուածութեան վերջին ապացոյցը՝ այն ահաւոր պատիժն է զոր արդարութիւնն Աստուծոյ տուաւ Հրէից ի պատուհաս ամբարշտութեան խաչահանուացն, որ թէ՛ իրենց եւ թէ՛ զաւակացը վերայ հրաւիրեցին Քրիստոսի անպարտ արեան վրէժը. (Մատթ. Ի. 25):

19. Քրիստոս գուշակած էր զայդ.

— Այո, Տէրն մեր յայտնապէս ծանուցած էր Տաճարին կործանումը եւ Հրէից գերութիւնը, մարգարէութիւն՝ որ թէ եւ անհաւատալի կերեւէր,

բայց այն ժամանակ ապրողներէն շատերը պիտի տեսանէին այդ ահաւոր կանխասացութեան կատարումը (Մատթ. Ի. 12-54. — Աուկ. ԻԱ. 24):

20. Ի՞նչպէս կատարուեցաւ Քրիստոսի մարգարէութիւնը.

— Քրիստոսի յարութենէ 57 տարի ետքը Հրէայք տպաւորեցան յիշխանութենէն Հռոմայեցւոց: Եկաւ Տիոտոս, Վեսպասիանոսի որդին, երուտադէմն առաւ, քաղաքը կործանեցաւ ու Սոլոմոնեան տաճարը այրեցաւ: Թէպէտ Տիոտոս չառախատեցաւ որ աղատէ զայն, բայց Քրիստոսի

դատակները պէտք էր կատարուէր թէ. «Ոչ հասցէ այբր բար է բարէ վերայ» (Մատթ. ԻԲ. 2) :

21. Հրէայք ինչ եղան .

— Երուսաղեմի պաշարման ժամանակ մէկ միլիոն հարիւր հազար Հրէայ կորեան, հարիւր հազար ալ գերի վարեցան, ու ցրուեցան ընդ

ամենայն աշխարհ. որք եւ մինչեւ ցայսօր նոյն ցրուեալ վիճակի մէջ կ'ապրեն 1807 տարիէ ի վեր :

22. Ինչի ապացոյց է այս

— Հրէից Աստուծոյ երեսէն ընկած լինելնուն յայտնի ապացոյցն է այս. վասնզի Հրէայք թէ եւ այժմ ի կռապաշտութիւն մտնում չեն, բայց եր-

բէք այսպիսի մեծ երկարատեւ գերութեամբ պատժուած չէին : Բարկունի գերութիւնը Աճ խոստացեր էր վերջացունել յետ 70 ամաց, ինչպէս որ եւ վերջացոյց : Իսկ այս գերութեան՝ վերջ եւ կատարած չկայ խոստացեալ ի բարձանց. այլ վճռուած է յԱստուծոյ՝ որ այսպէս ցրուեալ ու գերի մնան, մինչեւ որ դառնան առ Քրիստոս եւ փրկուին : (Հռոմ. ԺԱ. 26) :

ԴԱՍ ԻԲ.

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՆԻ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՅՈՐՈՒՄԻԺ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՆ

ԵԿԵՂԵՑԻ

1. Ի՞նչ է Եկեղեցին .

— Եկեղեցին է ժողով ուղղափառ Քրիստոնէից, որ թէեւ բոլոր աշխարհ տարածուած են, բայց մի եւ նոյն ընկերութիւնն ու եղբայրութիւնը կ'ապրեն, իրենց օրինաւոր Եպիսկոպոսաց կառավարութեանը ներքեւ :

2. Ո՞վ հաստատեց զԵկեղեցի .

— Քրիստոս Տէրն մեր հաստատեց, ուստի եւ ինքն է Գլուխն եւ Վէմ եւ Հիմն Եկեղեցւոյ :

3. Քրիստոս որո՞նք յանձնեց Եկեղեցւոյ կառավարութիւնը .

— Առաքելոց եւ նոցա յաջորդաց, այսինքն

Եպիսկոպոսաց յանձնեց Քրիստոս որ հովուեն զԵկեղեցի, ընդ հովուապետութեամբն իւրով:

4. Ի՞նչ է Եպիսկոպոսաց հովուելոյ պաշտօնը.

— Ուսուցանել եւ կառավարել զհաւատացեալս, աւանդելով նոցա այն կրօնական ճշմարտութիւնները զորս ինքն Քրիստոս վարդապետեց եւ պատուիրեց Առաքելոց, որով եւ յաջորդաց նոցա, որ զնոյնս անփոփոխ քարոզեն:

5. Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսաց դասուն նախագահն ի՞նչ կ'իւրջուի.

— Կաթողիկոս, կամ Ծայրագոյն Պատրիարք, որ աջակցութեամբ Եպիսկոպոսաց կձեռնադրէ զվարդապետս յԵպիսկոպոսութիւն, միւսոն կ'որհնէ, եւ կ'կառավարէ զԵկեղեցին խորհրդակցութեամբ Եպիսկոպոսաց:

6. Եպիսկոպոսաց օգնականներն որոնք են.

— Եպիսկոպոսը կ'կառավարեն զճօտն, այսինքն զԺողովուրդն յանձնեալ ի խնամս տեսչութեան նոցա, իրենց իշխանութեան ներքեւ օգնական ունենալով 1) Կուսակրօն քահանաներ, որ Էպիսկոպոսին կ'իւրջուին, վասնզի պաշտօն ունին Աստուծոյ խօսքը քարոզելոյ. եւ 2) Ամուսնացեալ քահանաներ, որոց պաշտօնն է կատարել զխորհուրդս Եկեղեցւոյ, եւ հսկել բարեպաշտութեան ընտանեաց, ըստ Աւետարանական սուրբ բարոյականի:

7. Քրիստոս քանի եկեղեցի հիմնեց.

— Մի միայն, որոյ հետ խոստացաւ մնալ ցկատարած աշխարհի: Ուստի ով որ Քրիստոսի Եկեղեցիէն դուրս է՝ Նա Քրիստոսի հետ չէ:

8. Քրիստոսի Եկեղեցիէն դուրս եկեղեցի կ'այ.

— Մարդկային մոլորութիւնը Քրիստոսի Եկեղեցիէն բաժնեց մասնաւոր ընկերութիւններ, որ թէ եւ Քրիստոնեայ անունը կ'կրեն, բայց նոցա հաւատն եւ պաշտամունքը՝ Քրիստոսի եւ Առաքելոց սովորեցուցածին պէս չ'իւնելով, Քրիստոսի ճշմարիտ Եկեղեցին չ'են:

9. Ինչո՞վ կճանաչի Քրիստոսի Եկեղեցին.

— Քրիստոսի ճշմարիտ Եկեղեցին պէտք է ունենայ Հաւատամքին մէջ յիշատակուած չորս նշանները, որ են Մէ. Սուրբ. Ընդհանրակալ, (կամ Կաթողիկէ), եւ Սուրբ Եւլիան:

10. Ինչէ՞ն Մէ է Եկեղեցի.

— Եկեղեցին մի է, վասնզի իւր բոլոր հաւատացեալքն ունին մի եւ նոյն հաւատն, յոյսն ու խորհուրդները, մի եւ նոյն Ս Գիրքը, ու մի եւ նոյն Գլուխն, որ է Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր:

11. Ինչէ՞ն Սուրբ է Եկեղեցի.

— Վասնզի նորա Հիմնադիրը Աստուած է, որ է գերադոյն Սրբութիւն, ուսկից ընդունած է իւր վարդապետութիւնները՝ որ սուրբ են, եւ կ'ընորհեն հաւատացելոց զսրբութիւն:

12. Ինչէ՞ն Ընդհանրակալ է Եկեղեցի.

— Վասնզի Հրէական եկեղեցւոյն պէս մէկ

տեղւոյ կամ ազգի ու ժամանակի համար յատկացեալ չէ Բրիստոսական եկեղեցին, այլ առհասարակ բոլոր ազգաց եւ աշխարհաց համար, եւ որ պիտի տեսէ մինչեւ ցլրումն ժամանակաց:

13. Ինչքն Առաքելական է եկեղեցի.

— Վասնզի Առաքեալներէն ընդունած է Բրիստոսի վարդապետութիւնը, եւ կկառավարի յօրինաւոր յաջորդաց նոցա՝ որ են Եպիսկոպոսք:

14. Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցին ունի այս չորս նշանները.

— Այս, Հայաստանեայց եկեղեցւոյն վերայ կրայլին այս չորս նշանները, ուստի է նա ձըմարիտ եկեղեցի Բրիստոսի:

15. Կարարաւմը ուրեմն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վարդապետութեանը հաւատալ.

— Այս, անտարակոյս, վասնզի Հայաստանեայց եկեղեցւոյն Գլուխն եւ Առաջնորդն է Բրիստոս Ած, որ Իւր Սուրբ Հոգւոյն հետ պիտի մնայ ու բնակի նորա մէջ, մինչեւ ի կատարած աշխարհի, ինչպէս որ հանգիստալէս խոտացաւ. (Մատթ. ԻԲ. 20. = Յովն. ԺԳ. = 16. 17.):

16. Ինչի վերայ հիմնեալ է եկեղեցւոյ անմոլար վարդապետութիւնը.

— Աստուծոյ բանին կամ խօսքին վերայ, որ Ս. Գիրքն է, Ուստի այն եկեղեցին որ հաւատոյ այս կանոնին համաձայն չընթանար, նա մոլորեալ է, որով եւ ճշմարիտ եկեղեցի չէ:

17. Որո՞նք են եկեղեցւոյ անդամները.

— Նոքա որ ուղիղ հաւատով ու բարի վարուքն իւրեանց՝ Յիսուսի Բրիստոսի երկնային զրօշուն ներքեւ կզինուորին:

18. Մեղաւորք ալ եկեղեցւոյ անդամք են.

— Այս, այլ մեռեալ անդամք, քանի որ մեղաց մէջ կյարատեւեն: Նոքա կարող են կենդանանալ ապաշխարութեամբ, որով կընդունին զթողութիւն մեղաց յԱստուծոյ:

19. Որո՞նք են եկեղեցւոյ մարմնէն կտրուած անդամք.

— Բանադրեալք, Հերետիկոսք, Հերձուածողք եւ Ուրացողք:

20. Աստուած ինչով կյայտնէ մեղաւորին թողութիւն տալը.

— Եկեղեցւոյ ձեռքով, որուն տուած է իշխանութիւն թողլոյ զմեզս, յանուն Իւր:

21. Ինչ միջոցներով եկեղեցին կգործածէ զայդ աստուածաշնորհ իշխանութիւն:

— Գլխաւորաբար ի ձեռն խորհրդոց Մկրտութեան եւ Ապաշխարութեան:

22. Ինչ պարտիմք գործել որ արժանանամք ընդունել զթողութիւն մեղաց.

— Որպէսպիսի Աստուած չորհէ մեզ զթողութիւն մեղաց՝ պարտիմք ամէն ձեռքերնէս եկածը գործել որ արժանի լինիմք ողորմութեան նորա:

23. Մեղաց թողութիւնն յինչ կայանայ.

— Այս երկու բանի մէջ. 1) Աստուած ներելով մեզ անհուն ողորմութեամբը՝ չպատժեր զմեզ ըստ արժանաւորութեան մեղաց մերոց : 2) Կվերադարձունէ մեզ զառանձնաշնորհութիւնս որդւոց իւրոց, մանաւանդ՝ զիրաւունս յերկնայինն երջանկութիւն :

24. Աստուած ամեն մեղաւորաց հաւասարապէս թողութիւն կուտայ :

— Ոչ. վասնզի զմարդիկ քաջալերած պիտի լինէր ի մեղս : Ուստի նոցա միայն կ'ենբէ Աստուած՝ որոնք որ կ'զլջան, ու լաւագոյն կեանք կանցունեն :

Գ Ա Ս Ի Գ .

ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՆ

ՄԱՀ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

1. Հաւատամբին **ՃԱ.** յօդուածովը ինչ կղաւանիմք :

— Կղաւանիմք մահուանէ յետոյ հոգւոց տըրուելիք յաւիտենական կեանքը, եւ մեռելոց յարութիւնը :

2. Զինչ է մահ :

— Մահը բաժանումն է հոգւոյն ի մարմնոյ,

եւ սկիզբն անմահ՝ այսինքն անվախճան կենաց :

3. Ե՞րբ պիտի հասանէ մեզ մահ :

— Աստուած չուզէր յայտնել մեր մահուան օրը, եւ ոչ ինչ տեսակ մահ ունենալիքնիս, որպէսզի առողջութեան ու երիտասարդութեան վերայ յոյսերնիս չդնեմք. քանզի կեանքէն աւելի փափոխական բան չկայ, ուստի եւ պարտիմք միշտ պատրաստ գտնուիլ ի մահ :

4. Մահու երկիւղն ինչ բանի կխրատէ զմեզ :

— Մահուան սարսափը պէտք է մեզ սովորեցունէ որ մեր կեանքին մեծագոյն գործը՝ մահուան պատրաստուիլն է, բարի հաւատով եւ գործերով : Վասնզի երբ մահուան օրը յանկարծ գայ՝ ցաւով պիտի խմանամք որ ըրած պատրաստութիւննիս խիստ քիչ է :

5. Ուրեմն այժմէն ինչ պարտիմք առնել :

— Ուստի պարտիմք այժմէն պատրաստուիլ, ցաւ զգալով այնչափ տարիներու վերայ՝ զոր արդէն կորուսած եմք, եւ կ'աւելի այնքան վրտանդները՝ որոց մեր հոգին ենթակայ եղած է մեղքերով. եւ որք կրնային տանիլ զմեզ ի մահ, եթէ Աստուած չողորմէր մեզի :

6. Ս. Գիրքն ինչ կուտուցանէ այս մասին :

— Ս. Գիրքը կխրատէ. «Ո՛րքեա՛հ, Ե՛թէ Բեղա՛ր՝ Դ՛ու յաւելլա՛ր, Ե լա՛ն առաջնոց Բեղացն պաղատեա՛ց. Ժախի՛ր Բեղաց Եթե՛ս Եթե՛ս » (Սիրաբ. ԻԱ, 4) :

7. Ուրիշ ինչ կխրատէ :

— Կիրառե՛ք «Մի՛ աւելցեալ, մեղայ, և զենչ եղև ինչ. զի Տէր երկայնաօրոք է վասն դարձի քո և քառաւթնան. մի յաւելիլէդս վնիք՝ յաւելալ մեղս է վերայ մեղաց. . . Ո՛րքեա՜ն մի յաղաղեցին դառնալ առ Տէր է մեղաց, զի մի՛ է մեղս քո մեռանցին » : (Սիր. Ե. 4—9.)

8. Մահն ինչ է հաւատացելոյ համար.

— Մահը՝ ճշմարիտ հաւատացելոյ համար մեծադոյն շահն է (Փիլիպ. Ա. 24). վասնզի մահով նորա կազաւին աշխարհիս ցաւերէն, ու իրենց վարձքն ու երջանկութիւն կգտնեն. (Ղուկ. ԺԲ. 35) :

9. Մարմինն ինչո՞ւ կմեռանի .

— Մարմինը կմեռանի, կապականի, վասնզի բաղադրեալ է. ինչ որ բաղադրեալ է բնութեան մէջ՝ պէտք է տարբաղադրուի, լուծուի. ուստի եւ մարմինն՝ որ ի հողոյ ստեղծուած է, ի հող կը դառնայ : «Մարդիկ աշխարհի հող են և մոխիր» կասէ Ս. Գիրքը. (Սիրաբ. ԺԷ. 31) :

10. Հողին ալ կմեռանի.

— Ոչ. հողին չմեռանիր, վասնզի աննիւթ դոյնացութիւն է : Զսոյն կուտուցանէ մեզ ոչ միայն մարդկային բանը, այլ եւ Ս. Գիրքը : (Ժող. ԺԲ. = Յովն. Ե. 24) :

11. Հողին մարմնէն բաժանուելովն ինչ կլինի.

— Հողին կերթայ առ Աստուած, Ստեղծողն իւր, որ զինքը դատէ ու փոխարինէ. (Եբր. Թ. 27).

12. Ի՞նչ վարձք կուտայ Աստուած հողոց.

— Ըստ իւրաքանչիւր գործոց կփոխարինէ

Աստուած արդարութեամբն իւրով. (Հնում. Բ. 6.) :

13. Արդարներուն ինչ փոխարէն կուտայ Ա՞ն.

— Իրենց բարի գործոց համեմատաբար հանգիստ եւ ուրախութիւն յօթեալան արդարոց, ընդ Ա՛ն :

14. Ո՞վ յայտնած է զայդ.

— Ինքն իսկ Յիսուս Քրիստոս, որ զգլջացեալ աւաղակին տտաց թէ «Այսօր ընդ էս էցես է Իբախարի» : (Ղուկ. ԻԿ. 45) :

15. Ս. Պօղոս ինչ կուտուցանէ այս մասին.

— Պօղոս Առաքեալ կգրէ. «Յանկա՛մ ելանէլ է մարմնս և ընդ Քրիստոսի լինէլ» : (Փիլիպ. Ա. 25) : Դարձեալ. «Զընթացան կարարեցի, զհաւատն պահեցի, այսուհետեւ կայ միայ ինչ արդարութեան պատիւ, զոր հապոստեցէ ինչ Տէր յառաջ յայնմի արդարն դառաւոր, ոչ միայն ինչ, այլ և աշխարհիս որ սիրեցին զյայտնութեան Նորա. (Բ. Տիմ. Գ. 7) :

16. Յովհաննէս Առաքեալ ինչ կգրէ այս մասին.

— Ս. Առաքեալն Յովհաննէս կգրէ. «Նրանի՛ մեռելացն որ է Տէր ննջեցին այսմի վաղձաղիւ. շատ աւել Հոգին. քանզի հանգեան յաշխարհութեան էրեանց. Բայց միայն հորձ էրեանց շտան զնէր նոցա» : (Յայն. ԺԴ. 15) :

17. Ի՞նչ կնշանակեն այս բացատրութիւնք.

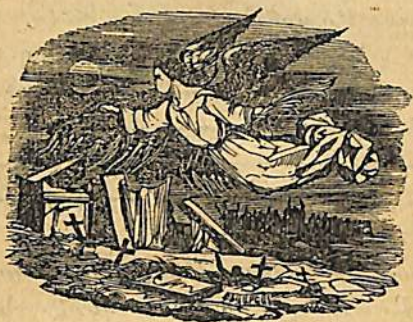
— Կնշանակեն թէ արդար հաւատացեալներն երջանիկ են յետ մահուան, վասնզի ազատած են յամենայն վշտաց եւ ինեղութեանց աշխարհի, եւ կվայելին զքաղցր յիշատակ բարեգործութեանց եւ առաքինութեանցն իւրեանց :

18. Չարերուն ինչ փոխարէն կուտայ Աճ.

— Իրենց մեղացն համեմատաբար առաւել կամ նուազ տանջանք ի բանսն հոգւոյ, որ եւ դժոխք կ'իջուի :

19. Մարդոց վայելքն ու տանջանք այժմէն կատարեալ են.

— Ոչ. թէ արդարոց վայելքը եւ թէ մեղաւորաց պատիժը այժմէն կատարեալ ու վերջնա-

կան չէ. վասնզի այժմ հոգին միայն է անդիլի աշխարհին մէջ :

20. Ե՞րբ պիտի լինի վերջնական փոխարէնն.

— Ի յարութեան անդ. մեռելոց, ի դատաստանն յաւիտենից հոգւոց եւ մարմնոց :

21. Ի՞նչ է յարութիւնն մեռելոց.

— Մեռեալ մարմնոց նորէն կենդանանալը, այսինքն նորէն հոգւոյն հետ միանալը :

22. Ինչքն գիտեմք թէ մարմինը պիտի յառնէ.

— Վասնզի Բրիստոս յայտնապէս խոստացաւ, եւ իւր յարութիւնը տուաւ առ այն առհաւատչեայ. (Յովհ. Ե. 28, 29 : = Տեա եւ Ա. Կոր. ԺԵ. 14—17 : = Ա. Թեա. Գ. 12—17) :

23. Մարմնոց յարութիւնը կարելի՞ բան է.

— Մարդկային կարողութեան համար հարկաւ անկարելի է. բայց Աստուած որ մարդուն մարմինը յոյժնչէ ստեղծեց, կրնայ նորէն զայն կենդանացունել ամենայն դիւրութեամբ :

24. Մարմնոց յարութիւնը հարկաւոր է.

— Որովհետեւ մարդս ի հոգւոյ եւ ի մարմնոց բաղադրեալ է, ինչ որ բարի կամ չար գործէ մարմնոյն հետ կ'գործէ. ուրեմն հարկ է որ եւ մարմինը յառնէ, որպէսզի վերջապէս ընդունի իւր արդար հատուցումը :

25. Ճիշդ այժմեան մարմնով պիտի յառնեմք.

— Ոչ. մեր Աղամային մարմինը փառաւոր ու սքանչելի փոփոխութիւն կրելով, պիտի նմանին փառաւորեալ մարմնոյն երկրորդ. Աղամայ, որ է Տէրն մեր Յիսուս Բրիստոս, ու պիտի անապական մնան այնուհետեւ. (Դուկ. Ի. 56 : = Ա. Կոր. ԺԵ. 42—53 : = Փիլիպ. Գ. 21) :

26. Այս վարդապետութենէն ինչ կտո՞րիմք.

— Կտո՞րիմք որ մեր մարմինները թանկադին բաներ են, զոր պարտիմք սուրբ պահել որպէսզի անոնցմով ծառայեմք Աստուծոյ, Առաքեալը կը

գրէ. «Մարմնէ քեր արժար էն Հոգւոյն Սրբոյ. շէտ
անձանց արէր. Ժանդէ քնոց քնեցայ. փառաւոր արարէր
զԱստուծոյ է Ժարմնն քեր» (Ա. Կոր. 2. 20) :

27. Մեր մարմինը ինչո՞վ սուրբ կապահովի.

— Մաքուր պահելով մեր մարմինը, խնամ
տանելով անոր զօրութեանն ու առողջութեանը,
բայց առաւել եւս՝ զգուշանալով այն մեծ մեղ-
քերէն՝ որ մեր մարմինը պղծելով, կմաշեն նորա
ոյժը, կխանգարեն նորա առողջութիւնը, ու
կապականեն նաեւ զհոգին :

28. Յարութիւնը ի՞նչ միտքարութիւն կուտայ.

— Յարութեան յոյսը կփարատէ մահուան
երկիւղն ու տրտմութիւնը, ու զմեզ կզօրացունէ
սիրով տանիլ ամեն նեղութեանց ու վշտաց,
աղքատութեան ու հալածանաց. Վասնզի մեր
կեանքը հոս չվերջանար. թէպէտ կմեռանիմք՝
բայց հաստատ գիտեմք որ պիտի ապրիմք. եւ
թէ եւ մեր մարմիններէն կհրաժարիմք, բայց
ոչ մշտնջենաւորապէս. (Յովբ. 23) :

29. Մեր սիրելեաց մահուան վերայ ի՞նչ պէտք
է մտածեմք.

— Յարութեան վարդապետութիւնը կմխի-
թարէ զմեզ մեր ազգականաց ու բարեկամաց
մահուանը վերայ: Պէտք չէ նոցա վերայ տըրտ-
միլ, ինչպէս Առաքեալը կպատուիրէ. (Ա. ԹԵՍ. Գ.
15). այլ երանի՛ տալ նոցա որ զնացին միանալ ընդ-
Քրիստոս յոյսն իւրեանց: Միանգամայն աղօ-

թել որ եւ մեք բարի մահ ունենամք, որպէսզի
արժանի լինիմք մտանել ի հանդիսան արդարոց:

ԴԱՍ ԻԴ.

Ե. ԵՒ ԺԲ. ՅՕԴՈՒԱԾԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՆ

ԴԱՍԱՍԱՍԱՆ

1. Մեր յարութեանէն յետոյ ի՞նչ պիտի լինի.
— Պիտի գայ Քրիստոս յաշխարհ, որպէսզի
կատարէ զդատաւորանն հոգւոց եւ մարմնոց :

2. Ինչո՞ւ Քս պիտի լինի մարդոց դատաւորը.

— Վասնզի Քրիստոս է որ մարդոց օրէնք
տուաւ, ուստի բնական է որ ինքը քննէ թէ
իւրաքանչիւր ոք ինչպէս զանոնք պահպանեց :
(Յովն. Ե 22. 27: = Բ. Կոր. Ե. 10).

3. Հա՞րկ է որ այս դատաւորանն լինի.

— Այո՛, վասնզի այս աշխարհիս վերայ շատ
արդարք՝ ի փոխարէն աստուածաշատութեան
իւրեանց տանջուեցան, ու վիշտ կրեցին յանի-
րաւի. շատ մեղաւորներ ալ փառք եւ յաջողու-
թիւն ունեցան : Պէտք է որ Աստուծոյ արդա-
րութիւնը հասարակաց մարդկութեան առջեւ
ցուցանէ թէ ինչո՞ւ թոյլատրեց զայն ամենայն,
եւ իւրաքանչիւրին պարտուաւորեց հատուցումը
տայ ամենայայտ կերպով :

4. Հասարակաց դատաստանին համար Ս. Գիրքն ինչ կվարդապետէ.

— Շատ երկար կլինէր Ս. Գրոց ամեն ասածներն հոս յիշել հասարակաց դատաստանին վերայ. Մասնաւորապէս Նոր Կտակարանը զայս ահաւոր դատաստան կներկայէ իբրեւ մի ի հիմանց Քրիստոնէական Կրօնի, եւ զօրաւոր պատճառ զմեզ չարէն ետ կեցունելոյ եւ առաքինութիւն գործելոյ: (Տես զյխաւորապէս Սաղմ. ԽԹ. 5-6. = Ժող. ԺԲ. 1. = Մաղաք. Գ. 5. = Մատթ. ԺԱ. 22. ԻԳ. 55. ԻԵ. 51-46. = Յովն. Ե. 22-50 = Գործ. ԺԸ. 51. = Բ. Պետ. Բ. 9. = Յակ. Ե. 1-9. և):

5. Ինչպէս պիտի լինի երկրորդ գալուստն Քնի.

— Քնի երկրորդ գալուստն յաշխարհ՝ յառաջնոյն բոլորովին տարբեր պիտի լինի Որքան խոնարհ եղաւ առաջին գալուստը՝ այնքան ալ փառաւոր պիտի լինի երկրորդը. (Սաղմ. ԽԹ. 5. = Մատթ. ԻԵ. 51. = Մարկ. Ը. 58. = Բ. Պետ. Ա. 7):

6. Ինչ պիտի դատէ Քրիստոս.

— Մենէ համար պիտի պահանջէ մեր ամեն մտածութիւններուն, խօսքերուն, ու գործով ու զանցառութեամբ կատարած մեղքերնուն համար:

7. Ամեն արդարք եւ ամեն մեղաւորք հաւասար հատուցմամ պիտի ընդունին.

— Ոչ, Աստուած արդար է, ուստի իւրաքանչիւրին ընդունած հատուցումը պիտի լինի

ըստ չափու առաքինութեանց եւ մոլութեանց, զոր գործեցին. (Բ. Կոր. Թ. 6):

8. Որո՞նք աւելի մեծ հատուցումն կընդունին.

— Նոքա որ առաւելագոյն լոյս եւ շնորհք ընդունած լինելով, լաւագոյն կիրառութիւն ըրին աստուածային սլարդեաց: (Մատթ. ԺԳ. 12):

9. Որո՞նք խտաագոյն պիտի պատժուին.

— Նոքա որ առաւելագոյն բարիք, իշխանութիւն, կարողութիւն, տաղանդ և ընդունեցան յաշխարհի, բայց զանոնք չգործածեցին ի պաշտօն Աստուծոյ, եւ յօգուտ ընկերաց. (Ղուկ. ԺԲ. 48):

10. Արդարոց ինչ պիտի ասէ Քրիստոս.

— Արդարներուն պիտի ասէ Քրիստոս. «Նկայ՝ օրհնալէ Հօր Իմոյ, խառնեցէ՛ք զայսպիսիս քեզ արդարաւիշն ի «կղբանէ աշխարհի»». (Մատթ. ԻԵ. 54):

11. Ինչ է արքայութիւնը.

— Այն թագաւորութիւնն է զոր Աստուած ի սկզբանէ աշխարհի պատրաստեց արդարոց համար, որք հոն պիտի վայելեն, փառաւորեն ու սիրեն զԱստուած, եւ պիտի սիրուին եւ փառաւորուին ի նմանէ յաւիտեան :

12. Արքայութեան գաղափարն այժմ ունիմք.

— Այն երկնային օթեւանին յաւիտենական փառքն ու վայելքը՝ ոչ մարդուս աչքը տեսած է, ոչ ականջը լսած, եւ ոչ իսկ գաղափարը կրնայ ունենալ քանի որ այս աղցաւոր աշխարհիս մէջ կպանդխտի. (Ա. Կոր. Բ. 9) :

12. Մեղաւորաց ինչ վճիռ պիտի տայ Գն.

— Մեղաւորաց դատաստանէն ետքը պիտի գոչէ արդար Դատաւորը. «Նրեա՛յ, յենէն, ա՛նէժեալք, ի հոռն յաւիտենական, որ պարտաւորեալ է սարսափէ և հրեշտակաց նորա»։ (Մատթ. Ին. 41) :

13. Մեղաւորք ո՛ր պիտի երթան.

— Ի բանտն հոգւոց, կամ ի գժոխս, ուր յաւիտեան պիտի տանջուին, զրկուելով յերանացուցիչ տեսութենէն Աստուծոյ, եւ այն պիտի լինի նոցա մշտնջենաւոր եւ անմխիթար տաղանայն եւ յուսահատութիւնը :

14. Դատաստանին յիշատակը ինչ կազդէ.

— Պէտք է միշտ մեր սրտին ազդէ երկիւղ եւ սարսափ, մտքերնուս առջեւ բերելով Աստուծոյ ահեղ բարկութիւնն ու դժոխոց ահաւոր եւ յաւիտենական տանջանքները :

15. Ուրեմն ինչ պէտք է գործեմք.

— Պէտք է միշտ այնպիսի կեանք մի անցընեմք՝ ինչպէս որ պիտի փախաքէինք անցուցած լինել Աստուծոյ դատաստանին ներկայացած օրերնիս. (Գործ. ԻԳ. 15.) : Ուստի պարտիմք ապաշխարութեամբ, հաւատքով, բարի ընթացքով, պարկեշտութեամբ եւ զգաստութեամբ պատրաստ գտնուիլ մահու եւ ահեղ աւուրն դատաստանի :

16. Պետրոս Առաքեալ ինչ կգրէ այս մասին.

— «Որպէ՛տք էնչ պարտ էցէ յեղ քրիստէ. այլ սորք և սարսափալար իարքաւ ան ունել և փոխալ հասնել բաւարեան ստորն Տեառն . . . Վառնորց, տէրեւք, այսոցնէ սղաւալ քոյն յանէն ունէլք՝ անքէժ և անարար՝ քրիստէնմա ի խաղաղութեան, և զՏեառնն երկայն մարտիանն՝ քրիստէն համարեալք»։ (Բ. Պետր. Գ. 11-14) :

17. Ա՜ժ կուղք որ մարդս դժոխք երթայ.

— Աստուած չնկզէր որ իւր մեղաւոր որդիքը կորսուին, այլ ապաշխարեն, հաւատան յորդին իւր, եւ փրկուին. ուստի եւ երկայնմտութեամբ կսպասէ նոցա դարձին : Եթէ նոքա չդառնան, յանցանքը իրենցն է, որ կարհամարհեն զԱստուած եւ զՓրկիչ իւրեանց :

18. Այս մասին ինչ կասէ Ս. Գիրքը.

— Պետրոս Առաքեալ կգրէ. «Ոչ յամեցուցէ Տէր դաւեդիս, այլ երկայնամիտ լինի առ յեղ, քանի որ իտիքն ու իորեքն, այլ զամեցուցան հասնել յապաղութեան» (Բ. Պետր. Գ. 9) :

19. Դժոխքին տանջանքներէն ինչ կհետեւի.

— Դժոխոց սոսկալի եւ յաւիտենական տանջանքները կցուցանեն թէ Բեռքն անբարեկամութեան, որ այնպիսի սարսափելի պատիժ կը սահմանէ անոր համար: Վասնզի մեղքը Աստուծոյ անսահման կարողութեան ու մեծութեանն եւ անհուն սրբութեանը դէմ յանցանք է:

20. Մեղաւորը յետոյ պիտի գղջայ.

— Մեղաւորը թէեւ այժմ թեթեւութեամբ ու հեշտասիրութեամբ մեղք կգործէ, բայց եթէ չհիստեայ ապաշխարել, նա պիտի կորսուի, վասնզի «Այս Բեռքն անբարեկամութեանն է կորուստ» (Սղմ. ձԼԹ. 15): Նա դժոխքին մէջ պիտի լայ եւ ողբայ յաւիտեան, բայց անօգնւտ. (Գուկ. ԺԳ. 28):

21. Մեղաւորաց համար ինչ պարտիմք առնել.

— Մեր մեղաւոր եղբարցն համար պարտիմք աղօթել որ Աստուծոյ ողորմութիւնը նոցա կարծրացեալ սրտերը կակղացունէ: Քահանայք, ծնողք ու դաստիարակք եւ ամեն առաքինի մարդիկ պարտին այս բանիս աշխատիլ:

22. Ի՞նչ կերպով

— Նոքա պարտական են անդադար խրատել ու յորդորել իրենց մօլորեալ որդիքն ու աշակերտները որ փնտռեն զՏէր, քանի որ կրնան գտանել զՆա: Այս նպատակին հասնելու համար ոչ միայն պարտական են աշխատիլ իրենց բոլոր ջօրութեամբն, այլ եւ խնդրել ի Ս. Հոգւոյն՝

որ յաջողէ իրենց փրկարար աշխատութիւնը:

23. Հեթանոսաց համար ինչ պարտիմք առնել.

— 1) Պարտիմք գթութեամբ յիշել մեր միլիոնաւոր հեթանոս խեղճ եղբայրները, որ փրկութեան ճանապարհը չգիտէլով՝ դէպ ի կորուստ կգիմեն ամեն օր: 2) Պարտիմք աղօթել Աստուծոյ որ Յովհաննու Մկրտչի ու Առաքելոց ոգին կրող հաւատարիմ պաշտօնեաներ առաքէ մեր այն դժբաղդ եղբարցը, (Մատթ. Թ. 58.) որպէսզի լուսով Ս Աւետարանին՝ կռապաշտութեան խաւարէն աղատելով, լինին որդիք Քրիստի, եւ ժառանգաւորք արքայութեան. (Յակ. Բ. 5):

ՄԱՍՆ Բ.

Պ Ա Ր Տ Ի Ք

ԴԱՍ Ա.

ՕՐԷՆՔ ԱՍՏՈՒԾՈՑ

1. Օրէնքն ինչ է.

— Օրէնքը մեր գործոց կանոնն է զոր Աստուած՝ մեր օրինաւոր Տէրը, մեզ աւանդած է ի գործադրել:

2. Ինչո՞ւ Աստուած մեր օրինաւոր Տէրն է.

— Վասնզի նա տուած է մեզ զոր ինչ ունիմք, ուստի եւ իրաւունք ունի անոնց կիրառութիւնը կանոնի ներքեւ դնել:

3. Ե՞րբ տուաւ Աստուած իւր օրէնքները.

— Աստուած իւր օրէնքն նախ տուաւ առաջին մարդոյն, Ադամայ, ի գրախօսին: Բայց որովհետեւ նա իւր կնոջն հետ օրինադանց եղաւ,

ուստի եւ Աճ մերժեց զԱդամ եւ զԵւա միանգամայն ի դրախտէն փախկութեան (Տես Դաս ԺԲ.) :

4. Աւելի երջանիկ չէինք լիներ եթէ Աստուած զմեզ օրէնքի ներքեւ չդնէր :

— Ոչ, այլ ընդհակառակն Աստուծոյ օրէնքները իւր սիրոյ ապացոյցքն են :

5. Ինչպէս :

— Վասնզի անոնցմով թէ աշխարհիս վերայ երջանիկ կլինիմք, եւ թէ հանդերձեւոյն մէջ :

6. Օրինակով հասկացո՞ղայդ :

— Ահա բարեխառնութիւնը՝ մեր առողջութիւնն եւ ոյժը կտահէ, աշխատութիւնը՝ մեզ պարկեշտ առատութիւն մի կմատակարարէ, արդարութիւնն ու սէրը՝ զմեզ յարգելի կընծայեն :

7. Աստուծոյ օրինաց պահպանութիւնը ժողովրդեան վերայ ինչ ազդեցութիւն ունի :

— Խիստ փրկարար ազդեցութիւն ունին Աստուծոյ օրէնքները ժողովրդեան մի բարեբաւութեանն համար : Վասնզի եթէ զանոնք պահպանեն, իշխանք արդար կլինին, ճոխք՝ բարեգործ, տղքատք՝ աշխատասէր եւ համբերատար, վաճառականք՝ արդարասէր, ամուսինք՝ հաւատարիմք, որով այն ազգը կլինի երջանիկ :

8. Աստուծոյ օրէնքները չպահող ժողովուրդն ինչ կլինի :

— Վերի ըսածնուս բոլորովին հակառակը, այսինքն իշխանք՝ հարստահարողը կլինին, մեծատունքն՝ անգութ, վաճառականք՝ խաբեբայ, աղքատք, ծոյլ եւ գող, ամուսինք՝ անհաւատարիմ, որով եւ ժողովուրդը՝ անարգ, աղքատ, ողորմելի եւ թշուառ :

9. Ի՞նչ նստատակաւ Աճ մեզ օրէնք տուաւ.

— Զմեզ երջանիկ ընելու համար, պահպանելով ի թունաւորիչ ակտերէ:

10. Աստուծոյ օրինաց պահպանութիւնը մեր ծերութեան ժամանակին թողուլն աւելի լաւ չէ.

— Ոչ, չորս գլխաւոր պատճառաւ: Նախ՝ մեծ ապերախտութիւն է, երիտասարդութիւնը՝ որ մեր կենացը լաւագոյն ժամանակն է, ակտիւ ու զուարճութեանց տալ, եւ ոչ Աստուծոյ՝ որ անոր պարգեւողն է:

11. Երկրորդ պատճառը.

— Ոչ ոք կրնայ ապահով լինել ծերութեան հասնելու, եւս առաւել՝ մոլութեամբ ապականեալ երիտասարդք, որ ծաղիկ հասակին անժուժկալութեամբ կհիւժեն ու կկարճեն:

12. Երրորդ պատճառը ո՞րն է.

— Առաքինութիւնը մանկութենէ սկսելու է, ծերութեան ժամանակ առաքինութիւն սկսիլը՝ մասնաւոր Աստուծոյ շնորհաց գործն է, որոյ վերայ չեմք կրնար յոյսերնիս դնել, քանի որ երիտասարդութեան մէջ զԱստուած կանարգեմք մոլութեամբ:

13. Զորրորդ պատճառը ո՞րն է.

— Վերջապէս, անոնք որ իրենց մանկութենէն սկսելով՝ բոլոր կեանքերնին Աստուծոյ կը նուիրեն, չատ աւելի վարձք պիտի ընդունին, քան թէ նոքա որ ծերութեան ժամանակ առ

Աճ կդառնան, աւելի վախով՝ քան թէ սիրով:

14. Այս ցուցումներէն ի՞նչ կհետեւի.

— Այս ցուցումներէն կհետեւի որ պէտք է ի մանկութենէ վարժիլ Աստուծոյ օրէնքները պահելու. եւ զանոնք պահել կարենալոյ համար՝ նախ լաւ զանոնք սերտել:

Դ Ա Ս Բ .

ՏԱՍՆԱԲԱՆԻԱՅ ՕՐԷՆՔ ԿԱՄ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

1. Աստուծոյ օրէնքները ո՞ւր կգտնուին:

— Նախ՝ մեր խղճին մէջ. երկրորդ՝ Ս. Գրոց մէջ, ուր Աստուած արձանագրել տուաւ զանոնք ի ձեռն Մովսիսի Նախամարդարէին:

2. Մեր խիղճը կամ բանը չէր կրնար առաջնորդել մեր պարտուց մէջ.

— Այո, ինչպէս որ Պօղոս Առաքեալը կդրէ (Հռոմ. Ա. 19): Բայց Աստուած ուղեց մարդարէից ձեռքով, եւ առաւել յոյժ քան զնոսա՝ Բրիտոսի Տեառն մերոյ ձեռքով լուսաւորել մարդոց խիղճը եւ բանը:

3. Ինչո՞ւ յայտնութեամբ Աստուած լուսաւորել ուղեց մարդոց խիղճը.

— Որովհետեւ կոսալաշտութեան ու ամեն

կերպ մոլորութեանց մէջ ընկղմած լինելով, խորհ-
ճերնուն ձայնը չէին լսեր :

4. Ս. Գրոց մէջ պարունակեալ օրինաց հա-
մառօտութիւնը մեր կգտնուի :

— Տառնարանեայ օրինաց կամ պատուիրա-
նաց մէջ, զոր Աստուած տուաւ ի ձեռն Մովսիսի,

եւ զոր Քրիստոս բացայայտեց եւ լուսաբանեց
մարդկութեան առջեւ :

5. Որոնք են այն տասն պատուիրանները :

— 1. Եւ ե՛մ Տէր Աստուած էմ, ի՛նչ եղիցին ինչ
աստուածք բաց յինն :

2. Մի՛ արասցես ինչ կուռք ըստ ասիւնայն նմանա-
նեան, ի՛նչ երկրապահանջեա նոցա, եւ ի՛նչ պաշտօնացես զնոսա :

3. Մի՛ առնուցուս զանուն Տէրան Աստուծոյ էմ ի
վերայ անորեաց :

4. Յիւշի՛ր շէն շաբաթոս արբել զնա :

5. Պարտեա՛ զնայր էմ զնայր էմ, ի՛նչ բարե լինիցի
իւն, եւ երկայնակեաց լինիցիս ի վերայ երկրին Բարոնեան :

6. Մի՛ սպաններ :

7. Մի՛ շառ :

8. Մի՛ քողանար :

9. Մի՛ սոսոր վայեր զնկերե էմմա :

10. Մի՛ ցանկանար դան ընկերե էմ, եւ ի՛նչ ասիւնայն
շինչ ընկերե էմ ինչ : (Ելից. Ի. 2-17) :

6. Տառնարանեայն Արմեներէն ոտանաւոր
պարզարանէ :

— 1. Եւ ե՛մ Տէր էմ, ի՛նչ անկար այլ աստուած :

2. Մի՛ շինեք կուռք, եւ ի՛նչ պաշտեք ըզբոշուած :

3. Տերմ անուն ի՛նչ առնար զար ի բերան :

4. Յիւշի՛ւ արբել շէն շաբաթոս հանգրտան :

5. Պարտեա՛ ծընողդ՝ որ շար ապրիս դարեներ :

6. Մի՛ սպաններ, ոչ զանն եւ ոչ էմ զնկեր :

7. Մի՛ շառ դոս՝ ոչ ինչ յայրար հայեցուած :

8. Մի՛ քողանար քանա զայլոց ըստացուած :

9. Ճշմարիտ դէ՛մ երբեք ի՛նչ սոսոր վայեր :

10. Մի՛ ցանկանար ինչ որ անն էմ զնկեր :

7. Տառնարանեայն ինչպէս կրածանուի :

— Յերկու տախտակ : Առաջինը՝ չորս պատ-
ուիրանք, ՊԱՐՏԻՔ ՄԵՐ ԱՌ. ԱՍՏՈՒԱՆ.

Երկրորդը՝ վեց պատուիրան. ՊԱՐՏԻՔ ԱՌ. ՄԱՐԴԻԿ.

Դ Ա Ս Գ .

ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ .

« Յս եմ Տէր Աստուած քմ .

« Մի՛ եղիցիք բեզ այլ աստուածք բաց յեմէն » .

1. Առաջին պատուիրանով ինչ կիմացունէ Ած .

— Կիմացունէ մեզ որ մէկ կենդանի ու ճըշմարիտ Աստուած կայ . եւ կազանջէ որ զինքը ճանաչեմք եւ միայն զինքն ընդունիմք մեզ յԱծ :

2. Ասով ինչ կհրամայէ մեզ Աստուած .

— Աստուած կհրամայէ որ իրեն հատուցանեմք այն ամենայն պարտիքը զոր առ Ստեղծողն եւ առ Պաշտպանն իւր պարտաւոր է մարդս :

3. Որո՞նք են այս պարտիքը .

— Դիւխաւորքն են Պատիւ, Երկիւղ, Վստահուի՜ն Եռանդոտութի՜ եւ Հպատակութի՜ կամացն Այ :

4. Ի՞նչ է պատուել զԱստուած .

— Զգաժուել խորին մեծարանօք, եւ ամեն առթիւ զայն ցուցանել, ակնածութեամբ առ կատարելութիւնսն Աստուծոյ, առ բանն Նորա՝ որ է Սուրբ Գիրք, եւ առ Տաճար իւր սուրբ :

5. Ինչո՞ւ պարտիմք պատուել զԱստուած .

— 1) Զի անհամեմատ գերազանց է Նա մեծութեամբ, սրբութեամբ եւ մարդասիրութեամբ .

2) Վասնզի Աստուած յոչնչէ զմեզ ի գոյ ածած է, որպէսզի յաւիտեան երջանիկ ընէ : Ուստի զԱծ պատուելը՝ մեր բնութեան ալ պատիւ մի է, որ անբանից պէս չեմք, այլ կըմբռնեմք մեր Ստեղծողին սքանչեւահրաշ կատարելութիւնքը :

6. Քանի՜ կերպ երկիւղ կայ .

— Երկու . 1) Ծառայակէն, որ է երկիւղ ի պատժոց, եւ 2) Ոչբէական, որ է երկիւղ սիրոյ :

7. Ո՞ր տեսակ երկիւղը պարտիմք ունենալ առ Աստուած .

— Ճշմարիտ աստուածասէրը որդիական երկիւղ կիրէ, վասնզի այն է միայն ընդունելի Այ :

8. Ինչո՞ւ պարտիմք երկնչել յԱստուծոյ .

— 1) Վասնզի միշտ Նորա աչքին առջեւ եմք . 2) Վասնզի որ պիտի գայ յորում մեր ամենայն գործոց համարը պիտի տամք Աստուծոյ :

9. Ի՞նչ է վստահութիւնն յԱստուած .

— Այն քաղցր ու լիովին համոզումն է որ Ած պիտի օրհնէ մեր բարի ջանքն ու աշխատանքը :

10. Կրնա՞մք նոյն վստահութիւնն ունենալ մեր պաշտպաններուն վերայ .

— Ոչ . չեմք կրնար, վասնզի մարդիկ փոփոխական են եւ մահկանացուք :

11. Ի՞նչ է եռանդոտութիւնը .

— Մի հոգեւէառ փափաք որ Աստուած ճանաչուի, սիրուի եւ պաշտուի յամենայն մարդոյ :

12. Ի՞ր այս եռանդուն իղձը պիտի ունենամք .

— Վասնզի եթէ կատարուի այն՝ թէ մեք եւ թէ բոլոր մարդիկ շատ աւելի երջանիկ պիտի լինինք. որովհետեւ այնու՝ ընկերուիլը կազատի այն ամեն մոլուխներէ յորոց այժմ կչարջարուի :

13. Եւանդոտութիւնը ինչ պարտք կզնէ .

— 1) Բոլորով սրտիւ ջանալ լուսաւորելոյ զմարդիկ որ ճանաչեն զԱստուած . 2) Մոլութեան մէջ ընկողները առաջնորդել յառաքինութիւն :

14. Կրնամք բռնութիւն բանեցունել ճամարտութիւնը ճանչցունելու համար .

— Ոչ երբէք . 1) Վասնզի բռնութիւնը կեղծաւորներ կշինէ . 2) Վասնզի Աստուած սէր է, բռնութիւնը կատէ . 3) Քի՛ եւ Առաքեալք ոչ երբէք բռնութեամբ, այլ սիրով լուսաւորեցին զմարդիկ :

15. Ի՞նչ է հպատակութիւնն կամացն Ա.Յ.՝

— 1) Կատարել զոր ինչ Աստուած կհրամայէ . 2) Զգուշանալ անկէ զոր Աստուած կարգիլէ . 3) Անտրտունջ կրել զամենայն վիշտս եւ զնեղութիւնս որ մեր վերայ կուգան :

16. Ինչո՞ւ պարտիմք հպատակիլ կամացն Ա.Յ.՝

— 1) Վասնզի Աստուած արդար է, ուստի ինչ որ մեզի համար կուզէ՝ արդար է եւ օգտակար . 2) Վասնզի Աստուած մենէ լու գիտէ թէ՛ սր բանն է մեզ փրկաւտ . 3) Վասնզի Աստուած շատ անգամ վշտերով մեր հոգեւոր ու մարմնաւոր օգուտը կպատրաստէ :

17. Օրինակ մի տուր .

— Յովսէփ իւր եղբայրներէն վաճառեցաւ, յետոյ բանտը մտաւ, բայց Աստուած այն առեւերելով՝ ձախորդութիւններէն նորա ասպազայ փառքը սպտրաստեց : (Մատն Ա. Դաս Թ. 2) :

Դ Ա Ս Դ.

Ն Բ Կ Ի Ր Ր Դ Պ Ա Տ Ո Ւ Ի Ր Ա Ն

« Մի՛ արտցնե մեզ կուսս ըստ ամենայն հմտութեան, մի՛ նշխարագանցես հոգս եւ մի՛ պատեցես » .

1. Երկրորդ պատուիրանով ինչ կհրամայէ Ած. — Զշինել կուռք, (այսինքն մետաղէ կամ փայտէ պատկեր ու արձան), ու չպաշտել զայն : Մէկ խօսքով, կուպաշտութիւն չընել :

2. Կրնամք Քնի Խաչին երկրպագութիւն ընել . — Այո՛, վասնզի անոր վերայ թափուած կնկատեմք Քրիստոսի փրկարար եւ երկրպագելի արիւնը : Ուստի Խաչին ընծայուած երկրպագութիւնը՝ Քրիստոսի կնուիրուի :

3. Խաչին երկրպագելով Խաչը չեմք պաշտեր . — Ոչ երբէք . այլ կպաշտեմք զՔրիստոս Աստուած, որ մեզ համար այն Խաչին վերայ մեռաւ : Խաչը՝ Փրկչին ամենամեծ սիրոյն եւ փրկագործ զօրութեան յիշատակն ու նշանն է առ մարդիկ :

4. Կրնամք Քրիստոսի, Աստուածածնայ կամ Սրբոց պատկերները շինել:

— Այո, եւ ինչ յարգանք կամ մեծարանք որ նոցա ընծայեմք՝ չէ թէ այն պատկերներուն է, այլ Աստուծոյ կվերաբերի, որոյ Անունովը Եկեղեցին կօծէ զանոնք: Ուստի եւ այս մտածութեամբ միայն կրնամք այն պատկերները յարգել, այսինքն մեր մտքը առ Աճ բարձրացունելով:

5. Կրնամք Սրբոց Մասունքները կամ Նշխարները յարգել:

— Այո, վասնզի Զոհոյ Բարձրեւ Զոհոյն Սբբոց (Ա. Կոր. 2. 19), ուստի եւ առ Նա ինքն կերթայ այն յարգութիւնը զոր Սրբոց Մասանցը կնուիրեմք:

6. Սուրբերն յարգելը՝ զանոնք պաշտել չէ:

— Բնա լիցի. մեք ընդհանրապէս Կառնապի, իսկ զՍուրբս՝ Կառնապի եւեթ, իբրեւ սիրելիք Աստուծոյ եւ աղօթողը վասն մեր առ Աստուած. ինչպէս մեք եւս կաղօթեմք վասն նոցա ի Սուրբ Պատարագին, յառաւելութիւն փառաց նոցա արդեամբք փրկչի նոցա եւ մեր:

7. Պատկերաց ու Մասունքներու ինչ աստիճանի յարգանք կրնամք ընծայել:

— Պէտք է զգուշանամք որ այդ յարգանքը նիւթապաշտութեան չտանի զմեզ, չափազանց պատիւներ ընծայելով, ու մեր սրտին մէջ նանրահաւատ յոյսեր տածելով, որ ոչ միայն Աս-

տուծոյ դէմ են, այլ եւ անընդունելիք են նաեւ այն երանելի Սրբոց. Նոքա ինչպէս իրենց երկրաւոր կենացը մէջ՝ յոյնպէս եւ յերկինս կգատապարտեն այն ամեն ապօրինաւոր պատիւները որ արարածոց կմատուցուին:

8. Կրնամք աղօթել առ Սուրբս:

— Ոչ. առ Աստուած միայն կրնամք աղօթել. իսկ Սուրբերէն՝ իբրեւ մեզի բնութենակից ընտրեալ եղբայրներէ՝ կխնդրեմք որ մեզի համար իրենք ալ աղօթեն առ Աստուած եղբայրաբար, — ինչպէս ասացինք. (6):

9. Սուրբերը զօրութիւն ունին մեզ շնորհք տալ:

— Բնաւ ամենեւին. Աստուած միայն կրնայ մեզ շնորհք եւ ողորմութիւն ընձեռել. Սուրբերը՝ ինքիրեննին բնաւ զօրութիւն մի չունին, մինչեւ որ Աստուած չտայ զայն նոցա, երբ արժան կամ կարեւոր համարի:

10. Ուրեմն ով որ փոխանակ Աստուծոյ դիմելը՝ առ Սուրբս կղիմէ, կմեղանջէ:

— Այո, վասնզի փոխանակ իւր բոլոր յոյսը Սրբոց վերայ դնելը՝ արարածոց վերայ կդնէ, որ է ամենածանր մեղք:

11. Ուրիշ ինչ կարգելու մեզ Աստուած երկրորդ պատուիրանով:

— Զաւելորդապաշտութիւն եւ զԱնկրօնութիւն:

12. Ի՞նչ է Աւելորդապաշտութիւնը:

— Տեսակ մի գործերու, ձեւերու, թղթերու

խօսքերու հաւատք ընծայել թէ բժշկական կամ գուշակական զօրութիւն ունին :

13. Կախարդներու, այլազգ կարդացողներու, բաղդ նայողներու դիմելը մեղք է .

— Ա.յ՛, մեծ մեղք է, եւ մեծ յիմարութիւն. զոր եւ սաստիկ անիծիւք արգիլած է Աճ. (Աւես. ԺԹ. 26. 51. Ի 27: Բ. Օր. ԺԸ. 10. 11 եւ ԻԲ 18) :

14 Ի՞նչ է Անկրօնութիւնը

— Կրօնքն արհամարհել, նուիրական բաները պղծել, ծաղրել Աստուծոյ հրամանները , ոտքի տակ առնուլ կրօնական պարտքերը, եւ Աստուծոյ պաշտօնեայները զրպարտել ու ատելի առնել :

Գ Ա Ս Ե .

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի՛ առնուցու զանուն Տեառն Աստուծոյ ք
ի վերայ սնտեաց » .

1. Երրորդ պատուիրանով ինչ կարգելու Աճ.
— 1) Աստուծոյ անունը պարապ տեղը բերան չառնուլ . 2) Սուտ երգում չղնել :

2. Ի՞նչպէս կառնուի Աստուծոյ անունը
ի վերայ սնտեաց .

— Աստուծոյ անունն ի վերայ սնտեաց՝ այս-

ինքն պարապ տեղ բերան առնուլն է, հարկ չեղած՝ սուտ՝ ու անարգ տեղ, կամ թեթեւ կերպով յեղյեղել Աստուծոյ ահաւոր անունը :

3. Ի՞նչպէս պարտիմք կրկնել Ա.յ՛ անունը .

— Ա.յ՛ անունը պարտիմք բերան առնուլ խորին պատկառանք, եւ անկեղծ ու խոնարհ սրտով :

4. Երգումն ինչ է .

— Վկայ կոչել զԱստուած մեր խօսքին ճշմարտութեանը, ու յայտնել թէ պատրաստ եմք Ա.յ՛ պատիժները կրել, եթէ ճշմարիտ չէ մեր խօսքը, եւ կամ՝ եթէ մեր խոստումը չբռնեմք :

5. Կարելի է երգնուլ .

— Ա.յ՛, բայց խիստ ծանր պարագայից մէջ, եւ երբ դատաւորք կապահանջեն ճշմարտութիւնը դուրս հանելոյ համար :

6. Քրիստոս արգիլած չէ երգում ընելը .

— Քրիստոս Տէրն մեր արգիլած է սուտ երգումը, ու զուր՝ այսինքն պարապ տեղ երգումը . (Մատթ. Ե. 54—57) :

7. Ի՞նչ է ստերգմութիւնը .

— Ստերգմութիւնն է վկայ կոչել զԱստուած, որպէսզի այնու զստութիւնը՝ ճշմարտութիւն լինել ցուցանեմք, որ է ամենամեծ ոճիր .

8. Ստերգմութիւնը քանի կերպ է .

— Սուտ երգում ընելը երեք կերպով կլինի .
1) Հաստատել զսուտն իրեւ ճշմարիտ, կամ ճշմարտութիւնը ամբողջապէս չասել :

9. Ո՞րն է երկրորդն ու երրորդը .

— 2) երբ կերդնումը կամ կուխումը, առանց դիտաւորութիւն ունենալոյ զայն յետոյ կատարել .
3) երբ երդումով տուած խօսքերնիս եւ ուխտերնիս չեմք պահել :

10. Ինչո՞ւ ստերդմնութիւնը ամենէն ծանր մեղքերէն մէկն է .

— 1) Վասնզի անկէ աւելի մեծ նախատինք չկրնար լինել ճշմարտութեան Աստուծոյն դէմ .
2) Վասնզի ստերդմնութեամբ կեղծանեմք մարդոց մէջ այն պատուական վստահութիւնը՝ որ ընկերութեան յօդակապն ու քաղցրութիւնն է :

11. Ստերդմնութիւն տրիւած ժողովուրդ մի ինչ վիճակի մէջ կ'իյնայ .

— Որովհետեւ երդումը՝ ամենէն նուիրական գրաւականն է զոր մարդիկ իրարու կրնան տալ , փոխադարձ վստահութիւն ազդելոյ համար , ուստի այն ժողովուրդը՝ որոյ մէջ սուտ երդումը կտրիւ է , հոն ամեն մարդ պէտք է դողայ իւր պատուոյն , ընչիցն ու կենաց վերայ :

12. Ի՞նչ է յանդուգն երդումը .

— Անխորհուրդ կերպով երդնուլ , առանց դիտելոյ՝ թէ հաստատածը ճշմարիտ է , եւ կամ տուած խօսքը արդար է , իւր ձեռքն է , կարճ է պահել :

13. Անարդար երդումը ո՞րն է .

— Երդնուլ յանուն Աստուծոյ՝ չար բան մի

դործելոյ համար , որ է մեծ ասլիրատութիւն .

14. Պէտք է անարդար երդումը բռնել .

— Ոչ . վասնզի իրաւունք չունիմք Աստուծոյ օրէնքները եղծանել : Ուստի պէտք է թողութիւն խնդրել յԱստուծոյ , եւ զգուշանալ այն անարդար երդումը կատարելէ , որպէսզի անով աւելի մեծ ոճիր մի չգործեմք :

15. Զուր տեղ երդումը ո՞րն է .

— 1) Առանց հարկաւորութեան , թեթեւ՝ սնուտի բանի համար երդնուլ , զվստուած , զՍուրբ Հաղորդութիւնը , Մասը , Խաչը եւ վկայ բերել , ոչինչ պատճառներով :

16. Ինչո՞ւ մեղք է զուր տեղ երդնուլը , եւ հայհոյութիւն ու յիշոցք (տէ-ֆէ-ք) ընելը .

— 1) Վասնզի այնու կցուցանեմք թէ Աստուծոյ անունը մեզ մեծարանք մի չապրել . 2) Վասնզի այն յաճախ երդումներով՝ անխորհուրդ երդումներու մէջ ալ կրնամք խնայ , բերաննիս վարժած լինելով ամեն պարագայից մէջ երդնուլ :

17. Ինչպէս կրնամք այս մոլութենէն ինքզինքնիս ուղղել .

— 1) Մտածելով Աստուծոյ անուանն ահեղ մեծութեանը վերայ . 2) Մեր բարեկամաց աղաչելով որ մեզ յիշեցունեն՝ երբ ընդունայն երդում մի կամ հայհոյութիւն մի բերաննէս կը հանեմք . 3) Զգուշանալով երդման ու հայհոյութեան անխիթ տուող բաներէն :

18. Որո՞նք են այն առիթները.

— Դվլաւորաբար ստախօտութիւն, խաղամուլութիւն, զինեմուլութիւն, կախ եւ չար ընկերութիւնք:

19. Երբորդ պատուիրանին հետ ինչ կապաւնայ Աստուած.

— Կսպառնայ որ անպատճառ եւ խիստ կերպով պիտի պատժէ ով որ սուտ կերդնու, զուր կերդնու, ու բերանը հայհոյութիւն կառնու:

Դ Ա Ս Զ.

ՉՈՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԹԵԱՆ

«Յիւսէփի՛ր գօրն ճարարու սրբիւ զնա».

1. Շարաթ ինչ ասել է.

— Հրէից եօթնեկին վերջինն այսինքն եօթներորդ օրը շաբաթ կկոչուէր, որ կնշանակէ հանդիսատ.

2. Աստուած ինչ հրամայած էր որ եօթներորդ օրը դործեն.

— Սրբել, այսինքն սուրբ պահել այն օրը, հանգչելով յաշխատութեանց, ու նուիրել զայն Աստուծոյ, իբրեւ օր տօնի, սրբազան պաշտամամբ. (Յալ. ԾՁ. 2).

3. Այս օրէնքը երբ տուաւ Աստուած.

— Եօթներորդ օրը սուրբ պահելոյ հրամանը մեր նախահարց ժամանակէն տուած էր Աստուած. (Մննդ. Բ. 2. 5): Անոր համար առ Իսրայելացիս կկրկնէր զնոյն օրէնս ասելով. «Յէ-շէ-՛՛՛՛՛՛՛ զնշ շաբաթ» (Ել. Ի. 8): Ուրեմն այս օրէնքը բոլոր մարդկութեան համար պարտաւորել օրէնք է ի սկզբանէ հետէ:

4. Ինչո՞ւ հրամայած էր Աստուած որ եօթներորդ օրը սուրբ պահեն.

— Որպէսզի մարդիկ աշխարհի արարչութեան յիշատակուը Աստուծոյ յիշատակը՝ պահեն, ու կռապաշտութենէ զգուշանան:

5. Իրիստոնեայք որ օրը Աստուծոյ նուիրեցին.

— Առաքեալք ազգմամբ Հոգւոյն Սրբոյ՝ Աստուծոյ նուիրեցին եօթնեկին առաջին օրը, որ կոչեցաւ Տէրութեան, կամ Սէբաթ. (Գործ. Ի. 76. = Ա. Կոր. ԺՁ. 2. = Յայս. Ա. 10).

6. Ինչո՞ւ միաշարաթի օրը Աստուծոյ նուիրեցին Առաքեալք.

— Վասնզի նոյն օրը Իրիստոս յարութիւն առաւ, եւ Քրիստոսի յարութիւնը՝ ոչ միայն նորա աստուածային առաքմանը անժխտելի ապացոյցն է, այլ եւ մեր անկաւուրթեանց հաստատութեանը զրաւական է այդ: (Մատթ. Բ. Գալ. ԺԹ.)

7. Ինչ կերպով պարտութեանց ունեւրեցին.

— Այ՛ժ առայելով, թէ՛ առանձին մեր տուներուն մէջ, եւ թէ՛ հասարակաց առջև՝ յեկեղեցիս:

8. Ի՞նչ կերպով պարտիմք պաշտել զԱստուած.
— Հոգւով եւ ճշմարտութեամբ, ինչպէս Քրիստոս Տէրն մեր ասաց. (Յովն. Գ. 25):

9. Պարտիմք նաեւ հրապարակային պաշտօն նուիրել Աստուծոյ յեկեղեցիս.

— Այս, վասնզի Աստուած մեզ հրամայած է զայն, ուստի եւ ամեն ժամանակ ընծայած են զայն Նահապետք, Իսրայելացիք, Առաքեալք եւ աշակերտք նոցա. (Ղուկ. Գ. 16, 17. ԺԳ. 10: = Գործ. ԺԶ. 45: = Եբր. Ժ. 25):

10. Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած Աստուածային պաշտաման գլխաւոր մասունքը որո՞նք են.

— Ասոնք են. 1) Երկրպագութիւն Գերադոյն էին. 2) Աղօթք՝ խնդրելով Նորա շնորհաց շարունակութիւն. 3) Ընթերցումն Սուրբ Գրոց. 4) Քարոզութիւն բանին Աստուծոյ, եւ 5) Կատարումն խորհրդոյ Հաղորդութեան, որ է Ս. Պատարագ:

11 Հրապարակային պաշտաման գլխաւոր օգուտները որո՞նք են հաւատացելոց համար.

— Գլխաւորաբար երեք. 1) Հասարակաց աղօթքը՝ զբոլոր մարդիկ կմիացունէ Աստուծոյ խնդիրքներ ընելու, կամ Այ շնորհակալ լինելու այն պարգեւաց համար զոր հասարակարար կրնադունին եւ պէտք ունին, ինչպէս են ազատութի, միաբանութի, սէր, առատութի, խաղաղութի, եւ:

12. Որն է երկրորդ օգուտը

— 2) Հրապարակային պաշտամամբ՝ յեկեղեցիս՝

կրօնի մէջ տգէտք կկրթուին, ու ամէն մարդիկ մտքերնին կբերեն կրօնի մեծ ճշմարտութիւնները եւ նուիրական պարտքերը, զոր զբաղմամբ շուտով կմոռնային՝ եթէ յատուկ օր, տեղ ու պաշտօնեայք չլինէին որ զանոնք յիշեցունեն նոցա:

13. Որն է երրորդ օգուտը.

— 3) Խիստ մեծ օգուտ մի եւս ունի եկեղեցւոյ հրապարակային պաշտօնը, որ է՝ մարդոց մէջ արծարծել զբարեգործութիւն եւ զսէր:

14. Ի՞նչպէս կարծարծէ զայդ.

— Վասնզի եկեղեցւոյ մէջ միշտ յորդոր կը տրուի հաւատացելոց որ իրարու համբերեն, իրար սիրեն եւ միմեանց օգնեն, իբրեւ եղբարք: Որովհետեւ ամենն ալ նոյն Հայրն ու նոյն Փրկիչն ունին, եւ նոյն անանցանելի երջանկութեան հրաւիրուած են ի հանդերձելումն:

15. Այս ցուցումներէն ինչ կհետեւի.

— Կհետեւի թէ աշխարհային Բիւսարմեայ պարտական է իբրեւ օրէք եկեղեցի երթալ, ու աղօթել հասարակեղբարց հետ, ու առէ Պարարգին Ժեզ պաշտել զԱստուծոյն իւր եւ զՔրիստոս:

16. Ուրիշ ինչ պարտք ունիմք կիրակի օրերը.

— 1) Չկատարել շահադիտական գործեր, այսինքն շահ բերող աշխատութիւններ, ինչպէս են խանութ բանալ եւ:

17. Որոնք են հոգեւոր գործերը.

— Ս. Գիրքը, մանաւանդ Ս. Աւետարանը կար-

դալ, Քրիստոսի կենաց պատմութիւնը եւ խրատները սերտել, հոգեւոր գրեանք ընթեռնուլ, մեր վարքն ու գործերը քննել, բարեպաշտ խօսակցութեանց զբաղիլ, Աստուծոյ մեծութիւնն ու բարերարութիւնը խորհիլ, եւ Փրկչին ձեռքով մեզ ըրած անհուն բարիքին վերայ մտածել:

18. Ուրիշ.

— Երկնաւոր հանգստեան վերայ խորհիլ, ու անոր արժանանալոյ համար՝ բարի գործերու պարապիլ, մեր ու ընկերաց մտքի եւ սրտի հոգեւոր կրթութեանն զբաղիլ, ողորմութեան գործեր կատարել, հիւանդաց, բանտարգելոց այցելութիւնն ու մխիթարութիւն տալ, եւ:

19. Ինչք պիտի զգուշանամք Կիրակի օրը.

— Կիրակի օրը պարտութեամբ զգուշանալ այն ամեն ապօրինաւոր գուարճութիւններէ՝ որ մեղաց առիթ են, ինչպէս դատարկակեցութիւն, խաղամոլութիւն, գինեմոլութիւն, անառակութիւն, եւ:

20. Այս պատուիրանը ինչով կանադգեմք.

— 1) Երբ Կիրակի օրերը զանց առնեմք Աստուծոյ տունն երթալ. կամ հոն երթալով՝ անկեղծութեամբ ու սրտի մտօք զԱստուած չաշտեմք, այլ մարմնով միայն յեկեղեցին լինիմք, բայց մտքերնիս Աստուծմէ հեռի լինի. — կամ Կիրակի օրը Եկեղեցի երթալը, քարոզ լսելը՝ մեզի բեռ ու նեղութիւն համարիմք ու տփգոհամք:

21. Ուրիշ ինչպէս Կիրակին սուրբ չեմք պահեր.

— 2) Երբ կիրակի օրուան մէջ մեր ունեցած խորհուրդք, խօսակցութիւնք, ընթերցմունք ու պարապմունք՝ աշխարհային լինին:

22. Երրորդ ինչ կերպով.

— 3) Երբ կիրակի օրը դատարկ կենալով, հեշտութիւններով ու մեղքով կանցունեմք:

23. Կիրակին սուրբ պահելն ինչ օգուտ ունի.

— Կիրակին՝ Աստուծոյ ամենամեծ օրհնութիւններէն մէկն է, որ կշնորհէ մեզ օգուտներ երկու տեսակ, Հոգեւոր ու Մարմնաւոր. ուստի իրաւամբ եօթն օրերուն մէջ ամենէն սուրբն է այն:

24. Ինչ հոգեւոր օգուտ կուտայ մեզ կիրակին.

— 1) Մեր հոգին ու սիրտը առ Աստուած կը մերձեցունէ ու կաճեցունէ շնորհօք. 2) Ճշմարիտ կրօնից ուսումը կպահպանէ ու կծաւալէ, եկեղեցական պաշտամամբք ու քարոզութեամբ բանին Աստուծոյ:

25. Կիրակին չաւհող ժողովուրդն ինչ կլինի.

— Այն Քրիստոնեայ ժողովուրդը որ կիրակին սուրբ պահելոյ անիոյթ կլինի, չուտով կհեռանայ յԱստուծոյ, մոլութիւնք իւր մէջ երթալով կծաւալին, ու նորա մէջ կտիրէ հեղհեղէն հեթանոսական չարութիւն եւ թշուառութիւն:

26. Կիրակին սուրբ պահելն ինչ մարմնաւոր օգուտներ կպատճառէ մեզ.

— Կիրակի օրը հանգստանալով՝ մեր մարմինը կզօրանայ ու միտքը կկազդուրի, որ նոր եռան-

դով կրնան աշխատիլ չաբաթուն միւս օրերուն մէջ, որոյ համար կընդունին զօրհնութիւնն Աստուծոյ ի կիւրակէի :

27. Ինչ կիսոստանայ Աստուած կիրակին սուրբ պահողներուն .

— Աստուած մարգարէին ձեռքով երանի կուտայ անոնց որ Իւր օրը (կիրակին) սուրբ կպահեն, չեն աշխատիր մարմնաւոր դործերով, առաքինութիւն կգործեն ու մեղքէ կզգուշանան : Այնպիսիներուն մեծ բարութիւններ կիսոստանայ Աստուած : (Եսայ . ԾՁ . 2-7. ԾԼ . 24.) :

ԴԱՍ Է.

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ Ա. ՏԱՆՏԱԿԻՆ ՕՐԻՆԱՅ,
ԿԱՄ ՍԷՐ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

1. Քրիստոս ինչպէս համառօտեց մեր բոլոր պարտիքն առ Աստուած .

— Հետեւեալ միակ պատուիրանաւ «Սէբեայեա զՏէր Աստուած քո յափնայն սրբէ քոմէ, յափնայն անյնէ քոմէ, և յափնայն մարդ քոյ» . (Մատթ . ԻԲ . 57.) :

2. Ինչէն յայտ է թէ այս պատուիրանը կըրկանդակէ մեր ամեն պարտիքն որ առ Աստուած .

— Վասնզի երբ մէկը կատարեալ կերպով կսիրեմք՝ կզգուշանամք այն բաներէն որ իրեն

անհաճոյ են, և կգործեմք ուրախութեամբ զայն ամեն այնքան՝ որ իրեն հաճոյ են :

3. Ինչո՞ւ պիտի սիրեմք զԱստուած .

— Վասնզի Աստուած զմեզ կսիրէ հայրական զթութեամբ : Եթէ առ մարդիկ սիրոյ սէր հատուցանել բնական է մեզ, որչափ եւս առաւել առ Աստուած զոր մեր Արարիչն է :

4. Ինչէն յայտ է թէ Աստուած զմեզ կսիրէ .

— 1) Յայտ է այն մեծամեծ ու բազմաթիւ շնորհքներէն զորս ընդունած եմք մեք յԱստուծոյ . եւ 2) այն առաւել մեծագոյն բարիքներէն՝ զոր Իւր բարութիւնը սահմանած է մեզ :

5. Աստուծմէ արդէն ինչ շնորհ ընդունած եմք .

— Կեանքն, ու այն ամեն բարիքները՝ որ աշուշ ու պատուական կընծայեն մեզ զկեանս :

6. Այն բարիքներուն գլխաւորքն որոնք են .

— Աճ զաշխարհ ճոխութեամբ լցուցած է, ու մարդուս ալ տուած է կարողութիւն եւ հանճար որ զանոնք իրեն յատկացունէ եւ վայելէ :

7. Մարդս այն կարողութեամբ ինչ կգործէ .

— Բնութեան զօրութիւններն, ինչպէս ելեքտրականութիւնը, օդը, հողը, կրակը, ջուրը, կենդանիքն ու տունկերը, և, մարդս կծառայեցունէ իւր օգտին, իւր հանգստութեանը եւ զուարճութեանը :

8. Միթէ Աճ միայն զգայարանաց զուարճութիւններ ու վայելքներ չնորհած է մարդուս .

— Ո՛հ, այլ Աստուած տուած է մեզ նաեւ հարկաւոր խելքն ու բանավարութիւնը՝ որ իւր գործերը հասկանամք, ըստ մեր չափու, ու գիտութեանց եւ արուեստից ձեռքով զանոնք ի մեր վայելք եւ յօգուտ ծառայեցուցանեմք :

9 Ի՞նչ հոգեկան ու սրտային բարիքներ ալ պարգեւած է մեզ Աստուած .

— Աստուած շնորհած է մեզ բարեկամութեան, գթութեան, կարեկցութեան, բարերարութեան, երախտագիտութեան եւ այլ ուրիշ քաղցր զգացումները, որ երկնատուր բարեաց փափկադոյնքն ու ամենէն մխիթարականներն են մեզ համար :

10 Որո՞նք են այն առաւել մեծագոյն բարիքները զոր մեզ սահմանած է Աստուած .

— Որովհետեւ ճշմարտ կրօնի մէջ զմեզ ծնուցեր է, ուստի եւ խոստացած է մեզ որ եթէ հաւատարիմ գտնուինք մեր սուրբ կրօնին՝ հանդերձեալ կենաց մէջ պարգեւէ մեզ ամենէն աւելի գերազանց վայելքը, այսինքն՝ իւր աստուածային տեսութիւնը, եւ այն՝ յաւիտեան :

11 Ա, յ սիրոյն անտարբեր լինելը մեզ է .

— Ա, յ, ոչ միայն մեզ է, այլ խիստ ծանր ոճիր, եւ ամենէն մեծ ապերախտութիւնն է .

12 Ի՞նչպէս պարտիմք սիրել զԱստուած .

— Քրիստոս Տէրն մեր սովորեցոյց զայդ . պէտք է սիրեմք զԱստուած Բ՛լը ԳրԻ՛ժ, Բ՛լը ԿԻ՛ժ և Բ՛լը ԺԻ՛ժ. (Մատթ. ԻԲ. 37) :

13 Ի՞նչ հասկանալու է այս բացատրութենէն .

— Թէ՛ պէտք է մեր սրտին մէջ առաջին տեղը բռնէ Աստուած . եւ սիրեմք զնա մեր հոգւոյն բոլոր եռանդովը, ա՛ն թա՛ն թա՛ն :

14 Ինչո՞ւ այս կերպով պէտք է սիրեմք զԱ՛ժ .

— Վասնզի՛ Տէր մի որոյ կատարելութիւնքն ու բարերարութիւնք անբաւ են եւ անչափ, պէտք է անչափելի կերպով ալ սիրուի յիւրն արարածոց :

15 Եթէ մէկը թագաւորութիւն մի մեզ պարգեւէր ինչ կրնէինք .

— Որչափ ալ սիրէինք զայն՝ դեռ բաւական չալիտի համարուէր : Ուրեմն որչափ եւս առաւել պարտիմք սիրել զԱստուած՝ որ մեզ երկնային անանցանելի թագաւորութիւնը կուտայ, յետ այնքան բարեաց որ ի վերայ երկրի :

16 Ի՞նչ նշաններով կ'ոմացուի թէ զԱստուած կ'սիրեմք .

— Հետեւեալ գլխաւոր չորս նշաններով .—

1) Ով որ զԱստուած կ'սիրէ՝ անոր բոլոր հաճոյքն է Աստուծոյ խօսքը՝ կամ սուրբ Գիրքը կարդալ, նորա տունը (եկեղեցին) յաճախել, եւ զնա փառաբանել գիշեր ու ցերեկ :

17 Որն է երկրորդ նշանը .

— 2) Սիրել մեր ընկերը . վասնզի ով որ հայրը կ'սիրէ՝ նորա զաւակաց վերայ ալ սէր կ'ունենայ : Նա որ զԱստուած կ'սիրեմ, կասէ, բայց իւր ընկերը չսիրէր՝ նա սուտ կ'իսուի : (Ա. Յովն. Գ. 20) :

18. Ո՞րն է երրորդ նշանը

— 3) Աշխարհի վայելքներուն վերայ չափա-
ւոր սէր ունենալ, եւ միշտ մեր երկնաւոր Պար-
գեւատուն՝ Իւր պարգեւներէն վեր բռնել :

19. Ինչո՞ւ զաշխարհ քիչ պիտի սիրեմք .

— Վասնզի աշխարհի սաստիկ սէրը՝ փորձու-
թեան մէջ կձգէ զմեզ՝ ոճիրներ գործելոյ, որպէս-
զի աշխարհային բարիքները ձեռք ձգեմք :

20 Ո՞րն է չորրորդ նշանն ամսիրութեան .

— 4) Հնազանդիւ Աստուծոյ սուրբ օրինացը ,
որչափ ալ մեր հաճոյից դէմ լինին անոնք :
Վասնզի ամենայն ինչ կղերարանայ՝ եթէ սրտերնիս
Աստուծոյ անհուն սիրովը վառուած լինի :

21 Կարելի է սիրել զԱստուած՝ եւ նորա
հրամանները չպահել .

— Ոչ. ով որ կասէ թէ զԱստուած կսիրեմ,
բայց Աստուծոյ հրամանները չպահել, նա կեղ-
ծաւոր է : Զաւակ մի որ հօրը կամքը չկատարեր,
ինչպէս կրնայ պարծիլ թէ ինքն իւր հայրը կսիրէ :

22. Բայց զաւակ մի չկրնար իւր հայրը սիրել
ձեւացունել .

— Ա. յո, կրնայ կեղծաւորութեամբ իւր հայրը
խաբել, բայց ոչ երբէք զԱստուած. վասնզի նա
մեր սրտին բոլոր գաղտնիքը կտեսնէ, եւ գիտէ
թէ զինքը սրտանց կսիրեմք թէ ոչ :

Դ Ա Ս Ը .

ՀԻՆԳԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԹԻԱՆ

«Պատուեա՛ զհայր քո եւ զմայր, զի բարի լինիցի քեզ, եւ
եղկայնակեաց լինիցիս ի վերայ եղբիւն բառույթեան ».

1. Հինգերորդ պատուիրանը որո՞ւն ուղղուած է .

— Ամենայն որդւոց : Նոքա ինչ տարիք եւ ինչ
աստիճան ալ որ ունենան՝ պարտական են սի-
րել ու պատուել իրենց հայրն ու մայրը :

2. Ծնողքը պատուեն ինչպէս կլինի .

— Ընծայելով հօր եւ մօր՝ Մեծարանք, Սէր,
Հնազանդութիւն եւ Օգնութիւն :

3. Ինչպէս կլինի մեծարել զծնողս .

— Որդիք պարտին մեծարել զծնողս, 1) Ըն-
դունելով հեղութեամբ նոցա տուած խրատներն
ու յանդիմանութիւնները : 2) Ծածկելով ու համ-
բերելով նոցա թերութեանցը : 3) Ամեն առթից
մէջ ցուցանելով առ նոսա որդիական ակնա-
ծութիւն եւ սլատկառանք :

4. Ինչո՞ւ պարտին որդիք մեծարել զծնողս .

— 1) Վասնզի ծնողք իրենց զաւակներէն վեր
են տարիքով ու փորձառութեամբ : 2) Վասնզի
աստուածային օրէնքն ու մարդկային օրէնք՝
ծնողաց իշխանութիւն կուտան ի վերայ որդւոց :

5. Իւր ծնողքը մեծարող զաւակն ինչ կլինի.

— Իւր ծնողքը մեծարողը՝ պատիւ կունենայ աշխարհիս վերայ, թէ հօրն ու մօրն օրհնութիւնը կընդունի, եւ թէ՛ Աստուծոյ, որ խոստացած է բարի որդեոց՝ որ երկայնակեաց լինին ի վերայ երկրի, ի փոխարէն այն մեծարանաց եւ սիրոյ՝ զոր առ ծնողս իւրեանց կընծայեն որդիաբար. (Ելից. Ի. 12.) :

6. Ս. Գրոց մէջ ինչ պատմական օրինակ կայ ծնողքը մեծարելոյ.

— Երկու գլխաւոր օրինակ կայ, զորս որդիք պարտին միշտ յիշել եւ նմանելոյ ջանալ. Մէկը՝ Յովսէփ նահապետին, երկրորդը՝ Սողոմոն թագաւորին ծնողայարգութիւնը :

7. Յովսէփայ ծնողայարգութիւնը ինչ է.

— Յովսէփ՝ թէ եւ Եգիպտոսի Փարաւոն թագաւորին երկրորդն էր, ու ամենայն փառք պերճացեալ, բայց երբ հայրը եկաւ՝ դիմացը վազեց երկրպագութիւն ըրաւ, ու ամեն կերպով զինքը պատուեց ու խնամեց :

8. Սողոմոնի օրինակը որն է.

— Սողոմոն թագաւորը երբ լսեց որ մայրը կուգայ, առջեւը վազեց, երկրպագութիւն ըրաւ, ու աջ կողմն առաւ նստեցուց :

9. Ինչո՞ւ որդիք պարտին իրենց ծնողքը սիրել.

— Վասնզի ծնողք իրենց զաւակացը կեանք տուած են, ու զանոնք մեծացուցած են այնքան

խնամօք, տեսակ տեսակ հոգեր, ցաւեր ու զրկումներ եւս կրելով նոցա համար :

10. Ծնողաց տուած դաստիարակութիւնը մեզի ինչ պիտի ազդէ.

— Մեր ծնողացմէ ընդունած բարի օրինակներն, ու մեզի շնորհած դաստիարակութիւնը՝ եւս առաւել մեծ պատճառ մի է մեր սիրոյն, Վասնզի այն դաստիարակութեան շնորհիւ՝ նոքա անգին միջոցներ տուած են մեզ պատուաւոր եւ երջանիկ լինելոյ :

11. Ի՞նչ կերպով որդիք իրենց սէրը պիտի ցուցանեն առ ծնողս.

— Պարտին փութաջան լինել ձեռքերնէն եկած ծառայութիւնը մատուցանելոյ, եւ մանր բաներու մէջ անգամ՝ ծնողաց հաճոյքը կատարելոյ ամենայն սիրով եւ յօժարութեամբ :

12. Ս. Գրոց մէջ ինչ օրինակ կայ այս մասին.

— Յուդա, Յակոբ նահապետին որդին, կաղաչի Եգիպտացուց փոխարքային (Յովսէփայ) որ զինքը գերի պահէ Բենիամին եղբօրը տեղ, որպէսզի կատէր հօր ցաւը չբեռնէ :

13. Ինչո՞ւ որդիք պարտին հնազանդիլ.

— Վասնզի որդիք անկարող են ինքզինքնին կառավարելոյ, իսկ ծնողք՝ աւելի փորձառութիւն ունին եւ աւելի բան գիտեն :

14. Ծնողաց ընծայուած հնազանդութեան ինչ մեծագոյն օրինակ կայ ի Սուրբ Գիրս.

— Նոյն ինքն Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս հընազանդ եղաւ իւր մօրը՝ Սրբոյ Կուսին Մարիամու, եւ սրբոյն Յովսէփայ: Եւ այսպէս՝ նախ տղայոց եղաւ օրինակ, Նա՛ որ պիտի լինէր յետոյ օրինակ մարդոց առհասարակ. (Ղուկ. Բ. 51):

15. Միթէ ամեն առթի մէջ պարտին որդիք հնազանդիլ:

— Այո՛, ամեն բանի մէջ, թէ՛ մեծ լինի եւ թէ՛ փոքր: Բաւական է որ Աստուծոյ օրինաց դէմ բան մի չլինի ծնողաց տուած հրամանը. (Առակ. ԻԿ. 22 = Եփես. 2. 1):

16. Անհնազանդ որդին ինչ պատիժ ունի.

— Անհնազանդ ու չար որդին՝ ամենուն առջեւ անպատիւ կլինի, Աստուծոյ օրհնութենէն կտրուի, բնաւ բարեյաջողութիւն չգտներ, ու շատ անգամ նորա կեանքն ալ կտրճ կլինի:

17. Ծնողքը բամբասելն՝ անիծելը ծանր մեղք է:

— Ծնողքը բամբասելն ու հայհուցելը՝ սարսափելի ապերախտութիւն ու ծանր մեղք է: Այն զաւակն որ զհայր կամ զմայր իւր կբամբասէ, կամ կանիծէ, այնպիսին ճահողար է, ըստ ածային օրինաց. (Ղեւս. Ի. = Մատթ. Ժ. 5.): Եւ անիծեալ է նա յԱստուծոյ. (Բ. Օր. Ի. 16):

18. Ծնողքն անարդող որդւոց համար ինչ կվճռէ Սուրբ Դիւքը.

— Որ հայհուցէ զհայր կամ զմայր՝ շեղիւն ւայն նորա, և բէթ աւայն նորա զխաւար քեցեան: — Դարձեալ. «Այն

որ արհամարհէ զհայր, և անարգէ զմայր՝ ինչպէս յէն զնա արհամարհէ յորոց» (Առակ. Ի. 20. Լ. 17):

19. Զաւակաց չորրորդ պարտիքն ինչ է.

— Միթիւարեւ եւ օգնել ծնողաց, նոցա հիւանդութեան, ծերութեան, նեղութեան եւ աղքատութեան ժամանակ:

20. Ինչո՞ւ որդիք պարտին օգնել ծնողաց.

— Երկու պատճառաւ. 1) Վասնզի պարտին սիրել զնոսա, ոչ եթէ խօսքով, այլ արդեամբք: Որովհետեւ խօսքով սէրը՝ կեղծ է ու խաբարայ:

21. Երկրորդ պատճառը մին է.

— 2) Այն օգնութիւններն որ զաւակը կմատուցանեն իրենց կարօտ ծնողաց, արդար հատուցում մի է այն խնամոց ու ծախուց՝ զոր ժամանակաւ ընդունած են ի ծնողաց իւրեանց:

22. Ծնողասէր զաւակն ինչ օգուտ կվայելէ.

— Ծնողասէր զաւակը՝ իւր հօրն ու մօրը սիրելի կլինի, նոցա օրհնութիւնն ու ստացուածքը կժառանգէ, ընկերութեան մէջ կունենայ բարի անուն եւ պատիւ, ու չար որդւոց կցուցուի իրեն օրինակ բարի, եւ օր մ'ալ իրեն որդւոցը վերայ կաղգէ իւր գործնական օրինակը:

Դ Ա Ս Թ .

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ Ե. ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԻ

Պարսէ ծնողաց ԿԱՆ ՈՐԴԻԱ

1. Ծնողք ինչ պարտիք ունին առ որդիս .

— 1) Մկրտութեամբ ընծայել զորդիս առ

Տէր, յորմէ ընդունեցին զանոնք: Իսկ երբ նոքա մեծանան հասակաւ՝ աւանդել տալ կրօնական ուսումն, եւ Աւետարանի սուրբ բարոյականաւր

զանոնք կրթել, ու առաքինութեան ձանադարհի մէջ առաջ տանիլ իրենց խրատներովը, ու մանաւանդ՝ բարի օրինակաւը :

Ձ. Ուրիշ ինչ պարտիս ունին ծնողք.

— 2) Սիրել զորդիս, խնամել, հացերնին ճարելոյ համեստ գործ ու արուեստ մի սովորեցունել, կամ

ընտիր դաստիարակաց ձեռքով գիտութեանց եւ ուսմանց մէջ զանոնք կրթել տալ, ձեռքերնէն եկած ծախքը բնաւ չխնայելով ի կրթութիւն եւ ի բարգաւաճումն զաւակաց :

3. Ծնողք ուրիշ պարտքեր ալ ունին .

— 5) Ամեն բանէ աւելի պարտին ծնողք իրենց զաւակաց փրկութեանն համար հոգ տանիլ, եւ միշտ աղօթել նոցա համար, լաւ զխնայելով որ օր

մի Աստուած իրենցմէ մանրամասն համար պիտի պահանջէ իրենց որդւոց չոր դործերուն վերայ. (Լ. ԿՈՐ. ԺԻ. 14) :

Գ. Ծնողք որդւոց սիրոյն մէջ առաւելապէս ինչ բանէ զգուշանալ պարտին.

— Պարտին զգուշանալ նոցա երես առլէ, ու նոցա անբարի կամքերը կատարելէ : Վասնզի որդւոց ամեն կամքերը կատարելը, նոցա պահատութեանց աչք գոցելը, նոցա երես առլը՝ ոչ եթէ զանոնք սիրել է, այլ առել :

Ծ. Ասով ինչի պատճառ կլինին ծնողք.

— Ծնողք այս կերպ զաւակներն մեծցունելով պատճառ կլինին՝ որ նոքա ծոյլ, անկիրթ, մալիս եւ թշուառ լինին, եւ օրին մէկ՝ անիծեն ծնողքնին՝ որ հետերնին աղայութեան ժամանակ թոյլ եւ անհոգ կերպիւ վարուելով, իրենց թշուառութեանը պատճառ եղան :

Յ. Ծնողք պարտին ամեն զաւակներն հաւատար կերպով սիրել.

— Այո, ծնողք պարտին ամեն զաւակներն հաւատարապէս սիրել, ու բոլորին ալ մի եւ նոյն խնամքը ցուցանել. վասնզի ամենն ալ հաւատար իրաւունք ունին իրրեւ որդիք հարազատք :

Չ. Որդիքը հաւատար կերպով չսիրելոյն հետեանքն ինչ է.

— Այն ծնողք որ արդարութեան դէմ իրենց զաւակաց մին կամ մէկեանին աւելի կսիրեն, ու

միւսերը նուազ կսիրեն, կամ երեսի վերայ կթողուն, մեծ փնաս կուտան նոյն իսկ այն զաւակին զոր աւելի կսիրեն, վասնզի զանիկա ինքնահաճոյ ու կամակոր (խառն) կընեն, եւ նորա եղբարցն

առեւութիւնը կդգուեն իրեն դէմ :

Տ. Ս. Գրոց մէջ ինչ օրինակ կայ այս մասին.

— Յակոբ նահապետ իւր որդւոցը մէջ զՅովսէփ առաւելապէս սիրելոյն համար, եղբարքը նախանձեցան, մինչեւ անգամ սպանանել ուզեցին, ու վերջապէս իրրեւ գերի ծախեցին :

9. Զաւակներնուն չար օրինակ տուող ծընողք լինչ կերպ կմեղանչեն.

— Այնպիսի ծնողք խիստ ծանր մեղաց մէջ կլինան, վասնզի որդւոց ապագայ չար գործոցը իրենք պատճառ եղած կլինին: Ուստի ծնողք պարտին ամեն ջանքով զգուշանալ որ զաւակնուն առջեւ գէշ կամ անպարկեշտ խօսք մի չխօսին, կամ յոռի գործ մի չգործեն. վասնզի տղայք աւելի գէշին կնմանին քան թէ բարւոյն:

10. Ծնողք զլինչ պարտին ուսուցանել որդւոց.

— Պարտին նոցա սրտին մէջ արմատացունել հնազանդութիւն, հեղութիւն, ու աստուածաբութիւն: Պարտին զանոնք խրատել՝ որ ժիր, աշխատասէր, համբերող, ու չարքաշ լինին. սիրեն իրենց եղբայրներն ու քոյրերը. եւ ականածութիւն ունենան ծերերէն ու մեծերէն:

11. Այլ եւս զլինչ պարտին ուսուցանել.

— Ծնողք պարտին նաեւ սովորեցունել՝ թէ մարդս պատուաւոր եւ օգտակար չլինիր մինչեւ որ չլրթուի. եւ երջանիկ չլինիր՝ մինչեւ որ զԱստուած ամեն բանէ վեր չսիրէ, ու Նորա պատուիրանները չկատարէ:

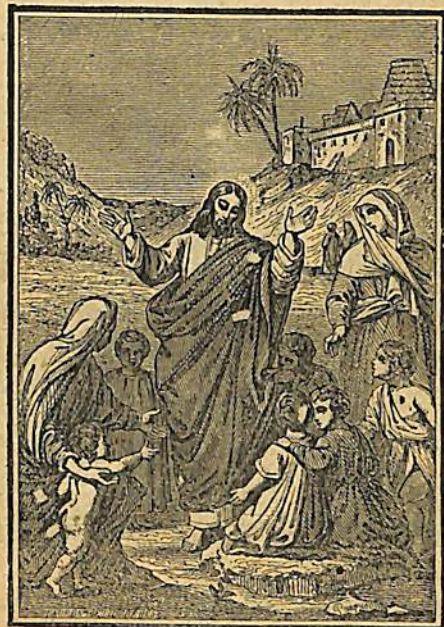
12. Ծնողք ինչո՞ւ պարտին աղօթել եւ աշխատիլ իւրեանց զաւակացն համար.

— Վասնզի Հայրն երկնաւոր կախորժի որ երկրաւոր հայրերն ալ իրեն պէս հոգան զաւակին, եւ զանոնք իւր խնամոց գիրկը յանձ-

նեն կատարեալ հաւատով եւ աներկբայ յուսով:

13. Բրիստոս Տէրն մեր ո՞ր տղայքն օրհնեց.

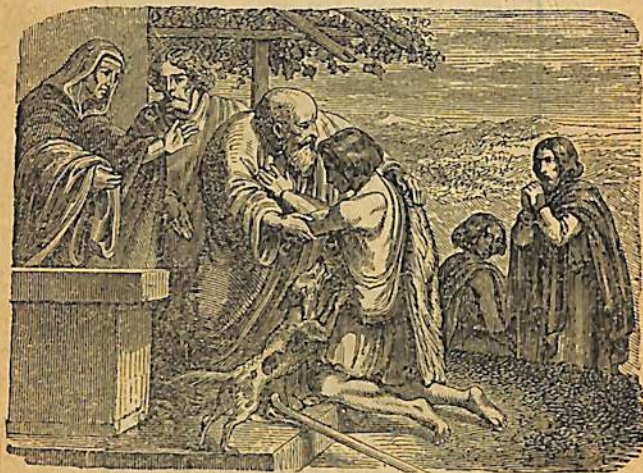
— Երուսաղեմի մէջ շատ տղայք կային. Գնդամենն ալ գիրկը չառաւ եւ չօրհնեց, այլ ան

տղայքը միայն օրհնեց, ու գիրկն առնելով գըզուեց՝ որոց որ ծնողք աւելի եռանդով զաւակնուն համար Բրիստոսի Տեառն մերոյ աստուածային օրհնութիւնը խնդրեցին հաւատով:

14. Ինչպէս պարտին ծնողը վարուիլ իրենանց չար ու անհնազանդ գաւակացն հետ.

— Ծնողաց ամենէն մեծ դժբաղդութիւնն է անհնազանդ, մոլի ու չար զաւակ ունենալը: Պարտին զայնպիսին քաղցրութեամբ խրատել, երբեմն պատշաճ խստութիւն՝ բայց միշտ հայրա-

կան սէր ցուցանել, որպէսզի զաւակը հասկանայ որ հայրն ու մայրը՝ զինքը սիրելնուն համար է որ կխրատեն, ու երբեմն ալ կպատժեն:

15. Ուրիշ ինչ պարտին ընել ծնողը.

— Երբ տեսնեն թէ զաւակը իրենց ոչ խրատը մտիկ կընէ, եւ ոչ խստութիւնը նորա վերայ օ-

գուտ կրերէ, պարտին զանիկա Եկեղեցւոյ պաշտօնէից ու բարի դաստիարակաց յանձնել՝ որ խրատեն, եւ ուղղեն զնա: Բայց առաւել քան զամենայն՝ պարտին ծնողը արտասուօք Այ ողորմութիւնը ապերաստան զաւակին վերայ հայցել:

16. Զղջացեալ որդին ինչպէս ընդունելու է.

— Զղջացեալ որդին ծնողը պարտին ընդունել ամենայն սիրով եւ քաղցրութեամբ. յանցանքները երեսին չտալ, այլ դարձունել առ նա իւր որդեկական իրաւունքը, որ է սէրն ծնողաց:

17. Ինչ օրինակ կայ ի Ս. Գիրս այս մասին.

— Քրիստոսի Տեսան մերոյ պատմած անառակ որդւոյն առակը՝ խիստ սրտառուչ օրինակ մի է ծնողական սիրոյ եւ անյիշաջարութեան:

ԴԱՍ Ժ.

ՊԱՐՏԻՔ ԾԱՐԴՈՅ ԶԱՅԻ ԵՒ ԱՅԻ ՎԵՃԱԿՍ ԿՆՆԱՅ

1. Հինգերորդ պատուիրանը ծնողացմէ ուրիշ զմի պատուել կտովրեցունէ.

— Հինգերորդ պատուիրանաւ Ստուած մեր վերայ պարտք կղնէ յարգել նաեւ մեր ամեն մեծերը, որպիսիք են Եկեղեցւոյ Հովիւք, աշխարհային իշխանք, տեարք, դաստիարակք, հո-

գեւոր ծնողք, պաշտպանք, բարերարք, եւ:

2. Ինչո՞ւ ուրեմն Հինգերորդ պատուիրանը միայն ծնողաց վերայ կ'ստօի.

— Վասնզի ընտանեաց մէջէն կսկսի պատուոյ, հնազանդութեան, սիրոյ եւ քաղաքավարութեան հիմը: Այն տղայն որ ծնողացը կ'հնազանդի, ու նոցա հետ կ'վարուի պատկառանօք ու մարդավարութեամբ, այնպիսին՝ բոլոր մարդոց հետ եւս պարկեշտ ու քաղաքավար կ'լինի:

3. Ի՞նչ պարտիս ունիմք առ Հովիւս մեր.

— Քրիստոնեայն պարտի իւր Եկեղեցւոյն պաշտօնէիցը պատիւ, հնազանդութիւն եւ սէր ընծայել, ըստ աստիճանին զոր ունին: Լսել նոցա խրատուցը՝ իբրեւ հօր, եւ նոցա պիտոյլցը դարման տանիլ որդիական սիրով, ձեռքէն եկած ջանքն ու նուէրը հատուցանելով նոցա:

4. Հովուաց պարտքն ի՞նչ է.

— Հովուաց պարտքն է արածել Քրիստոսի հօտը առանց շահասիրութեան, առանց բռնութեան, եւ հայրագութ խնամօք. (Ա. Պետր. Ե. 2):

5. Ի՞նչ պարտիս ունիմք առ իշխանս.

— Հնազանդիլ օրինաւոր եւ արդար հրամանաց նոցա. (Հռ. ԺԲ. 19, ԺԳ. 1, 7, 8.):

6. Հոգեւոր ծնողաց, բարերարաց ու պաշտպանաց նկատմամբ ի՞նչ պարտիք ունիմք.

— Պարտիմք սիրել ու մեծարել դանօնք, երախտագէտ լինել, աջօթել նոցա համար, եւ

ձեռքերնէս եկած ծառայութիւնը հատուցանել առ նոսա ամենայն սիրով եւ փութով:

7. Առ դաստիարակս ի՞նչ գլխաւոր պարտիս ունին աշակերտք նոցա.

— Աշակերտք պարտին սիրել ու մեծարել իւրեանց դաստիարակները, եւ ամենայն հլութեամբ հնազանդիլ նոցա: Վասնզի ուսուցիչք աշակերտաց բարին կ'ամենալնուն համար է որ կ'հոգնին ու կ'աշխատին իբրեւ հայր, որպէսզի նոցա միտքը լուսաւորեն եւ սրտերնին կրթեն բարոյականաւ եւ գիտութեամբ: Բարի աշակերտ այն է որ իւր դաստիարակին երախտագէտ կ'մնայ իւր բոլոր կենացը մէջ:

8. Դաստիարակք ի՞նչ պարտիս ունին.

— Դաստիարակք պարտին աշակերտաց հաղորդել աննախանձարար իւրեանց գիտցածը, բոլորանուէր ջանիւք: Պէտք է զանոնք քաղցրութեամբ խրատեն յուզղութիւն բերելոյ համար. երբէք ներեալ չէ որ կրքով, բարկութեամբ ու նախատելով վարուին աշակերտացն հետ:

9. Դաստիարակք զինչ պարտին միշտ յիշել.

— Միշտ պարտին յիշել թէ իրենք աշակերտացն հայրն են, եւ ոչ եթէ նոցա տէրը կամ բռնաւորը: Եւս առաւել պարտին յիշել թէ իրենք վարձկան չեն, առած թոշակնուն համար չէ որ պիտի աշխատին, այլ խիստ ազնիւ պաշտօն մի կատարելոյ կոչուած լինելուն համար,

որ է՝ սիրտ մի հոգի մի լուսաւորել ու բարձրացունել առ Աստուած :

10. Ծառայք ինչ պարտիս ունին առ տեարս.

— Ծառայք պարտին մեծարել, հաւատարմութեամբ ծառայել, չգողանալ, չխորել (Խաֆ. 1. 2. 3.) եւ տէրերնուն հրամանները սիրով կատարել. չտոգսնալ, այլ Աստուծոյ համար համբերել իրենց վիճակին նեղութեանցը. (Նվիւս. 2. 5—7.) :

11. Ինչո՞ւ ծառայք պարտին աշխատասէր լինել.

— Վասնզի արդարութիւնը կախանէ որ առած թողալնուն փոխարէնը հատուցանեն իւրեանց աշխատութեամբը : Ծոյլ ու անհոգ ծառայն ոչ միայն սիրելի չլինիր իւր երկրաւոր տիրոջ՝ այլ եւ ոչ երկնաւոր Տիրոջը, որ յաւուր ահեղ դատաստանին պիտի հատուցանէ իւրաքանչիւրին ըստ գործոց իւրոց :

12. Գող ծառայն կրնայ արդարանալ.

— Այն ծառայն որ իւր տիրոջը դիմադարձութիւն կընէ, կամ զինքը կխաբէ, ծածուկ գողութիւն կընէ, ու տիրոջը ստացուածքը կը փճացունէ, բնաւ չկրնար արդարանալ. Աստուած պիտի պատժէ անհաւատարիմ ու խաբեբայ ծառաները, վասնզի կուզէ որ ծառայք իրենց տէրերնուն այնպէս ծառայեն իբրեւ թէ իրեն կծառայեն. (Նվիւս. 2. 7.) :

13. Տէրերն ալ պարտիս ունին առ ծառայս.

— Անշուշտ. Տէրերը պարտին հայրաբար վար-

ուիլ ծառայից հետ. նոցա ուտելիքն ու թոշակը տալ առանց ագահութեան, անտանելի աշխատութիւններ չդնել նոցա վերայ, վիրաւորիչ խօսքեր չընել, եւ քաղցր եւ ներողամիտ լինել :

14. Ինչո՞ւ.

— Վասնզի տէրերը պարտին յիշել՝ որ ծառայք ալ իրենց պէս մարդ են, ու գուցէ աւելի հաճոյ են յաչս Աստուծոյ, որ ամենուն գերազոյն Տէրն է. Դարձեալ, տէրերը պարտին ծառայից առջեւ կրօնական պարտուց օրինակ լինել, եւ հսկել ի կատարումն նոցա. (Կող. Դ. 1. = Նվիւս. 2. 9. = Աւես. Ին. 45.) :

15. Առ վերնագոյնս, առ Հաւասարս եւ առ Ստորնագոյնս ունեցած զանազան պարտերնուս մէջ ինչ ընդհանուր կանոն կայ.

— Քրիստոսի Տեառն մերոյ սովրեցուցած սա մեծ կանոնը. «Որպէս իսկ իւր արարէն յեղ Տարբէի, այնպէս արարէի եւ դուք նոցա» (Առկ. 2. 51.) :

16. Ինչպէս գործադրելու է Քնի այս վճիռը.

— Միշտ ինքզինքնիս մեր ընկերոջը տեղ դնելու եմք, եւ մտքերնէս պարտիմք ասել. «Նիւէ եւ իւր Գեղն լինէ՛ կողմէ՛ որ այսպէս վարուի՛մ հետս» :

17. Այս մտածումով միշտ բարձր կգործեմք.

— Այո, եթէ միշտ այսպէս մեր խղճին հետեւելով՝ Քրիստոսի վճիռը գործադրեմք, կըրնամք կատարեալ վստահ լինել թէ մեր Եղբայրս իսկան պարտաց Գեղ երբէ՛ւ զանցառալիւն չէ՛մ գործեր :

Գ Ա Ս Ժ Ա .

Պ Ա Ր Տ Ի Բ Ա Մ Ո Ւ Ս Ն Ա Յ .

1. Այր՝ մի ինչ պարտիս ունի իւր կնոջը .

— Այրը, ըստ Առաքելոյն՝ իւր կնոջ Գլխն է .
(Նվեա. Ե. 25) : Բայց այս իշխանութիւնը պէտք
է որ նա չարաչար գործածէ, բարկասրտու-
թեամբ, դաժանութեամբ ու անգթութեամբ
վարուելով իւր տկար եւ անպաշտպան կնոջն
հետ : Այլ պարտի այրը իւր ամուսնոյն 1) Սէր .
2) Խնամք . 3) Պատիւ . 4) Հոգ վերլուծեան նորա :

2. Այրը ինչ սէր պարտի առ կինն իւր .

— Այրը պարտի սիրել իւր կինը՝ իբրեւ իւր
անձը, ի վեր քան զամենայն բարեկամ : Անար-
ժան մարդ մի է այն այրը՝ որ իւր բոլոր սիրտը
իւր կնոջ ջնուիրէր, եւ ապօրինաւոր մտերիմնե-
րու վերայ կդարձունէ իւր սէրը :

3. Ի՞նչ խնամք պարտի այրն առ կինն իւր .

— Այրը պարտի ամեն ձեռքէն եկած խնամ-
քը նուիրել առ կին իւր : Պարտի նա լինել զգաստ,
ժրաջան ու խնայող . իւր բոլոր վաստակը պէտք
է ամուսնոյն եւ որդւոցը պիտոյքներուն գոր-
ծածէ, եւ ոչ եթէ զբոսանայ ու գինեատուննե-
րու մէջ վատնէ իւր շահած ստակը :

4. Ի՞նչ պատիւ պարտի այրն առ ամուսին իւր .

— Այրը պարտի պատուել իւր կինը ոչ մի-

այն տնէն դուրս, այլ եւ տանը մէջ, քաղցրու-
թեամբ ու մարդասիրութեամբ վարուելով հետը,
մանաւանդ նորա հիւանդութեանը ժամանակ :
Պարտի համբերել ամուսնոյն մարդկային թերու-
թեանցը, ու ջանալ որ զինքը չանպատուէ, ու
չնախատէ զաւակաց եւ ծառայից առջեւ . եւ
պարտի կնոջը օրինաւոր կամքն ու փափաքը ըստ
կարելոյն կատարել :

5. Այրին կողմէն ամուսնոյն դէմ ունեցած
ամենէն մեծ անպատուութիւնը ո՞րն է .

— Կնոջ մի դէմ այրին կողմէն եղած անպա-
տուութեան մեծագոյնը՝ նորա հաւատարմու-
թեանը վերայ կասկածիլն, ու կոյր նախանձոտու-
թեամբ զնա զուր տեղ չարչարելն է :

6. Ի՞նչ վստահութիւն պարտի այրն առ կինն .

— Այրը պարտի վստահութիւն ցուցանել իւր
ամուսնոյն առաքինութեանը վերայ, Բայց զգու-
շանալ պարտի եւս առաւելապէս՝ որ ինքն ալ
իւր կողմանէ ամուսնոյն պատճառ չտայ իւր հա-
ւատարմութեանը վերայ կասկածի երթալու :

7. Ի՞նչպէս պարտի վարուիլ այր մի իւր
անբարի կնոջն հետ .

— Եթէ դժբաղդաբար այրը այնպիսի կնոջ
մի հանդիպած է՝ որ իւր անբարի վարուքն ու
ընթացքովն անպատիւ կընէ ինքզինքը, պարտի
նա ամենայն քաղցրութեամբ խրատել զկինն,
եւ յորդորել զնա ի զգաստութիւն, եւ խոհեմու-

թեամբ գործադրել իւր այրական իշխանութիւնը:

8. Այս կերպով այրը կ'աջողի.

— Այս կերպով շատ աւելի դիւրաւ կ'աջողի այրը իւր մտերեալ կիներն յուզութիւն ածել, քան թէ դատաստաններու դիմելով, որով թէ ինքզինքը եւ թէ ամուսինն ու զաւակները կը նշաւակէ ու ծաղրելի կընէ առաջի ամենեցուն:

9. Կնոջը փրկութեանը վերայ ինչ հոգ պարտի տանիլ այրն.

— Այրը պարտի իւր կնոջ փրկութեան համար միշտ հոգ տանիլ, նորա աշխարհասիրական զգացումները զսպել բարի խրատներով, եւ իւր բոլոր այրական ազդեցութիւնը գործածել որ իւր կինը առաքինութեան ճանապարհին մէջ միշտ գտնուի, ու կրօնական պարտականութիւնները կատարէ ամեն ատեն:

10. Կինը ինչ պարտիս ունի առ այր իւր.

— Կինը պարտի, 1) Լիւսլի Սէր առ այրն իւր, եւ 2) Հնազանդութիւն ակնածական: Պէտք չէ որ կամապաշտ (Բուդիզմ), հակառակասէր ու բարկացող լինի, այլ հեզութեամբ վարուի իւր այրին հետ, համբերելով նորա խիստ բնութեանը, ու գլուխ ծռելով նորա օրինաւոր հրամաններուն: Ասով կինը կսիրուի, կ'ուրաւորու առջեւը կ'առնուի, ու խաղաղութիւնը ընտանեաց մէջ կ'ապագործէ:

11. Անհաւատարիմ այրի մի հետ ինչպէս պարտի վարուիլ նորա կինը.

— Այրին անհաւատարմութիւնը նորա կնոջը իրաւունք չտար որ ինքն եւս անհաւատարիմ դտնուի առ այր իւր: Նա պարտի հեզութեամբ եւ արտասուօք իւր այրին սիրտը առ ինքն դարձունել, եւ ոչ եթէ նախատելով ու կռուրտելով:

12. Ինչո՞ւ կինը պարտի հեզօրէն վարուիլ.

— Վասնզի կնոջ աղաչանքը՝ շատ աւելի կազդէ իւր այրին վերայ, քան թէ՝ հակառակութիւնն ու կռիւը, որ մանաւանդ՝ աւելի կ'ստացունեն ու կ'չարացունեն այրին սիրտը:

13. Իւր պատիւը սիրող կինն ինչ կընէ.

— Իւր պատիւն ու խաղաղութիւնը սիրող կինը՝ կ'համբերէ իւր այրին պակասութեանցը, ու աւելի համբերելով է որ կ'աչի՝ քան թէ դանդաղանքով, կռիւներով ու դատաստաններու դիմելով:

14. Կին մի իւր հաւատարմութիւնը ինչպէս պարտի ցուցանել առ այրն իւր.

— Կինը պարտի ամեն ջանք առնել որ այրը նորա հաւատարմութեանը վերայ կ'սկսածելոյ բնաւ իրաւունք չունենայ: Ասոր համար՝ կինը պէտք է բան մի չգործէ առանց իւր այրին զիտութեանը, օտարասեռ անձանց հետ բարեկամութիւն չհաստատէ, իւր ամեն խօսքերուն ու գործոց մէջ՝ զգոյշ եւ խոհեմ լինի, եւ առաքինութիւնն ու պատիւը ամեն բանէ վեր համարի:

15. Ընտանեաց մէջ ինչ պարտքեր ունի կինն.

— Կին մի պարտի լինել տնաչէն, աշխատասէր, մաքրասէր, խնայող, զգուշաւոր, խաղաղարար ու քաղցրաբարոյ: Զաւակաց ու ծառայից հետ տանտիկինը պարտի ծանրութեամբ վարուիլ, երես չտալ, բայց եւ անուշութիւնը ձեռքէ չթողուլ, որով ակնածելի կլինի ամենուն:

16. Ո՞ր կիներն են որ թշուառ կլինին.

— Պատուոյ արժանի չեն այն կիները՝ որ իրենց սյրին անհաւատարմութիւն կընեն, հետը կռիւով ժամանակ կանցունեն, տղաքը կրթել տալոյ հոգ չեն ըներ, ու զարգարուիլ, անխնայ ծախքեր ընել կսիրեն, տնէ տուն պտըտիլ, բամբասել, շաղակրատութեամբ ժամանակ անցունել, տուն ու զաւակ երեսի վերայ թողլով: Այսպիսի կանայք թէ ինքզինքնին, թէ այրերնին եւ թէ զաւակնին կմտնեն ի թշուառութիւն.

17. Ամուսինք զինչ պարտին միշտ յիշել.

— Ամուսինք, այսինքն՝ այր եւ կին՝ պարտին միշտ յիշել իրենց պատկուած առուր տուած խոստումներն ու վերանին առած ծանր պարտականութիւնները: Ուստի հարկ է որ շնորհէն իրարու փոխադարձ օգնութիւն, կարեկցութիւն, եւ աշխատակցութիւն: Նոքա պարտին զաւակաց սէր եւ բարի օրինակ ընծայել, եւ Աստուծոյ օրհնութիւնը հրաւիրել իրենց բնակարանին եւ գերդաստանին վերայ՝ ամուսնական պարտուց անթերի կատարմամբ:

Դ Ա Ս Ժ Բ .

ՎԵՅԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԹՅԱՆ

« Մի սպանանք » .

1. Վեցերորդ պատուիրանաւ զինչ պատուիրէ մեզ երկնաւորն Օրէնսդիր.

— Սպանութիւն չընել. վասնզի մեք որ չեմք կարող կեանք պարգեւել, իրաւունք չունիմք զայն վերցունել ոչ մեռնէ եւ ոչ ուրիշէն: Աստուած միայն այդ իրաւունքն ունի, վասնզի Նա է բացարձակ Տէրն կենաց եւ մահու:

2. Ինչո՞ւ մարդասպանութիւնը մեծ սճիր է.

— Վասնզի կեանքը՝ մարդուս ամենէն մեծ բարիքն է, զոր եթէ յախշտակեմք՝ մեր մեռուցած ընկերը կզրկեմք փրկութեան հասանելոյ միջոցներէն, ու նորա ընտանիքը սգոյ եւ ձախորդութեան մէջ կձգեմք անդթութեամբ:

3. Սուրբ Գրոց մէջ օրինակ կայ սպանութեան սոսկալի գէշութեանը.

— Մարդկային պատմութեան առաջին թերթը ներկուած է արիւնով: Մեր նախածնողաց անդրանիկ որդին՝ Կայէն, իւր անմեղ Աբել եղբայրն սպաննեց, վասն որոյ եւ պատժեցաւ յԱստուծոյ, եւ մինչեւ ցարդ այն եղբայրասպանին անունը սոսկում կրերէ:

4. Կրնամք ինքզինքնիս յուսահատաբար սպանանել մեծ ձախորդութեան մէջ.

— Ո՛չ երբէք, վասնզի մեր կեանքին տէրը չեմք. պարտումք մեր անձը Աստուծոյ խնամոց յանձնել, ապահով լինելով որ աշխարհիս վերայ որչափ աւելի նեղութիւն կրեմք՝ այնքան առաւել մեծ վարձք սխտի ընդունիմք յԱստուծոյ:

5. Մեր թշնամին կրնամք սպանանել.

— Մեր անձնական թշնամին այն ատեն միայն կրնամք սպանանել՝ երբ նա մեր վերայ զինուր յարձակած է կռւել մեզ մեռցունել, եւ ինքզինքնիս ազատելոյ ճար չունիմք ամենեւին:

6. Կարելի է հայրենեաց թշնամին սպանանել.

— Հայրենեաց թշնամին թոյլ տրուած է ըստպանանել պատերազմի մէջ, — ինչպէս Ս. Գրոց մէջ օրինակները կտեսանեմք, — եւ մարդկային ազգը միշտ օրինաւոր համարած է հայրենեաց թշնամին սպանանելը, եւ իւր ազգն ազատելն ի գերութենէ բռնաւորաց:

7. Մարդս իւր անձնական պատիւը պէտք չէ պաշտպանէ սրով.

— Ոչ երբէք. այլ պարտիմք պաշտպանել զպատիւն մեր բռնիւ եւ զրով, ապահով լինելով՝ որ մեր ճշմարիտ պատիւը մեր ընթացքէն կախեալ է. Զրպարտութիւն չկրնար զմեզ իրօք սեպցունել, եթէ մեք ձեռմասի եմք: Իսկ եթէ սեւեմք՝ այլոց արիւնը չկրնար զմեզ ձեռմակցունել:

8. Մեր պատիւը ինչ եղանակաւ կրնամք պահել.

— 1) Մեր սիրտը սանձելով որ չյաղթուի գեղեցկութեան, պչրասիրութեան, բարկութեան, շահասիրութեան ու մոլութեանց հրապոյրներէն.

2) Ամեն առթիւ ու փորձութեան մէջ ջանալ որ չչեղիմք պարկեշտութեան ճանապարհէն, որ պատուոյ միակ եւ ուղիւ ճանապարհն է:

9. Վեցերորդ պատուիրանաւ Աստուած միայն զսպանութիւն կարգելու.

— Ոչ, այլ կարգելու Աստուած նաեւ հետեւեալ ութը կերպ յանցանքներն ալ. 1) Ասել մեր ընկերը մեր սրտին մէջ, որ է մեծ ոճիր, քանզի ասելով ինչն՝ որքէն կարգաւորած մարդաստանովն է:

10. Երկրորդ ինչ կարգելու.

— 2) Կարգելու մեր եղբօր գէշ ու նախատական անուններ տալ, անէճք կարդալ, նորա պատուոյն ու շահուն փնաս հասցունել՝ յայտնի կամ ծածուկ կերպով. Նոյնպէս կարգելու նաեւ հետը խռով լինելն ու չխօսելը, առ ատելութեան:

11. Երրորդ ինչ կարգելու.

— 3) Կարգելու մեր ատելութիւնը այն աստիճան հասցունելն՝ որ բարկութեամբ վազեմք նորա վերայ, զարնեմք, ծեծեմք, ջախջախեմք զինքը, որով կրնայ վիրաւորուիլ ու մինչեւ անգամ մեռանիլ:

12. Չորրորդ ինչ կարգելու.

— 4) Կարգելու մեր ընկերոջ չկերցունել ա-

չխմցունել անանկ բաներ՝ որ նորա առողջութիւնը կվնասեն ու կեանքը վտանգի մէջ կձգեն:

13. Հինգերորդ ինչ կարգելու.

— 5) Կարգելու որ մեր շահուն կամ զուարճութեան համար մեր ընկերոջ այնպիսի բաներ գործել չտամք՝ որ իւր կենաց վնաս ու հոգեւոր կամ մարմնաւոր կորուստ կաւտճառեն:

14. Վեցերորդ ինչ կարգելու.

— 6) Կարգելու որ մեր զբօսանքին կամ քինախնդրութեան համար չզրոգեամք զուրիշներն որ իրարու հետ ծեծկռելն, կռուքախն ու զիրար վիրաւորեն կամ սպանանեն:

15. Եօթներորդ ինչ կարգելու.

— 7) Կարգելու որ կերութեամբ եւ անառակութեամբ թէ՛ մեր եւ թէ՛ ընկերոջ կեանքը չխնայուենամք, որ կատարեալ անձնասպանութիւն եւ եղբայրասպանութիւն է:

16. Ութերորդ ինչ կարգելու.

— 8) Կարգելու ծնողաց զաւակին անխնամ եւ անկիրթ թողուլ երեսի վերայ: Վասնզի այն ծնողք՝ որ իրենց որդւոց հոգեւոր եւ մտաւոր կրթութեանը հոգ չեն տանիր, զանոնք բարոյապէս կմեռցունեն:

17. 9^{րդ} պատուիրանը ինչո՞վ կրնամք պահել.

— Պէտք է որ ճանաչեմք թէ ինչ մեծ արժէք ունի մեր եւ այլոց կեանքը, վասնզի Այսամենէն թանկագին ստղծեալ է, մեր հոգւոյն փրկութենէն ի զատ:

18. Երկրորդ ինչո՞վ կրնամք պահել.

— Սիրելով զամեն մարդիկ, ու ներելով մեր թշնամիներուն, եւ ամեն մարդոյ հետ խաղաղութեամբ վարուելով, ու բարկութիւննիս զբաւելով: Այս բանիս համար շատ հարկաւոր է որ հեռու փախչիմք կռուոյ առիթներէ, եւ բարկասիրտ ու խռովարար մարդոց ընկերութենէն:

19. Երրորդ ինչո՞վ.

— Զանալով հեզ ու հանդարտ հոգի մի ստանալ, հպարտութիւննիս կոտրել, եւ ամեն առիթի մէջ ինքզինքնիս համբերութեան վարժեցունել: Առ այս յաջողելոյ համար՝ պարտիմք միշտ ազօթել Աստուծոյ որ շնորհէ մեզ խաղաղասէր եւ հեզ հոգի, որով մեր կեանքը կքաղցրանայ, եւ այլոց կեանքին ալ բնաւ չեմք վնասեր:

Դ Ա Ս ԺԳ.

ԵԾԹՅԵՐՈՐԴ ՊԵՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի օմւս »:

1. Է^{րդ} պատուիրանաւ Աստուած ինչ կարգելու.

— Բզջախոհութեան կամ անոմարութեան վերաբերեալ ամեն տեսակ մեղքերը, որ ընդդէմ են սրբութեան եւ պարկեշտութեան:

2. Այս պատուիրանին դէմ երբ կմեղանչեմք.

— Պիղծ խորհուրդներով, անպարկեշտ վարքով ու խօսակցութեամբ, ու մանաւանդ՝ շուտեամբ ու սրունկութեամբ մեր հոգւոյն եւ մարմնոյն սրբութիւնը կորուսանելով:

Յ. Ի՞նչ զգուշութիւն պարտւիմք մեր մարմնոյն.

— Պարտւիմք մեր մարմինը ամենայն խնամօք եւ զգուշութեամբ անարատ պահել. վասնզի Բրիտոնէին մարմինը տաճար է Հոգւոյն Սրբոյ, ըստ Առաքելոյն. « Ո՞չ քիտէ՛ երէ քաճար է՛ Աստուծոյ, և Հոգի Աստուծոյ քնակեալ է ի քեզ: Երէ ո՛ր քաճար Աստուծոյ ապականէ՛ ապականեցէ զնա Աստուծ » . (Ա. Կոր. Գ. 16, 17.):

4. Անմաքրութիւնն ու անպարկեշտութիւնը ինչո՞ւ խիստ ծանր մեղքեր են.

— Վասնզի բնական մաքրութեան ու պարկեշտութեան դէմ են, ու միշտ մեծ վնասներ կատարեալ են անպարկեշտութիւն գործողներուն երջանկութեանը:

5. Ինչո՞վ կ'իջատեն այնպիսիներուն.

— Նոցա ինչքն ու առողջութիւնը կ'իճացունեն, ու տեսակ տեսակ հիւանդութիւններ բերելով, ժամանակէ առաջ գերեզման կ'իջեցունեն:

6. Ուրիշ ինչ վնաս կրերէ անպարկեշտութիւնը.

— Զմեղ բարոյապէս կ'մեռցունէ, մեր կեանքն անպատիւ կ'ընէ ու կ'թունաւորէ, եւ կ'առաջնորդէ յաղքատութիւն, ի թշուառութիւն, եւ վերջապէս՝ ի մահաբեր յուսահատութիւն:

Յ. Ինչո՞ւ շուտեմք մեծ ոճիրներէն մէկն է.

— Վասնզի, 1) Ամուսնական հանդիսաւոր ուխտին դրժումն է. 2) Վասնզի իւր ետեւէն կրերէ ուրիշ անբաւ չարիքներ, ինչպէս են՝ զաւակաց երեսի վերայ ձգուելը, կեղծ աւորութիւն, ստութիւն, նախանձ, վրէժխնդրութիւն, կատաղութիւն, եւ շատ անգամ ալ մահ:

Տ. Եօթներորդ պատուիրանին դէմ գործողներուն ինչ պատիժ կ'ուտայ Աստուծո.

— Այս պատուիրանին դէմ եղած մեղքերը այնքան սոսկալի են՝ որ Աստուծոյ բարկութիւնն ու ահաւոր պատուհասները իրենց վերայ կ'հրաւիրեն անոնք որ այն զարշելի մեղաց մէջ կանցունեն իրենց կեանքը:

9. Ինչ օրինակ կայ Ս. Գրոց մէջ այս մասին.

— Այնչափ առեւի են Աստուծոյ՝ անմաքրութեան դէմ գործուած մեղքերը, որ Նա բոլոր

մարդկութիւնը ջնջեց ջրհեղեղով, որովհետեւ ապականուած էր ամեն տեսակ գարշելի մեղօք: Սողոմ Գոմորն ալ նոյն պատճառաւ այրեց Աժ հրով եւ ծծմբով: Եւ մէկ օրուան մէջ քսան եւ չորս հազար իսրայելացի կորանցուց, այս պատուիրանը չպահելուն համար:

10. Առաքեալը ինչ կգրէ առ Քրիստոնեայս.

— Անմաքրութեան վերաբերեալ մեղքերը անքան հակառակ են Քրիստոնէութեան սրբութեանը՝ որ Առաքեալն Պօղոս կգրէ, թէ՛ Քրիստոնէից մէջ անոնց անունն անգամ պէտք չէ որ լսուի. ու կաւեցունէ. «Զայս րեւելացեալ գրասցէք ինչ առնայն պաշտօնի, կամ պիղծ, կամ ագահ, որ է կապարեշ, ո՛ր ունի խառնութիւն յարայութեան Քրիստոնէի և Աստուծոյ» (Եփես. Ե. 5—6.):

11. Բղջախոհութեան եւ անմաքրութեան դէմ ինչ առաքինութիւն կայ.

— Ողջախոհութիւն եւ Պարկեղտութիւն:

12. Ողջախոհութիւնն ինչով կսկսուի.

— Ողջախոհութիւնը պահելոյ միջոցներն են զլիաւորապէս, 1) Միշտ մտածել թէ Աստուծոյ առջեւ եմք, որ ամեն գաղտնի գործ կտեսնէ, ուստի եւ Աստուծոյ զիմեւ աղօթիւք որ զմեզ պահէ ի փորձութենէ. 2) Աշխատաւոր ու ժուռկալ կեանք անցունել, եւ ամենեւին պարաս չկենալ. 3) Զգուշանալ այն ամեն բանէ որ մեր չար կիրքերը կգրգռեն:

13. Որո՞նք են չար կիրքերը գրգռող առիթքն.

— 1) Անպարկեղտ խօսակցութիւնք. 2) Վատահամբաւ թատրոններ ու պարարաններ (շուք) երթալը, ու մանաւանդ՝ գինետուններ յաճախելը. 3) Անպարկեղտ վիպասանութիւնք (բօմ), խենէշ կատակերգութիւնք, եւ անբարոյական գրքեր ու երգեր կարդալ:

14. Անպարկեղտ խօսակցութիւնք ինչ վնասներ կպատճառեն տղայոց.

— Անպարկեղտ խօսակցութիւնք՝ պատանեաց եւ օրիորդաց անմեղ հոգիներուն թոյն են, որ զիրենք կամաց կամաց կընտելացունեն ախտից հետ, եւ մաքուր սրտերնուն մէջ կձգեն մոլութեանց սերմը, Ուստի պէտք է տղայք փախչին այն չար մարդիկներէ՝ որ անպարկեղտ խօսքեր կընեն, յիշելով Քրիստոսի վճիռը՝ թէ ամեն դատարկ (շուք) խօսքերու, եւս առաւել անվաշել խօսքերու հաշիւը պիտի տամք Աստուծոյ. (Մատթ. ԺԲ. 36.):

15. Աստուած ինչո՞ւ մեզ խօսելոյ կարողութիւնը պարգեւած է.

— Խօսելոյ ազնիւ կարողութիւնը Աստուած չնորհած է մեզ ոչ եթէ անվայել խօսքերով բերաննիս սղծելոյ համար, այլ որպէսզի այնու մեր Արարիչն օրհնեմք ու փառաւորեմք, եւ մեր ընկերները մխիթարեմք եւ հրահանգեմք:

16. Ինչ կպատուիրէ Առաքեալն այս մասին.

— «Ամենայն բան որքեղէն բերանոյ յերմէ մէ՛ ելցէ. այլ որ ինչ բարին է՝ ի շինած պէտոյնց. զի որպէս շնորհս այնոցն է որ լսեն: Եւ մի որդի եղացանէս զՀոգին Սուրբ Աստուծոյ, որով հետեցարուս յառաջն զբնութեան» (Նվ. Դ. 29):

17. Գէշ ընկերութեանց ազդեցութեանը վերայ ինչ կգրէ Առաքեալը.

— Առաքեալն Պողոս կիմացունէ հաւատացեալն՝ թէ գէշ ընկերներու անպարկեշտ խօսքերը մարդուս բարի բնութիւնը հետզհետէ կաւրեն. «Ապականէն զբարս քաղցուն» Բանք շարք (Ա. Կոր. ԺԵ. 33):

18. Որ՞ տղայք են երանելի.

— Երանելի են այն տղայք որ գէշ ընկերներէ ու բարքերնին ապականող զբօսանքներէ հեռու կմնան, իրենց ծնողաց արթուն հսկողութեամբը: Նոքա կմեծանան մաքուր սրտով ու մաքուր մարմնով, եւ աղատ կմնան զգուելի ու սոսկալի հիւանդութիւններէ. որով կլինին յետոյ ազնիւ երիտասարդներ, որ իրենց պարկեշտութեան համբաւովն՝ ամեն տեղ պատիւ կգտնեն:

19. Պճնասիրութիւնն ալ մեղաց առթիւ է.

— Այո՛, պճնասիրութիւնը եթէ մեր վերայ տիրէ՝ հետզհետէ կտանի զմեզ ի մոլութիւն: Ժամարիտ զարդը՝ ոչ եթէ չպարն ու աղուոր հագուստն կամ ոսկեղէն ու ադամանդեայ զարդարանքն է, այլ պարկեշտութիւնն ու կրթութիւնը:

20. Ինչո՞ւ.

— Վասնզի գեղեցկութիւնը՝ հիւանդութեամբ

ու տարիքով կաւրուի ու կանցնի, հագուստը՝ կվճանայ, ոսկին կկորսուի կամ կզողցուի. բայց առաքլնութիւնն ու կրթութիւնը՝ անկորուստ կմնան:

ԴԱՍ ԺԴ.

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Մի գողացաւ».

1. Ընդ պատուիրանաւ Աճ ինչ կարգելու.

— Աստուած կարգելու ուրիշին ինչքն ու ստացուածքը յափշտակել որ եւ իցէ եղանակաւ:

2. Գողութիւնը ինչո՞ւ մեծ մեղք է.

— Վասնզի, 1) Անիրաւութիւն է ուրիշին ընել զայն զոր չեմք ուզեր մեզի ընեն. 2) Մարդիկ միմեանց եղբարք են, ուրեմն իրարու օգնել պարտին, ոչ եթէ զրկել մէկզմէկ անիրաւութեամբ:

3. Գողութիւնն ընկերութեան ինչ վնաս կբերէ.

— Գողութիւնն ընկերութեան աղետարբեր է. վասնզի, 1) Ծուլութեան կվարժեցունէ զգողն. 2) Զաշխատաւորն ու արհեստաւորը՝ կպաղեցունէ յաշխատութենէ, որով ընկերութիւնը կչքանայ:

4. Ուրեմն աղքատներն ինչ ընել պարտին.

— Պարտին աշխատիլ, ու ճակատնուն քրտինքովը ճարել իրենց հացը՝ պատուով. Իսկ եթէ

իրենց աշխատութիւնը չբաւէ՝ ողորմած անձանց կամ ընկերութեան գիմել, եւ ոչ եթէ գողութեան:

5. Ուրիշին ինչքը քանի կերպով կ'ողողուի.

— Երկու կերպով, 1) Բռնութեամբ, 2) Խարդախութեամբ:

6. Բռնութիւնը՝ միայն յափշտակութիւնն է.

— Ոչ, այլ՝ ո՛ր եւ իցէ միջոցներով տկարին ձեռքէն նորա ինչքը խլելն է:

7. Խարդախութեամբ գողութիւն ողջն ո՞րք են.

— Նոքա որ խաբեաց ու ծածուկ ճանապարհներով՝ անիրաւ շահեր կընեն ի վնաս ընկերին, 1) Գնելով, 2) Ծախելով, ու 3) Իւրեանց խոստմունքը չստանալով:

8. Գնելով եղած գողութիւնը ո՞րն է.

— 1) Գնած բանին գինը՝ ամբողջ չվճարել, եւ կամ բնաւ չվճարել. 2) Ծախողին վիճակին նեղութենէն եւ կամ միամտութենէն օգուտ քաղելով՝ խաբել, ու ասորանքը ոչինչ գնով ձեռքէն խլել, ի վնաս վաճառողին:

9. Ծախելով եղած գողութիւնը ո՞րն է.

— 1) Գէշ ասորանքը իրրեւ աղէկ ծախել. 2) Չափազանց սուղ ծախել, գնողին նեղութենէն եւ կամ միամտութենէն օգուտ քաղելով. 3) Կրկին կշիռ գործածել, ու կշիռն ու չափը սլակատ տալ, եւ: «Կշիռ Դեմոսթենէսն ալիք էն առաջի Տեառն, կշիռ արդար ընդունելէ է Նոյն»: Դարձեալ «Պէղք է առաջի Տեառն լա՛կ կրկն, և կշիռ Դեմոսթենէսն ալիք էն առաջի Տեառն»:

Դեմոսթենէսն ալ է բարձր առաջի Նոյն»): Կվճուէ Իմաստունն Սողոմոն. (Առակի. ԺԱ. 1. Ի. 23.):

10. Գործաւորք ու ծառայք ինչպէս գողութեան մեղքը գործած կլինին.

— 1) Երբ բարեմտութեամբ չեն աշխատիր ու չեն ծառայեր, 2) Երբ իրենց տուած խօսքը չեն լրացուներ աշխատութեամբ. 3) Երբ իրենց չեղածը կառնուն կալահեն. 4) Երբ իրենց տիրոջ համար բան մի գնած ժամանակինն՝ անհոգութեամբ սուղ գնեն. եւ կամ՝ երբ քանի որ գնած են անկէ աւելի ստակ իրենց տիրոջմէ պահանջեն խաբէութեամբ (Մատթ. Բ. Դաս. Ժ. 10.):

11. Գողութեամբ ուրիշին գրկանք պատճառողներն ինչ պարտին ընել.

— Քահանային առջեւ խոստովանելը բաւական չէ գողութիւնը քաւելու, այլ պարտին ետ դարձունել, կամ հատուցանել ու փոխարինել զայն, ըստ խորհրդոյ խոստովանահօրն:

12. Ինչո՞ւ խոստովանութիւնը բաւական չէ գողութիւնը քաւելու.

— Վասնզի եթէ գողը չուզեր ետ դարձունել կամ հատուցանել, ասել է թէ իւր ըրած ծանր մեղքին վերայ զիջ չունի, եւ կուզէ գործած անիրաւութեան օգուտը վայելել, որ է ընդդէմ իրաւանց եւ արդարութեան:

13. Սուրբ Գրոց մէջ գողերու պատժուելոյն ինչ գլխաւոր օրինակներ կան.

— Գողերու Աստուծոյ կողմէն պատժուելուն գլխաւոր օրինակքն ի սուրբ Գիրս են, 1) Աքար, որ երկքովի մէջ ըրած գողութեանն համար քարկոծուեցաւ. 2) Գէեզի, եղիսէ մարգարէին սպասաւորը, որ գողութեանը վերայ սուտ ալ խօսելով՝ բորոտեցաւ. 3) Անանիա ու Սափիրա,

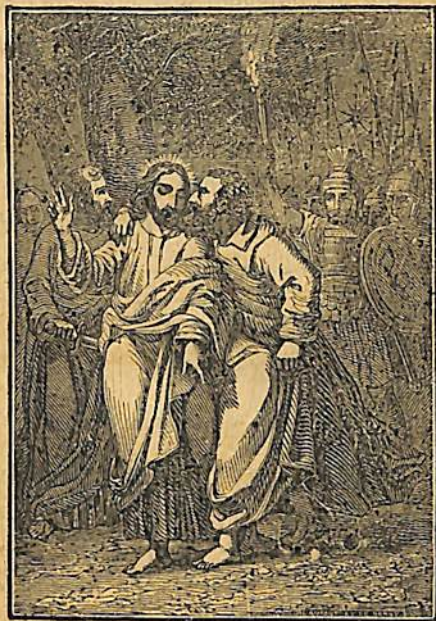

որ ըրած գողութեան ու ստախոսութեանն համար յանկարծամահ եղան :

14. Գողութեան հետեւանաց ամենէն սարսափելի օրինակն զվ եղաւ մարդկութեան մէջ.

— Գողութեան ամենէն սարսափելի օրինակն եղաւ Յուդա Իսկարիովտացին, որ Առաքեալ էր. բայց գողութեամբը զրկուեցաւ յաստուածային

շնորհաց. ու արծաթսիրութեամբն մոլեալ՝ վերջապէս յանդգնեցաւ համբուրելով մատնել զՅսուս երկնաւոր Վարդապետն ի ձեռս Հրէից :

15. Պզտի կտմ քիչ բան գողնալն ալ մեղք է.

— Այո, վասնզի գողութիւնը ոչ եթէ շատ կամ մեծ բան գողնալցն համար մեղք է, այլ վասնզի արդարութեան դէմ է այն: Ուստի մեղք է թէ

ընկերով մէկ գիրքը գողնալը, եւ թէ նորա խանութէն մեծագին ապրանքներ վերցունելը, Գողութիւն է թէ մէկուն սնտուկէն ստակ վերցունելը, եւ թէ՛ ազգին սնտուկէն գողանալը :

16. Գողին բարոյական պատիժը սրն է :

— Գողին վերայէն ամենուն վատաշուքիւնը կերթայ, ամեն բարի մարդ նորա վերայ անարգանօք կնայի: Գողին խիղճը՝ իրեն դէմ է, միշտ վախի մէջ է թէ կռռնուի. ուստի եւ տանջանքով լեցուն է նորա կեանքը, զոր եւ պիտի վերջացունէ բանտի մէջ, կամ կախաղանին վերայ :

Դ Ա Ս Ժ Ե.

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի սուս վկայե՛ք զբնկե՛ր: Բա՛մմ: » .

1. Ընկերին դէմ սուտ վկայելն ինչ է .

— Մեծաւորի կամ դատաւորի առջեւ ստութեամբ ամբաստանել զընկերն թէ այս ինչ յանցանքը գործած է :

2. Սուտ վկայութիւնը մեծ մեղք է .

— Սուտ վկայութիւնը՝ մարդասպանութեան, չնութեան ու գողութեան պէս ամենէն մեծ մեղքերէն մէկն է :

3. Ինչո՞ւ սուտ վկայութիւնն ամենէն մեծ մեղքերէն մին համարուած է .

— Վասնզի այնու, 1) Ստերգմութեան ծանր մեղքին մէջ կիյնամք. 2) Մեր ընկերին պատիւը, ինչքն ու կեանքը՝ մեծ վտանգի մէջ կդնեմք, ու երբեմն՝ զանոնք կորսնցունելու պատճառ կլինիմք. 3) Դատաւորը թիւր վճիռ տալուն եւ զանմեղը դատապարտելոյն պատճառ կլինիմք :

4. Զրպարտութիւնն ինչ է .

— Սուտ վկայութի մի է, զոր ընկերութեան մէջ մեր եղբօր դէմ կընեմք, վերան ձգելով բոլորովին սուտ, կամ՝ մասամբ իւրից սուտ յանցանքներ: Աստուած կհրամայէ. «Մէ՛ սոթե՛տ եւ զի՛ չղարտե՛ցէ՛ իւրեւնիւր զընկեր իւր» (Ղեւ. ԺԹ. 11):

5. Ինչո՞ւ զրպարտութիւնը ծանր մեղք է .

— Վասնզի, 1) Ստութիւն է. 2) Կաղարտէ ընկերին պատիւը՝ որ կեանքի պէս պատուական է. 3) Կֆլասէ նորա շահերուն, որով թէ՛ իրեն եւ թէ՛ ընտանեացը մեծ ֆլաս կպատճառուի. 4) Վերջապէս, վասնզի շատ դժուար է զրպարտութեամբ գործած ֆլասնիս փոխարինել :

6. Զրպարտիչը սուտ վկայէն ինչո՞վ կտարբերի .

— Սուտ վկայն խիստ ծանր ֆլաս կպատճառէ, բայց որովհետեւ համարձակ կլսուի՝ ուստի կրնայ մարդ նորա հետ մաքառիլ, կամ ինքզինք արդարացունել, իսկ զրպարտիչը՝ վատ ու ցած մէկն է, որ ծածուկ ու մութի մէջ նուաստաբար

կգործէ, ուստի եւ անկշռելի փնասներ կհասցունէ։

7. Զրպարտութիւնը քրդութեամբ է փոխարինելը։

— Վասնզի զրպարտութիւնը շուտով բերնէ բերան կտարածուի, ուստի չեմք կրնար ամեն լսողներուն ու հաւատացողներուն թիւը գիտնալ, որ զանոնք համազեմք թէ՛ ըրածնիս զրպարտութիւն էր, եւ թէ՛ անմեղ է նա։

8. Ամեն անգամ կրնամք համոզել զայլս՝ թէ ըրածնիս զրպարտութիւն էր։

— Ոչ, շատ դժուար է, վասնզի մարդիկ աւելի գէշին գիւրաւ կհաւատան, քան թէ բարի վկայութեան։ Ուստի յանիրաւի կտրած անուն մի չտկելը՝ գրեթէ անկարելի կլինի, սրով մեր ըրած զրպարտութիւնը՝ շատ անգամ մահեր կպատճառէ, որոյ ծանր համարը մենէ պիտի պահանջէ արդար Դատաւորը։

9. Զրպարտութիւնը միայն խօսքով կլինի։

— Ոչ, այլ եւ գրով, եւ հրատարակութեամբ լրագրաց մէջ, որ շատ առաւել փնասարեր է եւ անփոխարինելի, վասնզի շատերը կկարգան ու կհաւատան։ Ասկէ զատ՝ տպագրութեան ձեռքով՝ մեր զրպարտութիւնը կմշտնանաւորի, ուստի եւ մեր յանցանքն ալ խիստ աւելի ծանր կլինի։

10. Ի՞նչ է չարախօսութիւնը։

— Մեր ընկերին պակասութիւնը եւ կամ մէկ յանցանքը՝ չարամտութեամբ, առանց բարձրակ հարկաւորութեան՝ ուրիշին ասել ու

պատմել, որպէսզի փնասուի, ու անունը կտրուի։

11. Զարախօսութիւնը մեծ մեղք է։

— Այո, վասնզի արդարութիւն եւ եղբայրութիւն կպահանջեն որ ուրիշներու հետ այնպէս վարուիմք, ինչպէս կուզեմք որ մեզի հետ վարուին։ Եւ որովհետեւ չեմք ուզեր որ զմեզ բամբասեն ու մեր վերայ չարախօսութիւն ընեն, ուրեմն մեք ալ պարտիմք չչարախօսել ու չբամբասել զայլս։

12. Զաւակի մի յանցանքը նորա հօրը յայտնելը չարախօսութիւն է։

— Ոչ, վասնզի զաւակին պակասութիւնը հօրը յայտնելով՝ անոր մեծ բարիք մի ըրած կլինիմք, որ հօրմէն խրատուի եւ ուղղութեան դայ։

13. Եթէ գիտնամք որ մէկը ազգին մեծ փնաս կհասցունէ, զայն յայտնելը չարախօսութիւն է։

— Ոչ, այլ ընդհակառակն բարեգործութիւն է, որովհետեւ ազգը փրկել է խաբեբայի մի չարագործութենէն։

14. Քսութիւնը մեղք է։

— Այո, վասնզի քսութեամբ մարդը խօսք խառնելով ընկեր ընկերով գէտ կգրգռէ, ու շատ կերպ մեղաց պատճառ կլինի. Ս. Գիրքը բանասարկու մարդոց համար կգրէ. «Զասուն և զերկուսն աւհա-
սորսի անծանօթի, զի բազում խաղաղակեացս Կորոյս . . .
Պզէ շէնն իւր փոստան, և ուր և բնակեացէ յոր
ապրէ լիցի»։ (Սիր, ԻԸ, 15; ԻԱ, 31.) :

15. Չարախօսութեանց տղբիւրներն ինչ են.

— Չարախօսութեան, բամբասանքի ու քսութեան գլխաւոր աղբիւր են նախանձ, ատելութիւն, վրէժխնդրութիւն, հպարտութիւն եւ կեղծաւորութիւն.

16. Բամբասանքն ինչքն առաջ կուգայ.

— Վերոյիշեալ աղբիւրներէն զատ՝ բամբասանքի պատճառներն են նաեւ, 1) Տէրութիւն, որով խօսելոյ կարեւոր բաները չգիտնալով, տգէտ մարդը ուրիշին վերայ ծուռ շիտակ գիտացածը կխօսի. 2) Պարագրիւն, որով անգործ մարդիկ ու կանայք տնէ տուն կը ընկնեն, ու բամբասանելով փամբանակ կանցունեն. 3) Շարժում, որով անխորհրդարար բամբասանելու մէջ կ'ընան, խօսելու անզուսպ փափաքէն.

Դ Ա Ս Ժ Զ.

ՇԱՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԻՆՏԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐ

1. Թէ՛ սլատուիրանին դէմ կանուրիչ մեղքեր:

— Այո՛, եւ են Ստախօսութիւն, Յանդուգն դատողութիւն կամ ծուռ դատողութիւն, Շոքորութիւն եւ Մատնութիւն.

2. Զինչ է ստախօսութիւն.

— Սուտը՝ իրաւ, եւ իրաւը՝ իբր սուտ հասկացունել:

3. Ստախօսութեան վնասներն ինչ են.

— 1) Ստախօսութիւնը ընկերութեան մէջէն վստահութիւնը կ'վերցունէ. 2) Ստախօսութեան վարժողը հետզհետէ կ'ընկնի զրպարտիչ, քսու, խառնակիչ, սուտ վկայ. 3) Ստախօսը՝ ընկերութեան մէջ անպատիւ կ'ընկնի, ու եթէ ճշմարիտ բան մ'ալ ասէ՝ խօսքին ոչ ոք կհաւատայ.

4. Ստախօսութեան դէմ ինչ առաքինութիւն կայ:

— Ճշմարտախօսութիւն եւ Անկեղծութիւն: Առաքեալը կհրամայէ. « Ի բայ ընկեցէ՛ շարժում, խօսեցար՝ + ընշարժում իւրաքանչիւր ընկերէ իւրմ, իւրմ + իւրմնայ անբաժնի ». (Եփես. Դ. 25):

5. Ծուռ դատողութիւնն ինչ է.

— Յանդուգն կամ ծուռ դատողութիւնն է, 1) Արտաքին երեւութիւն վերայ մակարերութիւններ հանելով՝ սլարսաւել զընկերն եւ ծուռ դատաստաններ ընել նորա վերայ. 2) Դատապարտել զայլս, առանց կանխաւ քննած լինելոյ թէ՛ նոցա վերայ լրածնիս կամ կարգացածնիս ստոյգ է:

6. Յանդուգն դատողութիւնը ինչո՞ւ մեղք է.

— Վատնակ, 1) Արտաքին երեւոյթը շատ անգամ զմեզ կխաբէ. 2) Պէտք չէ ամեն լրածնու հաւատալով՝ մեր ընկերոջ վերայ ծուռ դատողութիւն ընեմք, վատնակ մեզ տրուած տեղեկութիւնները՝ մեծաւ մասամբ սուտ են,

անհիմն են, կամ սխալ, այլալիցա՞ծ ու մեծցուցած :
 Թ. Քրիստոս զինչ վճռեց .

— «Մէ՛ դասէ՛ դե՛ մէ՛ դասեցէ՛, դե՛ որով դասա-
 դասա՝ դասէ՛ դասեցէ՛, և որով չափով չափէ՛ չա-
 փեցէ՛ յեղ : Զի՞ Բե՛սանէս զէն յախն եղբօր, Ի՞նչ, և է
 Ի՞նչ Բե՛սան՝ զԲե՛սանի ոչ Բե՛սանէս» . (Մատթ. Է. 1-5) :

8. Մեր ընկերին ուրիշ ինչ տեսակ ստու-
 թիւն կրանցուցեմք .

— Շողոքորթութիւն, որ է, 1) Վատութեամբ
 մէկը գտնել, առաքինութեան ու ճիւղի մի հա-
 մար՝ զոր գիտեմք թէ չունի . 2) Արդարացունել
 զայս ոք կամ զայն՝ իւր ունեցած մոլութենէն .

9. Շողոքորթութիւնը ինչ մնաս կրեմք .

— Շողոքորթութիւնը ցած հոգւոյ գործ է,
 որ նախ՝ Մարդոց հարստութիւնը կանուցանէ .
 2) Նոցա ունեցած թերութիւնները՝ իբրեւ լա-
 տութիւն ցոյց տալով, զանոնք շտկել չթողուր :

10. Շողոքորթութեան շարժառիթն ինչ է .

— Անարգ շահասիրութիւն, որ զմարդս կը
 նուաւտացունէ իւր համոզմանը դէմ այսպէս սուտ
 խօսելոյ, եւ չարը՝ բարի ցուցանելոյ, եւ ամե-
 նուն անարգելի կընէ ինքզինքը վատութեամբ :

11. Թ.¹¹ պատուիրանը ինչո՞ւ լաւ չեմք պահել .

— Այս պատուիրանին դէմ խիստ շատ ան-
 դամ կամեցանք, վասնզի մեր լեզուն չեմք
 սանձեր, ու ընկերաց վերայ չարախօսութիւն ու
 զրպարտութիւն ընելը՝ մեզ հաճոյք ու շահ կը

կարծեմք, որ է մեծ անմտութիւն . Ուստի պար-
 տիմք խնդրել յԱստուծոյ շնորհք ու զօրութիւն,
 որ լեզունիս կարենամք սանձել :

12. Ուրիշ ինչ պարտիմք ընել իններորդ պա-
 տուիրանը լաւ պահելոյ համար .

— Պարտիմք միշտ մեր մտքին առջեւ բերել
 մեր տկարութիւնը, որպէսզի չդատեմք զընկերն
 ու վերան բնաւ գէշ չխօսիմք : Պարապ ժամանակ
 չանցունեմք, որ աղբիւր է զրպարտութեան, չա-
 րախօսութեան եւ բամբասանաց . այլ մեր գոր-
 ծերովն զբաղիմք, Աստուծոյ թողլով մեր ընկե-
 րաց դատաստանը . (Հն. ԺԳ. 4.) :

13. Քրիստոնեայն զինչ պարտի աւանել կրօնակե-
 ցին եւ ազգակցին անուանն ու պատուոյն համար .

— Իբրեւ Քրիստոնեայ՝ պարտիմք ոչ միայն մեր
 կրօնակից եղբօրը միշտ օգնել ու վինքը պաշտ-
 պանել, այլ նաեւ պարտիմք նորա անուանն ու
 պատուոյն անչափ նախանձախնդիր լինել՝ որ-
 չափ մեր անուանն ու պատուոյն հոգ կտանիմք :
 Եւ առ այս պարտական եմք մանաւանդ առա-
 ջի այլազգեաց եւ այլակրօնից :

14. Ի՞նչ պատճառաւ .

— Որպէսզի հեթանոսաց եւ այլակրօնից
 առջեւ մնաս չբերեմք քրիստոնէական եւ ազ-
 գային անուան ու Սուրբ Աւետարանի պատուոյն :
 Այլազգեոյ եւ օտարազգեոյ մի առջեւ մեր կրօ-
 նակից ու ազգակից եղբայրը չարամտութեամբ

բամբասելն ու մատնելը՝ ղեռնակապարտութիւն է :

15. Մատնութիւնը ինչպիսի մեղք է .

— Մատնութիւնը ամենանուատստ ոգւոյ դործն է, որով ընկերին եւ կամ ազգին ո՛ր եւ իցէ ներքին դործն ու գաղտնիքը կ'այայտեմք, մեր անձնական շահուն կամ ատելութեանն ու վրէժխնդրութեանն համար, որ է ամենամեծ վատութիւն :

16. Մատնութիւնը ինչ հետեւանք կ'ունենայ .

— Մատնիչը՝ մարդոց մէջ արհամարհեալ ու անօրատիւ կ'լինի, ու ամենէն կնախատուի, նոյն իսկ անկէ որոյ առջեւ մատնութիւնն ըրած է :

17. Մատնիչը ինչ կ'ուզուի .

— Մատնիչը Յոգի ու Վասակ կ'ուզուի վասնզի մատնիչը Յուդայի պէս իւր շահուն համար դարանակալ է առաքինւոյն, ու Վասակայ պէս իւր անարգ փառասիրութեանն ու վրէժխնդրութեան համար կ'ընէ իւր ազգը եւ հայրենիքը :

18. Մատնիչին վերջը ինչ է .

— Մատնիչին վախճանն է Յուդայի պէս անձնատպան լինել, կամ Վասակայ պէս անարգամահ սատակիլ, ու յաւիտենական քստմնելի անուն եւ յիշատակ թողուլ պատմութեան մէջ :

19. Երբ զմեզ զրպարտեն, բամբասեն, մատնեն ու անունիս կոտորեն՝ զինչ պարտիմք առնել .

— 1) Պարտիմք բնաւ չարին չար չհատուցանել, այլ յազդել բարեաւն չարին. (Ա. Պետ. Գ. 9. = Հն. ԺԲ. 17) : 2) Պարտիմք համբերել, ու

ջանալ՝ որ վերանիս չունենամք այն պակասութիւններն զոր կ'զրպարտեն թէ ունիմք. 5) Մարդոց անիրաւ դատաստանի ժամանակ՝ մեր սրտերը բարձրացունելու եմք յայն անկող դատաստան՝ ուր ամեն մարդ իւր դործոց համեմատ հատուցումը պիտի ընդունի :

Դ Ա Ս Ժ Է.

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

Մի ցանկանաւ սառ ընկերի ինչ ու մի ամենայնի զինչ ընկերի ինչ իցէ » .

1. Ժ՞ն պատուիրանը մեզ ինչ կ'ուսուցանէ .

— Կոռուրեցունէ թէ պարտիմք այնչափ սիրել ու պատուել մեր ընկերը՝ որ սրտերնուս մէջ անգամ չարամտութեամբ աչք չունենամք նորա վայելած բաներէն եւ ոչ մէկին, յոռի նախանձով ցանկալով խել զայն նորա ձեռքէն :

2. Ուրիշին ունեցածին չարամտութեամբ ցանկալը, կամ աչք ունենալը՝ ինչո՞ւ մեղք է .

— Վասնզի, 1) Բարի մարդ լինելոյ համար բաւական չէ՝ չարիք չընել, այլ հարկ է նաեւ չար չմտածել. 2) Ուրիշի բարիքին չարասրտութեամբ ցանկալը՝ ընդդէմ է արդարութեան, սիրոյ եւ երախտագիտութեան որ առ Աստուած :

3. Յանկուլթին ինչո՞ւ ընդդէմ է արդարութեան.

— Վասնզի մեզ կթելադրէ չար միջոցներ գործածել, ցանկացած բաներնիս ձեռք անցունելու համար: Ինչպէս Իսրայելի Աքաբ թագաւորը անիրաւութեամբ քարկոծել տուաւ զՆաբօթ, որպէսզի նորա այգին յափշտակէ:

4. Յանկուլթինն ինչո՞ւ ընդդէմ է սիրոյ.

— Վասնզի սէրը մեր եղբօրն երջանկունիը կուզէ, ու սրտերնէս կմերժէ անգութ նախանձը: «Սէր ոչ նախանձի» կը ձուէ Առաքեալը. (Ա. Կոր. ԺԳ. 4) եւ կպատուիրէ մեզ «լու ընդ լոյսի, եւ խիստ ընդ խիստի»». (Հռ. ԺԲ. 15):

5. Նախանձը ինչ չնայ կրէրէ.

— Նախանձը՝ մեր սրտերը կրծելով, մեր կեանքը կթունաւորէ, ու չթողուր որ մեր ունեցած բարիքին համն առնումք, որով կորսնցունել կուտայ մեզ զայն, անյագութեամբ ու չարասրբութեամբ ուրիշին բարիքին ցանկանալով:

6. Յանկուլթինն ինչո՞ւ ընդդէմ է երախտազիտութեան զոր պարտիմք առ Աստուած.

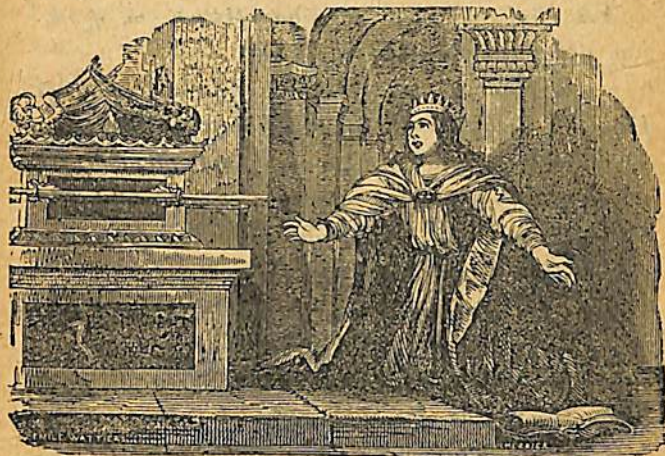
— Վասնզի Աստուծոյ դէմ գանգատիլ մի է որ իբր թէ մեզի քիչ է տուեր, իսկ ուրիշին շատ: Թինչդեռ Աստուած՝ ամենուս ալ բաշխած է ամենէն թանկագին բարիքը, որ են կեանք, բանականութիւն, եւ զխոստումն հանդերձելոյ երջանկութեան:

7. Յանկուլթեան մեծագոյն պատճառը ո՞րն է.

— Աշխարհային բարեաց ու վայելքներու վերայ չափազանց համարում ու իղձ ունենալը:

8. Այս մասին Ս.Գրոց մէջ ինչ օրինակ կայ.

— Սողոմոն իմաստուն թագաւորը, որ թէեւ Բաբելոնյն փառաւոր սաճար կանգնեց, ու

Աստուծոմէ խնդրած բարիքն ընդունեցաւ, բայց երբ աշխարհային ցանկութեանց տուաւ ինքզինքը՝ աղարտեց իւր անունը, ու վերջապէս իւր տխուր փորձովը ճանաչեց աշխարհի ունայնութիւնը:

9. Գրիստոնեայն ինչ դժացում պէտք է ունենայ աշխարհային բարեաց վերայ.

— Գրիստոնեայն չփափաքիր կապուիլ աշ-

խարհի հետ, ուր՝ ապահով չէ՝ թէ ժամ մի սլի-
տի ասլրի՝ Նա կջանայ իւր օրինաւոր աշխատու-
թեամբը ձեռք ձգել որչափ որ Աստուած իրեն
կկամենայ շնորհել։ Այս զգացմամբ՝ հարկաւ
բնաւ չարամտութեամբ ուրիշի բարիքին աչք չու-
նենար։ Գիտելով քաջ՝ որ ամեն բան անցաւոր է։

10. Քրիստոնեայն աղքատութեան ու վշտե-
րու մէջ ինչ կմտածէ։

— Աղքատ ու նսեմ կենաց մէջ Քրիստոնեայն
ինքզինք կքաջալերէ՝ արիութեամբ կրելու աղ-
քատութեան վշտերը։ Վասնզի համազուած է թէ
որչափ առաւել ծածուկ եւ դժուարըմբեր են
առաքինութիւնք, այնքան առաւել վառաւոր
սլիտի լինի նոցա հատուցումը։

11. Հարկ է որ գոհ լինիմք մեր վիճակէն։

— Պարտիմք գոհ լինել մեր վիճակէն, ինչպէս
որ սահմանած է մեր երկնաւոր Հայրը։ Ուրիշին
ստացուածոց ու վիճակին բնաւ չեմք նախանձիր՝
եթէ մեք ճշմարտապէս հաւատամք՝ թէ «Ամենայն
որոք է քարէ եւ ամենայն պարբերէ՝ կարարելով է վերստ-
են իջեալ, առ է Հօրէն լոռոյ»։ (Յակ. Ա. 17)։

12. Տժգոհ ու ցանկացող մարդը ինչ կլինի։

— Իւր վիճակին վերայ տժգոհ եւ ուրիշին
աչք ունեցող մարդը՝ երբէք հանգստութիւն չու-
նենար։ Չարամիտ ցանկութիւնը՝ զինք կմղէ
տեսակ տեսակ սպիրտաւորութիւն գործելոյ, եւ
ընկերաց հետ՝ եւ մինչեւ անգամ իւր իսկ անձին

հետ՝ խաղաղութիւն չունենար այնպիսին։

13. Մեր սրտին հանգստութիւնը ինչ բանի
մէջ կրնամք գտանել։

— Բաւականասիրութեան մէջ, որ է գոհ լի-
նել մեր ունեցածին, առանց ամենեւին նախան-
ձելոյ չարասրտութեամբ մեր ընկերոջն ունեցա-
ծին վերայ։ Այս է երջանկութեան հիմը։

14. Բաւականասիրութեան վերայ ինչ կգրէ
Սրբազան Առաքեալն Պօղոս։

— Երանի՛ թէ ամեն Քրիստոնեայ կարենայ
Առաքելոյն հետ ասել. «Նա ուսաց որով կարեմ քա-
ւակն լինել. քիտեմ նաւալել, քիտեմ առաւելաւ, եւ
յաթել եւ տալցեալ։ Յամենայն կարող եմ Այնոս որ
ըբարցոյն շին»։ (Փիլիպ. Գ. 11—15)։

15. Առաքեալը ինչ կվճռէ այս մասին։

— «Ոչ քերտ էնչ յաշխարհս, եւ ոչ արանէն էնչ կա-
րացոյտ։ Այլ առնի՛մ կերակոր եւ հանդերձս, եւ այնու-
շարացոյտ։ Իսկ որդ կամին թշանալ անխնին է քոր-
յոսիւն եւ յորոքայն, եւ է քաղաւ ցանկութեան անտոյս
եւ է քաւախարս, որդ ընկղեն զարդիկ է սարսկումս եւ է
կորուստ։ Զի արտառ ամենայն շարեայ՝ արթախերանիւն է»։
(Ա. Տիմ. Զ. 6—11.)։

Դ Ա Ս Ժ Ը.

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱԽՏԱԿԻՆ ՕՐԻՆԱՅ

Ս Է Ր Ը Ն Վ Ե Ր Ի Ն

1. Քրիստոս Տէրն մեր ինչպէս բովանդակեց Օրինաց Բ⁷ տախտակին վեց պատուիրանները.

— Այս սքանչելի վճռով. «Սէբեցե՛ զնիկեր +» եբբէ զնի՛ +» (Մատթ. ԺԲ. 39):

2. Ո՞վ է մեր ընկերը.

— Բն Տէրն մեր Սամարացւոյն առակովը հասկացոյց մեզ թէ Բեր ընկերն էն ահնայն ճարտիկ:

3. Կրնամք մեր ընկերը մեր անձին պէս՝ կամ մեր անձին չափ սիրել.

— Պարտիմք ջանալ այս կատարելութեան աստիճանին հասնելոյ, կամ գոնէ՝ մեր ընկերը սիրել այն անկեղծութեամբ որով ինքզինքնիս կը սիրեմք անտարակոյս:

4. Չամէն մարդ հաւասարապէս պիտի սիրեմք.

— Բնական բան մի է որ սիրոյ մէջ եւս աստիճաններ կան: Եւս առաւել որ առ ամեն մարդ մի եւ նոյն պարտականութիւնները չունիմք: Ուստի Առաքեալն ալ կ'պատուիրէ որ առաւելապէս «Իբե՛ զնիկերն հասարոյ» (Գալ. 2. 10):

5. Ի՞նչ կտովրեցունէ մեզ այս պատուէրը.

— Նախադասել բարի մարդիկը, ու մեր կրօնակից եւ ազգակից Քրիստոնեայ եղբարքը:

6. Ուրիշ անձանց ալ նախադասութիւն մի առնել կ'պարտիմք.

— Այո, պէտք է առաւելագոյն սէր ցուցանեմք առ ծնողս մեր, առ ազգականս, առ եկեղեցականս մեր, առ բարեկամս, առ տեսրս, առ երախտաւորս, առ դաստիարակս, առ աշակերտակիցս, առ աշակերտս եւ առ հայրենակիցս մեր, քան թէ նոցա՝ որոց հետ սոյն յարաբերութիւն չունիմք:

7. Մեր ազգակցաց ինչպիսի սէր պարտիմք.

— Պարտիմք մեր ազգակիցքը սիրել ջերմ եւ անայլայլելի սիրով: Եւ եթէ մնաս ալ տեսանեմք՝ դարձեալ պարտիմք ներել, ու մեր ձեռքէն եկած բարիքն եւ օգնութիւնը նոցա ընել, եւ մեր եղբարց թշնամիքը՝ իբրեւ մեր թշնամիքը նկատել:

8. Հայրենեաց համար ինչ պարտիմք.

— Պարտիմք մեր հայրենիքը սիրել, եւ իրեն նուիրել չէ՛ թէ միայն մեր ինչքը, այլ նաեւ Բեր Կանքը զնի որաւ անոր օգուտն ու փառացն համար:

9. Կարելի է սիրել մեր անձնական թշնամին.

— Այո, ոչ միայն կարելի է, այլ եւ պարտիմք սիրել մեր թշնամին, իբրեւ մեր եղբայրն, ու Աստուծոյ որդին: Այս է մեր Փրկչին հրամանը:

10. Ո՞րն է Քրիստոսի պատուիրանը.

— «Սէբեցե՛ զնիկերն +» Եւ, օրհնեցե՛ զնի՛ Եւ, Բարե՛ աբարե՛ + աբելեաց Եւրոյ, (այսինքն՝ բարիք ըրէք

զձեզ ատողներուն) և աղջիկ արարէ՛ + է վերայ այնոցն էր լինեն ղնէլ և հալածեն» (Մատթ. Ե. 44) :

11. Այս պատուէրը ինչ պարտք կ'ընէ մեզ.

— Մեզ կ'պարտաւորէ ձեռքերնէս եկած ամեն աղէկութիւն ընել մեր թշնամեացը: Բայց հարկ չըներ որ կոյր զկուրայն մեր թշնամեաց վատահիմք, ու ինքզինքնիս վտանգի մէջ դնեմք:

12. Ի՞նչ անուն ունի այն ընդհանրական բարեգործութիւնը զոր Քրիստոնեայն իւր նմանեաց պիտի ցուցանէ.

— Եղբայրսիրութիւն, կամ Ընկերսիրութիւն:

13. Քրիստոնէական սէրը միայն զգացմունքով ու խօսքով պիտի լինի:

— Ոչ, այլ քրիստոնէական սէրը պէտք է առաւելապէս փայլի բարեգործութեան արդիւնքներով. (Ա. Յովն. Գ. 18.) :

14. Քաղաքավարունը քրիստոնէական սէր է.

— Ոչ, եթէ աշխարհային քաղաքավարութիւն է, որ շատ անգամ կեղծաւորութեան առուտուր մի է: Քրիստոնէական քաղաքավարութիւնն այն է որ ի սիրոյ եւ ի խոնարհամտութենէ կրխի:

Դ Ա Ս Ժ Թ.

ՇԱՐԻՔՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍԻՐՈՑ ԸՆԿԵՐՈՒՆ

Բարեգործութիւն

1. Մեր ընկերին զինչ առնել պարտական եմք.

— Մեր կարողութենէն ինչ որ կուգայ, թէ մարմնաւոր եւ թէ հոգեւոր բարիք:

2. Բարիք ընելը բնական է մեր սրտին.

— Այո, սրտերնիս բնական ցաւ մի կզգայ երբ ուրիշն դժբաղդութիւնը տեսանէ, եւ մեծ գոհութիւն կ'իմանայ՝ երբ բարեգործութիւն մի ընէ:

3. Բարեգործութիւնը ինչ վարձք ունի.

— Թէպէտ բարեգործը պիտի ակնկալէ միայն երկնաւոր վարձերը՝ զորս խոստացած է Աստուած, բայց նա այս աշխարհիս վերայ եւս շատ անգամ անվարձ չմնար, ընդունելով զերախտագիտութիւն թշուառաց, եւ զգովութիւն հասարակաց:

4. Ինչո՞ւ հասարակութիւնը ընդհանրապէս կը պատուէ զբարեգործ մարդը.

— Վասնզի օգնելով աղքատաց, բարեգործը ընկերութեան վիշտերը կ'մեղմէ, կ'նուազեցունէ, եւ աղգին նեցուկն ու զարդը կ'լինի:

5. Սուրբ Գիրքը բարեգործութեան համար ինչ կ'լսուի.

— Առաքելութեանց ամենէն բարձրներէն մին կ'համարի զբարեգործութիւն, եւ ստէպ զմեզ կ'յորդորէ բարիք ընել, առատ վարձք խոստանալով. (Ղեւս. Ին. 33. = Առակ. ԺԺ. 17. = Եբր. ԺԳ. 16).

6. Քրիստոս Տէրն մեր ինչ կ'խոստանայ բարեգործաց համար.

— Մեր Փրկիչը՝ իբրեւ իրեն եղած պիտի համարի աղքատաց համար կատարուած բարիքը, ու ըստ այնմ պիտի վարձատրէ զբարեգործս: Եւ ընդհակառակն՝ յաւիտեական պատժոց պիտի դատապարտէ այն խստատիրտ մարդիկը՝ որ աղքատաց ու վշտացելոց չորդրմեցան. (Մատթ. Ին. 31-46).

7. Ի՞նչպէս պարտիմք բարեգործել որ հաճոյազոյն լինի Աստուծոյ.

— Այն բարեգործութիւնը առաւել հաճոյ է Աստուծոյ՝ զոր գործեմք բարութեամբ, ուրախութեամբ, սիրով, առանց պարծենկոտութեան, եւ ըստ ներելոյ կարողութեան մերոյ: (Բ. Կոր. Թ. 7. = Ա. Տիմ. 2. 17, 18.):

8. Եղբայրսիրութիւնը ընկերին մարմնաւոր պիտոյից օգնելոյն մէջ միայն կ'կայանայ.

— Ոչ, այլ եւ հոգեւոր ու մտաւոր բարիքներ եւս ընելոյն մէջ, ի լուսաւորութիւն ընկերին, եւ ի նպատակ յաւիտեական երջանկութեան նորա:

9. Ի՞նչ միջոցներ կան առ այդ.

— Երեք գլխաւոր միջոցներ կան. 1) Դաստիարակութիւն. 2) Եղբայրական խրատ եւ յորդոր. 3) Բարի օրինակ.

10. Ի՞նչպէս պիտի աշխատիմք ի կրթութիւն եւ ի լուսաւորութիւն մեր ընկերաց.

— Ոչ միայն հոգեւոր հովիւք եւ դաստիարակք, այլ եւ ամենայն Քրիստոնեայ պարտի իւր գիտցածը հաղորդել իւր նմանեացը, լուսաւորել նոցա միտքը՝ ի ծանօթութիւն պարտեաց իւրեանց, եւ յորդորել քաղցրութեամբ ի կատարումն նոցին. (Եբր. Ժ. 24.):

11. Եղբայրական խրատն ինչ է.

— Եղբայրական խրատը կամ ուղղութիւնն է եղբայրնիս պակասութեան կամ մեղքի մէջ տեսած ժամանակնիս՝ հեզութեամբ, խոնարհութեամբ եւ խոհեմութեամբ յիշեցունել Աստուծոյ ճանապարհը, եւ խնդրել որ ինքզինքն ուղղէ:

12. Այս բարեգործութիւնն ընողներուն Ս. Գիրքն ինչ կ'խոստանայ.

— Կ'խոստանայ զթողութիւն մեղաց. «Որ դարձուցի զեղաւորն ի մոլորութեան ճանապարհէն իւրի, իբրեւ զի իւր ի մահուանէ, եւ ծախիւցի զբաւոյնն իւրի. Բալ. Ե. 20.):

13. Ուրիշ ինչ միջոցով զմարդիկ յուղղութիւն պարտիմք բերել.

— Ամեն բանէ աւելի՝ Բարի օրինակաւ. վասնզի առանց անոր՝ մեր տուած ամեն խրատ եւ յոր-

գոր անօգուտ կլինին անոնց. (Մատթ. Ե. 16.) :

14. Գայթակղութիւնն ինչ է.

— Այնպիսի բաներ ասել կամ առնել որ ընկերին պատճառ կուտայ մեղքի մէջ խնալու, եւ մեր վերայ գէշ դատաստան ընելու :

15. Գայթակղութիւն բերող գործերը որոնք են.

— Այն ամեն մեղք զոր ընկերին առջեւ կը գործեմք ու չար օրինակ կլինիմք, ինչպէս են՝ Հայհոյութիւն, աղտեղի ու անվայել խօսքեր, երդումներ, սպառնալիցութիւն, արբեցութիւն, դատաւարութիւն, ծուլութիւն, եկեղեցիէ հեռու պտըտիլ, չխոստովանիլ, չհաղորդուիլ, կրօնը ծաղրել, եկեղեցականները նախատել, եւ :

16. Գայթակղութիւնը զմեզքը չծանրացուներ.

— Այո, վասնզի մեր չար օրինակը պատճառ կլինի ուրիշներուն ալ կորստեանը, նոքա եւս այլոց կլինին գայթակղութիւն. եւ այս ամենուն պատճառը՝ մեք կհամարուիմք :

17. Գայթակղութեան համար Բն ինչ ասաց.

— Գայթակղութեան ծանրութիւնը մեզ հասկացնելու համար ասաց թէ «Լաւ եւս էր որ գայթակղութիւն տուողին պարանոցը քար մի կապած ծով ձգէին. վայ այն մարդուն որոյ ձեռքով կուգայ գայթակղութիւն» . (Մատթ. ԺԲ. 6, 7) :

18. Եղբայրսիրութիւնը ուրիշ ինչ բանի զմեզ կպարտաւորէ.

— Խաղաղութիւն ընելու թէ՛ մեք մեր անձին

հետ, լսելով մեր խղճին խրատուցը, — եւ թէ՛ մեր ընկերներուն հետ :

19. Քրիստոս ինչ ասաց խաղաղարարաց.

— Աստուծոյ այնքան հաճելի են այն անձինք որ խռովեալ մարդոց մէջ հաշտութիւն ձգելոյ կաշխատին, ու սրտերնէն կռիւն ու ատելութիւնը վերցունելով՝ զանոնք կխաղաղեցունեն, որ Տէրն մեր ասաց. «Երանի՛ խաղաղարարաց, զի նոքա որդիքս Աստուծոյ կը լինեն» . (Մատթ. Ե. 9.) :

20. Ի՞նչ եղանակաւ ամեն մարդոյ հետ կըրնամք խաղաղ ապրիլ.

— Երկու եղանակաւ. 1) Երբ պակասութիւն մի գործեմք՝ սիրով զայն խոստովանիմք մեր ընկերոջը. 2) Ուրիշներու պակասութեանը ներողամիտ լինիմք, եւ համբերեմք վասն Աստուծոյ :

21. Ի՞նչ եղանակաւ գժտեալները կրնամք խաղաղեցունել.

— Զանալով իրենց փոխադարձ յանցանքը թեթեւցունել, ներողութեան յորդորելով, նոցա հասկացունելով խաղաղութեան ու հաշտութեան օգուտներն, եւ բացատրելով գժտութեան եւ թշնամութեանց սոսկալի վնասները թէ՛ յայտնաբերելի եւ թէ՛ ի հանդերձելումն :

Դ Ա Ս Ի.

Պ Ա Ր Տ Ի Բ Ա Ռ Ա Ն Ջ Ն .

Ա Ա ժ խ ա ս տ ի ռ ու թ ի լ ն .

1. Առ Աստուած եւ առ ընկերն պարտիքներս
բէն դուրս պարտքեր եւս ունիմք .

— Այո՛, ուրիշ այլեւայլ պարտականութիւն-
ներ եւս ունիմք, որք կկոչուին Պարտե՛ք առ անձն :

2. Որո՞նք են այս պարտեաց գլխաւորները .

— Գլխաւորքն երեք են . 1) Աշխատութիւնը,
2) Համբերութիւն, 3) Բարեխառնութիւն :

3. Աշխատութեան համար Ս. Գիրք կվճռեն թէ
պարտք մի է մարդոց համար .

— Այո՛, Աժ հրամայեց Ադամայ. «Քրդա՛ք
երեսոց Ժող կերիցեա՛ս զհաց Ժող» . (ՄԵՆՊ. Գ. 19) : Նա
հրամայեց Հրէից որ եօթնեկին վեց օրը աշխարհն .
(Ել. Ի. 9) : Եւ ինչպէս որ կիրակի օրերը շահու
համար աշխատողները կմեղանջեն, (Տես Մատն
Բ. Դաս 2. 16) նոյնպէս կ'աշխարհեն անո՛ք որ շաբ-
աթն Ժող զն աշխարհի ծառայութեամբ :

4. Առաքեալը ինչ կհրամայէ .

— Առաքեալը տալով յօրինակ հաւատացելոց
իւր աշխատասէր կեանքը՝ որ դիշեր ցերեկ դոր-
ծելով կանցունէր, կաւելցունէ նա վճաւով՝ թէ

«Ով որ չուզեր աշխատիլ՝ նա արժանի չէ՛ հաց
ուտելոյ » . (Բ. Թես. Գ. 10) :

5. Ինչո՞ւ չաշխատողը արժանի չէ հացի .

— Վասնզի ուրիշներու համար բան մի չընո-
ղը՝ իրաւունք չունի մասնակցիլ այն բարիքներուն
գոր նոքա կարտագրեն իրենց աշխատանքովը :

6. Չաշխատելով աւելի երջանիկ չէ՞նք լինիր .

— Ընդհակառակն . վասնզի անով 1) Շատ մի
չարիքներու ենթակայ կլինէինք, յորոց կազատէ
զմեզ աշխատութիւնը, 2) Շատ մի բարիքներէ
կզրկուէինք, զոր կշնորհէ մեզ աշխատութիւնը .

3. Որ չարիքներն են յորոց կազատիմք աշ-
խատութեան շնորհիւ .

— Գլխաւոր չարիքներն են 1) Զանճութիւն, որ
դատարկակեաց հարստին արժանաւոր պատիժն
է . եւ 2) Ծռւութիւն, որ հարկաւորապէս կառաջ-
նորդէ զմեզ ի մոլութիւնս եւ ի հիւանդութիւնս :

8. Աշխատութիւնը ինչ բարիքներ կշնորհէ .

— 1) Մեզ կշնորհէ հարկաւորը . 2) Զմեզ հան-
գիստ ապրելոյ վիճակի մէջ կդնէ . 3) Մեր հա-
ճոյքները աղնուադոյն եւ քաղցրագոյն կգոր-
ծէ . 4) Մենէ կհեռացունէ փորձութիւնները .

5. Աշխատութիւնը ինչպէս կհեռացունէ մենէ
զփորձութիւնս .

— Վասնզի մեր հոգւոյն բնական դործունէ-
ութեամբը մեր միտքը կհակամիտի ի չարն, եթէ
չգործեմք զբարի : Այս պատճառաւ է որ ծու-

լուծիւնը կկոչուի մայր աթոնայն չարեաց ու հոլմիւնայն :

10. Ուրիշ ինչ բարիք կընորհէ աշխատութիւնը .

— Աշխատութիւնը ոչ միայն մեր հոգւոյն օգտակար է , այլ եւ մեր մարմնոյն . վասնզի առողջ կապահէ զայն , ու կայտառ կընէ : Մինչդեռ ծուլութիւնն ու անգործութիւնը զմեզ դանդաղ եւ տկար կընէ առ ամենայն , եւ կառաջնորդէ յանպատուութիւն եւ ի յուսահատութիւն :

11. Աղքատութեան մեծ պատճառն ինչ է .

— Աղքատութեան մեծագոյն պատճառը՝ ծուլութիւնն է : Ինչ աղքատ կայ որ եթէ ինքզինքը լաւ քննէ՝ չտեսանէ որ իւր ծուլութեանը շնորհիւն է որ այն խեղճութեան մէջ ընկած է : Եւ ինչպէս որ աղքատութիւնը ծուլութեանէ առաջ կուգայ , նոյնպէս ալ հարստութիւնը կըզխի յաշխատութիւնէն :

12. Աշխատասէրը անյաջողութեան մէջ ինչ կընէ

— Եթէ Աճ անյաջողութեամբ փորձէ զաշխատասէրը , նա չըքանիր , միշտ կաշխատի որ ճակատին քրտինքովը յաղթէ ամենայն դժուարութեանց . եւ դիշերը հոգնած անկողին մտած տեսնէ խղճի հանգստութեամբ կրնայ ասել . « Զոր ինչ պարտն էս առեւ շարժու » . (Ղուկ. Ժ. 10) :

13. Աշխատասէր մարդը ինչ պատիւ կստանայ .

— Աշխատասէր մարդը ընկերութեան մէջ կընդունի պատիւ ու մեծարանք : Նորա տունը կիջանէ Աստուծոյ օրհնութիւնը , եւ իւր ընտանիքը կըլիմէ ի յաջողութիւն եւ ի զուարթութիւն :

Դ Ա Ս Ի Ա .

Բ. ՀԱՄԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ .

1. Համբերութիւնն ինչ է .

— Կրել անտրտունջ եւ սիրով զայն ամեն նեղութիւն եւ վիշտ՝ որ մեր վերայ կուգան :

2. Ինչո՞ւ անտրտունջ եւ սիրով պիտի տանիմք նեղութեանց եւ վշտաց աշխարհի .

— Գիտաւոր չորս պատճառաւ . Ա. վասնզի անհամբերութիւնը աւելի կծանրացունէ մեր վշտերը : Զմեզ դժպիւն կընէ մեր ծառայից ու պարագայից : Մեր միտքը կխռովէ ու կշփոթեցունէ , որով անկարող կլինիմք մեր օգուտը տեսանել ու գործադրել :

3. Վշտակրութեան Բ^ր շարժառիթը ո՞րն է .

— Բ. վիշտք եւ նեղութիւնք մեզ շատ անգամ կարեւորք են՝ որպէսզի մեր հպարտութիւնը կոտրեն , ու զմեզ յաշխարհասիրութիւնէ խորշեցունեն . (Սաղմ. ձԺԼ. 67, 71) :

4. Վշտակրութեան երրորդ օգուտը ո՞րն է .

— Գ. Մշտավայել յաջողութիւնը զմեզ խրատասիրտ կընէ , մինչդեռ ճախորդութիւնը զմեզ առաւել մարդասէր կընէ , եւ այլոց վշտացն ալ կարեկից լինել կսովորեցունէ :

5. Վշտակրութեան չորրորդ օգուտը հին է.

— Դ. Աստուծոյ վերայ վստահիլը, զԱստուած սիրելը՝ երբ նա ամենայն յաջողութիւն կուտայ, արդիւնք մի չէ՛, բայց մեծ աստուածսիրութիւն է՝ երբ ցաւոց մէջ հաւատքով եւ սիրով համբերեմք եւ յուսամք յողորմութիւն Նորա : (Կարդա Ա. Մատթ. 13. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.) :

6. Ո՞վ է օրինակ համբերութեան.

— Մեր Փրկիչը՝ Բայց մեզ պէտք է քաջալերէ եւ օրինակն Սրբոց, որ մեր բնութեամբ տկար էին, բայց համբերութեամբ կրեցին զամենայն ազդ տանջանաց եւ վշտաց : Յոր նահապետը կը փառաւորէր զԱստուած, իւր անտանելի վշտաց եւ ձախորդութեանցը մէջ, եւ կ'ըսէր. «Եթէ զիս Աստուած մեղսունէ անգամ՝ չսիրի դադրիմ իրեն յուսալէ» . (Յով. Ժ. 15. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.) :

7. Ընկերներէ նեղութիւն քաջածատեն զինչ պարտիմք առնել.

— Պարտիմք ի սէր Աստուծոյ համբերել մեր ընկերներուն պատճառած ամեն նեղութեանց, չարին չօր չհատուցանել, այլ ներել, եւ զգուշանալ բարկանալէ ու կիրք ելանելէ :

8. Մեր կրքերը միշտ վնասակար են.

— Մեր կրքերը աղէկ են՝ երբ անոնց տիրել գիտամք. իսկ երբ թողումք որ մեր վերայ տիրեն՝ մեր կրքերը յուր կ'ընկնին ու վնասակար, թէ՛ մեզ եւ թէ՛ ընկերաց :

9. Կիրք ունենալը մենք կախում ունի.

— Կիրք ունենալը կամ չունենալը՝ մենք կախում չունի, այլ նոցա վերայ իշխելը՝ ոչ միայն մենք կախում ունի, այլ եւ մեր պարտքն է :

10. Կրքերէ չյաղթուելոյ միջոցն հին է.

— 1) Կրքերէ վեր համարել մեր պարտիքը. 2) Սիրտը միայն անկորնչելի բարիքներու տալ. 3) Ինքզինքը վարժեցունել կորսնցունելոյ այն բաները յորոց կրնայ զրկուիլ. 4) Սովորիլ ամեն բանէ զրկուելու քաջութեամբ՝ երբ առաքինութիւնը մենք զայդ կը պահանջէ :

11. Հիւանդութեան մէջ մասնաւորապէս զինչ պարտիմք առնել.

— 1) Պարտիմք սիրով համբերել չարչարանաց հիւանդութեան. 2) Պարտիմք խոստանալ Ա.Յ որ լաւագոյն կեանք մի անցունեմք, եթէ առողջութիւն մեզ պարգեւէ. 3) Պատրաստուիլ բարի մահուան (Մատթ. 23. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.) :

12. Բարի մահուան ինչ կերպով կրնամք մեք պատրաստուիլ.

— 1) Բոլոր մեր կեանքը խնամով քննելով. 2) Ներողութիւն խնդրելով անոնցմէ զորոս վրէտացուցած եմք. 3) Փոխարինելով մեր տուած վնասները. 4) Ներելով մեր թշնամեացը. 5) Այն անհուն ողորմութիւնը խնդրելով, արդեամբք Փրկչին մերոյ. 6) Խոստովանելով եւ հաղորդուելով, ու հիւանդաց Խորհուրդն ընդունելով :

13. Մահու մօտ ուրիշ ինչ ընելու եմք .

— 1) Պարտիմք մեր հաշիւները կարգի դնել, զաւակաց եւ աղգականաց ժառանգութիւնը ապահովցունել, որպէսզի մեր մեռնելէն յետոյ նիքա չզրկուին, կամ մէջերնին գտնութեանց առիթ չունենան : 2) Պարտիմք աղքատաց, դըպրոցաց, եկեղեցեաց, հիւանդանոցաց մասն կտակել մեր ստացուածէն, որպէսզի յիշեն զմեզ եւ աղօթեն մեր հոգւոյն համար :

14. Ո՞ր ժամանակ պարտիմք պատրաստուիլ .

— Թէ եւ ամեն օր պէտք է պատրաստ դնուիմք բարի մահուան, բայց մասնաւորապէս 1) Ծանր վտանգի մի առջեւ . 2) Հիւանդութեան մէջ : Ով որ օր օրի կձգէ զայս պատրաստութիւն, մանաւանդ հիւանդութեան ատեն, պէտք է սարսափի, մտածելով՝ որ կրնայ մահը զինքն անպատրաստ հանել առաջի Աստուծոյ :

15. Հիւանդի տէրերուն պարտքն ինչ է .

— Հիւանդի տէրերուն պարտքն է համբերել անոր տուած նեղութեանցը, սիրով խնամք տանիլ նորա բժշկութեանն համար, հաշիւներ հոգայն քննելու, ջանալով որ ընդունի զՍ. Խորհուրդս ապաշխարութեան եւ Հաղորդութեան : Եթէ իրենց անհոգութեամբ՝ կամ հիւանդին դող չհանելոյ չնչին պատճառանօք՝ նա մեռանի անմասն եւ անհաղորդ, Աստուած իրուամբ իրենցմէ խիստ հաշիւ պիտի պահանջէ :

Դ Ա Ս Ի Բ.

Գ. ԲԱՐԵՆԱՌՆՈՒԹԻՒՆ, ԿԱՄ ԶԱՓԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑԻՑ ԵՒ ՀԵՏՏՈՒԹԵԱՆՑ

1. Բարեխառնութիւնն ինչ է .

— 1) Զախաւոր կերպով հետամուտ լինել ու խնդրել աշխարհի զուարճութիւնք կամ զբօսանքը, պատիւները, ու բարիքները . 2) Զանոնք վայելել ժուժկալութեամբ, առանց ծայրայեղութեան :

2. Ժուժկալութիւնն ինչ է .

— Ժուժկալութիւնն է ուտելեաց եւ ըմպելեաց նկատմամբ դործածուած բարեխառնութիւն :

3. Ժուժկալութիւն չստանալ ինչ փնտս կրերէ .

— Անժուժկալութիւնը երեք գլխաւոր փնտսներ մեզ կպատճառէ : Առաջին, հիւանդութիւններ կճնուցանէ, եւ շատ անգամ մեր մահուանը պատճառ կլինի :

4. Անժուժկալութեան երկրորդ փնտսը ո՞րն է .

— Բ. Զմեզ անյագ ընելով, մեր պիտոյքները կշատցունէ, որով ծախքերնիս ալ կաւելնայ : Եթէ հարուստ եմք՝ աղքատաց չեմք կրնար օգնել մեր շուայտութեանց ծախքերուն պատճառաւ : Իսկ եթէ աղքատ եմք՝ մեր անժուժկալութեամբը կկործանիմք յաղէտս թշուառութեան :

5. Անժուժկալութեան երրորդ վնասը հին է.

— Գ. Երբ ինքզինքնիս կերուխումի տամք՝ կմոռանամք մեր հոգին, կրօնական պարտիքը ու առաքինութիւնը. մեր բոլոր հոգն ու մտածութիւնը՝ մեր մարմինը լինելով. (Ղուկ. ԻԱ. 34),

6. Գինովութեան վնասները որոնք են.

— Գինովութիւնը զգուելի մոլութիւն մի է, որ զմալդս յանձան կդարձունէ, ու ամեն տեսակ ամօթալի ծայրայեղութիւն ընել կուտայ :

7. Խաղը օրինաւոր դրօսանք է.

— Խաղը անմեղ դրօսանք է՝ եթէ չափաւորապէս դործածուի, այսինքն՝ աշխատութենէ հոգնութիւն առնելոյ եւ կամ մարմնոյ կրթութիւն եւ շարժումի տալոյ նպատակաւ :

8. Խաղամոլութիւնն ինչ է.

— Երբ ինքզինքնիս չափազանց խաղի տամք, ու մեր պատուական ժամանակը եւ դրամը վատնենք, մեծ ու աղետաբեր մոլութիւն կգործեմք, որ կկոչուի խաղամոլութիւն :

9. Խաղամոլութեան աղէտներն որոնք են.

— Խաղամոլութեան աղետից զլխաւորքն են
1) Աղքատաց տրուելիք ստակը, ու շատ անգամ ընտանեաց օրապահիլը՝ կվտնենք անգըժութեամբ. 2) Խարէութեանց ու խարդախութեանց մէջ կգլորիմք, կորուստնիս ձեռք ձգելոյ համար. 3) Բարկութեան, հայհոյութեանց, վրէժխնդրութեան, հիւանդութեանց,

չքաւորութեան ու մինչեւ անգամ մեր մահուանը պատճառ կլինի խաղամոլութիւնը :

10. Թատրոն երթալը արգիլուած է.

— Թատրոն՝ բարոյական դասարան մի է, եթէ ազգասիրութեան, առաքինութեան, պարկեշտութեան ու մաքուր բարոյականի ներկայացումներ տրուին, ուր ամեն պարկեշտ մարդ կրնայ օգտուիլ ու դրօնուլ վայելչապէս :

11. Անբարոյական թատրոնաց վնասն որն է.

— Անբարոյական թատրոններու վնասները խիստ մեծ են, վասնզի հոն անպարկեշտ ներկայացումները, խենչ պարերը, յուզիչ երգերը՝ ի մոլութիւն կհրապուրեն հանդիսատեսից սիրտը : Այնպիսի անպատիւ թատրոնք՝ կլինին դպրոց զեղխութեան եւ ասպականութեան բարուց, յորոց պէտք է զգուշանան պարկեշտ ընտանիք :

Դ Ա Ս Ի Գ.

Դ. ՐԱՐԵՆԱՌՆՈՒԹԻՒՆ ՃՈՒՈՒԹԵԱՆ,

1. Ծոխութեան կամ հարստութեան բարեխառնութիւնը յորձմ կկայանայ.

— 1) Հարստութեան հետամուտ չլինել բոլոր հոգւով. 2) Հարստութիւնը լիմաստութեամբ վայելել, եթէ հարուստ եմք. 3) Աղքատութեան ու ձախորդութեան վշտացն ու հարուածոց

համբերել արիաբար՝ եթէ աղքատ եմք, եւ պարկեշտ միջոցներով չեմք կրնար հարստանալ:

Չ. Հարստութիւնը փափաքելի բան մի չէ.

— Հարստութիւնը երջանկութեան համար բացարձակապէս հարկաւոր պայման մի չէ: Առանց հարուստ լինելոյ ալ կրնամք աշխատանք ձեռք բերել այն բաները որ մեզ ստուգիւ հարկաւոր են, այսինքն կերակուր, բնակարան եւ հագուստ:

Յ. Արծաթսիրութիւնը ինչո՞ւ վնասակար է.

— Վասնզի ստակ դիզելոյ համար ամեն կերպ ոճիր յանձն կառնու արծաթասէրը: Այն պատճառաւ Առաքեալը կվճռէ թէ «Արծաթ ասինայն չարեայ արծաթսիրութիւն» (Ա. Տիմ. 2. 10.):

Գ. Չեմք կրնար պատուաւոր միջոցներով հարստանալոյ աշխատիլ.

— Այո, կարելի եւ օրինաւոր է: Բայց գիտել պարտիմք որ հարստութիւնը զմեզ կհրապուրէ 1) ի հեշտութիւն, ի շուայլութիւն եւ ի զեղխութիւն. 2) ի հպարտութիւն եւ ի փառասիրութիւն:

Ե. Բն զինչ ասաց հարուստներուն .

— «Վայ յեղ մեծարանց զի ընկալայ զմեծարանութիւն եր» (Ղուկ. 2. 24): Եւ ուզելով հասկացունել թէ հարստութիւնը որքան փորձութիւններ ունի որ արգել կլինին առաքելութիւններ գործելոյ եւ ի մոլութեանց զգուշանալոյ, ասաց Տէր. «Դեբարայն իցէ մալիոյ ընդ ծախ ասղան մօրանել, քան մեծարան յարայութիւն երկնից մօրանել» (Ղուկ. 11. 25):

Զ. Աղքատութիւն ալ իւր փորձութիւնները չունի.

— Անտարակոյս, ուստի ոչ ընդհատ ի հարստութենէ՝ պէտք է վախճամք եւ յաղքատութենէ, որով եւ ջանամք որ աւելորդ ծախքերով, ծուլութեամբ ու ծուռ շահագիտութիւններով ինքզինքնիս չկործանեմք յաղքատութիւն:

Դ. Ո՞ր վիճակն է առաւել փափաքելի.

— Պատուաւոր միջակայնութիւնը (այսինքն՝ ոչ հարուստ եւ ոչ ալ աղքատ լինելը) ամենէն փափաքելի եւ ապահով վիճակն է աշխարհիս վերայ. այնպէս որ կարող լինիմք առաւելապէս տալ, քան թէ՝ առնուլ յայլոց:

Ը. Հարուստ մարդը ինչպէս իրեն ճոխութիւնը իմաստութեամբ կրնայ վայելել.

— 1) Զգուշանալով յամբարտաւանութենէ, յանիրաւութենէ, յանժուժկալութենէ, ի զեղխութենէ եւ ի շուայտութեանց. 2) Աղքատաց, որոց ու այրեաց ողորմութիւն ընելով, եւ Ազգին եկեղեցեացը, դպրոցացը եւ հիւանդանոցացը նուէրներ հանելով, որպէսզի իւր հարստութիւնը օրհնուի թէ՛ յԱստուծոյ եւ թէ՛ ի մարդկանէ:

Թ. Առաքեալը ինչ խրատ կուտայ հարուստին.

— Առաքեալը կգրէ. «Մեծարանց որ էն յայսմ աշխարհի, պարտաւոր պաշտ մեծարանալ եւ մեծարանել մեծարան անորի, այլ յԱստուծոյ որ որայ մեղ զմեծարան առաքապէս ի վայելէ: Զբարեմ գործէլ, մեծանալ գործով բարեմեան, առաքա, մեծանալ, հա-

դրոյս լինել, գանձել անյանց հինք քարի է հանդէսնելն. զի քոռան հարկանէցեն զճճարիս կենացն» (Ա. Տիմ. 2. 17-20),

10. Ի՞նչ խոստում կայ բարեգործ Հարուստին.

— Քրիստոս Տէրն մեր ասաց. «Երանէ՛ ողորմածաց զի նոքա ողորմութեան գոցեն» (Մատթ. 5. 7), եւ Դավիթ. «Երանէ՛ որ խորհի զաղփարն և զանանին, յառաջ լարի խիտ զնա Տէր: Տէր պահէ զնա և կեցոնցանէ, երանելի առնէ զնա է վերայ երկրի, և ոչ մարմնէ զնա է յեւս լինաւորաց իւրոց: Տէր օգնական է նմա է մահին ցառոց իւրոց, զախնայն անկողնս նորա դարձնոցանէ է հիւանդութենէ նորա» (Սղմ. 12-4),

11. Հարուստը աղքատաց հետ ինչպէս պարտի վարուիլ.

— Հարուստը պարտի աղքատաց հետ վարուիլ ամենայն մարդասիրութեամբ. պէտք չէ զանոնք անարգէ, ոչ նախատէ, ոչ ծաղրէ, եւ ոչ սրտերնին կոտորէ, կամ երեսնին տայ իրենց ողորմելի եւ ողբալի վիճակը.

12. Ի՞նչ պատճառաւ.

— Վասնզի մեծ տմարդութիւն եւ անգթութիւն է աղքատաց հետ արհամարհանօք վարուիլը: Աղքատաց արտասուքն եւ հեծութիւնք՝ կրարձրանան յաթոռն Աստուծոյ, որ կ'ապտէ՛ զանողորմ եւ զանխիղճն մեծատուն:

13. Ի՞նչ կ'իճուէ Ս. Դիրքն այս մասին.

— Սողոմոն կ'զրէ. «Որ էտրանէ զաղփարով՝ քարհացոցանէ զԱրարչին նորա, և որ սպն հարկանէ կորուս-

նելոյն՝ ոչ արդարացի, իսկ որ գլխայն՝ ողորմութեան գոցէ» (Առակ. 10. 5):

14. Աղքատներն ինչպէս պարտին վարուիլ.

— Պարտին 1) Աշխատութեամբ իրենց վիճակը բարւոքելոյ ջանալ. 2) Խնայողութիւն առնել. 3) Եթէ բարերարութիւն ընդունին՝ երախտագէտ լինել, եւ աղօթել վասն բարերարաց:

15. Առ Աստուած զինչ պարտին աղքատք.

— Պարտին իրենց ամեն հոգը յէլ Աստուծոյ՝ որ իրենց համար հոգ կ'առնէ (Ա. Պետ. 5. 7): Ուստի առանց տոգոհալոյ իրենց վիճակին նեղութեանցը վերայ՝ պարտին ինքզինքնին յանձնել այն բարեգութ ձոր որ թռչնոց ու վայրի խոտերու վերայ անգամ հոգ կ'տանի, ասաց Քրիստոս, որչափ եւս առաւել մարդոց պիտոյիցը վերայ, որիւր որդիքն են. (Մատթ. 2. 25):

ԴԱՍ ԻԴ.

Ն. ՌԱՐԵՆԱՌՆՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՈՒԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

1. Պատուասիրութեան եւ փառասիրութեան մէջ ի՞նչ չափաւորութիւն պարտիմք բանեցունել.

— Պատին ու փառքը պարտիմք չափաւորապէս գործածել, նախամեծար համարելով համեստ կեանքը, որ մեղի համար ամեն կեր-

պով օգտակար է. (Մառն Բ. Դաս Ժէ. 9—15) :

2. Փառքի եւ պատուոյ չափազանց հետամըտութիւնը ինչո՞ւ աղէկ բան չէ.

— Վասնզի փառքն ու պատիւները անկատար եւ անհաստատ բարիքներ են, որ զմեզ նախանձու եւ ատելութեանց նշաւակ կընեն, եւ բիւր հոգերով եւ մտատանջութեամբք կ'ընցունեն.

3. Փառասիրութիւնը ինչ մոլութիւնս կ'ծնանի .

— Գլխաւորապէս՝ Ագահութիւն (Դաս ԻԲ. 3.) ու Աբարդաանութիւն կամ հպարտութիւն :

4. Ամբարտաւանութիւնն ինչ է.

— Ամբարտաւանութիւնն է ինքիր վերայ մեծ համարումն ունենալ, որով կսկսիմք պարծենկոտութիւն կամ անձնապարծութիւն առնել, զուրիշներն արհամարհել, պերճութեանց ետեւէ լինել, շողոքորթութիւնը սիրել, ու փոքրիկ նախատինք մի անգամ չեմք կրնար տանիլ :

5. Հարուստը, ազնուականը, հանճարաւորը, գեղեցիկը, եւ, իրաւունք չունի՞ն հպարտանալոյ .

— Ո՛չ երբէք. վասնզի հարստութիւն, ազնուականութիւն, գեղեցկութիւն, հանճար, եւ, Աստուծոյ պարգեւներն են, որոց համար պարտին նոքա երախտագէտ լինել, եւ ոչ թէ ամբարհաւածիլ : Աստուած՝ իւր տուածը՝ երբ եւ ուզէ կրնայ ետ առնուլ. (Ա. Կոր. Գ. 7.) :

6. Մեր գործած առաքինութեանցը վերայ միթէ չեմք կրնար մեծամոտիլ .

— Ո՛չ բնաւ, վասնզի 1) Մեր ամենէն մեծ առաքինութիւնքն ալ միշտ թերակատարք են.

2) Ամենէն առաքինին ալ կրնայ մեծ մեծ մոլութեանց մէջ գլորիլ. (Ա. Կոր. Ժ. 12). 3) Այնպէս որ՝ եթէ Աստուած խստութեամբ զմեզ դատելոյ ելնէ՝ ո՛չ ոք կրնայ փրկուիլ. (Սաղմ. ձիթ. 5.) :

7. Հպարտութիւնը ուրիշ ինչ չարիքներ կ'երբէ.

— Հպարտութենէ պարտիմք զգուշանալ նաեւ հետեւեալ պատճառներով 1) Հպարտութիւն ներշնչելով քեզիս-նեան ակորժակը՝ զմեզի չքաւորութիւն կսահեցունէ. 2) Այլոց ատելի զմեզ կընծայէ. ու 3) Չթողուր որ մեր թերութիւնները ուղղեմք :

8. Զեղխութիւնն ինչ է.

— Զեղխութիւնը փայլուն ու բազմածախ ապրելոյ կերպ մի է, ամեն տեսակ անօգուտ եւ դատապարտելի շռայլութեամբք :

9. Զեղխութեան փնտսն ինչ է.

— Զեղխութեան գլխաւոր փնտսները հետեւեալքն են. Առաջին. Անխելութիւն է խնամել եւ զարդարել այնքան պճնասիրութեամբ այն մարմինը՝ որ մերկ ի հող պիտի դառնայ, եւ որդերու կերակուր պիտի լինի գերեզմանին մէջ :

10. Զեղխութեան երկրորդ փնտսը ո՞րն է.

— Բ. Զեղխութիւնը մեծ չարիք մի է, վասնզի կ'թուլացունէ մեր հոգին ու կ'ստացունէ զսիրտ. նա այնքան սուտ պիտոյքներ կ'հնարէ՝ որ կարօտելոց օգնութեան հասնիլը դժուար կընէ մեզ :

11. Միթէ ամեն պերճասէր հարուստք խնայողութեամբ կ'ընեն.

— Ոչ, սխալ կարծիք է այդ. վասնզի կան նաեւ աղքատաց վերայ գթացող հարուստներ, բայց ընդհանրապէս՝ զեղխութիւնը չներեր որ նոցա օգնեն, կամ դոնէ արժանաւոր օգնութի մի ընեն:

12. Զեղխութիւնը հարկ կտանի զմարդ.

— Զեղխ հարուստներուն մեծ մասը պարտքի տակ կ'ընան, եւ վերջապէս ի մոլութիւն, ի հիւանդութի եւ ի թշուառութի կգահավիժին, ողբալով իրենց կուրուքեանը վերայ, բայց չան ուշ:

13. Զեղխութիւնը ուրիշ ինչ փաստ կրերէ.

— Զեղխութիւնը մարդոց սրտին մէջ ծախսելոյ բուռն նախանձ մի կրերէ, ու ոսկի չահելոյ կատաղութիւն մի կազդէ, որոյ համար զամենայն ասօրինաւոր միջոց օրինաւոր կհամարին:

14. Ինչո՞ւ հպարտը ատելի կ'ընի.

— Վասնզի նա կուզէ որ զինքը միայն գովեն, իրեն վերայ միայն խօսին, ու հիանան: Այսու՝ կնախանձի այլոց տրուած գովեստից վերայ, զանոնք չքաշեր ու վար կզարնէ. ուստի եւ հետեւաբար՝ նոցա անձնասիրութիւնը կվիրաւորուի, որով եւ բնական է որ կսկսին ատել զնա:

15. Ինչո՞ւ հպարտը անուղղելի կ'ընի.

— Վասնզի հպարտը մեծամտութեամբ լցուած՝ չիրնար ճանաչել իւր պակասութիւնքը: Ինքզինք ուղղելոյ առաջին քայլը՝ անձնաճանաչութիւնն է:

16. Հպարտութեան վերայ Ս. Գիրքն զինչ ասէ.

— Աստուծոյ ամենէն ատելի եղած մոլութեանց գլուխ հպարտութիւնն է: Ս. Գիրքը կասէ, «Տէր ամբարշտանից հախաւից կայ, որպէս շնորհս խոնարհացի: Որ բարբառացանք զանի՝ խոնարհացի» (Առակ. 2. 16, 17: = Յակ. Դ. 6: = Մատթ. ԻԳ. 12.):

17. Զինչ է խոնարհութիւն.

— Հպարտութեան ներհակ առաքինութիւնը կկոչուի խոնարհութիւն, որ է 1) Ինքիր վերայ համեստ համարում մի տածել. 2) Խոստովանիլ իւր թերութիւնքը. 3) Ինքզինքը ուրիշներէն վեր չբռնել ու զայլս չարհամարհել գոռոզութեամբ:

18. Քրիստոս ինչ կսովբեցունէ այս մասին.

— Տէրն մեր խոնարհութեան ամենէն գերազանց տիպարն եղաւ իւր ծննդեան օրէն մինչեւ ի մահ: Ուստի եւ ամենայն իրաւամբ հրամայեց մեզ որ իրեն նմանիմք, ասելով. «Ուսարհի՛ ինչի՛ զի հեղե՛մ եւ խոնարհ երբի» (Մատթ. ԺԱ. 29):

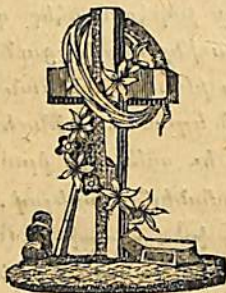
19. Խոնարհութեան օգուտներն որոնք են.

— Խոնարհութիւնը գլխաւոր երկու օգուտ ունի: Առաջին. Խոնարհութիւնը ամենէն ընտիր միջոցն է որ ուրիշները մեր արժանեաց վկայեն, մեր թերութեանցը տանին, զմեզ սիրեն, ու ձեռնտու լինին մեր իրաւացի պահանջանացը:

20. Խոնարհութեան երկրորդ օգուտն որն է.

— Բ. Խոնարհը համոզուած լինելով թէ ինք կատարեալ չէ, հլութեամբ եւ երախտագիտու-

Թեամբ կընդունի իրեն տրուած խորհուրդները, ու այսպիսեալ՝ ամեն օր կյառաջագիմէ ի կատարելութիւն. վասնզի Սատուած Կայ շորհս խորհաց (Յակ. Դ. 6). որով ապահովապէս կթեւա-կովսէ նա ի յաւիտենականն երջանկութիւն :

ՄԱՍՆ Գ.

ՄԻՋՈՅՔ

Գ Ա Ս Ա .

ՇՆՈՐՀՔ

1. Կրնամք մեք մեղէն Սատուծոյ պատուիրանները պահել, եւ փախչիլ ի մեղաց.

— Ոչ, չեմք կարող առանց օգնութեան շնորհացն Այ պահել Նորա պատուիրանները եւ փախչիլ ի մեղաց (Փիլիպ. Բ. 15: = Հռոմ Ե. 16) :

2. Շնորհքն ինչ է .

— Շնորհքը գերբնական պարգեւ մի է, կամ օգնութիւն մի՝ զոր կուտայ մեզ Սատուած ճրարար, այսինքն պարզապէս իւր բարութեամբը, եւ արդեամբք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, առ ի օգնել մեզ ի գործ փրկութեան մերոյ :

3. Ինչ արդիւնք կունենայ իմեզ շնորհն Այ .

— Այ շնորհքը կլուսաւորէ մեր միտքը, ու կը չարժէ մեր սիրտը՝ որ գործեմք զբարին, եւ հեռանամք ի չարէն. (Մատն Ա. Դաս Ի. 4—19) :

4. Շնորհքը մեզի հարկաւոր է.

— Այո, այնքան կարեւոր է մեզ Աստուծոյ շնորհքը՝ որ առանց անոր չեմք կրնար մեր վերելութեան օգտակար բան մի գործել.

5. Աստուած միշտ կուտայ մեզ իւր շնորհքը.

— Այո, ամեն անգամ որ մեզ հարկաւոր է, եւ կիսնդրեմք զայն պարտուպատշաճ կերպով:

6. Մարդս արժանի է շնորհացն Աստուծոյ.

— Ոչ, այլ ձրի սկարդեւ մի է այն՝ յանհուն ողորմութենէն Աստուծոյ: Ուստի որուն որ ուղէ եւ որչափ որ կամենայ այնքան կուտայ Աստուած, առանց բնաւ մեր արժանաւորութեանը. (Հռովմ. Թ. 18.):

7. Որոն արդեանցն համար կուտայ մեզ Աստուած իւր շնորհքը.

— Վասն արդեանց Փրկչին մերոյ Յի Բի.

8. Որոն արդիւնաւորեցաւ Յիսուս Քրիստոս զշնորհս փրկութեան.

— Բոլոր մարդկութեան համար:

9. Ամեն մարդու ալ կսկարդեւք զայն Ած.

— Աստուած կշնորհէ առաւելապէս այն մարդոց որ անոր չեն ընդդիմանար:

10. Կրնամք ընդդիմանալ շնորհացն Աստուծոյ.

— Այո, վասնզի Աստուած ազատութիւն տուած է մեզ գործելոյ կամ ոչ՝ զբարին, եւ ընդունելոյ կամ մերժելոյ զշնորհս Ս. Հոգւոյն:

11. Կրնամք Աստուծոյ շնորհքը կորսնցունել.

— Այո, միայն մէկ ծանր մեղքով կրնամք կորսնցունել Աստուծոյ շնորհքը:

12. Սովորաբար ինչ միջոցով Աստուած կը պարգեւէ մեզ իւր շնորհքները.

— Երկու միջոցով: 1) Ի ձեռն սուրբ Խորհրդոյն Եկեղեցւոյ. եւ 2) Ի ձեռն Աշխիշ կենդանի հաւատովք: — Այս երկու միջոցները՝ պիտի ուսանիմք առաջիկայ երրորդ Մասին մէջ:

ԴԱՍ Բ.

ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵԿԵՂԵՑՈՑ

1. Եկեղեցւոյ Խորհուրդն ինչ է.

— Աստուածային ներքնապարգեւ շնորհաց արտաքին կամ զգալի նշան մի, զոր հաստատած է Քրիստոս, որպէսզի Հոգին Ս. անով մեր հոգւոյն մէջ շնորհքը հեղու եւ զմեզ սրբացունէ.

2. Խորհուրդը ինչո՞ւ նիւթական նշան մի է.

— Վասնզի կնշանակէ կամ կներկայացունէ զանտեսանելի շնորհս՝ զոր անով կընդունիմք:

3. Խորհուրդները ինչպէ՞ս զմեզ կսրբադործեն.

— Վասնզի ոմանք ի նոցանէ կուտան մեզ այն շնորհքը զոր չունիմք, անցուցանելով զմեզ ի մահուանէ մեղաց ի կեանս շնորհաց. եւ ոմանք՝ ունեցած շնորհքնիս առաւել եւս կաճեցունեն:

4. Քանի են խորհուրդքն Եկեղեցւոյ.

— Եօթն են. 1) Մկրտութիւն. 2) Դրոշմ.

3) Ապաշխարութիւն. 4) Հաղորդութիւն. 5) Խորհուրդն հիւանդաց. 6) Պսակ. 7) Կարգ :

5. Ո՞ր խորհուրդներն են որ ի մահուանէ ի կեանս զմեզ կանցունեն.

— Մկրտութիւն եւ Ապաշխարութիւն.

6. Ո՞ր խորհուրդքն են որ կանցունեն ի մեզ զչնորհա Աստուծոյ.

— Դրոշմն, Հաղորդութիւն, Խորհուրդն հիւանդաց, Պսակն ու Կարգ :

7. Խորհրդոց շնորհքներն ընդունելոյ համար զինչ պարտիմք առնել.

— Ապաշխարութեամբ մաքրել զմեզ ի մեղաց, որպէսզի արժանի լինիմք խորհրդոց շնորհքներն ընդունել յողորմութենէն Աստուծոյ :

8. Ո՞ր խորհուրդներն են որ չեն կրկնուիր.

— Մկրտութիւն, Դրոշմն ու Կարգը չեն կրկնար կրկնուիլ, վասնզի յատուկ կնիք մի կապաւորեն ընդունողին հոգւոյն վերայ :

9. Ի՞նչ է այն կնիքը.

— Անջնջելի հոգեւոր դրոշմ մի որ հոգւոյն վերայ կապաւորուի : Ուստի այն երեք խորհուրդներն ընդունողը եթէ ուրանայ եւս զհաւատս՝ չկրնար այն կնիքները կորսնցունել :

10. Խորհուրդները ո՞վ կմատակարարէ.

— Վեց խորհուրդքն կկատարին ի ձեռն Ե-

պիսկոպոսաց եւ քահանայից : Իսկ եօթներորդը, այսինքն Կարգը՝ միայն Եպիսկոպոսք ունին իշխանութի մատակարարելոյ արժանաւոր ընծայացուաց :

11. Խորհրդոց արարողութիւններն եւ աղօթները ո՞վ հաստատած է.

— Առաքեալք, իսկ յաջորդք նոցա՝ սուրբ Հայրապետք՝ զարդարած են զայնս :

12. Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ խորհրդական արարողութիւնքն եւ աղօթք ո՞ր կգտնուին.

— Մաշտոցին մէջ, որոյ կարգաւորութիւնը եղած է ի ձեռն Ս. Լուսաւորչին եւ Ս. Մեսրոպայ եւ երանելի Թարգմանչացն մերոց :

Դ Ա Ս Գ.

ՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴՐՈՇՄ.

1. Ձինչ է Մկրտութիւն.

— Այն խորհուրդը որ կջնջ ագամային կամ սկզբնական մեղքը, եւ զմեզ Աստուծոյ որդի եւ Նիկիցոյ առաջ այսինքն՝ Քրիստոսեայ կընէ :

2. Մկրտութիւն միայն սկզբնական մեղքը կջնջ.

— Չափահաս ապաշխարող երախայից ներգործական մեղքերն ալ կջնջ, առնելով զնոսա ժառանգս արքայութեանն Աստուծոյ :

3. Երախայն ինչ կիսատանայ.

— Մկրտուիլ խնդրող երախայն բերանով կըն-
քահօրն հետեւեալ խոստումը կուտայ. «Հրաժարեմ
է սաքանայէ և յամենայն խաբէս-մեանց նորա, է իտրհրդոց
նորա, է շար կամաց նորա, է շար հրեշտակաց նորա, է շար
պաշտօնեից նորա, է շար կամարարաց նորա, և յամենայն
ղբումբնէն նորա հրաժարելով հրաժարեմ»:

4. Երախայն ինչ խնդիր կընէ.

— Երբ մկրտիչ քահանայն կհարցունէ թէ
«Յրախայն զինչ խնդրէ». կնքահայրն կպատասխանէ
յանուն երախային. «Հաաադ, Յոյս, Սէր և Մկր-
տումբն. Մկրտել և որդարանալ, մարել է մեղաց, ա-
ղարել է դիւանց և ծառայել Աստուծոյ»: Երեք ան-
գամ կկրկնէ քահանայն իւր հարցումը, եւ ե-
րկուս կնքահայրը կպատասխանէ զվերոգրեալն:

5. Այս խոստման եւ խնդիրքին ոգին ինչ է.

— Մկրտուիլ փափաքողը կխոստանայ 1) Ըն-
դունիլ զմի Աստուած ճշմարիտ, զՀայր եւ զՈր-
դի եւ զՍ. Հոգի. 2) Սիրել զԱստուած ի բո-
լոր սրտէ եւ ծառայել նմա յաւիտեան. 3) Բո-
լոր հոգևով ջանալ Աստուծոյ սիրոյն դէմ չգոր-
գել մեղօք:

6. Որո՞յ անունով կմկրտուի երախայն.

— Յանուն ամենասուրբ Երրորդութեան,
ինչպէս պատուիրեց Տէրն մեր ասելով. «Մկրտե-
ցէ՛ք յանուն Հօր և Որդոյ և Հոգւոյն Սբբոյ».
(Մատթ. ԻԲ. 29):

7. Ի՞նչպէս կմկրտուի երախայն.

— Քահանայն երկուս կթաղէ կամ կընկղմէ զերա-
խայն ի ջուր սրբոյ Աւաղանին՝ մի անգամ ասելով.
(այս անուն) Ծառայա (կամ աղաթնա) Աստուծոյ էկեալ
յերախայնութենէ է մկրտութեն, մկրտի յանուն Հօր և Որդո-
ւոյ և Հոգւոյն Սբբոյ: Գնեալ որեւէքն Քրիստոսն է
ծառայութենէ մեղաց, ընդունէ զորդեգրութեն Հօրն
երկասորէ, լինել ծառանգակց Քրիստոսն և դաժար Հոգ-
ւոյն Սբբոյ»:

8. Երկուս թաղելն կամ ընկղմելն զինչ նշանակէ.

— Երախայն երեք անգամ Ս. Աւաղանին մէջ
ընկղմելը՝ կնշանակէ զերեքօրեայ թաղումն Քրիս-
տոսի. (Շնորհ. Ի մեկն. Ա. Պետ. ձառ. Բ.): Ա-
ռաքեալն կգրէ. «Որ մեռեալ մկրտեցաք է Քրիստոս
Յիսուս» է մահ անոր Սորա մկրտեցաք. լեզուցաք ընդ
Սոյն մկրտութեամբն է մահ: Զի որպէս յարեալ Քրիստոս
է մեռելոց փառօն Հօր, նոյնպէս և մեք է նորոգումս
կեանց շրջեցաք» (Հն. Զ. 5):

9. Ի՞նչ անուն կտրուի մկրտուողին.

— Հարկ է դնել քրիստոնէական կամ ազգա-
յին անուն: Շատ անպատեհ զեղծում մի է
մկրտուողին վերայ օտարազգեաց ու մանաւանդ այ-
լազգեաց անուններ կամ քառանուններ դնել: Այսպիսի
անուններ դնող կնքահարք եւ ծնողք կցուցա-
նեն կամ իրենց տգիտութիւնը, եւ կամ ազգա-
սիրական զգացում չունենալին:

10. Մկրտուողաց ինչ կյիւնցունէ Առաքեալն.

— «Որք մանգամ է Քրիստոս մերեցարդս՝ զՔրիստոս զգնեցեալ եւ . . . Այսուհետեւ զեւ ծառայ , այլ որդի էլիս որդի՝ և ժառանգ Աստուծոյ» . (Կաղաւ. Գ. 27. Բ. 7) :

11. Ամեն մկրտուող Աստուծոյ որդին է .

— Թէ եւ ամեն մկրտուող Քրիստոնեայ կկոչուի, բայց այն Քրիստոնեայն որ մկրտութեանը ժամանակ ըրած ուխտը չպահեր , սյսինքն՝ զԱստուած չսիրեր ու չպաշտեր, ու ինքզինք մոլութեանց ու մեղաց գերի կընէ , նա անհնաժող միայն է Քրիստոնեայ , իսկ Գործերով՝ հեթանոս : Այսպիսեաց դատաստանին օրը պիտի գոչէ Քրիստոս . «Ուերբէք գիտէի զյեզ ի Բա՛յ կայեք ափնեհան որ Գործէիք զանօրէնութեան» . (Մատթ. Է. 22, 25) :

12. Այսպիսեաց համար ինչ կգրէ Առաքեալն .

— Զանարժան Քրիստոնեայս՝ Քրիստոսի թըշնամիս կանուանէ Առաքեալն , եւ կուլայ նոցա վերայ , ասելով . «Դիտա՛ւք զայնպիսին որ այնպէս քնան , որպէս ունի որ զեզ յեզ յօրինակ : Զի Բաղամբ քնան . . . զորոց լալով իսկ ասեմ զինչամեաց Խաչին Քրիստոսի , որոց կարարածն իրոսար է . որոց Աստուծո յորովայն իւրեանց է , և քառս՝ ափնն իւրեանց . որք զերկարորս և ելն խորհին» . (Փիլիպ. Գ. 17—20) :

13. Երախային ինչո՛ւ կնքահայր մի կտրուի .

— Որպէսզի յանուն մկրտելոյն խոստանայ հաւատարիմ մնալ խոստմանց մկրտութեան , եւ իրրեւ հայր հոգեւոր հսկէ նորա վերայ ի գործադրութիւն խոստմանութեանցն :

14. Ի՛նչ է կնքահօր պարտքը .

— Կնքահայրը՝ պարտի իւր սանին քրիստոնէական կրթութեանը վերայ հսկել , խրատել զնա եւ յուղղութիւն հրահրել , եւ ըստ պիտոյից օգնել , եւ պաշտպանել զնա հայրաբար :

15. Տղայ մի կընայ կնքահայր լինել .

— Շատ անպատեհ եւ եկեղեցւոյ ոգւոյն դէմ զեղծում է՝ տղայ մի կնքահայր ընել : Վասնզի տղայն չիրնար Այ եւ եկեղեցւոյ առջեւ երաշխաւոր լինել մկրտուելի երախային համար , եւ նորա հոգեւոր հայրութեան պարտքերը կատարել :

16. Դրոշմն ինչ է .

— Դրոշմն է այն Խորհուրդն որ ի ձեռն Հոգւոյն Սրբոյ կանցցունէ ի մեզ զչնորհս մկրտութեան , եւ կզօրացունէ զմեզ ի դաւանութիւն հաւատոյ :

17. Դրոշմը ինչպէս կկատարուի .

— Քահանայն սրբալոյս միւռոնիւ կօծէ նոր մկրտեալ քրիստոնէին ճակատը , աչերը , աւանջները , հոտոտելիքը , բերանը , ձեռները , սիրտը , քամակը եւ ոտները : Ապա աջը նորա գլխոյն վերայ դնելով՝ կաղօթէ առ Աստուած որ զՀոգին Սուրբ առաքէ ի սիրտ նորա :

18. Միւռոնն ինչ է .

— Իւզ նուիրական օրհնեալ հանգիսիւ ի կաթողիկոսէն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ , որով կկատարուին եկեղեցական օծութիւնք :

Գ Ա Ս Գ .

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ ԷԻՒԱՆԴԱՅ. — ՊՍԱԿ. — ԿԱՐԳ.

1. Հիւանդաց Խորհուրդն ինչ է (*)

— Ծանր հիւանդաց վերայ քահանային ձեռն դնելով աղօթելը, սահմանեալ ընթերցումները կարգալը եւ արձակման աղօթքը կատարելը:

2. Այս Խորհուրդն ինչ շնորհք կրերէ.

— Հիւանդին զօրութիւն կուտայ անարտունջ համբերելոյ, խոստովանած մեղքերուն բիծերը կմաքէ, ներելի մեղքերը կսրբէ, եւ կզօրացունէ զնա մահուան դէմ. եւ եթէ Աժ հարկաւոր համարի՝ կշնորհէ նմա եւ գրգռելուի. (Յակ. Ն. 14—17):

3. Պսակն կամ Ամուսնութիւնն ինչ է.

— Այն Խորհուրդը՝ որ կնուիրագործէ զամուսնութիւն առն եւ կնոջ, տալով նոցա շնորհս ապրելոյ քրիստոնէաբար եւ ծնանելոյ որդիս Ա. Ե .

4. Ինչպէս կկատարուի այս Խորհուրդը.

— Աղօթիւք եւ օրհնութեամբ քահանային, որ զայր եւ կին հաւատացեալ կղուգակցէ, յօրինակ հոգեւոր միաւորութեան Քրիստոսի ընդ եկե-

(*) Այս Խորհուրդն ուրիշ եկեղեցիք Օթման հեմարաց կկուլեն, որովհետեւ հիւանդին աչքը, ախանջը, հոտոտելքը, բերանը, ձեռքն ու ոտքը կծեն՝ յատկապէս օրհնած իւղով:

ղեցւոյ, — ինչպէս Առաքեալը կվարդապետէ. «Խորհուրդս այս ձեռք է, բայց եւ ասեմ է Քրիստոս և յեկեղեցի» . (Եփես. Ն. 52):

5. Ինչ պայմանք կան յայս Խորհուրդ.

— Պսակը օրինաւոր լինելոյ համար գլխաւոր պայմանքն հետեւեալքն են. 1) Պահանջեալ տարիքն ունենալ, եւ մտաց խելագարութիւն, խափանարար հիւանդութիւն կամ թերութիւն չունենալ. 2) Ազատ հաւանութիւն թէ փեսային եւ թէ հարսին. 3) Եկեղեցւոյ տրամադրած ազգականութեան, խնամութեան եւ կնքահայրութեան աստիճանքն պահուած լինին. 4) Հրամանաւ Առաջնորդին կատարել զՊսակն, ի ձեռն օրինաւոր քահանայի, Եկեղեցւոյ մէջ, եւ հարսանեաց համար սահմանեալ օրերուն մէջ:

6. Ամեն օր Պսակ չկատարուիր.

— Ոչ, տէրունական օրերը եւ պահոց օրերը Պսակի Խորհուրդը չկատարուիր: Իսկ ուրիշ օրեր ալ՝ առաւօտուն Եկեղեցւոյ մէջ Ա. Պատարագի Ժամանակ կկատարուի, ինչպէս որ Խորհրդոյս արարողութիւնն իսկ կցուցանէ (*):

7. Պսակը կրնայ լուծուիլ.

— Ո՛չ երբեք, ըստ վճռոյ Տեառն մերոյ թէ

(*) Ի Մայրաքաղաքիս՝ Պսակը տան մէջ կատարելը՝ կրօնի ազատութիւն չեղած ատեն մտած զեղծում մի է, զոր Ազգային Վարչութիւնը 1875ին դադրեցոյց, ըստ օրինաց Հայ. յատմանեաց Սուրբ Եկեղեցւոյ:

«Զոր Աստուած զաբեաց՝ Ժարդ Դ Դեմեացե» . (Մատթ. ԺԺ. 6) : Միայն մահուամբ միոյն յամուսնաց կրնայ լուծուած համարուիլ պսակը :

8. Առաքեալը ինչ կգրէ այս մասին .

— Առաքեալը՝ մեր Փրկչին վճիռը կրացատրէ , երբ կգրէ . «Աստուած էս է ինչ , մի՛ խորհէր արշալէլ . . . Կին հապեալ է՝ ցորեւի Ժամանակն ինքեանի է այնն նոցա , ապա ելի եմքիցէ այր նորա , ապա է՝ ուժ կա՝ միցի ամուսնանալ » . (Ա. Կոր. Է. 27, 39) :

9. Պսակին Խորհուրդը ինչ չորհէր կըրէր .

— Պսակելոց կընորհէ սէր , աշխարհի նեղութեանց մէջ իրարու օգնականութեամբ՝ համբերել , ողջախոհութեամբ ապրիլ , եւ ծնած զաւակները քրիստոնէաբար կրթել եւ խնամել :

10. Կարգն ինչ է .

— Կարգը Խորհուրդ մի է որ ձեռնադրութեամբ եւ օծմամբ Եպիսկոպոսին՝ ընծայացուին կուտայ իշխանութիւն կատարել զեկեղեցական պաշտամունս , եւ չորհէր՝ սրբութեամբ մատակարարելոյ զայնս :

11. Ի՞նչ պայման կայ Կարգին արժանի լինելոյ .

— Կարգին արժանի լինելոյ համար պէտք է գլխաւորապէս 1) Բնական պակասութիւններ չունենալ . 2) Բարուց մաքրութեանն ու կրօնից ուղղափառութեանը համար վիպեալ լինել ի հաւատացելոց . 3) Ունենալ զգիտութիւն աւետարանական՝ առ ի ուսուցանել ժողովրդեանն Աս-

տուծոյ . (Բ. Տիմ. Բ. 2 : = Ա. Տիմ. Դ. 7. 9) :

12. Կարգին մէջ աստիճան կայ .

— Այս , վասնզի Եկեղեցւոյ պաշտօնները աստիճան աստիճան են , այն պատճառաւ է որ Ձեռնադրութեան Խորհուրդը Կարգ կկոչուի , որ երկու դասի կրածնուի 1) Փոքր աստիճանը , եւ 2) Սէն կամ Սուրբ աստիճանը :

13. Փոքր աստիճաններն որոնք են .

— Դռնապանութիւն , Ընթերցողութիւն , Երգմեցուցչութիւն , Զահընկալութիւն : — Այս չորս աստիճաններն ընդունողը՝ Դպիւրս կկոչուին , եւ են սպասաւորք Ս. Խորհրդոց :

14. Մեծ կամ Սուրբ աստիճանքն ո՞րք են .

— Սարկաւազութիւն (որ կսկսի Կրիստոսիկաւազութենէ) Բազմանցութիւն եւ Եպիսկոպոսութիւն : — Այս աստիճաններուն վերջի երկուսն ընդունողքն՝ Կեօսէն , եւ են մատակարարողք Խորհրդոցն Եկեղեցւոյ :

15. Ի՞նչ է պաշտօնն Բազմանցից .

— Մատակարարել զՍ. Խորհուրդս , — բայց ի Կարգէ , — եւ մատակարարալէս՝ ընտանեաց լինել հայր հոգեւոր , միտքարիչ , խրատիչ եւ յանձանձիւ , որում եւ առաւելապէս յարմարութիւն ունին՝ ամուսնացեալք լինելով : Սակայն առաւելագոյն յարմարութիւն կուտայ նոցա կրթութիւնն ու գիտութիւն , որպէսզի կարենան զուղիղն եւ զօգտակարն ուսուցանել հաւատացելոց :

16. Վարդապետութիւնն զինչ է.

— Վարդապետութիւնը աստիճան չէ. վարդապետը՝ կուսակրօն քահանայ է, որ կրօնաւորութեանը ի նշան՝ կընդունի յեպիսկոպոսէն յատուկ օրհնութիւնով վէշաբ: Յետոյ՝ զատ արարողութեամբ ընդունելով նաեւ փառաշին, յատուկ իշխանութիւն կստանայ քարոզ տալ եկեղեցւոյ մէջ, հրամանաւ եպիսկոպոսին:

17. Եպիսկոպոսութիւնն զինչ է.

— Եպիսկոպոսութիւնը՝ կարգին լրումն ու կատարն է, որովհետեւ եպիսկոպոսը ինչ միայն փոքր աստիճանաց տուողն է, այլ եւ քահանայից եւ վարդապետաց ձեռնադրողն ու գլուխն, եւ կառավարիչն է. (Մատն Ա. Դաս ԻԲ. 3—6):

18. Եպիսկոպոսաց պաշտօնն զինչ է.

— Ձեռնադրութիւն, Առաջնորդութիւն վիճակաց, քարոզութիւն բանին Ա. յ, պաշտպանութիւն ուղղափառ հաւատոյ՝ գրով եւ բանիւ, խնամակալութիւն մանկանց եկեղեցւոյ, եւ արթուն հսկողութիւն՝ որ անփոփոխ պահպանուի իրենց յանձնուած տէրունական առնելն, որ է վարդապետութիւնն Տեառն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի: (Դործ. 2. 7: = Ա. Տիմ. 2. 20: = Բ. Տիմ. Ա. 12, 14):

19. Ընդհանրական կաթողիկոսն կամ Ծայրագոյն Պատրիարքն մը աստիճանէ կընտրուի.

— Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ ըստ կա-

նոնի՝ եկեղեցւոյ բարձրաստիճան Պաշտօնէից մէջէն կընտրուի, հաւանութեամբ համօրէն ազգին, եւ կօծուի յերկոտասան եպիսկոպոսաց ի Ս. Էջմիածին: Նա է յաջորդ Թագէտսի եւ Բարթողոմէոսի Ս. Առաքելոցն եւ նախկին Լուսաւորչացն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, եւ Ս. Հօրն մերոյ Գրիգորի երկրորդ Լուսաւորչի:

Դ Ա Ս Ե .

Ա Պ Ա Շ Ե Ա Բ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

1. Ո՞ր Խորհուրդք են որոց ստէպպէտս ունիմք.

— Ապաշխարութիւնն եւ Հաղորդութիւն, զորս կարգեց Քրիստոս ի մեր սրբութիւն. որովհետեւ ստէպ մեղանշեցնելիս՝ պէտս ունիմք եւ ստէպ մաքրութեան, որ կընորհուի մեզ ի ձեռն այս երկուց սրբարար Խորհրդոց:

2. Զինչ է Ապաշխարութիւն.

— Այն Խորհուրդն է՝ որով կընդունիմք յԱստուծոյ զթողութիւն մեզաց զորս գործած եմք:

3. Ի՞նչպէս կ'ընդունիմք զթողութիւն մեզաց.

— 1) Մեր մեղքերը զղջմամբ խոստովանելով առաջի Աստուծոյ եւ քահանային. 2) Առաջադրելով եւ խոստանալով որ ուրիշ անգամ չդործեմք զայնա. 3) Ընդունելով ի քահանայէն զարձակումն յետ ապաշխարելոյ ի վերայ մեզաց:

4. Առանց զղջման կրնամք ընդունիլ զթողութիւն.

— Ո՛չ բնաւ, ուստի պարտիմք նախ կապալէն լալէն զղջալ եւ ապաշխարել մեր մեղացը վերայ:

5. Ի՞նչպէս կլինի կատարելապէս զղջալը.

— Նկատելով թէ մեր մեղքերովը սրճախի Աստուծոյ սիրոյն դէմ գործած եմք՝ ու ինքզինքնիս թշուառացուցած եմք, պարտիմք ցաւիլ ի բոլոր սրտէ, եւ միայն ի սիրոյն Աստուծոյ շարժելով՝ դարչիլ ի մեղաց եւ յանօրէնութեանց մերոց:

6. Զինչ պարտիմք զգալ յապաշխարութեան.

— 1) Որդեալիկան սէր առ Աստուծաւ. 2) Լիւրի յոյս յողորմութիւն նորա. 3) Հաւատք յաստուածային խոստումն թողութեան մեզաց մերոց:

7. Մեր զղջումը ինչպէս պիտի բացատրեմք.

— Մեր մեղապարտ աղերաստութիւնն ի խորոց սրտի խոստովանելով առ Աստուծաւ, պարտիմք հոգեբուղիս եռանդեամբ աղօթներ ընել. օրինակ իմն. «Մեղայ՝ Ժեղ, Տէ՛ր, Բա՛ւա՛ր զի... — Ողորմեա՛ ինչ, Աստուծա՛, ըստ ԺԶԻ ողորմութեան Բա՛ւ, ըստ Բաղճ՝ Բնութեան Բա՛ւ Բա՛ւա՛ր զանօրէնութեան իմ»։ Սաղ. Ծ.):

8. Զղջման աղօթներն ո՞ր կսովորիմք.

— Առաւելապէս Սաղմոսի հիանալի եւ հոգեւունջ ողորմը մէջ. — Դարձեալ, եւ Նարեկի ու Ապաշխարութեան շարականաց մէջ եւս լի են զղջական աստուածահաճոյ աղօթներ, յորոց կրնամք ուսանիլ թէ ապաշխարող հոգին ինչ կերպով պիտի խօսի ընդ Աստուծոյ:

9. Ի՞նչ է առաջադրութիւնը.

— Հաստատուն խոստումն առ Աստուծա՛ որ աշխատիմք իւր սիրոյն դէմ՝ անլ եւս չգործել, ու մեր սովորական մոլութեանցը մէջ չլինալ:

10. Ո՞ր մեղքերն են յորոց առաւել պիտի զգուշանամք եւ զգուհիմք.

— Աստուծոյ օրինաց դէմ գործելէ, եւ այն գլխաւոր մոլութիւններէ, որ նաեւ հաւատք կամ հաւանք մեղք ալ կկոչուին (Ա. Յովն. Ե. 16):

11. Մահացու մեղքն ինչ է.

— Աստուծոյ պատուիրաններուն դէմ գործուած մեղքն է, որով մարդս իւր չար կիրքն ու կամքը կատարելով գիտութեամբ, իւր Արարչին դէմ կապտամբի, եւ նորա աչքէն իյնալով, հոգեւորապէս կմեռանի: Այս պատճառաւ այն մեղքերը հաւատք կկոչուին:

12. Քանի են մահացու մեղքերը.

— Հոգեւոյն մահ բերող գլխաւոր մոլութիւնք հետեւեալ եօթն են. 1) Հապարհութիւն. 2) Նախանշ. 3) Բարեկամութիւն. 4) Ահաւանութիւն. 5) Ծուլութիւն. 6) Որդեալութիւն. 7) Բնութեան հոգեւորութիւն:

կիրակին սուրբ չսահելը, Սուրբ Պատարագին ներկայ չդառնուելը, ծնողքը չպատուելը, ևս:

7. Երկուսն ալ հաւասարապէս մեղք են.

— Այո, վասնզի թէ գործով եւ թէ զանցառութեամբ գործուած մեղքերը՝ Աստուծոյ հըրամանին եւ սիրոյն դէմ են: Բարի ծառը՝ ոչ եթէ այն է որ թոյն չտար, այլ այն՝ որ բարի պտուղներ կուտայ (Մատթ. է. 17.):

8. Խղճերնուս քննութիւնը՝ խոստովանելոյ առիթէն զատ՝ Երբ պարտիմք կատարել.

— Պարտիմք ամեն օր՝ անկողին մտանելէն առաջ նոյն օրուան գործած մեղքերնիս միտք բերել, եւ տեսանել թէ երէկուէն աւելի յառաջ գնացած եմք Այն ճանապարհին մէջ:

9. Խղճերնուս քննութենէն յետոյ զինչ պարտիմք առնել.

— Զղջալ բոլորով սրտիւ, թողութիւն խընդրել յԱստուծոյ, եւ խոստանալ որ նորէն նոյն մեղքերը չգործեմք, այլ բարիք գործեմք:

10. Եթէ ծանր մեղքերու մէջ ընկեր եմք՝ պէտք է յուսահատիմք.

— Ո՛չ երբէք. որչափ եւ ծանր մեղաց մէջ եւս ընկած լինիմք՝ պէտք չէ բնաւ յուսահատիմք, այլ ընդհակառակն՝ պարտիմք կատարելապէս յուսալ եւ հաւատալ՝ որ եթէ սրտանց ապաշխարեմք՝ Աստուծոյ ողորմութիւնը կնքել մեր ամենէն ծանր ոճիրներուն:

11. Ս.Գիրքն Բնչկասէ Այն գթութեանը վերայ.

— Սաղմոսերգուն կգոչէ. «Որպէս գթայ հայր ի վերայ որդւոց իւրոց՝ այնպէս քննեցի Տէր յերկնացիք Իւր. զի նա գիտաց զստեղծութեամբս մեր, եւ յիշեաց՝ թէ հոգ եմք» (Սաղմ. ձԲ. 13, 14):

Եւ Նսայի մարգարէին բերանով ասէ Հոգին Ս. «Եթէ իցեն Բոյ յերէրէս շնորհաբերէն (մուր) էբրէն շնորհաբերէն . . . Միթէ մոռանայցէ կին զմանուկ իւր. եւ եթէ մոռանայցէ զայն կին՝ սակայն եւ ոչ հոգացայ զեղ, ասէ Տէր» (Յսայ. Ա. 18, ԽԹ. 15):

12. Գրիտոս Տէրն մեր զինչ ասաց.

— «Ասեմ ձեզ. այսպէս է ուրախութիւն յերկինս՝ Ժողովոյ Բոյ Բոյաբերէն որ աղաչեալեցէ, քան վասն իննսուն եւ ինն արդարոց՝ որոց չիցէ պիտոյ ապաշխարութիւն . . . ասեմ ձեզ, որքա՞նք Բոյ էրէցէ առաջի հրեշտակաց Աստուծոյ է վերայ Բոյ Բոյաբերէն որ աղաչեալեցէ» (Ղուկ. ԺԵ. 7—10):

13. Եթէ հաղորդուիլ կիսափաքիմք՝ զինչ պարտիմք առնել:

— Խղճի քննութենէն ու զղջումէն յետոյ՝ երթալ յեկեղեցի, ու խոստովանիլ առաջի Այն եւ քահանային, որպէսզի Ապաշխարութեան սուրբ Խորհուրդը լցուցած լինիմք:

Գ Ա Ս Է.

Խ Ո Ս Տ Ո Վ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ն Ն

1. Մեղքերը քահանային առջեւ ինչպէս սկըսելու է խոստովանիլ.

— Քահանային առջեւ պէտք է նախ ծուներնել, երեսը խաչակնքել, եւ ձեռնամուծ ասել Մեղայն, որ է հետեւեալն. «Մեղայն ժողովուրդս Երեսնական Հօր եւ Որդոյն եւ Հոգւոյն Սրբոյ: Մեղացեալ եմ Աստուծոյ: Խոստովանեմ առաջի Աստուծոյ, եւ Սրբոհայն Աստուածածնին եւ առաջի աշխարհի Սրբոյն եւ առաջի Կո, Հայր Սուրբ, զաշխարհի զիջեալ զերբ զիջեալ եմ: Քանզի զիջեալ խորհրդով, բանեմ, եւ գործով, կամայ եւ ոչկամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, զիջեալ Աստուծոյ »:

2. Մեղայէն յետոյ զինչ պարտիմք առնել.

— Նախ՝ պարտիմք խմացունել թէ վերջին անգամ Երբ խոստովանած եմք: Երկրորդ, խղճի քննութեամբ միտք բերած բոլոր մեղքերն իս պարտիմք մի առ մի խոստովանիլ անկեղծութեամբ:

3. Անկեղծութեամբ խոստովանիլն ինչ է.

— Առանց խաբէութեան, եւ առանց մեղք մի պահելոյ՝ զամենն ալ խոստովանիլ, իբրեւ առաջի Աստուծոյ, որում յայտնի են մեր ամե-

նայն մեղքերը, ուստի եւ չեմք կարող ծածկել: Ս. Գիրքը կվճռէ. «Որ Զածկէ զամբարշտութիւն իւր՝ ոչ յաջողեցի. իսկ որ է վեր հանէ, եւ յանդիմանէ զանձն՝ Գիրքէն լինի Աստուծոյ» (Առակ. ԻԲ. 13):

4. Ամաչելով կամ վախճալով մեղք մի պահելը յանցանք է.

— Այո՛, ով որ ամաչելով կամ վախճալով կամ մաւորապէս մեղք մի կպահէ, ու չխոստովանիր զայն՝ սրբապղծութիւն կգործէ, եւ առած արձակումը՝ ամենեւին օդուտ չունի:

5. Մոռանալով մեղք մի չխոստովանողն ալ սրբապղծութիւն կընէ.

— Ոչ, վասնզի ահամայ է, այլ հետեւեալ խոստովանութեան մէջ պարտի խոստովանիլ զայն:

6. Ով որ առանց զղջման խոստովաներ է, կամ մեղք մի պահէր է՝ զինչ պարտի առնել.

— Պարտի թողութիւն խնդրել յԱստուծոյ, որ մեր ամեն գաղտնիքը գիտէ ու կտեսանէ, եւ փութալ ժամ առաջ խոստովանիլ զղջմամբ եւ ապաշխարութեամբ, ու արձակումն ընդունիլ:

7. Կրնայ քահանայն արձակում չտալ.

— Այո՛, կրնայ, եւ պարտի արձակում չտալ՝ երբ կատարեալ զղջում չտեսանէ, եւ երբ խոստովանորդին յանձնառու չէ եղած վերան դրուած յապախարանքը կատարել, կամ գործած գողութեանց, զրպարտութեանց, թշնամութեանց, եւ հատուցումն չէ ըրած:

8. Ապաշխարանքն ինչ է.

— Քաճանային դրած պատուէրը՝ ի պատիժ մեղաց մերոց՝ կկոչուի Ապաշխարանք, որ երեք բանի մէջ կկայանայ, 1) Աղօթք. 2) Պահք. 3) Ողորդութիւն:

9. Հատուցումն ինչ է.

— Մեր ընկերաց հետ հաշտուիլ, ներողութիւն խնդրել, եւ անոնց տուած նիւթական եւ բարոյական փնտնիս՝ չտկել, փոխարինելով զայնս: (Տես Մատն Բ. Դաս ԺԱ. եւ ԺԲ.),

10. Պահքն ինչ է.

— Եկեղեցւոյ սահմանած օրերուն մէջ մսեղէն, ձկնեղէն ու կաթեղէն կերակուր չուտել, եւ հրաժարիլ յարբեցուցիչ ըմպելեաց, ինչպէս եւ գինի, օղի, եւ:

11. Պահք չպահողը պէտք է խոստովանի.

— Այո՛, վասնզի ընդդէմ գործած է պատուիրանացն եկեղեցւոյ, իսկ ով որ հիւանդութիւն ունի՝ կրնայ բժշկին վկայութեամբն ու խոստովանահօրն հրամանաւ ուտել միայն ինչ որ իրեն փնտս չբերեր:

12. Ծումն ինչ է.

— Բոլոր օրը՝ մի ժամ միայն ուտել եւ խմել, եւ այն եւս՝ պահոց կերակուր պէտք է լինի Նախնի Քրիստոնեայք Մեծ պահոց մէջ օրն ի բուն ծում կկենային, եւ միայն աղ ու հաց կճաշակէին. այն պատճառաւ է որ Մեծ պահքը՝ Հայերէն Աղահայք կկոչուի:

13. Խոստովանութենէն յետոյ ինչ ընելու է:

— Պարտիմք նախ փառք առլ Աստուծոյ որ զմեզ արժանի ըրաւ նորէն Ապաշխարութեան խորհուրդն ընդունելոյ. 2) Խոստանալ որ այլ եւս չմեղանչեմք, եւ առ այս՝ խնդրել Ս. Հոգւոյն շնորհքը որ օգնէ մեզի. 3) Խոստովանա՛նք որ դրած ապաշխարանքը կատարել չուտով. 4) Վարքերնիս փոխելոյ աշխատիլ, զգուշանալով մասնաւորապէս այն մեղքերէն յորս աւելի կկոչնամք:

14. Ապաշխարանքը կատարելէն եւ լրացունելէն յետոյ զինչ պարտի առնել խոստովանողն.

— Ապաշխարանքը լրացունելէն յետոյ պարտի երթալ առ խոստովանահայրն, եւ եթէ նորէն մեղքի մէջ է ինկեր՝ զայն եւս խոստովանիլ, եւ արձակումն խնդրել, առելով. Հայր սուրբ, զեղանիս զճնորդ հաշտութեան և բարեխառն Սեփիւն Որդին Աստուծոյ, զի ի խոստովանութեամբս որ պատուէ քեզ, արձակեցես զիս ի կապից մեղաց իմոց. ապա՛հ՝ զեղ»:

15. Արձակումն ընդունողը զինչ պարտի առնել.

— Փութալ ընդունիլ զՍ. Հաղորդութիւնն, որ զմեզ կզօրացունէ ընդդէմ փորձութեանց, եւ մեր հոգւոյն կլինի դեղ անմահութեան:

Գ Ս Ս Ը.

Հ Ա Ղ Ո Ր Գ Ռ Ի Թ Ե Ի Ն

1. Զինչ է Հաղորդութիւն.

— Հաղորդութիւնն է գերահրաշ Խորհուրդ, որ ընդ տեսակօք հացի եւ գինւոյ կսարուեալէ խակապէս եւ ճշմարտապէս զՄարմին, զԱրիւն, եւ զԱստուածութիւն Տեսաւն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի :

2. Զինչ ասել է իսկապէս — ճշարտապէս.

— Վասնզի Յիսուս Քրիստոս իբր Հաղորդութեան Դէլ է, եւ ոչ եթէ հոբէպէս, կամ վերացեալ կերպով :

3. Ինչո՞ւ ուրեմն հոն չեմք տեսաներ զՔրիստոս.

— Վասնզի Քրիստոս այնպէս կամեցաւ որ ծածկեալ մնայ ընդ տեսակօք հացին եւ գինւոյն :

4. Ի՞նչ ասել է Գրեալ.

— Տեսալ կրօնուի այն որ մեր զգայարանաց կերեւի, ինչպէս՝ գոյնը, ձեւը, նիւթը, եւ :

5. Ինչքն գիտեմք որ Քրիստոս Հաղորդութեան մէջ է ճշմարտութեամբ.

— Վասնզի Ինքն է որ զայդ ասաց, եւ եկեղեցին ալ ի սկզբանէ միշտ զնոյնը կուսուցանէ :

6. Ե՞րբ ասաց զայդ Քրիստոս.

— Երբ Հաղորդութեան անճառելի Խորհուրդն հաստատեց, աւագ Հինգշաբթի երեկոյին :

7. Քրիստոս ինչպէս հաստատեց զամենասուրբ Խորհուրդն Հաղորդութեան.

— Հացն առաւ, օրհնեց, բեկեց ու տուաւ աշակերտացն ասելով. «Առէ՛ք Կերէ՛ք, այ՛ է Ժարձն Իմ» : Յետոյ բաժակով գինին առաւ, օրհնեց եւ ասաց. «Արժէ՛ք Ի մահն աշխատեալս, այ՛ է արեւն Իմ Զորոյ Ուրբէ» : (Մատթ. ԻԶ. 26—28 : Մարկ. ԺԳ. 22—25 : Ղուկ. ԻԲ. 19, 20) :

8. Այս խօսքով ինչ ըրաւ Քրիստոս.

— Հացը փոխարկեց ի Մարմին իւր, եւ զգինին՝ յԱրիւն իւր, մի անհասանելի հրաշքով :

9. Ինչո՞ւ հաց ու գինի առաւ Քրիստոս.

— Առ ի ցուցանել որ կուգէր լինել կերակուր եւ սնունդ հոգւոյ մերոյ. ինչպէս որ հացն ու գինին՝ կերակուր եւ սնունդ են մարմնոյ մերոյ :

10. Քրիստոս ինչ հրամայեց Առաքելոց.

— Տէրն մեր հրամայեց Առաքելոց որ զայս Խորհուրդ կատարեն իւր յիշատակին համար. «Զայս արբէ՛ք առ իմոյ յիշարակի» : (Ղուկ. ԻԲ. 19—20) Առաքելոցմէ փոխանցեցաւ սոյն պաշտօնը առ յաջորդս նոցա, որ են Եպիսկոպոսք, եւ յեպիսկոպոսաց հաղորդեցաւ նաեւ քահանայից :

11. Այս պաշտօնը մեր ի գործ կդնեն նոքա.

— Ի մէջ Սրբոյ Պատարագի, յետ կրկնելոյ սրբադործութեան Քրիստոսաւանդ (Յ) խօսքերը, երբ Հոգւոյն Սրբոյ աստուածային զօրութիւնը հացին եւ գինւոյն վերայ կմաղթեն :

12 Այնուհետեւ հացն ու գինին ինչ կլինին.
— Զօրութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ կիտխարկուին
ի ճշմարիտ Մարմին եւ յԱրիւն Յիսուսի Բրիս-
տոսի Աստուծոյ մերոյ :

13 Ուրեմն հացէն ու գինիէն հոն ինչ կ'մնայ.
— Ա'լ հոն ոչ հաց կայ՝ ոչ գինի, միայն հացի
եւ գինւոյ արտաքին երեւոյթը կ'մնայ, բայց
խսկութիւնը՝ Մարմին եւ Արիւն է Յիսուսի Բ'ի :
14. Ե՞րբ կ'ընդունիմք զՅիսուս Բրիստոս ի սը-
նունդ հոգւոյ մերոյ. (3).

— Երբ կ'հաղորդուիմք Մարմնոյ եւ Արեան
Տեառն մերոյ եւ Փրկչին Յիսուսի Բրիստոսի :

15. Ե՞րբ պարտիմք հաղորդուիլ.

— 1) Պարտիմք աստիճարութեամբ մաքրուե-
լով ի մեղաց՝ ընդունիլ զՍ. Հաղորդութիւնն
հինգ Տաղաւարներուն, կամ գոնէ անպատճառ
ի սուրբ Զատիկին. 2) Երկար ճանապարհորդու-
թիւն մի սկսելէ առաջ. 3) Հիւանդութեան
Ժամանակ. (Մասն Բ. Դաս ԻԱ. **12—15**):

16. Որո՞նք են Տաղաւար օրերը.

— Տաղաւար օրեր կ'ոչուին տէրունական
հինգ մեծ տօներն՝ որ են, Ա. Ծնունդ. Բ. Յարու-
թիւն. Գ. Պայծառակերպութիւն կամ Վարդա-
վառ. Դ. Վերափոխումն, (որ է Գալուստ Բրիս-
տոսի ի փոխումն Մօր խրոյ). Ե. Սաչ :

17. Ուրիշ տախթով չե՞մք կրնար հաղորդուիլ.

— Այո՛, նախկին Բրիստոնեայք ամեն օր կը

հաղորդուէին : Վասնզի որչափ աւելի հաղորդ-
ուիմք՝ այնքան առաւել մեր հոգին ու մարմինը
փրկարար արդիւնքներ կ'ընդունին :

18. Մեր հոգւոյն ինչ արդիւնք կ'ներգործէ.

— Սուրբ Հաղորդութիւնը նախ զմեզ ներք-
նապէս կ'միացունէ ընդ Բրիստոսի. 2) Մեր կըր-
քերը կտկարացունէ. 3) Աստուածային շնորհքը
կաճեցունէ, եւ 4) է մեզ գրաւական կենացն
յաւիտենից :

19. Մեր մարմնոյն վերայ ինչ ազդեցութիւն
կունենայ սուրբ Խորհուրդը.

— Կամքրազարդէ զայն, ու կ'պատրաստէ ի
յարութիւն կենացն անմահութեան :

20. Սուրբ Հաղորդութիւնը միշտ սոյն ներ-
գործութիւնը կ'ունենայ ի մեզ.

— Այո՛, եթէ արժանաւորապէս հաղորդուիմք :

Դ Ա Ս Թ .

ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԱՐԺԱՆ ՃԱՇԱԿՈՒՄՆ
ԿԱՍ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐՈ ՃԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ.

1. Որո՞նք են արժանաւորութեամբ հաղորդ-
ւողները կամ ճաշակ առնողները.

— Նոքա որ հոգեւոր եւ մարմնաւոր պատ-
րաստութեամբ կամ տրամադրութեամբ կճա-

շակեն զԲրիստոս, եւ կհաղորդուին Նորա հետ :

2. Հոգեւոր պատրաստութիւնքն զինչ են.

— 1) Մաքրութիւն խղճի խոստովանութեամբ եւ ապաշխարութեամբ. 2) Սրտին մէջ ունենալ եռանդուն հաւատք, յոյս եւ սէր առ Բրիստոս, եւ ջերմ փափաք ընդունելոյ զՆա ի սիրտ մեր. 3) Հաշտուիլ թշնամեաց հետ :

3. Հարկ է հաշտուիլ հաղորդուելէ առաջ .

— Այո, անպատճառ սրտովմք ներումն խնդրել անոնցմէ որոց սիրտը կոտրեր եմք ու հետերնին խռովութիւն ունեցեր եմք : Ով որ առանց նախ թշնամւոյն հետ հաշտուելոյ՝ Սուրբ Խորհրդոյն կօտենայ՝ չկրնար արժանանալ որ իւր հետը հաշտուի Աստուած . այլ ընդհակառակն՝ կբարկացունէ զՆա, եւ Ս. Հաղորդութիւնն՝ կլինի ի դատապարտութիւն անձին իւրոյ :

4. Ինչ ինչ հրամայեց հաշտութեան վերայ :

— Բրիստոս հրամայեց . «Նրէ մարդանայեալս զպարարաք +» ի վերայ սեղանոյ, եւ անդ յեղեղեա՝ երէ եղբայր +» անէցէ ինչ խելն զէն, իող զպարարաքն +» առաջն սեղանոյն, երբ նախ հաղորդեալ ընդ եղբօր +»-ի, եւ ապա եկեալ մարդանայեալս զպարարաքն +» . (Մատթ. 23.24) :

5. Ինչ պատճառաւ պարտուիմք հաշտուիլ .

— Վասնզի Ս. Հաղորդութիւնը՝ Խորհուրդ է սիրոյ եւ հաշտութեան Աստուծոյ ընդ մեզ : Ուրեմն ով որ այս գերազանց Խորհրդոյս կօտենայ խռովեալ եւ անհաշտ սրտով՝ արժանի չէ

սիրոյն եւ հաշտութեանն Աստուծոյ : Որովհետեւ Սուրբ Յովհաննէս Առաքեալ կուսուցանէ թէ «Աստուծոյ սէր է, եւ որ ոչ սէրէ՝ չԱստուծոյ ոչ ճանաչէ . . . Նրէ Աստուծոյ այսպէս սիրեաց զժող, ապա եւ մեք պարտիմք զժողանս սիրել» . (Ա.Գովհ. Գ. 8-11) :

6. Հոգեւոր պատրաստութիւններն ինչ կերպով ընելու է Ս. Հաղորդութեան մերձեցողը .

— Հաղորդուելէ բաւական օր առաջ սկսելու է յաճախել յեկեղեցի, Այլ շնորհքը խնդրել, եւ ի սէր Բրիստոսի՝ ըստ կարեաց բարեգործութիւններ ընել : Այնուհետեւ խոստովանիլ, ապաշխարանքը կատարել, ու արձակումն առնելէն յետոյ՝ համարձակիլ Սուրբ Սեղանոյն մօտենալոյ :

7. Մարմնաւոր պատրաստութիւնքն ինչ են.

— Գլխաւոր երկու են. 1) Ծոմ լինել հաղորդուած օրը. 2) Պարկեշտ երեւոյթ ունենալ :

8. Պարկեշտ երեւոյթն ինչ է.

— Մաքուր լինել, ըստ մեր կարողութեան. որովհետեւ երկնից Թագաւորը սրտերնուս մէջ պիտի ընդունիմք, որում պարտիմք զամենայն մեծարանս եւ ակնածութիւն : — Բայց որչափ որ պիտի քննամք՝ մաքրապէս մերձենալ առ Աստուած, նոյնչափ ալ պարտիմք զգուշանալ ի զարդարանաց, եւ յանպարկեշտ զգեստուց :

9. Անարժանութեամբ հաղորդուողը Բրիստոսի Մարմին եւ Արիւնք չընդունիր .

— Այո, կընդունի, բայց ի դատապարտու-

Թիւն իւր, ըստ ահաւոր վճռոյ Առաքելոյն. «Որ ուտիցէ զհացս, կամ ըմպիցէ զբաժակս Տեառն՝ անարժանութեամբ, պարտական եղիցի Մարմնոյ եւ Արեան Տեառն: Փորձեսցէ մարդ զանձն իւր, եւ ապա ի հացէ անտի կերիցէ, եւ ի բաժակէն արբցէ: Զի որ որքէ և ըմպէ անարժանութեամբ՝ դարձան անյին իւրում որքէ և ըմպէ, զի ոչ խտրէ զՄարմին Տեառն» (Ա. Կոր. ԺԱ. 27—29.):

10. Ինչո՞ւ ի դատապարտութի իւր կընդունի.

— 1) Անարգելով զՄարմին եւ զԱրիւն Փրկչին իւրոյ, սոսկալի սրբապղծութիւն կգործէ: 2) Յուդայի ու խաչահանու Հրէից աստուածասպանութիւնը կնորոգէ: Վասնզի կմատնէ գցն Բն ու վերստին ի խաչ կհանէ իւր պիղծ սրտին մէջ:

11. Անարժանութեամբ հաղորդուողը ինչ պատիժ կընդունի.

— Նա Աստուծոյ երեսէն կլինայ, միտքը կը կուրանայ, սիրտը կքարանայ, անզեղձ կմնայ, կերպ կերպ հիւանդութեանց մէջ կլինայ, եւ յետ մահու՝ կդատապարտուի ի տանջանա յաւիտենականս. (Ա. Կոր. ԺԱ. 50.):

12. Անարժան հաղորդուողը որո՞նք են.

— 1) Որոնք որ կատարեալ զղջմամբ իրենց մեղքերը խոստովանած չեն. 2) Վարքերնին փոխելոյ հաստատ առաջադրութիւն չունին. 3) Թշնամեաց չեն ներեր, ու հետերնին չեն հաշտուիր. 4) Գողցածնին ետ չեն դարձուներ, կամ գողցած-

նուն փոխարէնը չեն հատուցներ. 5) Առանց հաւատոյ, յուսոյ եւ սիրոյ կմերձենան յայս մեղսաքաւիչ՝ բայց եւ ահաւոր Խորհուրդ:

13. Ինչպէս մերձենալու եմք առ Ս. Խորհուրդն.

— Լի պարկեշտութեամբ, խոնարհութեամբ, եւ ջերմեռանդութեամբ: Պէտք է սրտերնէս հեռացունել ամեն սնասլարծութիւն, մոռանալ զաշխարհ, եւ միտքերնիս բերել միայն զԱստուած, որ կզլծանի մեր սրտին մէջ տաղաւարիլ, առանց նայելոյ յանարժանութիւն մեր:

14. Զինչ պարտի զգալ մեր սիրտն առ Աճ.

— Անհուն երախտագիտութի առ Աստուած, որ հաճեցաւ մեզ պարգեւել զՄիածին Որդին իւր, որպէսզի զմեզ հանէ ի մոլորութեան ճանապարհէ, եւ տայ մեզ զերջանկութիւն յաւիտենական.

15. Զինչ պարտիմք զգալ առ Բրիստոս.

— Անհուն սէր առ Փրկչն մեր Բրիստոս, որ երկնային փառքը մեր սիրոյն համար ձգեց, որպէսզի ի գին արեան իւրոյ զմեզ հաշտեցունելով ընդ ԱՅ՝ երկնային փառաց արժանի ընէ:

16. Այս զգացումներն ինչպէս կրնամք արդեամբք ապացուցանել.

— Ոչ միայն գոհութեան եւ սիրոյ աղօթներ բարձրացունելով, յետ Հաղորդութեան, այլ առաւելապէս՝ մեր ընկերաց ցուցանելով նոյն գութն եւ ողորմութիւն՝ զոր հաճեցաւ պարգեւել մեզ Աճ ի ձեռն Ս. Հաղորդութեան:

Դ Ա Ս Ժ.

Պ Ա Տ Ա Ր Ա Դ

1. Ս. Հաղորդութիւնը միայն Խորհրդի է.

— Ոչ, այլ Ս. Հաղորդութիւնը է նաեւ Պատարագի, կամ զոր նորոյ օրինաց :

2. Պատարագ կամ զոհն ինչ էր Հին ատեն.

— Նիւթական բանի մի նուէր առ Աստուած, առ ի խոստովանել զնա գերագոյն Տէր, եւ ի գոհանալ զսարգեւաց նորա, եւ ի խնդրել զթողութիւն մեղաց :

3. Հին Սրինաց զոհը բաւական էր Աստուծոյ հաճելի լինելոյ.

— Ոչ, այն զոհը ինքնին չէր կրնար Աստուծոյ հաճոյ լինել :

4. Ինչո՞ւ ուրեմն հրամայած էր զայն ԱՃ.

— Երկու պատճառաւ, 1) Վասնզի Աստուած ամեն ժամանակ զոհ պահանջած է. 2) Վասնզի այն զոհերը՝ օրինակ էին պատարագին Յի Բի :

5. Ո՞ր զոհն կատարելապէս արժանի եւ հաճոյ եղեւ Աստուծոյ.

— Պատարագն Յիսուսի Բի ի վերայ խաչին :

6. Ո՞վ հաստատեց զզոհ Պատարագին.

— Քրիստոս Յիսուս՝ Տէրն մեր, երբ օրինադրեց զՍ. Խորհուրդն Հաղորդութեան :

7. Ինչո՞ւ հաստատեց Քրիստոս զՊատարագն.

— Որպէսզի 1) Միշտ ներկայացուի առաջի հաւատացելոց զոհն խաչի. 2) Որպէսզի այս պատարագաւ վայելեմք կամ ընդունիմք զգորութիւն եւ զարդիւնս պատարագին մատուցելոյ ի վերայ խաչի :

8. Պատարագին զոհը խաչին զոհին հետ մի եւ նոյնն է.

— Այո, նոյն է ըստ գոյացութեանն, բայց մատուցման եղանակը տարբեր է :

9. Ինչո՞ւ նոյն է ըստ գոյացութեան.

— Վասնզի Թէ՛ ի մին եւ Թէ՛ ի միւսն՝ Յիսուս Քրիստոս է զոհարարն եւ զոհ :

10. Միթէ քահանայք չեն որ կմատուցանեն զՍ. Պատարագն Եկեղեցւոյն մէջ.

— Այո, այլ կմատուցանեն զայն՝ իբրեւ մեղսապարտ պաշտօնեայք, բայց՝ յանուն Յիսուսի Քրիստոսի, եւ զօրութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ :

11. Ինչո՞ւ ասացեր Թէ՛ կղանազանուի յեղանակի անդ մատուցմանն. (8).

— Վասնզի խաչին վերայ Քրիստոս ինքզինք մատուց զոհ՝ իւր ամուսնածային արիւնը Թափելով, իսկ ի վերայ Սրբոյ Սեղանոյն՝ կմատուցուի ի ձեռն քահանայից անարիւն պատարագ :

12. Ինչ նպատակաւ կմատուցուի առ Աստուած Պատարագն Սեղանոյն.

— Նախ՝ վասն պաշտելոյ զԱստուած. 2) Վասն

գոհանալոյ. 5) Վասն ընդունելոյ զթողութի մեղաց.

4) Վասն խնդրելոյ զշտորհս կարեւորս ի փրկութի:

13. Միայն կենդանի եղողներուն համար եկեղեցին կմատուցանէ զՊատարագն Սուրբ.

— Եկեղեցին՝ Քրիստոնէութեան առաջին դարերէն ի վեր կմատուցանէ զՍուրբ Պատարագն ոչ միայն վասն կենդանեաց, այլ եւ վասն բարեպաշտ ննջեցելոցն ի Քրիստոս:

14. Ինչ զգացմամբ պարտիմք ներկայ գըտնուիլ Սրբոյ Պատարագի.

— Պէտք է մեր հաւատքը զօրացունեմք, ու մեր սրտին մէջ զայն զգամք՝ զոր ինչ պիտի զգայինք եթէ մեր Տէրն ու Փրկիչը տեսանէինք, որ խաչին վերայ իւր աստուածային Արիւնը թափելով, կմեռանի վասն քառութեան մեղաց մերոց:

15. Սուրբ Պատարագի ժամանակ երկիւղածութեամբ չլեցողը ինչ կայտնէ.

— Ով որ Ս. Պատարագի ժամանակ երկիւղածութեամբ չկենար, այլ միտքը տարաբնուած, այսդի այնդի նայելով, խօսելով, ու խնդալով, յօրանջելով, եւ կամ մրափելով կկենայ, նա կը յայտնէ իւր թերեհաւատութիւնը, եւ առ Քրիստոս ունեցած սիրոյն նուազութիւնը: Այնպիսին արժանի չլինիր Քրիստոսի Սուրբ Պատարագին փրկարար արդիւնքներն ընդունելոյ:

16. Պատարագին որ միջոցին պարտիմք գըտնուիլ յեկեղեցի.

— Պէտք է Պատարագին սկիզբէն մինչ ի վերջ յօրհնեալ եղբւրս՝ ներկայ գտնուիմք, որպէսզի Պատարագին երկնաբեր շնորհացն արժանի լինիմք: Բայց գտնէ անսլառճառ պարտիմք ներկայ գըտնուիլ Վերաբերումն «Իսեալ Քիւն է վերջ. վասնդի այն ժամանակն է որ կկատարուի ահաւոր Խորհուրդն: Ուստի ով որ բուն այն միջոցին եկեղեցիէն կթողու կերթայ՝ նա Ս. Պատարագի ներկայ գտնուած չլինիր, ու պարտքը կատարած չհամարուիր:

17. Որ օրերը պարտիմք առաւելապէս Սուրբ Պատարագի ներկայ գտնուիլ.

— Կիրակի եւ Տօն օրերը պարտիմք անսլառճառ ներկայ գտնուիլ Սրբոյ Պատարագին, եւ հոգեւորապէս հաղորդուիլ: Ով որ ծուրութեամբ կիրակի ու Տօն օրեր եկեղեցի չգար, ու Ս. Պատարագին ներկայ չգտնուիր, ծանր մեղք կգործէ, եւ պարտական է խոստովանիլ եւ ապաշխարել:

18. Ինչ է հոգեւորապէս հաղորդուիլը.

— Ջերմեռանդն հաւատով եւ սիրով միանալ ընդ Քրիստոսի, որպէսզի Քրիստոս ի մեզ բնակի եւ մեք ի նմա. (Յովն. 2. 57.):

Դ Ա Ս Ժ Ա.

ԵՐԿՐՈՐԻ ՄԻՋՈՅ ՇՆՈՐՀԱՅ

Ա Ղ Օ Թ Գ

1. Աղօթելն զինչ է.

— 1) Փառաբանել զԱստուած. 2) Գոհանալ զԱստուծոյ, եւ 3) Խնդրել շնորհս յԱստուծոյ:

2. Զինչ է փառաբանելն զԱստուած.

— Պաշտել զԱստուած իբրեւ գերագոյն Տէր, եւ գովաբանել Նորա անհուն կատարելութիւնները:

3. Զինչ է գոհանալն զԱստուծոյ.

— Շնորհակալութիւն մատուցանել Աստուծոյ Արարչին մերոյ, մեզի ըրած անբաւ բարութեանցն համար:

4. Զինչ է խնդրելն յԱստուծոյ.

— Աղաչել ու պաղատիլ՝ որ շնորհէ թէ մեր եւ թէ ընկերաց հոգեւոր եւ մարմնաւոր պիտոյքները, եւ ներումն տայ՝ մեր եւ ընկերաց գործեալ յանցանացը:

5. Աղօթելը պարտք է մեզ.

— Այո, մեր առ Աստուած, առ ընկերն եւ առ անձն ունեցած պարտիքը կպահանջէ աղօթել առ Աստուած: Զնոյն կպատուիրէ մեզ եւ փրկիչն մեր՝ օրինակաւն եւ բանիւ:

6. Ե՞րբ պարտիմք աղօթել.

— Բրիստոս Տէրն մեր պատուիրեց մեզ «Յանայն ժամ յաղօթեալ եւ ի յանդիմանալ» (Ղկ. ԺԲ. 1):

7. Ի՞նչպէս կրնամք միշտ աղօթք ընել.

— Շարունակ փափաքանօք միանալոյ ընդ Աստուծոյ, եւ Նորա սուրբ կամքը կատարելոյ ամեն բանի մէջ:

8. Մասնաւորապէս երբ պարտիմք աղօթել.

— Առաւօտ, երեկոյ, կերակրոյ ժամանակ, կիրակի ու Տօն օրերը, յաջողութեան, ձախորդութեան, հիւանդութեան, փորձութեան, եւ սրտերնիս աղօթելոյ պէտք զգացած ատենները:

9. Ո՞ր պարտիմք աղօթել.

— Որովհետեւ Աստուած ամեն տեղ է, ուստի ամեն տեղ կրնամք նուիրել զաղօթս մեր առ Նա: Սակայն մասնաւորապէս Եկեղեցւոյ մէջ պարտիմք մեր աղօթքը նուիրել առ Սրարիչն մեր:

10. Ի՞նչո՞ւ առաւելապէս Եկեղեցւոյ մէջ պարտիմք աղօթել.

— Վասնզի 1) Աճ մասնաւորապէս ընտրած է այն սուրբ տեղը՝ որ մեր խնդրուածքն ընդունի, եւ հոնկէ հեղու մեզ առատապէս իւր երկնաձիր շնորհները: Ուստի եւ Քն զԵկեղեցին անուանեց. «Կոնա աղօթից» (Մատթ. ԻԱ. 13, ըստ Նալ. ԾԶ.7)

11. Երկրորդ պատճառը ո՞րն է.

— 2) Վասնզի բովանդակ Եկեղեցին, այսինքն՝ հաւատացեալ Ժողովուրդն ձայնակից կլինի մեր

խնդրուածոց. որով մեր աղօթքը առաւել կզօրանայ եւ սրտերնուս եռանդը կաճի. Բրիստոս խոստացաւ թէ «Ուր էցեն երկուսն էլ՝ իմ և քո, իմ և քո, իմ և քո» (Մատթ. 20):

12. Միթէ Աստուած մեր պիտոյքը չգիտեր մեր խնդրելէն առաջ:

— Անտարակոյս գիտէ, բայց կաւահանջէ որ մեր խնդիրներն իրեն ներկայացունեմք աղօթիւք, որպէսզի զանոնք ճանաչեմք մեք ինքնին, եւ մշտեանս տպաւորուի որ Աստուծմէ կախեալ եմք:

13. Բրիստոս Տէրն մեր ինչ խոստացաւ.

— Բրիստոս խոստացաւ որ ինչ որ խնդրեմք աղօթիւք՝ պիտի ընդունիմք անտարակոյս, բաւական է որ հաւատքով աղօթեմք. «Խնդրեցէ՛ք, և պացէ՛ք, և հալուեցէ՛ք, և քաղցեցէ՛ք, և քաղցեցէ՛ք» (Մատթ. 7): «Զաւեալսն էն շատ և խնդրեցէ՛ք, և հալուեցէ՛ք» (Մատթ. 10):

14. Աղօթելոյ պարտքը ծանր չէ.

— Ընդհակառակն, աղօթելէն աւելի անուշ ու մխիթարական բան չկայ: Վասնզի սրտերնիս կբանամք մի այնպիսի Հօր՝ որ ափսոսանքէ եւ ափսոսանքով, ուստի մեր ամեն խնդիրքը կրնայ կատարել, եւ մեր ամեն մեղացը՝ կուգէ ներել իւր ամենազուրկ մարդասիրութեամբը:

Դ Ա Ս Ժ Բ.

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱՐԻՈՒՔ ԱՂՕԹԵԼՈՅ

1. Ի՞նչպէս պարտիմք աղօթել որ Աստուծոյ Լեւի լինի մեր խնդիրքը.

— Պէտք է նախ եւ առաջ բարի մարդ լինել, կամ բարի լինելու առաջադրած: Երկրորդ, պէտք է աղօթել 1) Մտադրութեամբ, 2) Եռանդեամբ, 3) Խոնարհութեամբ, եւ 4) Վստահութեամբ:

2. Մտադրութեամբ աղօթելն ինչ է.

— Աղօթելոյ ժամանակ մտքերնիս եւ ոգինիս բոլորովին Ա. յ տալ, եւ ուրիշ բան չմտածել:

3. Ինչո՞ւ մտադրութեամբ պարտիմք աղօթել:

— Վասնզի առանց ուշադրութեան աղօթելը՝ աղօթել չէ. այլ ցուցանել է թէ՛ խնդիրքնիս ընդունելոյ մեծ հոգ մի չունիմք: Միանգամայն՝ մեծ պակասութեան մէջ գտնուիլ է Աստուծոյ առջեւ, չյիշելով թէ ինչ խորին հաւատք եւ մեծարանք պարտիմք առ Նա:

4. Ի՞նչպէս կրնամք մեր մտադրութիւնը պահել:

— 1) Հաւատքնիս զօրացունելով, այսինքն, միշտ մտքերնիս բերելով թէ Աստուծոյ ամենատես աչքին առջեւն եմք. 2) Սրտէն բղխեցուցանելով պէտք եղած աղօթները, կարճ՝ բայց ջերմեռանդութեամբ:

5. Զերմեռանդութեամբ աղօթելն զինչ է.

— Բոլորով սրտիւ աղօթել Աստուծոյ առ ի ընդունել իրմէն ինչ որ կ'անդրեմք :

6. Ինչո՞ւ եռանդեամբ պարտիմք աղօթել.

— Վասնզի սլաղ եւ անհոգ աղօթքը՝ մեքե- նարար եւ առանց հաւատքի՝ աղօթել է, որ բը- նաւ աղօթել չէ :

7. Թէ՛ հոգեւոր եւ թէ՛ մարմնաւոր բարիք- ները հաւասար եռանդեամբ պարտիմք խնդրել.

— Ոչ, առաւելագոյն եռանդեամբ պարտիմք խնդրեմք հոգեւոր բարիքները, որ զմեզ թէ՛ յաշխարհի եւ թէ՛ ի հանդերձեւումն երջանիկ կ'ընեն: Քրիստոս այսպէս պատուիրեց.

8. Զինչ պատուիրեց Տէրն մեր.

— «Մէ՛ աշուհեպե հոգայցե՛ք և ասեցե՛ք. զի՞նչ կ'եղո՞ւք, իս՞՛մ զի՞նչ աբեցո՞ւք, իս՞՛մ զի՞նչ զբեցցո՞ւք: Քանզի գիտե՛ք Հայրն յեր երկնասը՝ ըն պիտոյ է այդ ասեալսն: Խնդրեցե՛ք և ձեռք աշուհեպեան Աստուծոյ և զարդարեալիսն նորա, և այդ ասեալսն յաւելցե՛ք յեզ» . (Մատթ. 9. 31—34) :

9. Ինչո՞ւ պարտիմք կրկնել մեր աղօթքները.

— Վասնզի Աստուծոյ օգնութիւնը մեզ այն- քան հարկաւոր է, եւ Նորա շնորհքը այնպէս անգին, որ երբէք պէտք չէ ձանձրանամք ու վհատիմք ի խնդրելոյ, այլ շարունակ պաղա- տիմք. (Հովովմ. ԺԲ. 12.) :

10. Պէտք չէ՞ր որ Ա՞ժ մեր խնդիրքը խիղոյն կա-

տարէր, եւ ինչ որ խնդրեմք՝ չուտով շնորհէր .

— Մեք Աստուծմէ շնորհք մի է որ կ'սընդ- րեմք, եւ ոչ եթէ հրաման մի կուտամք: Ուրեմն Նորա անհուն իմաստութեանը, բարութեանը եւ արդարութեանը գիտնալու բանն է թէ՛ երբ եւ ինչպէս պիտի կատարէ մեր խնդիրքը :

11. Խոնարհութեամբ աղօթելն զինչ է.

— Խորին պատկառանք Աստուծոյ առջեւ ծնրադրել, զգալով սրտերնուս մէջ մեր Արարչին անհուն մեծութիւնը, եւ մեր անարժանութիւն եւ ոչնչութիւնը, որ «հոգեւոր և մարմնային» (Մեկ. ԺԲ. 27):

12. Վստահութեամբ աղօթելն զինչ է.

— Աղօթել հաստատուն յուսով թէ՛ ամենա- բարին Աստուած կտեսանէ մեր հաւատքը, մեր խնդիրքը կ'լսէ, մեր պէտքն ու կարօտութիւնը՝ մենէ լաւ գիտէ, ուստի եւ պիտի կատարէ զայն:

13. Սոյն վստահութիւն կրնամք միշտ ունենալ.

— Երբ Աստուծմէ խնդրեմք այնպիսի շնորհք- ներ որ համեմատ են իւր սուրբ կամացը, կամ հարկաւորք են ի փրկութիւն մեր, պէտք է ա- պահով լինիմք թէ՛ միշտ պիտի ընդունիմք զայն: (Յակ. Ե. 14—16, Ա. 5—8.) :

14. Մարմնաւոր բարիքներն ալ կուտայ միշտ Աստուած, եթէ խնդրեմք.

— Շատ անգամ՝ չէ՛ թէ իրական հարկաւորը կ'խնդրեմք, այլ ինչ որ մեր կոյր հպարտութիւնը աշխարհասիրութիւնը եւ ընչաքաղցութիւնը կը

փափաքին: Ա՞ծ մեզ խոստացած է չնորհել ինչ որ անհրաժեշտ է իրօր հարկաւոր է: Եթէ զայն խընդ-րեմք, պէտք է լինիմք ապահով որ կընդունիմք:

15. Միայն մեր անձին համար պարտիմք աղօթել առ Աստուած:

— Ոչ, այլ Քրիստոնեայն պարտի աղօթել նաեւ եղբարց համար, մինչեւ անգամ իւր թըշնամեացն համար. (Ա. Տիմ. Բ. 1.). ինչպէս մեր Ժամերգութեանցը մէջ միշտ կաղօթեմք:

Գ Ա Ս Ժ Ք.

Է Բ Ո Ւ Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ղ Օ Թ Ք

Առաջին մասն

1. Տէրն մեր տուամ մեզ աղօթելոյ օրինակ մի:

— Այո, տուաւ մեզ մի հիանալի օրինակ, որ կկոչուի Տէրութեան աղօթ, որովհետեւ մեր Տիրոջ սովորեցուցած գերազոյն աղօթքն է այն:

«Հայր մեր որ յերկնս ես, սուրբ եղեցի անուն քո, եկեցի արայոյնքն քո, եղեցին կամ քո, որպէս յերկնս և յերկրէ: Զհայ մեր հաւատալովորդ որոք մեզ աշուօրն ու մեզ շնորհք մեր, որպէս և մեր խոստած մերոց պարտաւորաց, և մեր որանիւր զեւէն է իւրայնքն, այլ

իւրեւ՝ զեւէն շարէ, զի քո է արայոյնքն և զարայնքն և իւրայնքն, յարայնքն և յարայնքն: Ամէն: (Մատթ. 23.9-13):

2. Առ ուղղուած է այս վսեմ աղօթքը:

— Առ Հայրն Աստուած, որ միայն ունի կատարեալ իրաւունք մեր Հայրն կոչուելոյ, ինչպէս Քնստոս. «Զեր մէկ Հայր՝ որ յերկնս է»: (Մատթ. ԻԳ. 9.):

3. Աստուած ինչպէս մեր Հայրն է:

— Վասնզի 1) Նա ինքն է որ մեզ տուած է կեանք, եւ հոգի ըստ պատկերի իւրոյ: 2) Նա մեր պիտոյքը կհոգայ՝ արգաւանդ առնելով գերկիր: 3) Կլուսաւորէ մեր խիղճը՝ իւր բանին (Աճառչին) եւ պաշտօնիցը ձեռքով: 4) Զմեզ պատժելէ առաջ՝ երկայն ժամանակ երկայնամիտ կլինի մեր գործած յանցանքներուն, եւ երբ գլխամբ իսկոյն գթութեամբ կներէ: 5) Յաւիտենական երջանկութիւն մի պատրաստած է մեզ յերկինս:

4. Ինչո՞ւ Քրիստոս ուսոյց որ Հայր մեր ասեմք, եւ ոչ Հայր իմ:

— Որպէսզի նախ՝ յիշեցունէ մեզ թէ Աստուած ամեն մարդոց Հայրն է, եւ թէ՛ մեր Փրկչին Արեամբը գնեալ մարդկութիւնը՝ մէկ ընտանիք մի միայն կկազմէ: Ինչպէս Յովհաննէս Աւետարանիչը կգրէ. «Որք ընկալանն զնա՝ ետ նոցա իշխանութիւն որդիս Աստուծոյ լինել»: (Յովհ. Ա. 12): Երկրորդ, որպէսզի մեզ հասկացունէ թէ զամեն մարդիկ պարտիմք սիրել իբրեւ զեղբարս մեր, իբրեւ հասարակէս որդիս Աստուծոյ:

Ծ. Ի՞նչ է ասելն որ յերկնս էս.

— Այսու կյիշեցունէ մեզ Քն թէ 1) Նախ, մեք՝ որդիքս Հօրն երկնաւորի՝ ծնած եմք ոչ յարեւել, ոչ ի կամայ մարմնոյ, և ոչ ի կամայ առն, այլ Աստուծոյ. (Յովն. Ա. 15). Երկրորդ՝ թէ մեր ծագումը կամ ըսկիզբը՝ յերկնից է, ուր է մեր Հայրը, յօթեւան երջանկութեան եւ անմահութեան, ուր եւ պիտի հանգչիմք՝ մեր այս անցաւոր պանդխտութիւնը աստուածապաշտութեամբ աւարտելնէս վերջը:

Ե. Հայր մերին մէջ քանի խնդրուածք կան.

— Եօթն խնդրուածներ, որ հետեւեալքն են.

Ա. Սուրբ եղիցի անուն քո.

Բ. Եկեացէ՛ արքայութիւն քո.

Գ. Եղիցին կամք քո՝ որպէս յերկնս եւ յերկրի.

Դ. Ձկաց մեր հանապազորդ տո՛ւր մեզ այսօր.

Ե. Թող մեզ զպարտս մեր, որպէս եւ մեք եւ.

Զ. Մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն.

Է. Փրկեա զմեզ ի չարէ:

Ը. Հայր մերին եօթն խնդրուածները զինչ կը պարունակեն.

— Առաջին երեքը՝ ընդհանուր մարդկութեան վերաբերեալ հայցուածներ են. խնդիր ետքի չորսը՝ Դեր անհայտն օգուտը կնկատեն:

Տ. Ա. Աստուծոյ անունը ինչո՞վ սուրբ կլինի.

— Աստուծոյ անունը ինքնին սուրբ է. (Լուկ. Ա. 49): Բայց եւ մեք պարտմք սուրբ առնել զայն, Նախ ի Դէլ, ապրելով ըստ սրբութեանն

Աստուծոյ, կատարելով իւր օրէնքները՝ որ բացայայտութիւն են սրբութեան Նորա. 2) Առաջի այլոյ, առաքինութեամբ ցոյց տալով թէ արժանաւոր որդիք եմք մի այնպիսի Հօր որ՝ էապէս սուրբ է: Քն ասաց. «Տեպէն զգործս յեր քարէս և քառասորեպէն զՀայր յեր որ յերկնս է». (Մատթ. Ե. 16). 3) Այլոց եւս ուսուցանելով ոիրել եւ պաշտել զԱստուած:

Թ. Առաջին խնդրուածով ինչ կհայցեմք.

— 1) Կխնդրեմք որ լոյս տայ մեզ որ ջանամք հասկանալ՝ եւ ըստ կարելոյն կատարել Քրիստոսի պատուէրը. «Յերո՛ւ դո՛ւ կարաբեալ, որպէս և Հայրն յեր երկնս կարաբեալ է». (Մատթ. Ե. 48).

2) Շնորհք տայ մեզ որ կարենամք պահել երրորդ Պատուիրանը, որով կարենամք պաշտել, երկրպագել, միառաւորել միշտ զԱրարիչն մեր խորհրդով, զգացմամբ, բանիւ եւ գործով:

10. Որո՞նք այս աղօթքը լաւ չեն կատարեր.

— Նոքա որ Աստուծոյ անունը պարագտել քերանին կառնուն, կհայհոյեն, եւ Արարիչն չեն ծառայեր Հաւատով, Յուսով եւ Սիրով:

11. Բ. Երկրորդ խնդրուածով ինչ կհայցեմք.

— Կխնդրեմք որ շուտով տարածուի մարդկութեան վերայ երկնաւոր Հօր օրհնեալ թագաւորութիւնը, որ ըստ Առաքելոյն «Արդարեւ յերկնս և յերկնս և յաշտեալս և յանգիստս Սուրբ». (Հռ. ԺԳ. 17):

12. Այն թագաւորութիւնը ինչո՞վ կրնայ գալ.

— 1) երբ մարդիկ իւրեանց ազատութեամբը չզեղծանին, ու խելքերնուն կանոնին ու չար կամքերնուն ետեւէ չերթան, չորհամարհեն Նորա սուրբ օրէնքները, եւ չասպատամբին յԱյն, այլ Անոր նուիրեն իւրեանց կեանքը. 2) երբ մարդիկ իրարու հետ արգարութեամբ ապրին, խաղաղութիւն ընեն, եւ սրտերնուն մէջ վայելեն այն աստուածային խնդութիւնն ու երանութիւնը՝ դր բարի խիղճը կազդէ շնորհօք Ս. Հոգւոյն:

13. Աստուծոյ թագաւորութիւնը ինչո՞վ կը յայտնուի աշխարհիս մէջ.

— Ճշմարիտ կրօնքով, Ուստի երբ կիսնդերեմք եկեացէ՝ արտայայտենք +, պարտիմք յիշել որ պարտական եմք ջանալ՝ որ Աստուծոյ թագաւորութիւնը տարածուի աշխարհիս վերայ, քարոզելով զճշմարտութիւն, եւ մարդոց ճանչցունելով զեկեղեցին՝ Բրիստոսի, որ աւանդապահն է աստուածայայտ ճշմարտութեան:

14. Ո՞րն է Այն թագաւորութիւնն յաշխարհի.

— Աստուծոյ թագաւորութիւնն յաշխարհի՝ է Ա. Եկեղեցին, այսինք՝ ժողովն ուղղափառ հաւատացելոց: Ի նմա Աստուած կախտուի հոգւով և ճշմարտութեամբ (Յովն. Գ. 24). Նորա օրէնքները հոն կ'թագաւորեն. Բրիստոս անոր մէջն է (Մար. ԺԸ. 20). եւ Ս. Հոգին անոր կուսուցանէ եւ կառաջնորդէ ճշմարտութեամբ. (Յովն. ԺԶ. 13):

15. Միշտ այս աղօթքն ընելոյ պէտք կայ.

— Անշուշտ, Վասնզի 1) Բրիստոսն էից մէջ շատ անբարիշտ ու մոլի մարդիկ կան, որոց համար պարտիմք աղօթել, որպէսզի Հայրն բարեգութ ազդէ ի սիրտ նոցա իւր փրկարար շնորհը. 2) Վասնզի դժբաղդաբար դեռ մարդիկ մեծ մասամբ կուսալատ են, կամ քրիստոնեայ չեն, որոց համար պարտիմք աղօթել, որպէսզի Աստուած եւ նոցա «Առաքեացէ Ղաւթարանն քրիստոնէան» (Գործ. ԻԸ. 28). «Զի և նոս քրիստոնէան հասանցեն» (Բ. Տիմ. Բ. 10). — (Տես Մասն Ա. Դաս ԻԴ. **21—23**):

16. Աստուծոյ թագաւորութիւնը երբ պիտի գայ կատարելապէս.

— Թէ եւ կրնամք Սաղմոսերգունն հետ ասել թէ՝ «Արտայայտենք +, արտայայտենք ասեալսն յապետեցի, և արտայայտենք +, յազգէ փնչէ յազգէ» (ՃԽԳ. 15). Բայց Այն երկնաւոր եւ երկրաւոր թագաւորութիւնը պիտի գայ կատարելապէս, երբ մարդիկ ճանաչելով զճշմարտութիւն՝ դան առ Աստուած, եւ Նշեցին զհօր և զհօգիւն, ըստ կանխաձայնութեանն Բրիստոսի (Յովն. Ժ. 16). երբ ժամանակը վերջանայ, մահը՝ յանմահութիւն փոխարկուի, եւ յաւիտեանականութեան մէջ թագաւորէ Աստուած իւր ընտրելոց անվախճան սիրոյն եւ օրհներգութեանցը մէջ:

17. Գ. երբորդ խնդրուածով ինչ կ'սպցեմք.

— «Նշեցին հօր + որպէս յերկին և յերկր» ա-

սեւով կխնդրեմք որ չի թէ մեր կամքը լինի՝ այլ Աստուծոյ կամքը, ինչպէս որ երկնից մէջ հրեշտակները ուրախութեամբ եւ սիրով կկատարեն Նորա օրհնեալ կամքը:

18. Աստուծոյ կամքը ինչ է մարդոց համար.

— Մարդոց սրբութիւնը, փրկութիւնն ու երջանկութիւնը, իւր սուրբ օրէնքները պահելով:

19. Քրիստոս երբ ըրաւ այս աղօթքը.

— Չարչարանաց ու մահուան պատրաստուած ժամանակ՝ Փրկիչն մեր Զիթենեաց լեռը աղօթեց առ Հայր «Նշեցի՞ն խաչ +»» (Մատթ. ԻԶ. 42): Այսու ուղեց մեզ ուսուցանել թէ մեք եւս մեր վտաց, ցառոց, հիւանդութեանց ու ձախորդութեանցը մէջ՝ պարտիմք միշտ կրկնել այս կարճ բայց Աստուծոյ ամենահաճոյական աղօթքը, որ մեր ոգւոյն Հաւատն, Յոյսն ու Սէրը կրացայայտէ, ու մեր Արարչին գթութիւնը՝ ի մեզ կիջեցունէ:

Դ Ա Ս Ժ Դ.

ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Երկրորդ մասն.

1. Դ. Չորրորդ խնդրուածով ինչ կհայցեմք.

— «Զհայ Ժբ հանապազորք որո՞ր Ժշ աշտօր» ասելով կխնդրեմք մեր անպրուստին համար ամեն օրուան պէտք եղած բաները: Այսու կդաւանիմք՝ որ ոչ միայն հոգեւոր՝ այլ եւ մարմնաւոր բաներու մէջ Աստուծմէ կախումն ունիմք, եւ Նորա շնորհն է ոչ միայն մեր կեանքը, այլ եւ կենաց շարունակութիւն, ու անոր պահպանութեան համար ամենակարեւոր հացը, այսինքն սնունդը:

2. Ինչո՞ւ միայն հացերնիս խնդրել ուսոյց Գն.

— Որպէսզի մեզ ուսուցանէ թէ զհարկաւորն միայն պարտիմք խնդրել, եւ ոչ զաւելորդն :

3. Ինչո՞ւ միայն հարկաւորը պարտիմք խնդրել.

— Վասնզի մարդոյս իղձերը չափ չունին, որով՝ որչափ աւելի ստանան՝ այնչափ ալ չեն կշտանար. այսու՝ մարդս թէ ինքզինքն անհանգիստ կընէ եւ թէ զուրիշները : Ուստի եթէ Աստուած զանոնք ըստ խնդրանաց մերոց չնորհէր, մեզի փնասակար բարիքներ պարգեւած պիտի լինէր :

4. Է՞ր Ած մեր պէտքէն աւելին կընորհէ.

— Աստուած իւր անհուն գթութեամբը եթէ մեր պէտքէն աւելին մեզ չնորհէ, չէ թէ վատնելու եւ շռայլութեամբ ապրելոյ համար է, այլ որպէսզի մեր եղբայրներուն օգնեմք, եւ իբրեւ Աստուծոյ հաւատարիմ տնտես՝ մեր ընդունածը բաշխեմք կարօտելոց, եւ լինիմք նոյա՝ համար Նախախնամութեան պատկեր եւ գործի :

5. Հարուստներն ալ պարտին ամեն աւուր հացը խնդրել յԱստուծոյ.

— Անտարակոյս, վասնզի Աստուած է որ կուտայ ամեն բարիք, ուստի երբ եւ ուղէ՝ կարող է ետ առնուլ, կամ դադրեցունել իւր բարիքները, այն է՝ կեանքն, ու զայն վայելելոյ առողջութիւնն ու միջոցները : Շատ մեծ հարուստներ յանկարծ անկան ի չքաւորութիւն, որպէսզի ի փորձոյ իմանամք թէ «Ահա՛յն» Գործք Բ. Գ. 4. 1.

նայն պարէս էն ի Հօրէն Լուսոյ» (Յակ. Ա. 17) :

6. Ինչո՞ւ միայն այսօրուան հացը խնդրել ուսոյց մեզ Գրիստոս Տէրն մեր.

— Որպէսզի մեզ հասկացուցանէ թէ 1) Պարտիմք ամեն օր աղօթել. 2) Թէ կրնամք ամեն օր, ամեն ժամ մեռանիլ, ուստի պէտք չէ անհանգիստ լինիմք դանձելոյ այն ժամանակին համար՝ որուն հասնելիքնիս չգիտեմք. (Մատթ. 2. 54) :

7. Բաւական է միայն խնդրելը որ Աստուած հացերնիս մեզ չնորհէ.

— Ո՛չ, այլ խնդրելնուս հետ նաեւ պարտիմք աշխատիլ հացերնիս ճարելոյ, հաւատալով՝ որ Ած կօզնէ մեր անդուլ աշխատութեանը իմաստունը կ'ընէ. «Որ քորձէ՛ լոյս հացի. Եւ որ զհեթ երբեք Գործք Բ. Գ. 19) :

8. Ի՞նչ հարկ կայ աշխատելոյ.

— Վասնզի Աստուած խոստացած չէ՛ հրաշք գործել պարապորդ ու ծոյլ մարդիկը սնուցանելոյ համար : Եթէ՛ Նա անգործ մարդոց ալ հաց սլարգեւէր՝ քաջալերած պիտի լինէր գծուլութիւն եւ զմոլութիւնս : Ուրեմն ծոյլ, անհոգ անգործ եւ մոլի մարդը՝ պէտք չէ երբեք յուսայ թէ Աստուած զինքը կ'կերակրէ :

9. Մարդս միայն հացով կ'ապրի.

— Տէրն մեր ուսոյց որ մարդս միայն հացիւ չէ որ կ'ապրի, այլ եւ Աստուծոյ բերանէն ելած խօսքերով ալ. (Մատթ. Դ. 4) : Վասնզի մարդս՝

ի հոգւոյ եւ ի մարմնոյ բաղկացեալ լինելով, ինչպէս որ նիւթական հացը մարմնոյն կերակուրն է, նոյնպէս եւ Ա.Յ խօսքը՝ հոգւոյն սնունդն է:

10. Այս խնդրուածով ուրիշ ինչ հաց կհայցեմք.

— Կխնդրեմք նաեւ այն երկնային Հացը՝ որոյ համար ասաց Քրիստոս. «Հացն զոր էս Կաց» մարմնի է, զոր էս Կաց վանն կենաց աշխարհի» (Յովհ. 2. 52). Այն Հացը՝ որ մեր Փրկչին Մարմինն է, Նորա Արեանն հետ՝ երբ կընդունիմք ի Ս. Հաղորդութեան, կկենազործէ թէ մեր հոգին եւ թէ՛ մարմինը, հաղորդելով հոգւոյն զՅիսուս Քրիստոս, որ է կենսւ. եւ ազնուացուցանելով զմարմինը՝ որ գործի է սոյն անշային հաղորդակցութեան. (Տես Մասն Գ. Դաս Ը. 18. 19.):

11. Ե. Հինգերէն խնդրուածով զինչ դաւանիմք.

— «Թող մեզ պարգատ մեր, որպէս եւ մեր խնդում մերոյ պարգատանաց» ասելով՝ կդաւանիմք թէ մեր Աստուծոյ պարգատան եմք: Նա է մեր էութեան պարգեւատուն, ուստի պարտական եմք իրեն նուիրել մեր մտածութիւնքն, զգացմունքն եւ մեր ամեն գործերը, Աստուծոյ էութիւնը բան մ'ալ խնայեմք՝ գոյութիւն ըրած կլինիմք, ուստի եւ յանցաւոր կմնամք Աստուծոյ առջեւ:

12. Ամեն մարդիկ պարտին խնդրել զթողութիւն.

— Այո, վասնզի չկայ մարդ մի՝ որ բանիւ կամ գործով կամ մտածութեամբ չմեղանչէ, ու շատ անգամ ալ Աստուծոյ հրամայած բարե-

գործութեանց զանցառութիւն ու անհոգութիւն չընէ:

13. Աստուծոյ աւելի արժանի չէր որ մեր մեղքերը ներէր առանց պայմանի.

— Ոչ, վասնզի այն մարդն որ իւր եղբորը վերայ չգլխար, ու նորա յանցանացը չներեր անյիշաչարութեամբ՝ անարժան է գթութեան եւ ներողութեան Հօրն հասարակաց:

14. Միայն ներել կխոստանամք այս աղօթքով.

— Ոչ, այլ նաեւ մեր ընկերաց չարիք չկամենալ ու չընել, այս ալ բաւական չէ, ձեռքերնէս եկած բարիքն ալ կխոստանամք նոցա ընել:

15. Մարդոց մէջ ուրիշ կծնին թշնամութիւնք.

— Մարդիկ իրարու հետ կապուած են Պարտեաց եւ Իրաւաց փոխադարձ յարաբերութեամբ: Եթէ մէկը պարտիքէն աւելի իրաւունք պահանջէ, ընկերութեան ներդաշնակութիւնը կխանգարի: Ասկէ կհետեւին հակառակութիւնք, վէճք, բարկութիւն, ատելութիւն, թշնամութիւն, վրէժխնդրութիւն, եւ. վերջապէս՝ մարդաստիպանութիւն:

16. Այս չարեաց առջեւն ինչպէս կառնուի.

— Երբ գիտնամք՝ մեր իրաւունքէն ոչ միայն աւելին չպահանջել, այլ եւ երբեմն զոհել մեր իրաւունքը ի սէր ընկերին, անյիշաչար ներողամտութեամբ հետեւելով օրինակի մեր երկնաւոր Հօրն: Նա անօր համար մեզի ողորմութիւն կընէ եւ կներէ մեր յանցանաց՝ որպէսզի եւ մեք պարտաւորուիմք մեր ընկերին ողորմել եւ ներել:

17. Ով որ իւր ընկերին չներեր, ու եղբայրատեսաց է, այս աղօթքը կրնայ ընել.

— Ոչ, վասնզի ընկերին չներողը, ու հետը տեղութիւն ունեցողը՝ երբ այս աղօթքը կընէ՝ իւր վերայ կհրաւիրէ Աստուծոյ բարկութիւնն ու պատիժները :

18. Առ այս ինչ վճիռ տուաւ Քրիստոս.

— Քրիստոս բացայայտ կերպով վճռեց. «Եթէ թողնուի մարդիւն շառնայան նոցա՝ թողցէ և յէշ Հայրն յերեկոսոր: Ապա թէ ոչ թողնուի մարդիւն շառնայան նոցա՝ և ոչ Հայրն յերեկոսոր թողցէ յէշ շառնայան յեր. (Մատթ. 2. 14, 15):

19. 2. Վեցերորդ խնդրուածով զինչ կհայցեմք.

— Կխնդրեմք. «Եւ զի պանիւր զիւն է գործութիւն»։ Այս խօսքերով կհայցեմք յԱստուծոյ որ չթողու զմեզ որ փորձութեան մէջ լինամք, այլ բարեհաճի մենէ հեռացունել զամենայն փորձութիւն, եւ զմեզ զօրացունէ առ ի յաղթել նոցա:

20. Փորձութիւնն զինչ է.

— Փորձութիւնն է հրապուրուիլ ի մեղաց եւ ի մեղսառիթ պարագայից՝ որ Աստուծոյ օրէնքը չպահեմք, մեր մէկ կիրքը դռն առնելոյ համար: Այսպէս, հպարտութիւնը՝ զմեզ կառաջնորդէ ի զեղխութիւն եւ ի փառամոլութիւն, ազաւորութիւնը՝ ի խաբէութիւն, ի գողութիւն, եւ ի խրատաւորութիւն առ կարօտեալս, եւ :

21. Փորձութիւնը յԱստուծոյ կուգայ.

— Քաւ լիցի, Աստուած ոչ միայն զմեզ ի փորձութիւն չհրապուրեր, այլ ամեն միջոցներով զմեզ անկէ կհեռացունէ: Վասնզի ինքը ոչ կփորձուի՝ եւ ոչ իսկ ի փորձութիւն կձգէ զմեզ. (Յակ. Ա. 15):

22. Փորձութիւնը սերկէց կուգան.

— Փորձութիւնը կուգան առ ի չարն հակամիտութենէ, եւ սկզբնական մեղաց հետեւանքն եղող տգիտութենէ, եւ մեր սրտին հեշտասէր զգացումներէն՝ որ զմեզ կմոլորեցունեն, ու աւելի վեր համարել կուտան աշխարհիս փոքր ու անցաւոր հաճոյքներն ու սուտ վայելքները՝ քան զխաղաղութիւնն խղճի, եւ քան զանանց վայելս երկնային երջանկութեան. (Յակ. Ա. 14):

23. Ինչո՞ւ Աճ չարգելուր զփորձութիւնս.

— 1) Որպէսզի մեզ առիթ տայ՝ մեր սէրն ու հպատակութիւնը իրեն ցուցանելոյ. 2) Որպէսզի խոնարհեցունէ զմեզ. 3) Որպէսզի մեր արդիւնքն աւելցունէ, որով եւ վարձքերնիս շատցունէ:

24. Մեր կողմէն զինչ պարտիմք առնել.

— Որպէսզի կարենամք Աստուծոյ ընդունիլ զնորհս յաղթելոյ փորձութեանց՝ պարտիմք զգուշանալ ի նոցանէ, մանաւանդ այն ախտերէն՝ որոց առաւել հակամիտ եմք ի բնէ:

25. Ի՞նչ կերպով կրնամք զգուշանալ եւ յաղթել փորձութեանց.

— Երեք միջոցով. 1) Աղօթքով եւ արթնութեամբ, ինչպէս Տէրն մեր ուսոյց. «Արթնաւ կու-

ցե՛ւ, և աղջիկ աւարե՛ւ զի մի անհանելոք է քորոյն-նիւն».
(Մատթ. ԻԶ. 41). — 2) Աշխատութեամբ եւ դոր-
ծունէութեամբ, այսինքն պարասպ կենալէն միայն-
չելով. 5) Չար գրքեր կարդալէ՝ եւ չար ընկե-
րութիւններէ հեռու կենալով:

26. Է. Ի՞նչ կխնդրեմք երբ կաղօթեմք Աս-
տուծոյ. «Փրկեա՛ զմեզ է չարէ».

— Կխնդրեմք որ Աստուած զմեզ պահպանէ
ի մեղաց, վասնզի մեղքը ամեն չարեաց մեծա-
գոյնն եւ աղբիւրն է:

27. «Զի էս է կորուսեալն և զքորոյն-նիւն և քառ-
յառիտեան քառիտից».
«Վերջաբանին իմաստն ինչ է.

— Այս խօսքերով կխոստովանիմք որ Աճ կա-
րող է կատարել միշտ մեր ամեն խնդրուածները,
որովհետեւ կտիրէ բոլոր տիեզերաց, եւ Նորա
իշխանութիւնն ու փառքը յաւիտենական է:

Դ Ա Ս Ժ Ե.

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՕԳՈՒՏԻ ԲԱՐԵՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԶԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԿՆՆԱՅ

1. Կրօնի պարտքերը մեր տեսակ մարդոց աչ-
քին դժուար կերեւին.

— Կրօնի պարտքերը՝ նոցա միայն դժուար
կերեւին՝ որք երկար ժամանակ զանց առած են
զանոնք գործադրել, ու վարժած են ըստ հա-
ճոյից եւ ըստ քմաց անկարգ կեանք մի վարել,
հետեւելով իւրեանց սրտին չար յօժարութեանցը,
եւ բոլորովին անսիրտ եղած են ի կատարումն
կրօնական սուրբ պարտուց իւրեանց:

2. Ուրեմն Կրօնի պարտքերը դիւրին են.

— Կրօնի պարտքերը դիւրին են եւ քաղցր
այն մարդոց համար՝ որք ի մանկութենէ վար-
ժած են զանոնք կատարել, իւրեանց ծնողաց
բարի օրինակաւն ու խրատներովը, եւ ի դաստի-
արակաց ընդունած բարեպաշտ կրթութեամբը:
Մարգարէն Երեմիա կգոչէ. «Նշե՛ք զմեզ զմեզ»

խնայարհոյեանն ի մանկութենէ իւրոյ» : Երջանկութիւնը՝ առաքինութեան բաժինն է :

Յ. Քրիստոս զինչ ասաց իւր մարդասէր վարդապետութեանն համար .

— Քրիստոս Տէրն մեր՝ որ եկած էր մարդկային բնութեան յարմար քաղցր կրօն մի ուսուցանելոյ , առ ինքն հրաւիրեց զվշտացեալ մարդկութիւնն ասելով . « Եկայք առ իս ամենայն վշտացեալք եւ բեռնաւորք , եւ ես հանգուցից զձեզ : Առէ՛ք զլուծ իմ ի ձեզ . . . եւ քորէի՛ հանգիստ անշունչ յերես , զի Լուսնս Բարձրք է եւ Բեռնն իմ քորիցի » (Թեթեւ) . (Մատթ. ԺԱ. 29, 30) :

4. Մեր պարտուց բովանդակութիւնն որն է .

— 1) Սիրեւ զԱստուած՝ բոլոր սրտով , իսկ մեր ընկերը՝ իբրեւ մեր անձը . 2) Իմաստութեամբ ի կիր առնուլ Այ մեզ շնորհած բարիքները :

5. Ծանր պարտք մի է սիրելն զԱստուած .

— Ընդհակառակն , ամենայն զգացմունք սիրոյ՝ քաղցր են մարդոյս սրտին : Մեր ամենէն մեծ հաճոյքը սէտք էր լինէր սիրել մեր այն գորովագութ եւ առատաշնորհ Հայրը՝ որ չէ թէ միայն յառաջ քան զծնունդն մեր , այլ եւ՝ նախ քան զստեղծումն աշխարհի՝ մեր երջանկութիւնը խորհած էր եւ պատրաստած :

6. Ծանր պարտք մի է սիրելն զընկերն .

— Ընդհակառակն , չկայ բան մի որ այնքան ծանր լինի եւ տխուր՝ քան զկեանս նոցա որ

իւրեանց անձը միայն կսիրեն , եւ հոգինն կը մատնեն ի տանջանս ատելութեան , ռիսակալութեան եւ վրէժխնդրութեան : Մինչդեռ՝ զգայուն , ներողամիտ եւ ընկերասէր Քրիստոնեայն՝ իւր եղբարցը յաջողութեանը վերայ կհրճուի , իբրեւ թէ իւրն լինէր այդ . եւ նոյն իսկ նոցա վշտացը վերայ զգացած ցաւն ու կարեկցութիւնը՝ ներքին քաղցրութիւն մի կծաւալէ իւր սրտին մէջ :

Չ. Զեղխութեան եւ ցուցամոլութեան հաճոյքը՝ բարեբարութեան ազդած հաճոյից եւ հիացման չափ քննիր է .

— Ոչ բնաւ : Զեղխ , չռայլ եւ ցուցամոլ մարդը՝ աւելի նախանձ ու ատելութիւն կազդէ՝ քան թէ հիացումն : Նա իւր ընդունայն ծախսերովը՝ յաճախ ինքզինքը կկործանէ , եւ այն ատեն՝ շատ քիչ կարեկցութիւն կգտանէ , Նոյն իսկ առաջ զինքը շողոքորթողներն ու իւր հացը վայելող պատառաբոյծները՝ իրմէ խոյս կուտան , ու կսկսին եւս չարախօսել , Նորա կեանքը՝ կը լեցուի դառնութեամբ , կհիւծի վշտօք , եւ մահուան յիշատակը՝ կազդէ ի նա յուսահատութիւն :

8. Բարեգործն ալ նոյնպէս է .

— Բարեգործ մարդոյն կեանքը՝ բոլորովին ասոր հակառակն է : Նա ամենուն սիրելի կլինի . նորա յաջողութիւնը՝ ոչ միայն նախանձ ու ատելութիւն չգրգռեր , այլ՝ հասարակաց ուրախութիւնն , եւ եթէ ձախորդութեան մէջ խնայ՝ ամեն

մարդ նորա վերայ ցաւ կզգայ ու կարեկից կլինի:

9. Բարեգործը մահէն չՔրկնջիր:

— Մահը՝ չկրնար վախցունել զբարեգործն, վասնզի գիտէ նա թէ իւր ըրած բարիքներն՝ պիտի հրաւիրեն իւր վերայ զողորմութիւնն Այ: Բանզի «Բարձրագոյնի որոշի ողորմութիւն առ դատարանս»): կգրէ Սաաքեալն Յակոբոս (Յակ. Բ. 15), եւ Ս. Պետրոս «Սէր՝ Զաքի զբարձրութիւն զեղաց» (Ա. Պետ. Գ. 9):

10. Ո՛վ աւելի երջանիկ է, անժուժկալ ու ծոյլ մարդը՝ թէ ժուժկալն ու աշխատասէրը:

— Փորձը ամեն օր մեզ կուսուցանէ որ անժուժկալ, ծոյլ՝ եւ անգոհ մարդիկ կիմացունեն իւրեանց առողջութիւնը, անունը, պատիւն ու ստացուածքը, եւ շատ անգամ՝ կիտլացունեն իւրեանց մահը: Մինչդեռ ընդհակառակն կտեսնենք որ աշխատասէր, բաւականասէր ու ժուժկալ մարդը՝ օր օրի առաջ կերթայ: Նա առաւել համ կառնու վայելքներէ ու հաճոյք կզգայ, որովհետեւ չափազանցութի կամ ծայրայեղութի չընեն, ու հիւանդութիւնը, ամօթն ու խղճի տազնապնէրը՝ չեն թունաւորեր զհաճոյս եւ զվայելս նորա:

11. Աշխարհիս վերայ երջանիկ լինելոյ ասպանովագոյն միջոցը զորն է:

— Մարդկային բանականութիւնը՝ մեզ կուսուցանէ թէ արդարութիւնը, այսինքն՝ Աստուծոյ օրինաց ճիշդ պահպանութիւնը՝ միշտ զուգընթաց ունի զխաղաղութիւնն հոգւոյ, որ է՝

այն քաղցրածաւալ զգացումը՝ զոր բարի խիղճը կպարզեւէ մեզ. եւ հետեւաբար՝ առաքինութիւնը, եւ միայն առաքինութիւնը կրնայ զմարդ ճշմարտապէս երջանիկ առնել:

12. Ս. Գիրքն ինչ կուսուցանէ այս մասին.

— Մարդկային բանականութեան մեր խղճին մէջ աղդածը՝ կնուիրագործէ Ս. Գրոց վարդապետութիւնը. «Ի պահէն (զպատուիրանս Աստուծոյ) հապոյցոսն բազում»): կգրէ Դաւիթ. (Մաղմ. ԺԸ. 11): Եւ Սողոմոն, «Որ տերման զարդարութիւն՝ ընկալի վայն հաւարարի . . . Ի որոյն արդարութեան՝ բռնանի ծառ կենաց. բարոյնն արարածն անշնչի՝ ընկաց . . . Տունս արդարոյ՝ յերկրացին . . . Բազմցանայեացն՝ գլխութիւն գոյն . . . Զմեղաւորս հաւաքին շարիտ, արդարոյ հասցեն բարութեանս . . . Այս առաքածանգնացանէ զարդիս որդարոյ, գունիս արդարոյ՝ մեծութեան մեքարդարոյ: Արդարն վայելեացէ ի մեծութեան մա բազման, անխառն կոնքին վաղապէս»): . . . Որ քնայ արդարութեամբ՝ գոյն զբնականութիւն. իսկ որ ելանէ ի ինչո ճանապարհ՝ նոյն վարկեացէ»): Եւ (Առաք. ԺԱ. ԺԲ. ԺԳ. ԻԸ.): Եւ Քրիստոս Տէրն մեր երանի՛ տուաւ հեղերուն զի նոյն խառնութեացն լիւրիւր. (Մատթ. Ե. 5). Եւ աշխարհաթող եւ անձնուրաց հաւատացելոյն համար խոստացաւ թէ փոխարէն առնուցու հարկաւորութիւնն այժմ, յայտն խառնութիւն . . . Եւ յաշխարհին՝ որ զալոցն է՝ զկեանս յաւիտեանականս. (Մարկ. Ժ. 50):

13. Առաքեալն ինչ կգրէ աստուածապաշտութեան վերայ .

— Ս. Պօղոս Առաքեալ Հետեւեալ խրատը կուտայ հաւատացելոյն. «Կրթեա՛ զնոյն +» յաստատապաշտութեան. զի մարմնոյ կրթութիւն՝ առ սակաւ ինչ օգտակար է, իսկ աստատապաշտութեան՝ առ աշխարհ ինչ օգտակար է, և զաւելիս կենաց անէ՛ զարդէն և զհանգիստելոյն» (Ա. Տիմ. Դ. 8) :

14. Եթէ բարեպաշտութիւնը նոյն իսկ աշխարհիս վերայ օգտակար է, ինչո՞ւ այնքան մարդիկ կանհոգանան առ այդ .

— Վասնզի անսալով անսոսնական եւ թանձր զգացմանց իւրեանց, կողործեն՝ առանց մտիկ ընելոյ բանականութեան, խղճի յորդորանացը, փորձառութեան խրատներուն, եւ Ս. Գրոց ձեռքով Աստուծոյ մեզ տուած մարդասէր պատւիրաններուն. Նոքա չեն ուզեր մշակել հաւատքն ու առաքինութիւնները՝ զորս ուսած էին իւրեանց մանկութեանը ժամանակ :

15. Մանկութեան ժամանակ սովորուած բարեպաշտութիւնը ինչո՞ւ չատերուն մտքէ կելանէ .

— Մանկութեան ժամանակ ընդունուած բարեպաշտական կրթութիւնը՝ շատ փրիստոնէից մտքէն ու սրտէն հետզհետէ կջնջուի, ու յիշողութիւններէն անզգալի կերպով կամաց կամաց կանհտանայ, որովհետեւ նոքա հոգ չեն տանիր որ այն ծանօթութիւնները զարգացու-

նեն իրենց մտքին ու սրտին մէջ, Ուստի սովորած ճշմարտութիւնքն օր օրի մոռցուելով՝ չեն կրնար սանձ լինել մոլութեանց հրապոյրներուն դէմ .

16. Ինչ պէտք է ընէ հաւատացեալը՝ որ այս դժբաղդութեան մէջ չկնայ .

— Պէտք է հաւատացեալը իւր հոգին սնուցանէ ընթերցմամբ Ս. Գրոց, եւ այն մատենից՝ որ անոր Աստուծոյ խօսքը լինելն կապացուցանեն : Պէտք է նա յաճախէ յեկեղեցի, հոգեշահ քարոզներ լսէ, ամեն Կիրակի եւ Տօն օրեր Ս. Պատարագի ներկայ գտնուի : Բարի քրիստոնեայն պարտի ամեն առաւօտ աղօթել, ամեն գիշեր անկողին չմտած՝ նոյն օրուան ըրածներուն քննութիւնն ընել, եւ գործած մեղացը վերայ զղջալ : Անբարոյական ու անհաւատութեան գրքեր չկարդալ, չարերու ընկերութենէն փախչիլ միշտ եւ առաքինի մարդոց հետ կենակցիլ :

17. Եթէ այս ընթացքը բռնեմք՝ ծիծաղելի չեմք լինիր ազատամիտ մարդոց առջեւ .

— Սրբարեւ կան շատ իմաստականք ու թեթեւահաւատ եւ անկրօն մարդիկ՝ որ Կրօնը կանարգեն, վասնզի չեն ճանաչեր զայն, եւ զկրօնաւոր ու բարեպաշտ մարդը՝ կծաղրեն, որպէսզի խրտեցունեն՝ ու զայն ալ իրենց նման մոլի մէկն ընեն : Բայց հաւատացեալ փրիստոնեայն՝ կարհամարհէ զանիրաւ անարգանս մարդոց, եւ գոհ է գիտնալով որ Աստուած կհաճի եւ կընդունի իւր

բարեպաշտութիւնը: Առաքինի մարդը անբարեշէտին վերայ կցաւի, բայց ոչ անկէ կերկնչի, եւ ոչ անոր ետեւէն կերթայ:

18. Անբարեշտաց արհամարհանքն անկեղծ է.

— Ոչ երբէք. նոքա նախանձնէն է որ արհամարհել կցուցանեն զկրօնասէրն եւ զբարեպաշտ, տեսանելով որ նորա բարի վարքը՝ իւրեանց չար վարուց դատապարտութիւնն է: Ապա թէ ոչ՝ անկարելի է որ իւրեանց խիղճը չյարգէ ու չանխածէ այն Գրիստոնէէն՝ որ իւր կրօնական պարտքերը կկատարէ անկեղծութեամբ, եւ իւր ընկերին աղէկութեանն համար կաշխատի, ու ձեռքէն եկած աղէկութիւնը ամենուն կընէ:

19. Ինչո՞ւ բարեպաշտը պէտք չէ խրտի անկընթացներու եւ իմաստակներու ծաղր լինելէ.

— Վասնզի բարեպաշտ մարդը իւր խղճին վերկայութեանը պէտք է նայի, եւ ոչ թէ անկրօն եւ մոլի մարդոց վկայութեանը, նա համոզուած պէտք է լինի՝ թէ առաքինի ու բարեպաշտ լինելը՝ իւր պարտքն է: Առանց քաջասրտութեան՝ ոչ առաքինութիւն վատորիկ կայ եւ ոչ մեծ պարտք մի կարելի է կատարել: Բարեպաշտ մարդը պէտք է ոչ փոքրողի լինի, եւ ոչ անհաստատ սիրտ ունենայ:

20. Ածպաշտութեան գործերը ռամկութիւն են.

— Անկրօն մարդիկ շատ բարեպաշտները ետ կկեցունեն յառաքինի գործոց, ասելով թէ «Ռամ-

կութիւն է Եկեղեցի երթալը, Պատարագի կենալը, Կիրակին սուրբ պահելը, Ս. Գիրք կարդալը, աղօթելը, խոստովանիլը, եւ»։ Բայց այս խօսքը մեծ իմաստակութիւն է, ու ասկէ վախնալը ու խրտիլը՝ մեծ անխելքութիւն է: Այո՛, ռամկին ալ պարտական է աստուածապաշտութեան գործերը կատարել, բայց անկէ բնաւ չհետեւի՝ թէ աստուածապաշտութեան գործեր կատարելը՝ ռամկութիւն է: Ահա տգէտ մարդն ալ պարտական է բարի եւ առաքինի լինել. ուրեմն պէտք է որ գիտուն մարդը ամաչէ առաքինի եւ բարի լինելէ:

21. Ճշմարիտ է թէ ուսեալ եւ գիտուն մարդը լաւ Գրիստոնեայ չլինիր.

— Շատ մեծ սխալ խօսք է այդ, զոր մոլի ու անկրօն մարդիկ կգրուցեն: Ընդհակառակն, ամեն ազգաց մէջ կտեսանեմք որ մեծ գիտուն, փիլիսոփայ, քաջ եւ անուանի մարդիկ՝ թէ եւ աշխարհական էին, բայց փայլեցան իբրեւ կրօնասէր եւ բարեպաշտ Գրիստոնեաներ:

22. Մեր ազգային աշխարհական երեւելի մարդիկներէն քանի մի օրինակ յիշէ.

— Տրդատ քաջայաղթ Թադաւորը՝ ամօթ չհամարեցաւ քար կրել Ս. Էջմիածինը շինուած ժամանակ: Մեծն Վարդան՝ որ ընտիր կրթութիւն առած էր, Ս. Գիրքը գոց գիտէր եւ աղօթից կը պարապէր: Սմբատ, Գաղիկ, Լէոն եւ Թադաւորքն,

Վաճան Մամիկոնեան, Աշոտ, Մաղխատրոս, եւ իշխանները՝ անուանի մարդիկ էին թէ գլխաւթեամբ եւ թէ՛ քաջութեամբ, բայց կրօնասիրութեամբ եւս կատարեալ Գրիստոնէի օրինակներ եղան (*):

(*) Օտարազգի քաջերէ քանի մի օրինակներ յիշեմք.

— Թողլով Գրիստոնէութեան առջի դարերուն մեծ մարդիկը՝ ժամանակով մեզի մօտ եղողներէն յիշեմք մի քանի այնպիսի անուաններ՝ որ անկրօնից առջեւ եւս պատկառելի են:

Եւգէնէոս Գերմանացոց մեծ սպարապետը (+ 1736) Վարդանայ նման պատերազմի բանակին մէջ անգամ Ս. Գրովք կ. քաջակերուէր: Թիւրէն (+ 1675) և Վիլլար (+ 1678) Գաղղիացի հզօր զօրավարները՝ պատերազմի դաշտին վերայ վերաւորուած՝ Գրիստոնէի մի արժանի բարեպաշտութեամբ մեռան: Լաւտոն Գերմանացի քաջ զօրավարը (+ 1790) երկիւղած Քրիստոնէայ մի էր: Ուօշինկիժն (+ 1799) Ամբիկոյ մեծանուն ազատարարը՝ անուանի էր նաեւ բարեպաշտութեամբը ու խիստ բարոյականաւր: Նափոլէոն մեծայաղթ աշխարհակալը (+ 1821) Քրիստոսի և Քրիստոնէութեան վերայ կը ծառէր մեծաւ հիացմամբ:

Քանի մի եւս մեծանուն իմաստուններ յիշեմք.

— Հռչակաւոր Պէքըն Անգղիացի փիլիսոփայն (+ 1626) Քրիստոնէութիւնը իրեն պարծանք կհամարէր: Վան Կրօթկամ Գրոտիոս (+ 1645) Հոլանտացի անուանի գրագէտն ու բաղադրագէտ՝ Քրիստոնէական Հաւատոյ ճշմարտութեան վերայ գեղեցիկ գիրք մի շարարեց: Նոյնպէս Փասքալ Գաղղիացի (+ 1662) և Լոք Անգղիացի (+ 1704) և Լէյպնից Գերմանացի (+ 1716) հռչակաւոր փիլիսոփաները, ինչպէս նաև Նիւթն Անգղիացի անմահ աստղաբաշխը (+ 1727) Քրիստոնէութեան ջատագովութեան հմտալից գրքեր գրեցին, և Քրիստոնէայ լիւնելուն վերայ կփառաւորէին: — Ո՞ր անկրօն իմաստակը այսպիսի հոյակապ հանճարներու հետ կրնայ բաղդատուել:

23. Օրինակներէդ ինչ կհաստատես.

— Այսպիսի քաջ եւ հռչակաւոր մարդիկ, որ ոչ միայն քաջութեամբ եւ ուսմամբ, այլ եւ բարեպաշտութեամբ երեւելի եղան ամեն Գրիստոնէայ ազգաց մէջ, — եւ մինչեւ ցարդ՝ անթիւ կան նոցա նմանող հանճարեղ կրօնասէրներ բոլոր Գրիստոնէութեան մէջ, — քիչ ազդեցութիւն հունին վկայելոյ թէ Գրիստոնէութիւնն ու բարեպաշտութիւնը՝ իմաստութեան հետ խիստ լաւ կմիաբանին, բայց այն իմաստութեան հետ որ շատ բանի տեղեակ է եւ շատ խնդիրներու հմուտ. ոչ ամփոփ է ոչ միակողմանի, եւ ոչ անհաւատութեան աւնառակութեամբն ապականուած:

24. Այդպիսի երեւելի անձանց զԳրիստոնէութիւն պաշտելէն ինչ կհետեւի.

— Քանի որ այսպիսի մեծահանճար մարդիկ զԳրիստոնէութիւն սիրած են՝ ու անձերնին եւս անոր զոհ տուած, եւ քանի որ մինչեւ ցարդ ամեն անուանի մարդիկ այս կրօնը կյարդեն ու կպաշտեն, եւ իրենց պարծանք կհամարին զԳրիստոնէութիւն, ուրեմն կհետեւի թէ նոքա իրենց սուր խելքովն եւ ընդարձակ ուսմամբն ու հետազոտութեամբը՝ լաւ հասկացած են թէ Գրիստոնէութենէ աւելի մաքուր, անմոլար, սրբափայլ եւ յայտնապէս աստուածային կրօն չկայ:

25. Ստոյգ է թէ Գրիստոսի կրօնը այդ դեբաղանցութիւնն ունենայ.

— Այս անտարակոյս, վասնզի Գրիստոնէական կրօնի ճշմարտութիւնը հաստատեալ է այնպիսի դօրաւոր ապացոյցներով՝ որ ինչ եւ իցէ անաչառ քննութեան դէմ կղերմանան: Պատմութիւնն ալ յայտնապէս կապացուցանէ թէ չկայ կրօն մի որ Գրիստոսի երկնաբեր կրօնին չափ հզօր ազդեցութիւն ունեցած լինի քաղաքականութիւնը յառաջ տանելոյ եւ տարածելոյ, տգիտութիւնը լուսաւորելոյ, գերութիւնը վերցունելոյ, եւ մարդկանց հասկացունելոյ թէ ամենքն ալ Աստուծոյ առջեւ իրարու եղբարք են, եւ նոյն իսկ Աստուծոյ եղբարք են, — քանի որ զիրենք իւր եղբայրները կանուանէ Գրիստոս Աստուած: (Մատթ. ԺԲ. 50, ԻԵ. 40, ԻԸ. 10):

26. Այս ցուցումներէդ ինչ կեդրակացունես.

— Կեդրակացունեմ նախ՝ թէ Գրիստոնէութիւնը՝ չէ թէ իմաստակաց եւ անկրօնից ըսածին պէս՝ տգէտներու կամ ուսմիկներու կրօնն է, այլ ընդհակառակն՝ իմաստուն, աւելեւ եւ անուստի մարդոց եւ լուսաւորութեան վեհ Կրօնն է: Երկրորդ՝ թէ Գրիստոնէութեան հրամայած պարտքերը կատարելը, աստուածապաշտութեամբ ապրելը, մի այնպիսի սուր կրօնի պարտքեր կատարել է՝ որ զմարդս կազմուացունէ բարքով, կլուսաւորէ մտքով, կքաջալերէ ոգւով, ու կլեցունէ խիղճը՝ խաղաղութեամբ, եւ կմխիթարէ սիրտը՝ յուսով յաւիտենական երջանկութեան:

27. Կրնամ երկու խօսքով ճշմարիտ Գրիստոնէին կեանքը նկարագրել:

— Ամեն օր կջանայ այնպէս ապրիլ՝ ինչպէս կփափաքէր տարած լինել՝ երբ արդար Դատաւորին առջեւ պիտի ելանէ յաւուր ահեղ դատաստանին:

28. Գրիստոնէայն որ առածը միշտ կորոճայ.

— Նա կկրկնէ միշտ Առաքելոյն առածը. «Ո՛չ յանձնամեմ, այլ ինչպէս արդարեւ մարդս մեր ապականի, այլ ներքին մարդս մեր՝ նորոգի օր ըստ օրէ: Զի առժամայն յաճախութեան ինքն նեղութեան մերոյ՝ ի յափտեանսն առաւելութեան զմեզնութեան փառացի ցործի է մեզ: Քանզի ոչ քիտեմք զերեւելսս, այլ զաներևոյնսն, զի երեւելսն՝ առ ժամանակ մի են, եւ աներևոյնսն՝ յափտեանսն» (Բ. Կոր. Գ. 17):

Յ Ա Ն Կ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆԻՍ

Յառաջարան	Է.
Նամակ Ս. Պատրիարքին	ԺԳ.
Տեղեկագիր Գննիչ Յանձնախմբին	ԺԵ.

ՄԱՍՆ Ա.

Հ Ա Ի Ա Տ Ա Լ Ի Ք

ԴԱՍ Ա. Ներածություն. Վախճան մարդոյ	4
ԴԱՍ Բ. Կրօն. — Օգուտք կրօնի	3
ԴԱՍ Գ. Բովանդակություն կրօնի. — Հանգանակ հաւատոյ	6
ԴԱՍ Դ. Գոյություն Աստուծոյ	9
ԴԱՍ Ե. Ապացոյցք գոյութեանն Աստուծոյ	13
ԴԱՍ Զ. Ստորոգելիք Աստուծոյ	19
ԴԱՍ Է. Շարունակություն նախորդ դասուն	23
ԴԱՍ Ը. Նախախնամություն Աստուծոյ	26
ԴԱՍ Թ. Շարունակություն նախորդ դասուն	30
ԴԱՍ Ժ. Ամենասուրբ Երրորդություն	36
ԴԱՍ ԺԱ. Ստեղծումն աշխարհի. — Հրեշտակք եւ Մարդիկ	41
ԴԱՍ ԺԲ. Անկումն մարդոյ	47
ԴԱՍ ԺԳ. Մոլորություն մարդոյ. — Յայտնություն. — Ս. Գիրք	53
ԴԱՍ ԺԴ. Մեսիական մարգարեությունք	62
ԴԱՍ ԺԵ. Ծնունդ Քրիստոսի եւ Մկրտություն	68

ԴԱՍ ԺԶ.	Սրբուքին եւ վարդապետութիւն Գրիստոսի	76
ԴԱՍ ԺԷ.	Հրաշագործութիւնք Գրիստոսի	80
ԴԱՍ ԺԸ.	Մարգարէութիւնք, ջարջարանք Գրիստոսի եւ մահ	89
ԴԱՍ ԺԹ.	Յարութիւն Գրիստոսի եւ Համբարձումն	100
ԴԱՍ Ի.	Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ	106
ԴԱՍ ԻԱ.	Հաստատութիւն Գրիստոնէութեան	112
ԴԱՍ ԻԲ.	Եկեղեցի	119
ԴԱՍ ԻԳ.	Մահ եւ Յարութիւն	124
ԴԱՍ ԻԴ.	Դատաստան	131

ՄԱՍՆ Բ.

Պ Ա Ր Տ Ի Ք

ԴԱՍ Ա.	Օրենք Աստուծոյ	139
ԴԱՍ Բ.	Տասնարանեայ Օրենք, կամ Պատուիրան	143
ԴԱՍ Գ.	Առաջին պատուիրան	146
ԴԱՍ Դ.	Երկրորդ պատուիրան	149
ԴԱՍ Ե.	Երրորդ պատուիրան	152
ԴԱՍ Զ.	Չորրորդ պատուիրան	156
ԴԱՍ Է.	Բովանդակութիւն Ա. տախտակին Օրինաց, կամ Սէր Աստուծոյ	162
ԴԱՍ Ը.	Հինգերորդ պատուիրան	167
ԴԱՍ Թ.	Շարունակութիւն հինգեր. պատուիրանին	172
ԴԱՍ Ժ.	Պարտիք մարդոյ յայլեւայլ վիճակս կենաց	179
ԴԱՍ ԺԱ.	Պարտիք ամուսնաց	184
ԴԱՍ ԺԲ.	Վեցերորդ պատուիրան	189
ԴԱՍ ԺԳ.	Եօթներորդ պատուիրան	193
ԴԱՍ ԺԴ.	Ութերորդ պատուիրան	199
ԴԱՍ ԺԵ.	Իններորդ պատուիրան	204
ԴԱՍ ԺԶ.	Շարունակութիւն իններորդ պատուիրանին	208

ԴԱՍ ԺԷ.	Տասներորդ պատուիրան	213
ԴԱՍ ԺԸ.	Սէր ընկերին	218
ԴԱՍ ԺԹ.	Շարունակութիւն Սիրոյ ընկերին	224
ԴԱՍ Ի.	Պարտիք առ անձն. — Ա. Աշխատսիրութիւն	226
ԴԱՍ ԻԱ.	Բ. Համբերութիւն	229
ԴԱՍ ԻԲ.	Գ. Բարեխառնութիւն, կամ ջափաւորութիւն հաճոյից եւ հեշտութեանց	233
ԴԱՍ ԻԳ.	Դ. Բարեխառնութիւն ճոխութեան	235
ԴԱՍ ԻԴ.	Ե. Բարեխառնութիւն պատուասիրութեան	239

ՄԱՍՆ Գ.

Մ Ի Զ Ո Ց Ք

ԴԱՍ Ա.	Շնորհք	245
ԴԱՍ Բ.	Եօթն խորհուրդք Եկեղեցւոյ	247
ԴԱՍ Գ.	Մկրտութիւն. — Դրոշմ	249
ԴԱՍ Դ.	Խորհուրդն հիւանդաց. — Պսակ. — Կարգ	250
ԴԱՍ Ե.	Ապաշխարութիւն	259
ԴԱՍ Զ.	Քննութիւն խղճի	262
ԴԱՍ Է.	Խոստովանութիւն	266
ԴԱՍ Ը.	Հաղորդութիւն	270
ԴԱՍ Թ.	Արժանաւոր եւ անարժան ճաշակումն Ս. Հաղորդութեան	273
ԴԱՍ Ժ.	Պատարագ	278
ԴԱՍ ԺԱ.	Երկրորդ միջոց շնորհաց. Աղօթք	282
ԴԱՍ ԺԲ.	Պայմանք բարւոք աղօթելոյ	285
ԴԱՍ ԺԳ.	Տէրունական աղօթք. — Առաջին մասն	288
ԴԱՍ ԺԴ.	Տէրունական աղօթք. — Երկրորդ մասն	295
ԴԱՍ ԺԵ.	Եզրակացութիւն, Օգոստք բարեպաշտու- թեան. — Երջանկութիւն Գրիստոնէա- կան կենաց	303

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0161303

ՏՊԱԳՐԵԱԼ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ

Տ. Ի ՎՐԷՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՆԱՐ ՊԵՅ

52

ՔՆԱՐ ՊԱՆԳԽՏԻՆ	Քերքուած ք
ՎԱՐԳԵՆԻՔ	Քերքուած ք
ԱՐՇԱԿ ԵՐԿՐՈՐԴ	Ողբերգութիւն
ԱԼԱՆԲԱՆԿԱ	Կասակերգութիւն
ՅԱՆՂԱՐԱՆ	Բաղդիրք յանգաց Հայ շեզուի
ԴԱՇՆԱԿՔ	Քերքուած ք Լամարքի
ԷԱՅՈՅ ԵԿԵՂԵՅԻՆ ԵՒ ԱՆԳՐԱԼԵՈՆԱԿԱՆՔ	
ՆԱՆԱԿՐԹԱՆՔ ԶՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ	
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ	
ԿՐԹԱԿՆՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ	

Ընդ մամշոյ

ԴԱՍԱԿԱՆ ԿՐԹՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ